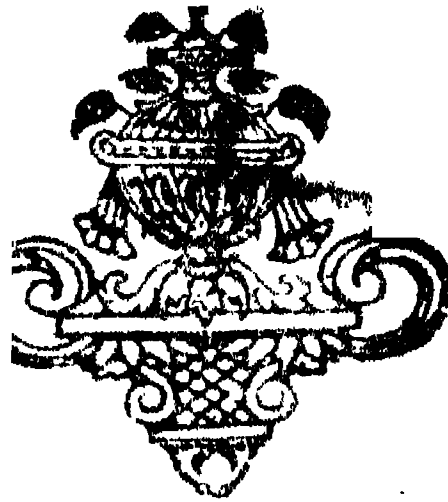
શ્રી જૈન થોક સંગ્રહ.

જીવણલાલ છગનલાલ સંઘવી.

। श्री जिनवराय नमः ।

શ્રી જૈન થોક સંગ્રહ

પ્રકાશક :

જીવણલાલ છગનલાલ સંઘવી.

પંચભાઈની પોળ : અમદાવાદ.

પ્રથમાવૃત્તિ — પ્રત ૧૦૦૦

વિ. સં. ૧૯૯૫ — વીર સં. ૨૪૬૫

કિંમત પાંચ આના.

ધી વીરવિજય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં કેશવલાલ સાંકળચંદ શાહે છાપ્યું.
ઠે. રતનપોળ, સાગરની ખડકી, અમદાવાદ.

વિષયાનુક્રમણિકા

	વિષય	પૃષ્ઠ
(૧)	શ્રી નવતત્ત્વ	૧
(૨)	પચીશ ક્રિયા	૧૪
(૩)	છકાયના બોલ	૧૯
(૪)	પચીશ બોલ	૪૩
(૪અ)	પાંત્રીશ બોલ	૫૦
(૫)	સિદ્ધદ્વાર	૫૬
(૬)	ચોવિશદંડક	૬૧
(૭)	આઠ કર્મની પ્રકૃતિ	૯૪
(૮)	ગતાગતિ	૧૦૬
(૯)	૭ આરાના ભાવ...	૧૧૯
(૧૦)	દશ દ્વારના જીવસ્થાનક	૧૩૦
(૧૦અ)	શ્રી ગુણ સ્થાન દ્વાર	૧૪૫
	શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર	૧૬૫

પ્રસ્તાવના

જૈનધર્મનું તત્ત્વજ્ઞાન અતિ સૂક્ષ્મ છે; સાથે સાથે તે આધુનિક વિજ્ઞાનની કસોટીએ ચડાવતાં સંપૂર્ણ સત્ય અને અત્યંત ગહન જણાયું હોઈ, ઇતર ધર્મનાં તત્ત્વજ્ઞાન કરતાં તે સર્વશ્રેષ્ઠ મનાયું છે. આ તત્ત્વ-જ્ઞાનનાં સંસ્કારો જૈન સમાજમાં વિકાસ પામે તે હેતુ લક્ષમાં લઇ, પૂર્વાચાર્યોએ ભગવાન મહાવીર કથિત આગમોમાંથી સાર રૂપ દોહન કરી આગમોમાંના તત્ત્વજ્ઞાનને જુદા જુદા થોકડાઓ રૂપે, કંઠસ્થ થઈ શકે તે માટે સંગ્રહિત કર્યું છે. તે પૈકી આ પુસ્તકમાં મુખ્ય ૧૦ થોકડાઓ આપવામાં આવ્યા છે.

આ અગાઉ થોક સંગ્રહની અનેક વિધવિધ આવૃત્તિઓ નીકળી ગઈ છે; છતાં તેની માગણી હજુયે જેવી ને તેવી ચાલુજ છે. છેલ્લે છેલ્લે વઢવાણ નિવાસી શ્રી. ચુનીલાલ લક્ષ્મીચંદ શાહે "લઘુજૈન થોક સંગ્રહ" નામથી સસ્તી કિંમતની આવૃત્તિ કાઢી હતી, જે ખલાસ થઈ હોવાથી તેમજ અનેક જૈનશાળા–કન્યાશાળાના સંચાલકો તરફથી તેની માગણી થતી હોઈ, જૈનસમાજના લાભાર્થે આ પાઠ્ય પુસ્તક પ્રકટ કરવાનું સાહસ હું કરૂં છું. મને આશા છે કે જૈનસમાજ મ્હારા આ પ્રકાશનને ખંતપૂર્વક અપનાવી લેશે.

'લઘુજૈન થોકસંગ્રહ' ના આધારે આ થોકડાઓ સંપાદિત કર્યા છે; તે સાથે જૈનસમાજના એક ભાગમાં ૨૫ બોલ અને બીજા ભાગમાં ૩૫ બોલ એમ બંને ચાલતા હોવાથી બંનેય થોકડા આમાં દાખલ કર્યા છે; ઉપરાંત જીવસ્થાનક વિષેના પણ બે જાતના થોકડા આપ્યા છે, જેથી જૈનના કોઈપણ પક્ષને અભ્યાસ કરવા માટે આ પુસ્તક એક સરખું ઉપયોગી થઇ પડે.

આ સિવાય ભક્તામર સ્તોત્ર પણ આમાં દાખલ કર્યું છે. લડાઈના સંયોગોને લીધે કાગળના ભાવ ખૂબજ વધી જવા છતાં, એ વિષય નવા ઉમેર્યા છતાં, ખાસ કમાણીનો ઉદ્દેશ ન રાખતાં, પુસ્તકની કિંમત માત્ર પાંચ આનાજ રાખી છે એ તરફ અમે જૈન જનતાનું લક્ષ્ય ખેંચીએ છીએ.

આ પુસ્તક શાળાઓમાં મુખપાઠ કરાવાતું હોઈ, તેની શુદ્ધિ માટે ખૂબજ કાળજી રાખવામાં આવી છે, છતાં દષ્ટિ દોષથી કે કોઈ કોઈ ટાઈપ ઉડી જવાને લીધે ક્ષતિ થયેલી જણાય તો વાચકો તે સુધારી લેશે એવી વિનંતિ છે.

આ થોકડાઓમાં બેત્રણ જગ્યાએ માન્યતા ભેદ છે. દા. ત. પૃષ્ઠ નં. ૩૮ લીટી ૭-૮-૧૦ માં 'નીચે' શબ્દ છે તે ન જોઈએ એવી કેટલાકની માન્યતા છે. પૃષ્ઠ નં. ૯૯ લીટી ૨૨માં " તે નગરની ગટરોના કર્દમ સમાન" છે તેના બદલે "તે ગાડાના ઉંજન સમાન" છે એવો મત છે. તથા પૃષ્ઠ નં. ૧૦૦ લીટી ૨૭માં "તે ગાડાના ખંજન કે અંજન સમાન" છે તેને બદલે "તે છાણના ચલા સમાન" જોઈએ એવો મત છે. એટલે શીખનારે પોતપોતાની ગુરૂપરંપરાનુસાર શીખવું. કિંબહુના!

પંચભાઈની પોળ,
આશ્વિન કૃષ્ણ દ્વિતીયા.
૧૯૯૫

જીવણલાલ સંઘવી

શ્રી વીતરાગાય નમઃ

(૧) નવ તત્ત્વ.

વિવેકી સમદષ્ટિ જીવોએ નવ તત્ત્વ જાણવા જોઈએ. તે **નવ તત્ત્વનાં નામ.**

૧ જીવ તત્ત્વ, ૨ અજીવ તત્ત્વ, ૩ પુન્ય તત્ત્વ, ૪ પાપ તત્ત્વ, ૫ આસ્રવ તત્ત્વ, ૬ સંવર તત્ત્વ, ૭ નિર્જરા તત્ત્વ, ૮ બંધ તત્ત્વ, ૯ મોક્ષ તત્ત્વ.

પહેલે જીવ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

જીવ તત્ત્વ તે, ચૈતન્ય લક્ષણ, સદા, સઉપયોગી, અસંખ્યાત પ્રદેશી, સુખ દુઃખનો જાણ, સુખ દુઃખનો વેદક, અરૂપી હોય, તેને જીવ તત્ત્વ કહીએ. જીવનો એક ભેદ છે, કારણ કે સકલ જીવોનું ચૈતન્ય લક્ષણ એક જ પ્રકારે છે. તે માટે સંગ્રહનયે કરીને, એક ભેદે જીવ કહીએ. **૧. બે પ્રકારે જીવ.** ૧ ત્રસ. ૨ સ્થાવર; અથવા ૧ સિદ્ધ, ૨ સંસારી. **૨. ત્રણ પ્રકારે જીવ.** ૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરૂષ વેદ, ૩ નપુંસક વેદ; અથવા ૧ ભવ્ય સિદ્ધિયા, ૨ અભવ્ય સિદ્ધિયા, ૩ નોભવ્ય સિદ્ધિયા, નોઅભવ્ય સિદ્ધિયા. **૩. ચાર પ્રકારે જીવ.** ૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવ; અથવા ૧ ચક્ષુ દર્શની, ૨ અચક્ષુ દર્શની, ૩ અવધિ દર્શની, ૪ કેવલ દર્શની. **૪. પાંચ પ્રકારે જીવ.** ૧ એકેંદ્રિય, ૨ બેઈંદ્રિય, ૩ ત્રીઇંદ્રિય, ૪ ચૌઇંદ્રિય, ૫ પંચેં-દ્રિય; અથવા ૧ સજોગી, ૨ મન જોગી, ૩ વચન જોગી, ૪ કાય જોગી, ૫ અજોગી. **૫. છ પ્રકારે જીવ.** ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય; અથવા ૧ સકષાયી, ૨ ક્રોધકષાયી, ૩ માનકષાયી, ૪ માયાકષાયી, ૫ લોભ-કષાયી, ૬ અકષાયી. **૬. સાત પ્રકારે જીવ.** ૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ તિર્યંચાણી, ૪ મનુષ્ય, ૫ મનુષ્યાણી, ૬ દેવ, ૭ દેવાંગના. **૭.**

આઠ પ્રકારે જીવ. ૧ સલેશ્યી, ૨ કૃષ્ણુલેશ્યી, ૩ નીલલેશ્યી, ૪ કાપોતલેશ્યી, ૫ તેજોલેશ્યી, ૬ પદ્મલેશ્યી, ૭ શુકલલેશ્યી, ૮ અલેશ્યી. **૮. નવ પ્રકારે જીવ.** ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ બેઇંદ્રિય, ૭ ત્રીઈંદ્રિય, ૮ ચૌઇંદ્રિય, ૯ પંચેંદ્રિય, **૯. દશ પ્રકારે જીવ.** ૧ એકેંદ્રિય, ૨ બેઇંદ્રિય, ૩ ત્રી-ઈંદ્રિય, ૪ ચૌઇંદ્રિય, ૫ પંચેંદ્રિય; એ પાંચના અપર્યાપ્ત અને પર્યાપ્ત એ **૧૦. અગિયાર પ્રકારે જીવ.** ૧ એકેંદ્રિય, ૨ બેઈંદ્રિય, ૩ ત્રી-ઇંદ્રિય, ૪ ચૌઇંદ્રિય, ૫ નારકી, ૬ તિર્યંચ, ૭ મનુષ્ય, ૮ ભવનપતિ, ૯ વાણુવ્યંતર, ૧૦ જ્યોતિષી, ૧૧ વૈમાનિક. **૧૧. બાર પ્રકારે જીવ.** ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિ-કાય, ૬ ત્રસકાય, એ ૭ ના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, એ બાર. **૧૨. તેર પ્રકારે જીવ.** ૧ કૃષ્ણુલેશ્યી, ૨ નીલલેશ્યી, ૩ કાપોતલેશ્યી, ૪ તેજોલેશ્યી, ૫ પદ્મલેશ્યી, ૬ શુકલલેશ્યી, એ ૭ ના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ બાર ને ૧ અલેશ્યી. **૧૩. ચૌદ પ્રકારે જીવ.** ૧ સૂક્ષ્મ એકેં-દ્રિયના અપર્યાપ્ત, ૨ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિયના પર્યાપ્ત, ૩ બાદર એકેંદ્રિયના અપર્યાપ્ત, ૪ બાદર એકેંદ્રિયના પર્યાપ્ત, ૫ બેઇંદ્રિયના અપર્યાપ્ત, ૬ બેઇંદ્રિયના પર્યાપ્ત, ૭ ત્રીઇંદ્રિયના અપર્યાપ્ત, ૮ ત્રીઈંદ્રિયના પર્યાપ્ત, ૯ ચૌઇંદ્રિયના અપર્યાપ્ત, ૧૦ ચૌઇંદ્રિયના પર્યાપ્ત, ૧૧ અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયના અપર્યાપ્ત, ૧૨ અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિયના પર્યાપ્ત, ૧૩ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયના અપર્યાપ્ત, ૧૪ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયના પર્યાપ્ત.

વિસ્તાર નયે કરીને જીવના ૫૬૩ ભેદ. ૧ ચૌદ ભેદ નાર-કીના, ૨ અડતાળીશ ભેદ તિર્યંચના, ૩ ત્રણુસેં ને ત્રણુ ભેદ મનુષ્યના, ૪ એકસો અઠાણું ભેદ દેવના.

નારકીના ભેદ. સાત નરકના નારકી અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ચાદ. ૧.

તિર્યંચના ભેદ. ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય એ ચારના સૂક્ષ્મ, ને બાદર, એ આઠ. તે આઠના અપ-

ર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ સોળ. વનસ્પતિના ૭ ભેદ તે ૧ સૂક્ષ્મ, ૨ પ્રત્યેક ૩ સાધારણ, એ ત્રણના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, એ ૭ મળીને બાવીશ. ૧ બેઇંદ્રિય, ૨ ત્રીઇંદ્રિય, ૩ ચૌઇંદ્રિય, એ ત્રણના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ૭ મળીને ૨૮. **તિર્યંચ પંચેંદ્રિયના ૨૦ ભેદ.** ૧ જલચર, ૨ સ્થલચર, ૩ ઉરપરિસર્પ, ૪ ભુજપરિસર્પ, ૫ ખેચર, એ પાંચ ગર્ભજ ને પાંચ સંમૂર્છિમ એ દશ. એ દશના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, એ વીશ મળીને ૪૮ ભેદ તિર્યંચના જાણવા. ૨.

મનુષ્યના ભેદ. પન્નર કર્મભૂમિના મનુષ્ય, ત્રીશ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય, છપન્ન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય, એ એકસો ને એક ક્ષેત્ર મનુષ્ય ગર્ભજના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ૨૦૨, ને ૧૦૧ ક્ષેત્રના સંમૂર્છિમ મનુષ્ય ચૌદ સ્થાનકિયા અપર્યાપ્ત, એ ૩૦૩ ભેદ મનુષ્યના જાણવા. ૩

દેવના ભેદ. ભવનપતિના ૨૫ ભેદ, તે દશ અસુર કુમારાદિક, પન્નર પરમાધર્મી એ પચીશ, વાણવ્યંતરના ૨૬ ભેદ. ૧૬ જાતિના દેવ, ૧૦ જાતિના જૃંભિકા, એ ૨૬ મળીને ૫૧. જ્યોતિષીના દશ ભેદ. તે પાંચ ચર, પાંચ સ્થિર, એ દશ મળીને ૬૧. ત્રણ કિલ્વિષી, ૬૪. બાર દેવલોક, ૭૬. નવ લોકાંતિક, ૮૫. નવ ગ્રૈવેયક ૯૪. પાંચ અનુત્તર વિમાન, ૯૯. એ નવાણું જાતિના દેવના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ૧૯૮ ભેદ દેવના જાણવા. ૪. (વિસ્તાર ૭ કાયના બોલમાંથી જાણવો.)

એ સર્વ થઇને ૫૬૩ ભેદ જીવના જાણવા. એ જીવ જાણીને, તેની દયા પાળીએ, તો આ ભવ અને પરભવ નિરાબાધ (પીડારહિત) પરમ સુખ પામીએ. **ઇતિ શ્રી જીવતત્ત્વ ૧.**

બીજે અજીવ તત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

અજીવ તત્ત્વ તે જડ લક્ષણ, ચૈતન્ય રહિત, વર્ણઆદિક રૂપ સહિત અને રહિત, સુખ દુઃખને ન વેદે તેને અજીવ કહિયે. **અજીવના ચૌદ ભેદ.** ૧ ધર્માસ્તિકાયનો સ્કંધ ૨ તેનો દેશ, ૩ તેનો પ્રદેશ, ૪ અધર્માસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૫ તેનો દેશ, ૬ તેનો પ્રદેશ. ૭ આકાશા-

સ્તિકાયનો સ્કંધ, ૮ તેનો દેશ, ૯ તેનો પ્રદેશ, ૧૦ અધ્ધા કાળ, **એ દશ ભેદ અરૂપી અજીવના જાણવા.** ૧૧ પુદ્ગલાસ્તિકાયનો સ્કંધ, ૧૨ તેનો દેશ, ૧૩ તેનો પ્રદેશ, ૧૪ પરમાણું પુદ્ગલ, **એ ચાર ભેદ રૂપી અજીવના જાણવા.**

વિસ્તાર નયે કરીને અજીવના ૫૬૦ ભેદ છે. પ્રથમ ૩૦ ભેદ અરૂપી અજીવના ૧ ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક, ૨ ક્ષેત્રથી લોક પ્રમાણે, ૩ કાળ થકી આદિ–અંતરહિત. ૪ ભાવ થકી અરૂપી, ૫ ગુણ થકી ચલણ સહાય, ૬ અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક, ૭ ક્ષેત્રથી લોક પ્રમાણે, ૮ કાળ થકી આદિ–અંતરહિત, ૯ ભાવ થકી અરૂપી, ૧૦ ગુણ થકી સ્થિર સહાય, ૧૧ આકાશાસ્તિકાય દ્રવ્યથી એક, ૧૨ ક્ષેત્રથી લોકાલોક પ્રમાણે, ૧૩ કાળ થકી આદિ–અંતરહિત, ૧૪ ભાવ થકી અરૂપી, ૧૫ ગુણ થકી અવગાહનાદાન, તથા વિકાસ લક્ષણ, ૧૬ કાળ દ્રવ્યથી અનેક, ૧૭ ક્ષેત્રથી અઢી દ્વીપ પ્રમાણે, ૧૮ કાળ થકી આદિ–અંતરહિત, ૧૯ ભાવથી અરૂપી, ૨૦ ગુણ થકી વર્તના લક્ષણ, એ વીશ, ને દશ ભેદ ઉપર કહ્યા તે મળીને કુલ **અરૂપી અજીવના ત્રીશ ભેદ.**

રૂપી અજીવના ૫૩૦ ભેદ. પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ પાંચ સંસ્થાન, આઠ સ્પર્શ, એ પચાસ બોલમાં જેટલા જેટલા બોલ લાભે તે ગણતાં સર્વ થઇને ૫૩૦ ભેદ થાય છે.

તેનો વિસ્તાર:–પાંચ વર્ણ. ૧ કાળો, ૨ નીલો, ૩ રાતો, ૪ પીળો, ૫ ધોળો, એક એક વર્ણમાં વીશ વીશ ભેદ લાભે, તે બે ગંધ, પાંચ રસ, પાંચ સંસ્થાન, આઠ સ્પર્શ, એ વીશ પંચા સો.

બે ગંધ. ૧ સુરભિ ગંધ, ૨ દુરભિ ગંધ, એક એક ગંધ માંહી ત્રેવિશ ત્રેવિશ ભેદ લાભે તે પાંચ વર્ણ, પાંચ રસ, પાંચ સંસ્થાન, આઠ સ્પર્શ એ ત્રેવિશ દુ છેંતાળીશ જાણવા. ૧૪૬.

પાંચ રસ. ૧ તીખો, ૨ કડવો, ૩ કસાયલો, ૪ ખાટો, ૫

મીઠો; એક એક રસમાંહી વીશ વીશ ભેદ લાભે. તે પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ સંસ્થાન, આઠ સ્પર્શ, એ વીશ પંચા સો જાણવા. ૨૪૬.

પાંચ સંસ્થાન. ૧ પરિમંડલ સંસ્થાન, તે ચુડીને આકારે, ૨ વર્તુલ સંસ્થાન, તે લાડવાને આકારે, ૩ ત્રંશ સંસ્થાન, તે ત્રિખુણા સિંઘોડાના આકારે, ૪ ચતુરંસ્ત્ર સંસ્થાન, તે ચોરસાને આકારે, ૫ આયત સંસ્થાન, તે લાંબી લાકડીને આકારે, એક એક સંસ્થાનમાં વીશ વીશ ભેદ લાભે. તે પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ, આઠ સ્પર્શ, એ વીશ પંચા સો જાણવા. ૩૪૬.

આઠ સ્પર્શ. ૧ કર્કશ, ૨ સુંહાળો, ૩ હલકો, ૪ ભારે. ૫ ટાઢો, ૬ ઉન્હો, ૭ લુખો, ૮ ચીકણો; એક એક સ્પર્શમાં ત્રેવીશ ત્રેવીશ ભેદ લાભે તે પાંચ વર્ણ, બે ગંધ, પાંચ રસ, પાંચ સંસ્થાન, ૭ સ્પર્શ; આઠ સ્પર્શમાં બે ઓછા કહેલ છે, તે કર્કશની પુછા હોય તો કર્કશ ને સુંહાળો, એ બે વર્જવા; એમ હલકાની પુછા હોય તો, હલકો ને ભારે, એ બે વર્જવા; એમ ટાઢાની પુછા હોય તો ટાઢો ને ઉન્હો, એ બે વર્જવા; એમ ચીકણાની પુછા હોય તો ચીકણો ને લુખો એ બે વર્જવા; એમ જે બોલની પુછા હોય તે તથા તેનો પ્રતિપક્ષ એ બે વર્જવા; એ ત્રેવીશ અઠાં એક સો ને ચોરાશી.

એ સર્વ મળીને ૫૩૦ ભેદ રૂપી અજીવના ને ઉપર કહેલા ૩૦ ભેદ અરૂપી અજીવના મળીને ૫૬૦ ભેદ અજીવના જાણવા. તે અજીવ જાણીને તે ઉપરથી મોહ ઉતારીએ તો આ ભવ ને પરભવ, નિરાબાધ પરમ સુખ પામીએ. **ઇતિ અજીવ તત્ત્વ.**

ત્રીજે પુન્ય તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

પુન્ય તત્ત્વ તે શુભ કમાણીએ કરી, શુભ કર્મના ઉદયે કરી, શુભ ઉજ્વલ પુદ્ગલનો બંધ પડે જેનાં ફળ ભોગવતાં આત્માને મીઠાં લાગે, તેને પુન્યતત્ત્વ કહિયે. તે **પુન્યના નવ ભેદ.** ૧ અન્ન પુન્ય, ૨ પાણી પુન્ય, ૩ લયન પુન્ય, ૪ શયન પુન્ય, ૫ વસ્ત્ર પુન્ય, ૬

મનઃ પુન્ય, ૭ વચન પુન્ય, ૮ કાય પુન્ય, ૯ નમસ્કાર પુન્ય. એ નવ પ્રકારે પુન્ય ઉપરાજે. તેનાં શુભ ફળ ૪૨ પ્રકારે ભોગવે તે.

૧ શાતા વેદનીય, ૨ તિર્યંચનું આયુષ્ય જુગલમાં, ૩ મનુષ્યનું આયુષ્ય, ૪ દેવનું આયુષ્ય, ૫ મનુષ્યની ગતિ, ૬ દેવની ગતિ, ૭ પંચેંદ્રિયની જાતિ, ૮ ઔદારિક શરીર, ૯ વૈક્રિય શરીર, ૧૦ આહારિક શરીર, ૧૧ તેજસ શરીર. ૧૨ કાર્મણ શરીર, ૧૩ ઔદારિક અંગઉપાંગ, ૧૪ વૈક્રિય અંગઉપાંગ, ૧૫ આહારિક અંગઉપાંગ, ૧૬ વજ્રૠષભનારાચ સંઘયણ, ૧૭ સમચતુરંસ્ત્ર સંસ્થાન, ૧૮ શુભ વર્ણ, ૧૯ શુભ ગંધ, ૨૦ શુભ રસ, ૨૧ શુભ સ્પર્શ, ૨૨ મનુષ્યની અનુપૂર્વિ, ૨૩ દેવની અનુપૂર્વિ, ૨૪ અગુરૂ લઘુ નામ, ૨૫ પરાઘાત નામ, ૨૬ ઉશ્વાસ નામ, ૨૭ આતાપ નામ, ૨૮ ઉદ્યોત નામ, ૨૯ શુભ ચાલવાની ગતિ, ૩૦ નિર્માણ નામ, ૩૧ તીર્થંકર નામ, ૩૨ ત્રસ નામ, ૩૩ બાદર નામ, ૩૪ પર્યાપ્ત નામ, ૩૫ પ્રત્યેક નામ, ૩૬ સ્થિર નામ, ૩૭ શુભ નામ, ૩૮ સૌભાગ્ય નામ, ૩૯ સુસ્વર નામ, ૪૦ આદેય નામ, ૪૧ યશો કીર્તિનામ, ૪૨ ઉંચ ગોત્ર. **એ ૪૨ ભેદે પુન્યનાં ફળ ભોગવે.** એ પુન્ય જાણીને, પુન્ય આદરીયે તો, આ ભવ ને પરભવ, નિરાબાધ, પરમ સુખ પામીએ. **ઈતિ પુન્ય તત્ત્વ.**

ચોથે પાપ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

પાપ તત્ત્વ તે અશુભ કમાણીએ કરી, અશુભ કર્મના ઉદયે કરી, અશુભ, મેલા પુદ્ગલનો બંધ પડે જેનાં ફળ આત્માને ભોગવતાં કડવાં લાગે, તેને પાપતત્ત્વ કહિયે.

પાપના ૧૮ ભેદ. ૧ પ્રાણાતિપાત. ૨ મૃષાવાદ, ૩ અદત્તાદાન, ૪ મૈથુન, ૫ પરિગ્રહ, ૬ ક્રોધ, ૭ માન, ૮ માયા, ૯ લોભ, ૧૦ રાગ, ૧૧ દ્વેષ, ૧૨ કલેશ, ૧૩ અભ્યાખ્યાન, ૧૪ પિશુન, ૧૫ પરપરિવાદ, ૧૬ રતિ અરતિ, ૧૭ માયામૃષા, ૧૮ મિથ્યાદર્શનશલ્ય, એ ૧૮ ભેદે

પાપ ઉપરાજે તેનાં અશુભ ફળ, ૮૨ પ્રકારે ભોગવે. ૧ મતિ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ શ્રુત જ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિ જ્ઞાનાવરણીય, ૪ મનઃપર્યવ જ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવળ જ્ઞાનાવરણીય, ૬ નિદ્રા, ૭ નિદ્રાનિદ્રા, ૮ પ્રચલા ૯ પ્રચલા પ્રચલા, ૧૦ થીણદ્ધિ, ૧૧ ચક્ષુ દર્શનાવરણીય, ૧૨ અચક્ષુ દર્શનાવરણીય, ૧૩ અવધિ દર્શનાવરણીય, ૧૪ કેવલ દર્શનાવરણીય, ૧૫ અશાતા વેદનીય, ૧૬ મિથ્યાત્વમોહનીય, ૧૭ અનંતાનુબંધી ક્રોધ, ૧૮ માન, ૧૯ માયા, ૨૦ લોભ, ૨૧ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૨૨ માન, ૨૩ માયા, ૨૪ લોભ, ૨૫ પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૨૬ માન ૨૭ માયા, ૨૮ લોભ, ૨૯ સંજ્વલની ક્રોધ, ૩૦ માન, ૩૧ માયા, ૩૨ લોભ, ૩૩ હાસ્ય, ૩૪ રતિ, ૩૫ અરતિ, ૩૬ ભય, ૩૭ શોક, ૩૮ દુઃગંછા, ૩૯ સ્ત્રીવેદ, ૪૦ પુરૂષવેદ, ૪૧ નપુંસકવેદ, ૪૨ નરકનું આયુષ્ય, ૪૩ નરકની ગતિ, ૪૪ તિર્યંચની ગતિ, ૪૫ એકેંદ્રિયપણું, ૪૬ બેઇંદ્રિયપણું, ૪૭ ત્રીઇંદ્રિયપણું, ૪૮ ચૌઇંદ્રિયપણું, ૪૯ રૂષભનારાચ સંઘયણ, ૫૦ નારાચ સંઘયણ, ૫૧ અર્દ્ધનારાચ સંઘયણ, ૫૨ કીલિકા સંઘયણ, ૫૩ સેવાર્ત સંઘયણ, ૫૪ ન્યગ્રોધ પરિમંડલ સંસ્થાન, ૫૫ સાદિ સંસ્થાન, ૫૬ વામન સંસ્થાન, ૫૭ કુબ્જ સંસ્થાન, ૫૮ હુંડ સંસ્થાન, ૫૯ અશુભ વર્ણ, ૬૦ અશુભ ગંધ, ૬૧ અશુભ રસ, ૬૨ અશુભ સ્પર્શ, ૬૩ નરકની અનુપૂર્વિ. ૬૪ તિર્યંચની અનુપૂર્વિ, ૬૫ અશુભ ચાલવાની ગતિ, ૬૬ ઉપઘાત નામ, ૬૭ સ્થાવર નામ, ૬૮ સૂક્ષ્મ નામ, ૬૯ અપર્યાપ્તપણું, ૭૦ સાધારણપણું, ૭૧ અસ્થિર નામ, ૭૨ અશુભ નામ. ૭૩ દુઃભાગ્ય નામ, ૭૪ દુઃસ્વર નામ, ૭૫ અનાદેય નામ, ૭૬ અયશોકીર્તિ નામ, ૭૭ નીચ ગોત્ર, ૭૮ દાનાંતરાય, ૭૯ લાભાંતરાય. ૮૦ ભોગાંતરાય, ૮૧ ઉપભોગાંતરાય, ૮૨ વીર્યાંતરાય, એ ૮૨ પ્રકારે પાપનાં અશુભ ફળ ભોગવે. એ પાપ જાણીને પાપનાં કારણ છાંડીએ, તો આ ભવ ને પરભવ નિરાબાધ, પરમ સુખને પામીએ. **ઇતિ પાપ તત્ત્વ સંપૂર્ણ.**

પાંચમે આસ્રવ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

આસ્રવ, તે જીવરૂપી તળાવને વિષે અવ્રત, ને અપ્રત્યાખ્યાને કરી. વિષય કષાયને સેવવે કરી, ઈંદ્રિયાદિક ધડનાલે છીદ્રે કરી, કર્મરૂપી જળનો પ્રવાહ આવે તેને આસ્રવ કહિયે.

તે આસ્રવના સામાન્ય પ્રકારે **૨૦ ભેદ.** ૧ શ્રુતેંદ્રિય અસંવરે તે આસ્રવ, ૨ ચક્ષુ ઇંદ્રિય અસંવરે તે આસ્રવ, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય અસંવરે તે આસ્રવ, ૪ રસેંદ્રિય અસંવરે તે આસ્રવ, ૫ સ્પર્શેંદ્રિય અસંવરે તે આસ્રવ, ૬ મન અસંવરે તે આસ્રવ, ૭ વચન અસંવરે તે આસ્રવ, ૮ કાય અસંવરે તે આસ્રવ, ૯ ભંડ ઉપકરણ અયત્નાથી લે મુકે તે આસ્રવ, ૧૦ સુઈ કુશાગ્ર (સોય પ્રમુખ) અસંવરે તે આસ્રવ, ૧૧ પ્રાણાતિપાત (જીવની ઘાત) કરે તે આસ્રવ, ૧૨ મૃષા (જૂઠું) બોલે તે આસ્રવ, ૧૩ અદત્તાદાન (ચોરી કરે) તે આસ્રવ, ૧૪ મૈથુન સેવે તે આસ્રવ, ૧૫ પરિગ્રહ રાખે તે આસ્રવ, ૧૬ મિથ્યાત્વ તે આસ્રવ, ૧૭ અવ્રત તે આસ્રવ, ૧૮ પ્રમાદ તે આસ્રવ, ૧૯ કષાય તે આસ્રવ, ૨૦ અશુભ યોગ તે આસ્રવ.

એ વીશ ભેદ સામાન્ય પ્રકારે છે. વળી આસ્રવના ૪૨ ભેદ છે. તે પાંચ આસ્રવ, પાંચ ઇંદ્રિય વિષય, ચાર કષાય, ત્રણ અશુભ યોગ, પચીશ ક્રિયા, એ ૪૨ ભેદ આસ્રવના જાણીને તેને છાંડીએ તો આ ભવ ને પરભવ નિરાબાધ પરમ સુખ પામીએ. ઇતિ **આસ્રવ તત્ત્વ.**

છઠ્ઠે સંવર તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

સંવર તત્ત્વ તે જીવરૂપી તળાવને વિષે, ઈંદ્રિયાદિક ધડનાળે છીદ્રે કરી કર્મ રૂપી જળ આવે તેને વ્રત પ્રત્યાખ્યાનાદિક દ્વાર દઈ રોકિયે તેને સંવર કહિયે. તે સંવરના સામાન્ય પ્રકારે **વીશ ભેદ** છે.

૧ શ્રુતેંદ્રિય સંવરે, સંવર, ૨ ચક્ષુ ઇંદ્રિય સંવરે, સંવર, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય સંવરે, સંવર, ૪ રસેંદ્રિય સંવરે, સંવર, ૫ સ્પર્શેંદ્રિય સંવરે,

સંવર, ૬ મન સંવરે, સંવર. ૭ વચન સંવરે, સંવર, ૮ કાયા સંવરે, સંવર, ૯ ભંડ ઉપકરણ યત્નાથી લે મુકે તે સંવર, ૧૦ સુઈ કુશાગ્ર (સોય પ્રમુખ) સંવરે તે સંવર, ૧૧ જીવદયા પાળે તે સંવર, ૧૨ સત્ય બોલે તે સંવર, ૧૩ અદત્ત (ચોરી) ન લે તે સંવર, ૧૪ બ્રહ્મચર્ય પાળે તે સંવર, ૧૫ પરિગ્રહ ત્યાગે તે સંવર, ૧૬ સમકિત તે સંવર, ૧૭ વ્રત તે સંવર, ૧૮ અપ્રમાદ તે સંવર, ૧૯ અકષાય તે સંવર, ૨૦ શુભ યોગ તે સંવર. **એ વીસ ભેદ સામાન્ય પ્રકારે છે.**

વળી સંવરના સત્તાવન ભેદ છે. પાંચ સમિતિ, ૧ ઈર્યા સમિતિ, ૨ ભાષા સમિતિ, ૩ એષણા સમિતિ, ૪ આદાન ભંડમાત્ર નિક્ષેપના સમિતિ, ૫ ઉચાર પાસવણ ખેળ જલ સંઘાયણ પરિઠાવણિયા સમિતિ, એ પાચ સમિતિ. **ત્રણ ગુપ્તિ.** ૧ મન ગુપ્તિ, ૨ વચન ગુપ્તિ, ૩ કાય ગુપ્તિ, **એ આઠ. બાવીશ પરિસહ સહવા તે.** ૧ ભૂખનો પરિષહ, ૨ તૃષાનો પરિષહ, ૩ શીતનો પરિષહ, ૪ તાપનો પરિષહ, ૫ ડંસ-મત્સરનો પરિષહ, ૬ અચેલનો પરિષહ, ૭ અરતિનો, ૮ સ્ત્રીનો, ૯ ચાલવાનો, ૧૦ એક આસને બેસી રહેવાનો, ૧૧ શય્યાનો, ૧૨ આક્રોશ વચનનો, ૧૩ વધનો, ૧૪ યાચવાનો, ૧૫ અલાભનો, ૧૬ રોગનો, ૧૭ તૃણ સ્પર્શનો, ૧૮ મેલનો, ૧૯ સત્કાર પુરસ્કારનો, ૨૦ પ્રજ્ઞાનો, ૨૧ અજ્ઞાનનો. ૨૨ દર્શનનો, એ ૩૦ ત્રીશ. **દશ વિધિએ યતિધર્મ પાળવો.** ૧ ક્ષાંતિ, ૨ નિર્લોભતા, ૩ સરલતા, ૪ કોમલતા, ૫ અલ્પોપધિ, ૬ સત્ય, ૭ સંયમ, ૮ તપ. ૯ જ્ઞાનદાન, ૧૦ બ્રહ્મચર્ય, એ ૪૦ **બાર ભાવના ભાવવી. ૧ અનિત્ય ભાવના,** તે સંસારના સર્વ પદાર્થ ધન, યૌવન, શરીર, કુટુંબાદિક અનિત્ય અસ્થિર છે, વિણસી જાય એમ ચિંતવે. ૨ **અશરણ ભાવના,** તે જીવને રોગ પીડાદિક આવે કોઈ શરણ નથી. લક્ષ્મી, કુટુંબ, પરિવાર કોઈ સાથે આવે નહિ, એમ ચિંતવે. ૩ **સંસાર ભાવના,** તે જીવ કર્મે કરીને સંસારમાં, ચોરાસી લાખ જીવયોનિ માંહિ, નવનવી પેરે ભમે,

બાપ ફિટી બેટો થાય, બેટો ફિટી બાપ થાય, મિત્ર ફિટી શત્રુ થાય, શત્રુ ફિટી મિત્ર થાય, ઈત્યાદિક અનેક પ્રકારે જીવ નવનવી અવસ્થા વહે એમ ચિંતવે. ૪ **એકત્વ ભાવના,** તે જીવ પરલોક થકી એકલોજ આવ્યો અને પરલોકે એકલોજ જશે, રૂડાં નઠારાં કર્મ એકલોજ ભોગવશે, જેને કારણે પાપ કર્મ કીધાં, તે કર્મ ભોગવતાં કોઈ સહાય ન હોય, એમ ચિંતવે. ૫ **અન્યત્વ ભાવના,** તે એ જીવથી શરીર પુત્રકલત્રાદિક, ધન ધાન્ય, દ્વિપદ, ચતુષ્પદ આદિ સર્વ પરિગ્રહ અન્ય છે, એ મારૂં નથી, હું એનો નથી, એમ ચિંતવે. ૬ **અશુચિ ભાવના,** તે આ દેહ સાત ધાતુમય છે જેમાંથી મળમૂત્ર શ્લેષ્માદિક સદૈવ વહે છે, નાવાથી ધોવાથી પવિત્ર ન થાય. એમ ચિંતવે. ૭ **આસ્રવ ભાવના,** તે સંસારી જીવ મિથ્યાત્વ, અવ્રત, કષાય, પ્રમાદાદિક આસ્રવ દ્વારે કરી નિરંતર નવનવાં કર્મ બાંધે છે, એમ ચિંતવે. ૮ **સંવર ભાવના,** તે વ્રત, સંવર, સાધુનાં પંચ મહાવ્રત, શ્રાવકનાં બારવ્રત, સામાયિક, પૌષધોપવાસ કરવાથી જીવ નવાં કર્મ બાંધતો નથી અને પૂર્વ કર્મ પાતળાં પાડે છે તે કરવાનું ચિંતવે. ૯ **નિર્જરા ભાવના,** તે બાર ભેદે તપસ્યા કરવાથી નિવિડ કર્મ ત્રોડી દીર્ઘ સંસારને પરીત્ત કરે છે, અને અનેક લબ્ધી ઉપજે છે તે માટે તપસ્યા કરવાનું ચિંતવે. **૧૦ લોક ભાવના,** તે ચૌદ રાજ પ્રમાણે લોક છે તે લોકની ચિંતવના કરે. **૧૧ બોધ ભાવના,** તે રાજ, દેવ, પદવી, ઋદ્ધિ, કલ્પદ્રુમાદિક, એ સહુ સુલભ છે, તે અનંતી વાર પામ્યો, પણ બોધ બીજ સમકિતનું પામવું પરમ દુર્લભ છે, એમ ચિંતવે. **૧૨ ધર્મ ભાવના** તે સર્વજ્ઞે જે ધર્મ પ્રરૂપ્યો તે સંસાર સમુદ્ર થકી જીવને તારણહાર છે, પૃથ્વી નિરાલંબન નિરાધારે છે, ચંદ્રમા અને સૂર્ય વેળાએ ઉગે છે. મેઘ કાળે વરસે છે, એમ જગતમાં રૂડું થાય છે તે શ્રી જૈન ધર્મનો પ્રભાવ એમ ચિંતવે. **એ બાર ભાવના,** એ ૫૨. **પાંચ પ્રકારનાં ચારિત્ર.** ૧ સામાયિક ચારિત્ર, ૨ છેદોપસ્થાનિક ચારિત્ર, ૩ પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર, ૪ સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર,

૫ યથાખ્યાત ચારિત્ર. ૫૭. એ સંવર જાણીને સંવર આદરીએ તો નિરાબાધ (પીડારહિત) પરમ સુખ પામીએ. **ઇતિ સંવર તત્ત્વ. ૬**

સાતમે નિર્જરા તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

નિર્જરા તત્ત્વ તે બારે ભેદે તપસ્યાએ કરી કર્મનું નિર્જરવું હોય તેને નિર્જરા તત્ત્વ કહીએ. **નિર્જરાના બાર ભેદ.** ૧ અનશન ૨ ઉનોદરિકા, ૩ વૃત્તિસંક્ષેપ (ભિક્ષાચારી), ૪ રસપરિત્યાગ, ૫ કાય ક્લેશ, ૬ પ્રતિસંલીનતા, એ ૭ ભેદ **બાહ્યના; ૭ ભેદ અભ્યંતરના,** ૧ પ્રાયશ્ચિત, ૨ વિનય, ૩ વૈયાવૃત્ય, ૪ સ્વાધ્યાય, ૫ ધ્યાન, ૬ કાયોત્સર્ગ. **એ બાર ભેદ નિર્જરાના.** એ નિર્જરા જાણીને નિર્જરાનો માર્ગ આદરીએ તો આ ભવ અને પરભવ નિરાબાધ પરમ સુખ પામીએ. **ઈતિ નિર્જરા તત્ત્વ.**

આઠમે બંધ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

બંધ તત્ત્વ તે આત્માના પ્રદેશ અને કર્મનાં પુદ્ગલ ભેગાં મળે, ખીર નીરની પેરે, લોહ પિંડ અગ્નિની પેરે, લોલિભુત થઈ બંધાય, તેને બંધ તત્ત્વ કહીએ.

બંધના ચાર ભેદ. ૧ પ્રકૃતિ બંધ, તે આઠ કર્મનો સ્વભાવ. ૨ સ્થિતિ બંધ, તે આઠ કર્મની સ્થિતિના કાળનું માન. ૩ અનુભાગ બંધ. તે કર્મનો તિવ્ર મંદાદિક રસ. ૪ પ્રદેશ બંધ તે કર્મ, પુદ્ગલના દળ આત્માના પ્રદેશ સાથે બંધાણા તે. એ ચાર બંધનું સ્વરૂપ મોદકના દૃષ્ટાંતે છે. જેમ કોઈ મોદક ઘણા પ્રકારના દ્રવ્યને સંયોગે નિપજ્યો; વાયુ, પિત્ત, કફને, જેણે સ્વરૂપે કરી હણે, તેને સ્વભાવ કહીએ; ૧ તેજ મોદક પક્ષ, માસ, બે માસ સુધી સ્વ સ્વરૂપે રહે, તે સ્થિતિ બંધ કહીએ, ૨. તેજ મોદક તીખો, કડવો, કસાયલો, ખાટો, મીઠો હોય, તે રસબંધ કહીએ, ૩. તેજ મોદક અલ્પ દળનો નિપજ્યો તે નાનો હોય, ઘણા દળનો નિપજ્યો તે મોટો

હોય તેને પ્રદેશ બંધ કહીએ; ૪. એ બંધ જાણીને બંધ તોડીએ, તો આ ભવ પરભવ નિરાબાધ પરમ સુખ પામીએ. **ઇતિ બંધ તત્ત્વ ૮.**

નવમે મોક્ષ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદ.

મોક્ષ તત્ત્વ તે સકળ આત્માના પ્રદેશથી સકળ કર્મનું છૂટવું, સકળ બંધનથી મુકાવવું, સકળ કાર્યની સિદ્ધિ થાય, મોક્ષ ગતિ પામે, તે મોક્ષ કહીએ. તે મોક્ષ ૧ જ્ઞાન, ૨ દર્શન, ૩ ચારિત્ર, ૪ તપ એ ચાર બોલે કરીને પામે.

પન્નર ભેદે સિદ્ધ થાય છે; ૧ તીર્થ સિદ્ધા, ૨ અતીર્થ સિદ્ધા, ૩ તીર્થંકર સિદ્ધા, ૪ અતીર્થંકર સિદ્ધા, ૫ સ્વયંબોધ સિદ્ધા, ૬ પ્રત્યેક બોધ સિદ્ધા, ૭ બુદ્ધ બોહિસિદ્ધા, ૮ સ્ત્રીલિંગ સિદ્ધા, ૯ પુરૂષ લિંગ સિદ્ધા, ૧૦ નપુંસકલિંગ સિદ્ધા, ૧૧ સ્વયંલિંગ સિદ્ધા, ૧૨ અન્યલિંગ સિદ્ધા ૧૩ ગૃહસ્થલિંગ સિદ્ધા, ૧૪ એક સિદ્ધા, ૧૫ અનેક સિદ્ધા.

મોક્ષનાં નવ દ્વાર.

॥ ગાથા ॥

[૧]સત, [૨]દવ્વ, [૩]ખેત્ત, [૪]ફાસ, [૫]કાલ, [૬]ભાગ, [૭]ભાવ, ચેવ;
[૮]અંતર, [૯]અપ્પ બહુત્ત, એ નવ મોખ્ખ દારાણી ॥ ૧ ॥

૧ સદ્દપદ પ્રરૂપણા, તે મોક્ષ ગતિ પૂર્વે કાળે હતી, હમણાં છે, આવતા કાળે હશે તે છતી અસ્તિ છે પણ આકાશનાં ફુલની પેરે નાસ્તિ નથી. **૨ દ્રવ્યદ્વાર,** તે સિદ્ધ અનંત છે, અભવ્ય જીવથી અનંત ગુણે અધિક છે, એક વનસ્પતિ કાયના જીવ વરજીને, બીજા ૨૩ દંડકના જીવથી સિદ્ધના જીવ અનંત છે. **૩ ક્ષેત્રદ્વાર,** તે સિદ્ધ શિલા પ્રમાણે છે, તે સિદ્ધ શિલા ૪૫ લાખ જોજનની લાંબી પહોળી છે, મધ્યે આઠ જોજનની જાડી છે, ઉતરતા છેડે માંખીની પાંખ કરતાં પાતળી છે, સાફ સોના સરખી, શંખ, ચંદ્ર, અંક, રત્ન, રૂપાના પટ, મોતીના હાર સરખી, ક્ષીરસાગરના પાણી થકી પણ ઘણી

ઉજળી છે. તેની ફરતી પરિધિ ૧,૪૨,૩૦,૨૪૯ જોજન, ૧ ગાઉ, ૧૭૬૬ ધનુષ્ય, પોણા ૭ આંગળ ઝાઝેરી છે. સિદ્ધને રહેવાનું સ્થાનક તે સિદ્ધશિલા ઉપર એક જોજનના છેલા ગાઉના છઠ્ઠા ભાગમાં છે. (એટલે ૩૩૩ ધનુષ્ય ૩૨ આંગળ પ્રમાણે એટલા ક્ષેત્રમાં સિદ્ધ ભગવંત રહ્યા છે). **૪ સ્પર્શના દ્વાર** તે સિદ્ધ ક્ષેત્રથકી કાંઈક અધિક સિદ્ધની સ્પર્શના છે. **૫ કાળ દ્વાર** તે એક સિદ્ધ આશ્રી આદિ છે પણ અંત નથી, સર્વ સિદ્ધ આશ્રી આદિ નથી અને અંત નથી. **૬ ભાગ દ્વાર** તે સર્વ જીવથી સિદ્ધના જીવ અનંતમે ભાગે છે. લોકને અસંખ્યાતમે ભાગે છે. **૭ ભાવ દ્વાર** તે સિદ્ધમાં ક્ષાયિક ભાવ તે કેવળ જ્ઞાન, કેવળ દર્શન અને ક્ષાયિક સમકિત છે, અને પારિણામિક ભાવ તે સિદ્ધપણું જાણવું. **૮ અંતર દ્વાર** તે સિદ્ધને ફરી સંસારમાં આવવું નથી, એક સિદ્ધ ત્યાં અનંત સિદ્ધ છે, અને અનંત સિદ્ધ ત્યાં એક સિદ્ધ છે, એટલે સિદ્ધમાં આંતરો નથી. **૯ અલ્પ બહુત્વ દ્વાર**, તે સર્વથી થોડા નપુંસક સિદ્ધા, તેથી સ્ત્રી સંખ્યાત ગુણી સિદ્ધિ, તેથી પુરૂષ સંખ્યાત ગુણા સિદ્ધાઃ એક સમયે નપુંસક ૧૦ સિદ્ધ થાય; સ્ત્રી ૨૦ સિદ્ધ થાય; પુરૂષ ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

જેઓ મોક્ષે જાય તે. ૧ ભવ્ય સિદ્ધક, ૨ બાદર, ૩ ત્રસ, ૪ સંજ્ઞી, ૫ પર્યાપ્તી, ૬ વજ્રઋષભનારાચ સંઘયણી, ૭ મનુષ્યગતિવાળો, ૮ અપ્રમાદી, ૯ ક્ષાયિક સમ્યકૂત્વી, ૧૦ અવેદી, ૧૧ અકષાયી, ૧૨ યથાખ્યાત ચારિત્રી, ૧૩ સ્નાતક નિર્ગ્રંથી, ૧૪ પરમ શુક્લલેશ્યી, ૧૫ પંડિત વીર્યવાન્, ૧૬ શુક્લ ધ્યાની, ૧૭ કેવળજ્ઞાની, ૧૮ કેવળ દર્શની, ૧૯ ચરમ શરીરી, એ ૧૯ બોલવાળો જીવ મોક્ષે જાય. જઘન્ય બે હાથની, ઉત્કૃષ્ટ ૫૦૦ ધનુષ્યની અવગાહનાવાળો જીવ મોક્ષે જાય; જઘન્ય નવ વર્ષનો, ઉત્કૃષ્ટ ક્રોડ પૂર્વના આયુષ્યવાળો કર્મભૂમિનો હોય તે મોક્ષે જાય. મોક્ષ તે સર્વ કર્મ થકી આત્મા મૂકાણો એટલે આત્મા અરૂપી ભાવને પામ્યો, કર્મથી ન્યારો થયો, એક સમયે લોકાગ્રે પહોંચ્યો, ત્યાં અલોકને અડીને રહ્યો, અલોકમાં

જાય નહીં, કારણ કે ત્યાં ધર્માસ્તિકાય નથી, તેથી ત્યાં સ્થિર રહ્યો, બીજા સમયે અચળ ગતિને પામ્યો. કોઈ વખત ત્યાંથી ચવવું નથી તેમ હાલવું ચાલવું નથી, અજર, અમર, અવિનાશી પદને પામ્યો, અનંત સુખની લ્હેરમાં સદાકાળ નિમગ્નપણે રહ્યો છે. **ઇતિ શ્રી મોક્ષ તત્ત્વ.**

ઇતિ નવ તત્ત્વ સંપૂર્ણ.

(૨) પચીશ ક્રિયા.

૧. **કાઇયા ક્રિયા.** તેના બે ભેદ, ૧ અણુવરયકાઈયા, ૨ દુપઉત્તકાઈયા.

૧ **અણુવરયકાઈયા** તે આ શરીર પાપ થકી નિવર્તે નહિ, તેની ક્રિયા લાગે. ૧.

૨ **દુપઉત્તકાઈયા** તે દુષ્ટ પ્રયોગે શરીર પ્રવર્તે તેની ક્રિયા લાગે. ૨.

૨. **આહિગરણિયા ક્રિયા.** તેના બે ભેદ, ૧ સંજોજનાહિગરણિયા, ૨ નિવ્વત્તણાહિગરણિયા.

૧ **સંજોજનાહિગરણિયા,** તે ખડ્ગ મુશલ શસ્ત્રાદિક પ્રવર્તાવે તેની ક્રિયા.

૨ **નિવ્વત્તણાહિગરણિયા,** તે નવા અદ્ધિકરણ શસ્ત્રાદિક મેળવે તેની ક્રિયા લાગે.

૩ **પાઉસિયા ક્રિયા.** તેના બે ભેદ, ૧ જીવ પાઉસિયા, ૨ અજીવ પાઉસિયા.

૧ **જીવ પાઉસિયા,** તે જીવ ઉપર દ્વેષ કરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ **અજીવ પાઉસિયા,** તે અજીવ ઉપર દ્વેષ કરે તેની ક્રિયા લાગે.

૪. **પારિતાવણિયા ક્રિયા.** તેના બે ભેદ, ૧ સહથ્થ પારિતાવણિયા, ૨ પરહથ્થ પારિતાવણિવા.

૧ સહથ્થ પારિતાવણિયા, તે પોતાને હાથે, પોતાને તથા પરને પરિતાપના ઉપજાવે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ પરહથ્થ પારિતાવણિયા, તે પરના હાથે પોતાને તથા પરને પરિતાપના ઉપજાવે તેની ક્રિયા લાગે.

૫. પાણાઇવાઇયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ, ૧ સહથ્થ પાણાઈવાઈયા, ૨ પરહથ્થ પાણાઈવાઈયા.

૧ સહથ્થ પાણાઇવાઇયા તે, પોતાના હાથે પોતાના તથા પરના પ્રાણ હરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ પરહથ્થ પાણાઇવાઇયા તે, પરના હાથે પોતાના તથા પરના પ્રાણ હરે તેની ક્રિયા લાગે.

૬. અપચ્ચખાણ ક્રિયા, તેના બે ભેદ. ૧ જીવ અપચ્ચખાણ ક્રિયા, ૨ અજીવ અપચ્ચખાણ ક્રિયા.

૧ જીવ અપચ્ચખાણ ક્રિયા તે, જીવના પ્રત્યાખ્યાન ન કરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ અપચ્ચખાણક્રિયા તે, અજીવ (મદિરાદિક)ના પ્રત્યાખ્યાન ન કરે તેની ક્રિયા લાગે.

૭ આરંભિયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ, ૧ જીવ આરંભિયા, ૨ અજીવ આરંભિયા.

૧ જીવ આરંભિયા તે, જીવનો આરંભ કરે, તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ આરંભિયા તે, અજીવનો આરંભ કરે, તેની ક્રિયા લાગે.

૮ પારિગ્ગહિયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ. ૧ જીવ પારિગ્ગહિયા, ૨ અજીવ પારિગ્ગહિયા.

૧ જીવ પારિગ્ગહિયા તે, જીવનો પરિગ્રહ મેળવે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ પારિગ્ગહિયા તે, અજીવનો પરિગ્રહ મેળવે તેની ક્રિયા લાગે.

૯ માયાવત્તિયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ. ૧ આયભાવ વંકણુયા, ૨ પરભાવ વંકણુયા.

૧ આયભાવ વંકણુયા તે, પોતે અભ્યંતર વાંકાં આચરણ આચરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ પરભાવ વંકણુયા તે, પરને છેતરવા વાંકાં આચરણ આચરે તેની ક્રિયા લાગે.

૧૦. મિચ્છાદંસણ વત્તિયા ક્રિયા. તેના બે ભેદ. ૧ ઉણાઇરિત મિચ્છાદંસણ વત્તિયા, ૨ તવાઇરિત મિચ્છાદંસણ વત્તિયા.

૧ **ઉણાઇરિત મિચ્છાદંસણ વત્તિયા** તે, ઓછું અધિક સર્દહે તથા પ્રરૂપે તેની ક્રિયા લાગે.

તવાઇરિત મિચ્છાદંસણ વત્તિયા તે, વિપરીત સર્દહે તથા પ્રરૂપે તેની ક્રિયા લાગે.

૧૧. દિઠ્ઠિયા ક્રિયા. તેના બે ભેદ. ૧ જીવ દિઠ્ઠિયા, ૨ અજીવ દિઠ્ઠિયા.

૧ **જીવ દિઠ્ઠિયા,** તે અશ્વ ગજાદિકને જોવા જવું તેની ક્રિયા લાગે.

૨ **અજીવ દિઠ્ઠિયા** તે, ચિત્રામણાદિને જોવા જવું તેની ક્રિયા લાગે.

૧૨. પુઠ્ઠિયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ. ૧ જીવ પુઠ્ઠિયા, ૨ અજીવ પુઠ્ઠિયા.

૧ **જીવ પુઠ્ઠિયા,** તે જીવને સ્પર્શે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ પુઠ્ઠિયા તે, અજીવને સ્પર્શે તેની ક્રિયા લાગે.

૧૩. પાડુચ્ચિયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ. ૧ જીવ પાડુચ્ચિયા, ૨ અજીવ પાડુચ્ચિયા.

૧ જીવ પાડુચ્ચિયા તે, જીવનું માઠું વંછે, તે ઉપર ઇર્ષ્યા કરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ પાડુચ્ચિયા તે, અજીવનું (પાઠુ) માઠું વંછે, તે ઉપર ઇર્ષ્યા કરે તેની ક્રિયા લાગે.

૧૪. સામંતો વણિવાઇયા ક્રિયા, તેના બે ભેદ. ૧ જીવ સામંતો વણિવાઇયા, ૨ અજીવ સામંતો વણિવાઇયા.

૧ જીવ સામંતો વણિવાઇયા તે, જીવનો સમુદાય મેળવે, તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ સામંતો વણિવાઇયા તે, અજીવનો સમુદાય મેળવે, તેની ક્રિયા લાગે.

૧૫. **સાહત્થિયા ક્રિયા,** તેના બે ભેદ. ૧ જીવ સાહત્થિયા, ૨ અજીવ સાહત્થિયા.

૧ જીવ સાહત્થિયા તે, જીવને પોતાને હાથે ઝાલી હણે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ સાહત્થિયા તે, ખડ્ગાદિક ઝાલી હણે તેની ક્રિયા લાગે.

૧૬. **નેસત્થિયા ક્રિયા,** તેના બે ભેદ. ૧ જીવ નેસત્થિયા, ૨ અજીવ નેસત્થિયા.

૧ જીવ નેસત્થિયા તે, જીવને નાંખી દે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ નેસત્થિયા તે, અજીવને નાંખી દે તેની ક્રિયા લાગે.

૧૭. **આણવણિયા ક્રિયા,** તેના બે ભેદ. ૧ જીવ આણવણિયા, ૨ અજીવ આણવણિયા.

૧ જીવ આણવણિયા તે, જીવને મંગાવે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ આણવણિયા, તે અજીવને મંગાવે તેની ક્રિયા લાગે.

૧૮. **વેદારણિયા ક્રિયા,** તેના બે ભેદ. ૧ જીવ વેદારણિયા, ૨ અજીવ વેદારણિયા.

૧ જીવ વેદારણિયા તે, જીવને વેદારે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અજીવ વેદારણિયા તે, અજીવને વેદારે તેની ક્રિયા લાગે.

૧૯ **અણાભોગ વત્તિયા ક્રિયા,** તેના બે ભેદ. ૧ અણાઉત્તઆયણતા, ૨ અણાઉત્તપમ્મજ્જણતા.

૧ અણાઉત્તઆયણતા તે, અસાવધાનપણે વસ્ત્રાદિકનું ગ્રહવું તેની ક્રિયા લાગે.

૨ અણાઉત્તપમ્મજ્જણતા તે, ઉપયોગ વિના પાત્રાદિકનું પુંજવું તેની ક્રિયા લાગે.

૨૦. **અણુવકંખ વત્તિયા ક્રિયા,** તેના બે ભેદ. ૧ આયસરીર અણુવકંખ વત્તિયા, ૨ પરસરીર અણુવકંખ વત્તિયા.

૧ આયસરીર અણુવકંખ વત્તિયા તે, પોતાના શરીરથી પાપ લાગે તેવાં કર્મ કરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ પરસરીર અણુવકંખ વત્તિયા તે, પરના શરીરથી પાપ લાગે તેવાં કર્મ કરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨૧. **પેજ્જ વત્તિયા ક્રિયા,** તેના બે ભેદ. ૧ માયા વત્તિયા, ૨ લોભ વત્તિયા.

૧ માયા વત્તિયા તે, માયાથી રાગ ધરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ લોભ વત્તિયા તે, લોભથી રાગ ધરે તેની ક્રિયા લાગે.

૨૨. **દોસ વત્તિયા ક્રિયા,** તેના બે ભેદ. ૧ ક્રોહે, ૨ માણે.

૧ ક્રોહે તે, ક્રોધથી ક્રિયા લાગે.

૨ માણે તે, માનથી ક્રિયા લાગે.

૨૩. **પ્પઉગ ક્રિયા,** તેના ત્રણ ભેદ. ૧ મણપ્પઉગ ક્રિયા, ૨ વયપ્પ-ઉગ ક્રિયા, ૩ કાયપ્પઉગ ક્રિયા.

૧ મણપ્પઉગ ક્રિયા તે, મનના યોગ માઠા પ્રવર્તે તેની ક્રિયા લાગે.

૨ વયપ્પઉગ ક્રિયા તે, વચનના યોગ માઠા પ્રવર્તે તેની ક્રિયા લાગે.

૩ કાયપ્પઉગક્રિયા તે, કાયાના યોગ માઠા પ્રવર્તે તેની ક્રિયા લાગે.

૨૪. **સામુદાણિયા ક્રિયા,** તેના ત્રણ ભેદ. ૧ અણંતર સામુદાણિયા, ૨ પરંપર સામુદાણિયા, ૩ તદુભય સામુદાણિયા.

૧ અણંતર સામુદાણિયા તે, અંતર સહિત ક્રિયા લાગે.

૨ પરંપર સામુદાણિયા તે, અંતર રહિત ક્રિયા લાગે.

૩ તદુભય સામુદાણિયા તે, અંતર સહિત ને રહિત ક્રિયા લાગે.

૨૫. **ઇરિયા વહિયા ક્રિયા** તે, માર્ગમાં ચાલતાં ક્રિયા લાગે.

ઇતિ પચીશ ક્રિયા સંપૂર્ણ.

(૩) છ કાયના બોલ

છ કાયનાં નામ. ૧ ઇંદ્ર સ્થાવર કાય, ૨ બ્રહ્મ સ્થાવર કાય, ૩ શિલ્પ સ્થાવર કાય, ૪ સુમતિ સ્થાવર કાય, ૫ પ્રજાપતિ સ્થાવર કાય, ૬ જંગમ કાય.

છ કાયનાં ગોત્ર. ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપ્કાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય.

પ્રથમ પૃથ્વીકાયનો વિસ્તાર.

પૃથ્વીકાયના બે ભેદ. ૧ સૂક્ષ્મ, ૨ બાદર. **સૂક્ષ્મ તે** આખા લોકમાં ભર્યા છે, હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, અગ્નિમાં બળે નહિ, પાણીમાં ડૂબે નહિ, નજરે દેખાય નહિ, બે ભાગ થાય નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહિયે.

બાદર પૃથ્વીકાય, લોકના દેશભાગમાં ભર્યા છે, હણ્યા હણાય, માર્યા મરે, અગ્નિમાં બળે, પાણીમાં ડૂબે, નજરે દેખાય, બે ભાગ થાય, તેને બાદર કહિયે. તે બાદર પૃથ્વીના બે ભેદ. ૧ સુંવાળી, ૨ ખરખરી.

સુંવાળીના સાત ભેદ. ૧ કાળી માટી, ૨ નીલી માટી, ૩ રાતી માટી, ૪ પીળી માટી, ૫ ધોળી માટી, ૬ ગોપીચંદનની માટી, ૭ પરપડી માટી.

ખરખરીના બાવીશ ભેદ. ૧ ખાણુની માટી, ૨ મરડીયા પાષાણુની માટી, ૩ મોટી વેળુની માટી, ૪ પથ્થરના કડકાની માટી, ૫ મોટી શિલાઓની માટી, ૬ ખારાની માટી, ૭ લૂણુની માટી, ૮ તરવાની માટી, ૯ લોઢાની માટી, ૧૦ સીસાની માટી, ૧૧ ત્રાંબાની માટી, ૧૨ રૂપાની માટી, ૧૩ સોનાની માટી, ૧૪ વજ્ર હીરાની માટી; ૧૫ હરીયાલની માટી ૧૬ હીંગળોકની માટી, ૧૭ મણુસીલની માટી, ૧૮ પારાની માટી, ૧૯ સરમાની માટી. ૨૦ પ્રવાલાની માટી ૨૧ અબરખની માટી. ૨૨ અબરખના રજની માટી.

અઢાર જાતિનાં રત્ન. ૧ ગોમીચ રત્ન, ૨ રૂચક રત્ન, ૩ અંક રત્ન, ૪ સ્ફટીક રત્ન, ૫ લોહિતાક્ષ રત્ન, ૬ મરકત રત્ન, ૭ મસારગલ રત્ન, ૮ ભૂઇમુચક રત્ન, ૯ ઇંદ્રનીલ રત્ન, ૧૦ ચંદ્રનીલ રત્ન, ૧૧ ગેરૂડી રત્ન, ૧૨ હંસગર્ભ રત્ન, ૧૩ પોલાક રત્ન, ૧૪ સૌગંધિક રત્ન, ૧૫ ચંદ્રપ્રભ રત્ન, ૧૬ વેરૂડી રત્ન, ૧૭ જલકાન્ત રત્ન, ૧૮ સુરકાન્ત રત્ન. **એ ૪૭ જાતની પૃથ્વીકાય.**

એ ઉપરાંત પૃથ્વીકાયના ઘણા ભેદ છે. સાત જાતની સુંવાળી પૃથ્વી, વીશ જાતની કાંકરા આદિ જાતની અને સોળ જાતનાં રત્ન ઇત્યાદિ ૪૩ જાતની પૃથ્વી સિદ્ધાંતમાં કહી છે. તે પૃથ્વીકાયના એક કડકામાંહી અસંખ્યાતા જીવ ભગવંતે કહ્યા છે. એક પર્યાપ્તની નેશ્રાએ અસંખ્યાત અપર્યાપ્ત છે, તેની દયા પાળીએ તો આ ભવ ને પરભવ નિરાબાધ પરમ સુખ પામીએ. પૃથ્વીકાયનું આયુષ્ય જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તનું, ઉત્કૃષ્ટ જુદું જુદું છે તેની વિગત

સુકુમાળ માટીનું આયુષ્ય એક હજાર વર્ષનું;
શુદ્ધ માટીનું આયુષ્ય બાર હજાર વર્ષનું:
વેળુ રેતીનું આયુષ્ય ચૌદ હજાર વર્ષનું;
મણસીલનું આયુષ્ય સોળ હજાર વર્ષનું;
કાંકરાનું આયુષ્ય અઢાર હજાર વર્ષનું;

વજ્ર હીરા તથા ધાતુનું આયુષ્ય બાવીશ હજાર વર્ષનું; એ રીતે છે. પૃથ્વીકાયનું સંસ્થાન મસુરની દાળના આકારે છે. પૃથ્વીકાયનું કુળ બાર લાખ ક્રોડ જાણવું. **ઈતિ પૃથ્વીકાયના ભેદ.**

બીજે અપ્કાયના ભેદ.

અપ્કાયના બે ભેદ. ૧ સૂક્ષ્મ, ૨ બાદર.

સૂક્ષ્મ તે આખા લોકમાં ભર્યા છે, હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, બે ભાગ થાય નહિ, અગ્નિમાં બળે નહિ. પાણીમાં ડુબે નહિ, નજરે દેખાય નહિ તેને સૂક્ષ્મ કહિયે.

બાદર તે લોકના દેશ ભાગમાં ભર્યા છે, હણ્યા હણાય, માર્યા મરે, અગ્નિમાં બળે, નજરે દેખાય, પાણીમાં ડુબે તેને બાદર કહિયે. તે બાદરના ૧૭ ભેદ. ૧ ઠારનું પાણી, ૨ હિમનું પાણી, ૩ ધુંયરનું પાણી, ૪ મેઘરવાનું પાણી, ૫ તૃણ ઉપર જામે તે પાણી, ૬ કરાનું પાણી, ૭ આકાશનું પાણી, ૮ ટાઢું પાણી, ૯ ઉનું પાણી, ૧૦ ખારૂં પાણી, ૧૧ ખાટું પાણી, ૧૨ લવણ સમુદ્રનું પાણી, ૧૩ મધુર રસ સરખું પાણી, ૧૪ દૂધ સરખું પાણી, ૧૫ ઘી સરખું પાણી, ૧૬ શેલડીના રસ સરખું પાણી, ૧૭ સર્વ રસદ સરખું પાણી.

એ ઉપરાંત અપકાયના ઘણા ભેદ છે. તે એક પાણીના બિંદુમાંહી અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે. એક પર્યાપ્તની નેશ્રાએ અસંખ્ય અપર્યાપ્ત છે. તેની દયા પાળીએ તો આ ભવ ને પરભવ નિરાબાધ પરમ સુખ પામીએ. અપકાયનું આયુષ્ય જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તનું ઉત્કૃષ્ટ સાત હજાર વર્ષનું, સંસ્થાન પાણીના પરપોટા જેવું છે. **કુળ સાત લાખ ક્રોડ જાણવું. ઇતિ અપ્કાયના ભેદ.**

ત્રીજે તેજસ્કાયના ભેદ.

તેજસ્કાયના બે ભેદ, ૧ સૂક્ષ્મ, ૨ બાદર. સૂક્ષ્મ તે આખા લોકમાં ભર્યા છે. હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, અગ્નિમાં બળે નહિ, પાણીમાં ડુબે નહિ, નજરે દેખાય નહિ, બે ભાગ થાય નહિ: તેને સૂક્ષ્મ તેજસ્કાય કહીએ.

બાદર તેજસ્કાય તે અઢી દ્વીપમાં છે. હણ્યા હણાય, માર્યા મરે, અગ્નિમાં બળે, પાણીમાં ડૂબે, નજરે દેખાય, બે ભાગ થાય, તેને બાદર કહીએ. તે બાદર અગ્નિકાયના ૧૪ ભેદ. ૧ અંગારાની અગ્નિ, ૨ ભરહાડની અગ્નિ, ૩ તુટતી જ્વાલાની અગ્નિ, ૪ અખંડ જ્વાલાની અગ્નિ, ૫ ઉંબાડાની અગ્નિ, ૬ ચકમકની અગ્નિ, ૭ વીજળીની અગ્નિ, ૮ તારાની અગ્નિ, ૯ અરણીની અગ્નિ, ૧૦ વાંસની

અગ્નિ, ૧૧ કાટકાની અગ્નિ, ૧૨ સૂર્ય સામાં ચશ્મા ધરે તેમાંથી ઝરે તે અગ્નિ, ૧૩ દાવાનળની અગ્નિ. ૧૪ નીભાડાની અગ્નિ.

એ ઉપરાંત અગ્નિના ઘણા ભેદ છે, તે એક અગ્નિના તણખામાં અસંખ્યાતા જીવ ભગવંતે કહ્યા છે. એક પર્યાપ્તની નેશ્રાએ અસંખ્યાત અપર્યાપ્ત છે. તેની દયા પાળીએ તો આ ભવ ને પરભવ નિરાબાધ પરમ સુખ પામીએ. તેજસ્કાયનું આયુષ્ય જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તનું, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ અહોરાત્રિનું છે. તેજસ્કાયનું સંસ્થાન સોયની ભારીના આકારે છે. તેજસ્કાયનું કુળ ત્રણ લાખ ક્રોડ જાણવું. ઈતિ **તેજસ્કાયના ભેદ.**

ચોથે વાયુકાયના ભેદ.

વાયુકાયના બે ભેદ. ૧ સૂક્ષ્મ, ૨ બાદર.

સૂક્ષ્મ તે, આખા લોકમાં ભર્યા છે, હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, અગ્નિમાં બળે નહિ, પાણીમાં ડુબે નહિ, નજરે દેખાય નહિ, બે ભાગ થાય નહિ તેને સૂક્ષ્મ કહિયે.

બાદર તે, લોકના દેશભાગમાં ભર્યા છે; હણ્યા હણાય, માર્યા મરે, અગ્નિમાં બળે, પાણીમાં ડુબે, નજરે દેખાય, બે ભાગ થાય તેને બાદર કહીએ.

તે બાદર વાયરાના ૧૭ ભેદ. ૧ પૂર્વ દિશાનો વાયરો, ૨ પશ્ચિમ દિશાનો વાયરો, ૩ ઉત્તર દિશાનો વાયરો, ૪ દક્ષિણ દિશાનો વાયરો, ૫ ઉર્ધ્વ દિશાનો વાયરો, ૬ અધો દિશાનો વાયરો, ૭ તિર્યક્ દિશાનો વાયરો, ૮ વિદિશાનો વાયરો, ૯ વાયુ ઝામી વાયરો, ૧૦ ઉકલીયો વાયરો, ૧૧ મંડલીયો વાયરો, ૧૨ ગુંજ વાયરો, ૧૩ ઝુંઝ વાયરો, ૧૪ સંવર્તક વાયરો, ૧૫ ઘન વાયરો, ૧૬ તનુ વાયરો, ૧૭ શુધ્ધ વાયરો.

એ ઉપરાંત વાયુકાયના ઘણા ભેદ છે. તે વાયરાના એક ફરૂકવા માંહી અસંખ્યાતા જીવ શ્રી ભગવંતે કહ્યા છે. એક પર્યાપ્તની નેશ્રાએ અસંખ્યાત અપર્યાપ્ત છે, તે ઉઘાડે મોઢે બોલતાં, ચપટી વગાડતાં, ટાચકા વગાડતાં, વીઝણે વા નાંખતાં, રેંટીયો ફેરવતાં,

ફાળકો ફુંકારતાં, સુપડે સોતાં, ખાંડણિયે ખાંડતાં, ઘંટીએ દળતાં, કલબલીયાં વગાડતાં, ઢોલકું વગાડતાં, પીપૂડું વગાડતાં, ઈત્યાદિક અનેક પ્રકારે વાયરાના અસંખ્યાતા જીવની ઘાત થાય છે, એવું જાણીને વાયરાના જીવની દયા પાળીએ તો આ ભવ ને પરભવ નિરાબાધ પરમ સુખ પામીએ. વાયુકાયનું આયુષ્ય જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તનું, ઉત્‌કૃષ્ટ ત્રણ હજાર વર્ષનું છે. વાયુકાયનું સંસ્થાન ધ્વજા પતાકાને આકારે છે. વાયુકાયનું કુળ સાત લાખ ક્રોડ જાણવું. **ઇતિ વાયુકાયના ભેદ.**

પાંચમે વનસ્પતિકાયના ભેદ

વનસ્પતિકાયના બે ભેદ. ૧ સૂક્ષ્મ, ૨ બાદર; સૂક્ષ્મ તે, આખા લોકમાં ભર્યા છે, હણ્યા હણાય નહિ, માર્યા મરે નહિ, અગ્નિમાં બળે નહિ, પાણીમાં ડુબે નહિ, નજરે દેખાય નહિ, બે ભાગ થાય નહિ, તેને સૂક્ષ્મ કહિયે.

બાદર તે, લોકના દેશ ભાગમાં ભર્યા છે, હણ્યા હણાય, માર્યા મરે, અગ્નિમાં બળે, પાણીમાં ડુબે, નજરે દેખાય, બે ભાગ થાય, તેને બાદર કહીયે. તે બાદર વનસ્પતિ કાયના ૨ ભેદ. ૧ પ્રત્યેક, ૨ સાધારણ. તેમાં પ્રત્યેકના બાર ભેદ, તે ૧ વૃક્ષ, ૨ ગુચ્છ, ૩ ગુલ્મ, ૪ લતા, ૫ વેલા, ૬ પાવગ, ૭ તૃણ, ૮ વળીયા, ૯ હરીતકાય, ૧૦ ઓષધિ, ૧૧ જલવૃક્ષ, ૧૨ કોસંડા, એ બાર.

૧. વૃક્ષ. વૃક્ષના બે ભેદ. ૧ એકઅદ્ઠિ, ૨ બહુઅઠ્ઠિ, એકઅદ્ઠિ તે એક ફળમાં એક બીજ હોય તેને એકઅદ્ઠિ કહિયે. તે ૧ હરડાં, ૨ બેડાં, ૩ આંબળાં, ૪ અરીઠાં, ૫ ભીલામા, ૬ આસોપાલવ, ૭ આંબો, ૮ મઉડો, ૯ રાયણ, ૧૦ જાંબુ, ૧૧ બોર, ૧૨ લીંબોળી, એ આદિ એકઅદ્ઠિ (અસ્થિ)ના ઘણા ભેદ છે. બહુઅદ્ઠિ તે, એક ફળમાં વધારે બીજ હોય તેને બહુઅઠ્ઠિ કહિએ. તે ૧ જામફળ, ૨ સીતાફળ, ૩ દાડમ, ૪ બીલાં, ૫ કોઠાં, ૬ કેરાં, ૭ લીંબુ, ૮ વડના ટેટા, ૯ પીપરના ટેટા, એ આદિ બહુઅદ્ઠિના ઘણા ભેદ છે. ૧.

બીજે ગુછ તે, જે નીચાં ને ગોળ ઝાડ હોય તેને ગુછ કહિયે, તે ૧ રીંગણી, ૨ ભોરીંગણી, ૩ જવાસા, ૪ તુળસી, ૫ આવચીબાવચી, ઈત્યાદિક ગુછના ઘણા ભેદ છે. ૨

ત્રીજે ગુલ્મ તે, ફૂલની જાતને ગુલ્મ કહિયે; તે, ૧ જાઈ, ૨ જુઈ, ૩ ડમરો, ૪ મરવો, ૫ કેતકી, ૬ કેવડો, એ આદિ ગુલ્મના ઘણા ભેદ છે. ૩.

ચોથે લતા તે, ૧ નાગલતા, ૨ અશોકલતા, ૩ ચંપકલતા, ૪ ભોંઈલિતા, ૫ પદ્મલતા, એ આદિ લતાના ઘણા ભેદ છે. ૪.

પાંચમે વેલા તે. જે વનસ્પતિના વેલા ચાલે તેને વેલા કહિયે; તે ૧ આરિયાના વેલા, ૨ તુરીયાના વેલા, ૩ કારેલાના વેલા, ૪ કંકોડાના વેલા, ૫ કોળાંના વેલા, ૬ કોઠિંબડાના વેલા, ૭ તુંબડાના વેલા, ૮ નઈના વેલા, ૯ ચણક ચીભડીના વેલા, ૧૦ ચણોઠીના વેલા, એ આદિ વેલાના ઘણા ભેદ છે. ૫.

છઠે પાવગ તે, જે ગાંઠાળાં ઝાડ હોય તેને પાવગ કહિયે; તે ૧ શેરડી, ૨ એરડી, ૩ સરકડ, ૪ સાંઠો, ૫ નેતર, ૬ વાંસ, એ આદિ પાવગના ઘણા ભેદ છે, ૬.

સાતમે તૃણ તે. ૧ ડાભડાનાં તૃણ, ૨ આરાતારાનાં તૃણ, ૩ કડવાળીનાં તૃણ, ૪ ઝેઝવાનાં તૃણ, ૫ ધરોનાં તૃણ ૬ કાલીયાનાં તૃણ એ આદિ તૃણના ઘણા ભેદ છે. ૭.

આઠમે વલીયા તે, ઉંચાં ને ગોળ ઝાડ હોય તેને વલીયા કહિયે; તે, ૧ સોપારીનાં ઝાડ, ૨ ખારેકનાં ઝાડ, ૩ ખજુરનાં ઝાડ, ૪ કેળનાં ઝાડ, ૫ તજનાં ઝાડ, ૬ એલાયચીનાં ઝાડ, ૭ લવીંગનાં ઝાડ, ૮ તાડનાં ઝાડ, ૯ તમાલનાં ઝાડ, ૧૦ નાલિયેરીનાં ઝાડ, એ આદિ વલીયાના ઘણા ભેદ છે. ૮.

નવમે હરિતકાય તે, ભાજીની જાતિને હરિતકાય કહિયે. ૧ મુળાની ભાજી, ૨ મેથીની ભાજી, ૩ તાંદળજાની ભાજી, ૪ સવાની

ભાજી, ૫ લુણીની ભાજી. ૬ વથવાની ભાજી, એ આદિ હરિતકાયના ઘણા ભેદ છે. ૯.

દશમે ઔષધિ તે, ચોવીશ જાતિનાં ધાન્યને ઔષધિ કહિયે. તે ધાન્યના બે ભેદ; ૧ લાસા, ૨ કઠોળ; તેમાં લાસા તે ૧ ઘઉં, ૨ જવ, ૩ જુવાર, ૪ બાજરી, ૫ ડાંગેર, ૬ વરી, ૭ બંટી, ૮ બાવટો, ૯ કાંગ, ૧૦ ચિણગોઝિણો, ૧૧ કોદરા, ૧૨ મકાઈ, એ આદિ લાસાના ઘણા ભેદ છે. બીજે કઠોળ તે, ૧ મગ, ૨ મઠ, ૩ અડદ, ૪ તુવેર, ૫ ઝાલર, ૬ વટાણા, ૭ ચોળા, ૮ ચણ્યા, ૯ લાંગ, ૧૦ કલથી, ૧૧ મસુર, ૧૨ અળસી, એ આદિ દેઈ ને કઠોળના ઘણા ભેદ છે. એ લાસા ને કઠોળ મળીને ૨૪ જાતિનાં ધાન્ય તેને ઔષધિ કહિયે. ૧૦.

અગિયારમે જલવૃક્ષ તે, ૧ પોયણા, ૨ કમલ પોયણા, ૩ ઘીતેલાં, ૪ સિંઘોડાં, ૫ સેવાળ, ૬ કમળકાંકડી, એ આદિ જલવૃક્ષના ઘણા ભેદ છે. ૧૧.

બારમે કોસંડા તે, ૧ બિલાડીની બલી, ૨ બિલાડીની ટોપ, એ આદિ ભૂમિ ભેદી બહાર નિકળે તેવા કોસંડાના ઘણા ભેદ છે. ૧૨. એ બાર ભેદ જાણવા.

પ્રત્યેક પાકામાં સંખ્યાતા જીવ છે. અધવધરામાં અસંખ્યાતા જીવ છે. કુમળામાં, ઉગતામાં, ચક્ર પડે તેમાં અનંતા જીવ છે. પ્રત્યેક વનસ્પતિનું વૃક્ષ દશ બોલે કરીને શોભે, તે દશ બોલ–૧ મૂળ, ૨ કંદ, ૩ સ્કંધ, ૪ ત્વચા, ૫ શાખા, ૬ પ્રવાલા, ૭ પત્ર, ૮ ફૂલ, ૯ ફળ, ૧૦ બીજ, એ દશ બોલે કરીને શોભે. એ પ્રત્યેક વનસ્પતિના ભેદ કહ્યા.

બીજે સાધારણ વનસ્પતિના ભેદ.

કંદમૂલની જાતિને સાધારણ વનસ્પતિ કહિયે. તે ૧ લસણ, ૨ ડુંગળી, ૩ આદુ, ૪ સૂરણ, ૫ રતાળુ, ૬ પેંડાલુ, ૭ બટાટા, ૮ થેક, ૯ સકરકંદ, ૧૦ મૂળાના કંદ, ૧૧ નીલી હળદર, ૧૨ નીલી ગળી, ૧૩ ગાજર, ૧૪ અંકુરા, ૧૫ ખુરસાંણી, ૧૬ કુંવર, ૧૭ મોથ્ય, ૧૮ અમૃતવેલ, ૧૯ થોહર, ૨૦ બીડ, ૨૧ અડવીનાં ગાંઠીયા,

૨૨ ગરમર, એ આદિ કંદમૂળના ઘણા ભેદ છે, તેને સાધારણ કહીએ. કંદમૂળ એક સોયની અગ્ર ઉપર રહે, એટલામાં અસંખ્યાતી શ્રેણી છે, અકેકી શ્રેણીમાં અસંખ્યાતા પ્રતર છે, અકેકા પ્રતરમાં અસંખ્યાતા ગોળા છે, અકેકા ગોળામાં અસંખ્યાતા શરીર છે, અકેકા શરીરમાં અનંત અનંત જીવ છે; એ સાધારણ વનસ્પતિના ભેદ જાણવા. એ વનસ્પતિકાયની દયા પાળીએ, તો આ ભવ, ને પરભવ નિરાબાધ પરમ સુખ પામીએ. વનસ્પતિકાયનું આયુષ્ય જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તનું, ઉત્કૃષ્ટ દશહજાર વર્ષનું, તેમાં નિગોદનું આયુષ્ય જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તનું, ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત્તનું, ચવે ને ઉપજે. વનસ્પતિ કાયનું સંસ્થાન નાના પ્રકારનું છે. તેનું કુળ ૨૮ લાખ ક્રોડ જાણવું. **ઈતિ વનસ્પતિકાયના ભેદ.**

છઠ્ઠે ત્રસકાયના ભેદ.

ત્રસકાય તે, જીવ (ત્રસ એટલે હાલી ચાલી શકે) તડકેથી છાંયે જાય ને છાંયેથી તડકે જાય તેને ત્રસકાય કહિયે. તેના ચાર ભેદ.

૧ બેઈંદ્રિય, ૨ ત્રીઈંદ્રિય, ૩ ચૌઇંદ્રિય, ૪ પંચેંદ્રિય.

બેઇંદ્રિયના ભેદ. બેઇંદ્રિય તે ૧ કાય, ૨ મુખ, એ બે ઈંદ્રિય હોય, તેને બેઇંદ્રિય કહીએ. તેના જીવ તે, ૧ શંખ, ૨ કોડી, ૩ છીપ, ૪ જળો, ૫ કીડા, ૬ પોરા, ૭ વાળા, ૮ અળસીયાં, ૯ કરમીયાં, ૧૦ ચરમિયાં, ૧૧ કાતરા, ૧૨ ચુડેલ, ૧૩ મેર, ૧૪ એળ, ૧૫ વાંતરા, ૧૬ લાલીયા, એ આદિ બેઇંદ્રિયના ઘણા ભેદ છે. બેઇંદ્રિયનું આયુષ્ય જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તનું, ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષનું. તેનું કુળ સાત લાખ ક્રોડ જાણવું.

બીજે ત્રીઇંદ્રિયના ભેદ. ત્રીઈંદ્રિય તે ૧ કાય, ૨ મુખ, ૩ નાસિકા, એ ત્રણ ઇંદ્રિય હોય તેને ત્રીઇંદ્રિય કહીએ. તેના જીવ તે– ૧ જૂ, ૨ લીખ, ૩ માંકડ, ૪ ચાંચડ, ૫ કંથવા, ૬ ધનેડાં ૭ ઉધેઈ ૮ ઝિમેલ, ૯ ભુંડ, ૧૦ કીડી, ૧૧ મકોડા, ૧૨ જીંઘોડા, ૧૩ જુઆ,

૧૪ ગધૈયાં, ૧૫ કાનખજુરા, ૧૬ સવા, ૧૭ મમોલા, એ આદિ ત્રીઇંદ્રિયના ઘણા ભેદ છે. તેનું આયુષ્ય જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તનું, ઉત્કૃષ્ટ ઓગણપચાસ દિવસનું. તેનું કુળ આઠ લાખ ક્રોડ જાણવું.

ત્રીજે ચૌઇંદ્રિયના ભેદ. ચૌઇંદ્રિય તે કાય, ૨ મુખ, ૩ નાસિકા, ૪ ચક્ષુ, એ ચાર ઈંદ્રિય હોય તેને ચૌઇંદ્રિય કહિયે; તેના જીવ, ૧ ભમરા, ૨ ભમરી, ૩ વિછી, ૪ માંખી, ૫ તીડ, ૬ પતંગ, ૭ મચ્છર, ૮ મસલા, ૯ ડંસ, ૧૦ મંસ, ૧૧ તમરાં, ૧૨ કરોળિયા, ૧૩ કંસારી, ૧૪ તીડ ગોડા, ૧૫ કુદાં, ૧૬ ખપેડી, ૧૭ બગાઈ, ૧૮ રૂપેલી, એ આદિ ચૌઈંદ્રિયના ઘણા ભેદ છે. તેનું આયુષ્ય જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તનું, ઉત્કૃષ્ટ ૭ માસનું. કુળ નવ લાખ ક્રોડ જાણવું.

ચોથે પંચેંદ્રિયના ભેદ. પંચેંદ્રિય તે ૧ કાય, ૨ મુખ, ૩ નાસિકા, ૪ નેત્ર, ૫ કાન, એ પાંચ ઇંદ્રિય હોય તેને પંચેંદ્રિય કહિયે. તેના ચાર ભેદ. ૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવ.

પ્રથમ નારકીનાં ભેદ. નારકીના સાત ભેદ, તે સાત નરકના નારકી.

સાત નરકનાં નામ, ૧ ધમા, ૨ વંશા, ૩ શિલા, ૪ અંજના, ૫ રીષ્ટા, ૬ મઘા, ૭ માઘવતી, એ સાત નરકનાં નામ.

સાત નરકનાં ગોત્ર. ૧ રત્નપ્રભા, ૨ શર્કરપ્રભા, ૩ વાલુકપ્રભા, ૪ પંકપ્રભા, ૫ ધૂમ્રપ્રભા, ૬ તમસ્પ્રભા, ૭ તમઃતમસ્પ્રભા.

એ સાત નરકનાં ગોત્ર ગુણ નિષ્પન્નથી છે તે શું શું ગુણ છે, તે.

૧ રત્નપ્રભામાં રત્નના કુંડ છે.

૨ શર્કરપ્રભામાં મરડીયા પાણા છે.

૩ વાલુકપ્રભામાં વેળુ છે.

૪ પંકપ્રભામાં લોહી માંસનો કાદવ છે.

૫ ધૂમ્રપ્રભામાં ધૂમાડો છે

૬ તમસપ્રભામાં અંધકાર છે.

૭ તમઃતમસ્પ્રભામાં અંધકારમાંહિ અંધકાર છે.

એ સાત નરકમાં જે જે છે તે કહ્યું. હવે સાત નરકનું વર્ણન કહે છે.

નરકનું વર્ણન.

પહેલી રત્નપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ, ને એંશી હજાર જોજનનો છે, તેમાંથી એક હજાર જોજનનું દળ નીચે મૂકીએ, એક હજાર જોજનનું દળ ઉપર મૂકીએ, વચ્ચે એક લાખ ને અઠોતેર હજાર જોજનની પોલાર છે. તે મધ્યે ૧૩ પાથડા છે, ૧૨ આંતરા છે. તેમાં ત્રીશ લાખ નરકાવાસા છે, તેમાં અસંખ્યાતી કુંભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે, તે નીચે ૪ બોલ છે. ૧ વીશ હજાર જોજનનો ઘનોદધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ઘનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશાસ્તિકાય છે. **ઇતિ પહેલી નરકનું વર્ણન.**

બીજી શર્કરપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને બત્રીશ હજાર જોજનનો છે; તેમાંથી એક હજાર જોજનનું દળ નીચે મૂકિયે, એક હજાર જોજનનું દળ ઉપર મૂકિયે, વચ્ચે એક લાખ ને ત્રીશ હજાર જોજનની પોલાર છે, તેમાં ૧૧ પાથડા છે ને ૧૦ આંતરા છે; તેમાં ૨૫ લાખ નરકાવાસા છે, તેમાં અસંખ્યાતી કુંભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે; તે નીચે ચાર બોલ છે. ૧ વીશ હજાર જોજનનો ઘનોદધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ઘનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશાસ્તિકાય છે, એ ચાર બોલ છે. **ઇતિ બીજી નરકનું વર્ણન.**

ત્રીજી વાલુકપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને ૨૮ હજાર જોજનનો છે, તેમાંથી એક હજાર જોજનનું દળ નીચે મૂકિયે, એક હજાર જોજનનું દળ ઉપર મૂકિયે, વચ્ચે એક લાખ ને ૨૬ હજાર જોજનની પોલાર છે, તેમાં ૯ પાથડા ને ૮ આંતરા છે, તેમાં ૧૫ લાખ નરકાવાસા છે, અસંખ્યાતી કુંભીઓ છે, અસંખ્યાતા નારકી છે; તે નીચે ચાર બોલ છે. ૧ વીશ હજાર જોજનનો ઘનો

દધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ઘનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશાસ્તિકાય છે. **ઇતિ ત્રીજી નરકનું વર્ણન.**

ચોથી પંકપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને વીશ હજાર જોજનનો છે, તે મધ્યેથી એક હજાર જોજનનું દળ નીચે મૂકીયે, એક હજાર જોજનનું દળ ઉપર મૂકીયે, વચ્ચે એક લાખ ને અઢાર હજાર જોજનની પોલાર છે, તેમાં ૭ પાથડા ને ૬ આંતરા છે. દશ લાખ નરકાવાસા છે, અસંખ્યાતી કુંભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે; તે નીચે ચાર બોલ છે. ૧ વીશ હજાર જોજનનો ઘનોદધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ઘનવાય છે. ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશાસ્તિકાય છે, એ ચાર બોલ છે. **ઇતિ ચોથી નરકનું વર્ણન.**

પાંચમી ધૂમ્રપ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને અઢાર હજાર જોજનનો છે, તેમાંથી એક હજાર જોજનનું દળ નીચે મૂકીયે, એક હજાર જોજનનું દળ ઉપર મૂકીયે, વચ્ચે એક લાખ ને સોળ હજાર જોજનની પોલાર છે, તેમાં ૫ પાથડા ને ૪ આંતરા છે, ત્રણ લાખ નરકાવાસા છે. અસંખ્યાતી કુંભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે; તે નીચે ચાર બોલ છે. ૧ વીશ હજાર જોજનનો ઘનોદધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ઘનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશાસ્તિકાય છે, એ ચાર બોલ છે. **ઇતિ પાંચમી નરકનું વર્ણન.**

છઠ્ઠી તમસ્પ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને સોળ હજાર જોજનનો છે તેમાંથી એક હજાર જોજનનું દળ નીચે મૂકીયે, એક હજાર જોજનનું દળ ઉપર મુકીયે, વચ્ચે એક લાખ ને ચૌદ હજાર જોજનની પોલાર છે, તેમાં ૩ પાથડા ને ૨ આંતરા છે, ૯૯૯૯૫ નરકાવાસા છે, તેમાં અસંખ્યાતી કુંભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે, તે નીચે ચાર બોલ છે. ૧ વીશ હજાર જોજનનો ઘનોદધિ છે, ૨

અસંખ્યાતા જોજનનો ઘનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશાસ્તિકાય છે, એ ચાર બોલ છે. **ઇતિ છઠ્ઠી નરકનું વર્ણન.**

સાતમી તમઃતમસ્પ્રભા નરકનો પિંડ એક લાખ ને આઠ હજાર જોજનનો છે, તેમાંથી સાડીબાવન હજાર જોજનનું દળ નીચે મૂકિયે, સાડીબાવન હજાર જોજનનું દળ ઉપર મૂકિયે, વચ્ચે ત્રણ હજાર જોજનની પોલાર છે તેમાં એક પાથડો છે, આંતરૂં નથી. તેમાં પાંચ નરકાવાસા છે, તેનાં નામ ૧ કાલ, ૨ મહાકાલ, ૩ રૂદ્ર, ૪ મહારૂદ્ર, ૫ અપ્રતિષ્ટાન, એ પાંચ નરકાવાસા છે; અસંખ્યાતી કુંભીયો છે, અસંખ્યાતા નારકી છે, તે નીચે ચાર બોલ છે. ૧ વીશ હજાર જોજનનો ઘનોદધિ છે, ૨ અસંખ્યાતા જોજનનો ઘનવાય છે, ૩ અસંખ્યાતા જોજનનો તનુવાય છે, ૪ અસંખ્યાતા જોજનનો આકાશાસ્તિકાય છે; એ નીચે બાર જોજન જઇએ ત્યારે અલોક આવે. ઇતિ **સાતમી નરકનું વર્ણન.**

નારકીની સ્થિતિ, જઘન્ય દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ ૩૩ સાગરોપમની. તેનું કુળ પચીશ લાખ ક્રોડ જાણવું. ઇતિ **નરકનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ.**

બીજો તિર્યંચનો વિસ્તાર.

તિર્યંચના પાંચ ભેદ. ૧ જળચર, ૨ સ્થળચર, ૩ ઉરપરિસર્પ, ૪ ભુજપરિસર્પ, ૫ ખેચર, એ પાંચ ભેદ. એકેકાના બબ્બે ભેદ છે, ૧ સંમૂર્છિમ, ૨ ગર્ભજ, એ બે ભેદ.

પ્રથમ જળચરના ભેદ, જે જળમાં ચાલે તેને જળચર કહિયે. તે જીવ, ૧ મચ્છ, ૨ કચ્છ, ૩ મગરમચ્છ, ૪ કાચબા ૫ ગ્રાહ, ૬ દેડકા, ૭ સુસુમાલ, ઇત્યાદિક જળચરના ઘણા ભેદ છે, તેનું કુળ સાડાબાર લાખ ક્રોડ જાણવું.

બીજો સ્થળચરના ભેદ. સ્થળ ઉપર ચાલે તેને સ્થળચર કહિયે. તે સ્થળચરના ચાર ભેદ. ૧ ખુર, ૨ બે ખુર, ૩ ગંડીપદ,

૪ શ્વાનપદ; તેમાં **એક ખુર** તે જેના પગે એક ખરી હોય તે જીવ; ૧ ઘોડા, ૨ ગધેડાં ૩ ખચ્ચર ગધેડાં, ઈત્યાદિક એક ખુરના ઘણા ભેદ છે. ૧.

બે ખુર તે જેના પગે બે ખરી હોય તે, તેના જીવ; ૧ ગાય, ૨ ભેંસ, ૩ બળદ, ૪ બકરાં, ૫ હરણ, ૬ રોઝ, ૭ સસલાં, ઈત્યાદિક બે ખુરના ઘણા ભેદ છે. ૨

ગંડીપદ તે જેના પગ ગોળ હોય તે જીવ. ૧ હાથી, ૨ ગેંડા, ઈત્યાદિક ગંડીપદના ઘણા ભેદ છે. ૩.

શ્વાનપદ તે જેના પગ નોરવાળા હોય તે જીવ. ૧ વાઘ, ૨ સિંહ, ૩ ચિત્તા, ૪ દીપડા, ૫ કુતરાં, ૬ બિલાડી, ૭ લાલી, ૮ શિયાળ, ૯ જરખ, ૧૦ રીંછ, ૧૧ વાંદરાં, ઈત્યાદિક શ્વાનપદના ઘણા ભેદ છે. **એ સ્થળચરના ભેદ સંપૂર્ણ**. તેનું કુળ દસ લાખ ક્રોડ જાણવું.

ત્રીજે ઉરપરિસર્પના ભેદ. ઉરપરિસર્પ તે હૈયાભર ચાલે (સર્પની જાત) તેને ઉરપરિસર્પ કહિયે. તેના ૪ ભેદ. ૧ અહિ, ૨ અજગર, ૩ અશાલિયો, ૪ મહુરગ, એ ચાર.

પ્રથમ અહિ, તે પાંચવર્ણા સર્પ ૧ કાળો, ૨ નીલો, ૩ રાતો ૪ પીળો, ૫ ધોળો.

બીજે અજગર તે, મનુષ્યને ગળી જાય તે.

ત્રીજે અશાલિયો તે. બે ઘડીમાં ૪૮ ગાઉ લાંબો થાય, ચક્રવર્તીની રાજ્યધાની તળે, અથવા નગરની ખાળ હેઠે ઉપજે, તેને ભસ્મ નામા દાહ થાય, તે ૪૮ ગાઉની માટી ગળી જાય, તેટલામાં કૂવો પડે, તેને અશાલિયો કહિયે.

ચોથે મહુરગ તે એક હજાર જોજનનો લાંબો સર્પ અઢી દ્વીપ બહાર રહે છે તેને મહુરગ કહિયે.

ઉરપરિસર્પનું કુળ દશ લાખ ક્રોડ જાણવું ઇતિ **ઉરપરિસર્પના ભેદ સંપૂર્ણ**.

ચોથે ભુજપરિસર્પના ભેદ. જે ભુજાએ કરી ચાલે તેને

ભુજપરિસર્પ કહિયે. તે જીવ, ૧ કોળ, ૨ નોળ, ૩ ઉંદર, ૪ખિસકોલી, ૫ બ્રાહ્મણી, ૬ ગરોળી, ૭ કાચીંડો, ૮ ચંદન ઘો, ૯ પાટલા ઘો, ઈત્યાદિક ભુજપરિસર્પના ઘણા ભેદ છે. તેનું કુળ નવ લાખ ક્રોડ જાણવું.

પાંચમે ખેચર. જે જીવ આકાશે ચાલે તેને ખેચર કહિયે. તે ખેચરના ૪ ભેદ. ૧ ચર્મ પંખી, ૨ રોમ પંખી, ૩ સમુદ્ગગ પંખી, ૪ વીતત પંખી.

ચર્મ પંખી. તે ચામડા સરખી પાંખ હોય તે. તેવા જીવ, ૧ વાગોલો, ૨ ચામાચીડિયાં (કાનકડીયાં) ઈત્યાદિક ચર્મ પંખીના ઘણા ભેદ છે.

રોમ પંખી. તે સુંવાળી પાંખનાં પંખી હોય તેને રોમ પંખી કહિયે. તે જીવ, ૧ મોર, ૨ કબુતર, ૩ ચકલાં, ૪ કાગડા, ૫ કાબર. ૬ મેના, ૭ પોપટ, ૮ સમળી, ૯ બગલાં, ૧૦ કોયલ, ૧૧ ઢેલ, ૧૨ શકરા, ૧૩ હોલા, ૧૪ શુડા, ૧૫ તેતર, ૧૬ બાજ, ઈત્યાદિક રોમ પંખીના ઘણા ભેદ છે. એ બે જાતનાં પંખી અઢી દ્વીપની અંદર અને બહાર પણ છે.

સંમુદ્ગગ પંખી. તે ડાબલાની પેઠે જેની પાંખ બીડેલ રહે તેવા જીવ.

વીતત પંખી. તે જેની પાંખ પહોળી જ રહે, તેવા પંખી. **એ બે જાતના પંખી અઢી દ્વીપ બહાર છે. તેનું કુળ બાર લાખ ક્રોડ જાણવું.** ગર્ભજ તિર્યંચની સ્થિતિ જઘન્ય અંતમુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની; સંમૂર્છિમ તિર્યંચની સ્થિતિ જઘન્ય અંતમુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વ ક્રોડની. વિસ્તાર દંડકથી જાણવો. **ઇતિ તિર્યંચના ભેદ સંપૂર્ણ.**

ત્રીજે મનુષ્યના ભેદ.

મનુષ્યના બે ભેદ. ૧ ગર્ભજ, ૨ સંમૂર્છિમ

ગર્ભજના ત્રણ ભેદ, ૧ પન્નર કર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૨ ત્રીશ અકર્મભૂમિના મનુષ્ય, ૩ છપ્પન્ન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય.

૧ પન્નર કર્મભૂમિના મનુષ્ય પન્નર કર્મભૂમિના ક્ષેત્રમાં છે તે. પન્નર કર્મભૂમિનાં ક્ષેત્ર કયાં ? એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે. તેમાં ૧ ભરત, ૧ ઐરવત, ૧ મહાવિદેહ, એ ત્રણ ક્ષેત્ર છે; તેના ફરતો બે લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે, તેના ફરતો ચાર લાખ જોજનનો ધાતકી ખંડ છે, તેમાં ૨ ભરત, ૨ ઐરવત, ૨ મહાવિદેહ, એ ૭ ક્ષેત્ર છે; તેની પછવાડે આઠ લાખ જોજનનો કાળોદધિ છે, તેની પછવાડે આઠ લાખ જોજનનો અર્ધ પુષ્કર છે, તેમાં **૨ ભરત, ૨ ઐરવત, ૨ મહાવિદેહ એ ૭ ક્ષેત્ર છે,** એ પંદર ક્ષેત્ર થયાં. તેમાં ખેતી છે, વાડી છે, વિવાહ છે, મોક્ષમાર્ગનું સાધન છે. **તેને પન્નર કર્મભૂમિ કહિયે. ૧.**

૨ ત્રીશ અકર્મભૂમિનાં મનુષ્ય, ત્રીશ અકર્મભૂમિનાં ક્ષેત્રમાં રહે છે તે. એક લાખ જોજનનો જંબુદ્વીપ છે તેમાં ૧ હેમવય, ૧ હિરણ્યવય, ૧ હરિવાસ, ૧ રમકવાસ, ૧ દેવકુરૂ, ૧ ઉત્તરકુરૂ, એ ૭ ક્ષેત્ર જંબુદ્વીપમાં છે. તેની પછવાડે બે લાખ જોજનનો લવણ સમુદ્ર છે, તેની પછવાડે ચાર લાખ જોજનનો ધાતકી ખંડ છે, તેમાં ૨ હેમવય, ૨ હિરણ્યવય, ૨ હરિવાસ, ૨ રમકવાસ, ૨ દેવકુરૂ, ૨ ઉત્તરકુરૂ, એમ બાર ક્ષેત્ર છે. તેની પછવાડે આઠ લાખ જોજનનો કાળોદક સમુદ્ર છે, તેની પછવાડે આઠ લાખ જોજનનો અર્ધ પુષ્કર છે, તેમાં ૨ હેમવય, ૨ હિરણ્યવય, ૨ હરિવાસ, ૨ રમકવાસ, ૨ દેવકુરૂ, ૨ ઉત્તરકુરૂ, એમ બાર ક્ષેત્ર છે; **એ પ્રમાણે ત્રીશ ક્ષેત્ર થયાં.** તેમાં ખેતી નથી, વાડી નથી, વિવાહ નથી, મોક્ષમાર્ગનું સાધન નથી. **તેને ત્રીશ અકર્મભૂમિ કહિયે.**

૩ છપન્ન અંતરદ્વીપના મનુષ્ય છપન્ન અંતરદ્વીપમાં છે. તે છપન્ન અંતરદ્વીપ કયાં છે? નીચે પાણી ઉપર દ્વીપ (બેટ) છે. તેમાં મનુષ્ય રહે છે, તેવા દ્વીપ છપન્ન છે. જંબુદ્વીપના ભરતક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરણહાર ક્ષુલ્લક (ચુલ) હિમવંત નામે પર્વત છે,તે પીળો

સુવર્ણમય છે, સો જોજનનો ઉંચો, પચીશ જોજનનો જમીનમાં ઉંડો, એક હજાર બાવન જોજન ને બાર કળાનો પહોળો છે, એની બાંહ ૫૩૫૦ જોજન, ને ૧૫ કળાની છે, એની જીવા ૨૪૯૩૨ જોજન, પોણી કળાની છે, એની ધનુષ્ય પીઠિકા ૨૫૨૩૦ જોજન ને ૪ કળાની છે, તેને પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે, બબ્બે ડાઢા નીકળેલ છે, એકેકી ડાઢા ચોરાસીસેં ચોરાસીસેં જોજન ઝાઝેરી લાંબી છે; એકેકી ડાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે તે કેટલે છે? જગતીથી ડાઢા ઉપર ૩૦૦ જોજન જઈએ ત્યારે ત્રણસેં જોજનનો લાંબો ને પહોળો પહેલો અંતરદ્વીપ આવે. ૧. ત્યાંથી ચારસેં જોજન જઈએ ત્યારે ચારસેં જોજનનો લાંબો ને પહોળો બીજો અંતરદ્વીપ આવે. ૨. ત્યાંથી પાંચસેં જોજન જઈએ ત્યારે પાંચસેં જોજનનો લાંબો ને પહોળો ત્રીજો અંતરદ્વીપ આવે. ૩. ત્યાંથી છસેં જોજન જઈએ ત્યારે છસેં જોજનનો લાંબો ને પહોળો ચોથો અંતરદ્વીપ આવે. ૪. ત્યાંથી સાતસેં જોજન જઈએ ત્યારે સાતસેં જોજનનો લાંબો ને પહોળો પાંચમો અંતરદ્વીપ આવે. ૫. ત્યાંથી આઠસેં જોજન જઈએ ત્યારે આઠસેં જોજનનો લાંબો ને પહોળો છઠ્ઠો અંતરદ્વીપ આવે. ૬ ત્યાંથી નવસેં જોજન જઈએ ત્યારે નવસેં જોજનનો લાંબો ને પહોળો સાતમો અંતરદ્વીપ આવે. ૭. એમ એકેક ડાઢા ઉપર સાત સાત અંતરદ્વીપ છે. તેને ચારગણા કરતાં અઠ્ઠાવીશ અંતરદ્વીપ ક્ષુલ્લક હિમવંત પર્વતના બે છેડાની ચાર ડાઢા ઉપર છે; તેમ ઐરવત ક્ષેત્રની મર્યાદાનો કરણહાર શિખરી નામે પર્વત છે તે ક્ષુલ્લક હિમવંત પર્વત સરખો છે, તે શિખરી પર્વતના પૂર્વ પશ્ચિમને છેડે અઠ્ઠાવીશ અંતરદ્વીપ છે. એમ બે પર્વતના છેડે છપ્પન્ન અંતરદ્વીપ જાણવા. **ઇતિ ગર્ભજ મનુષ્યના ભેદ.**

સંમૂર્છિમ મનુષ્યના ભેદ.

મનુષ્ય સંમૂર્છિમ તે મનુષ્ય ગર્ભજના ૧૦૧ ક્ષેત્રમાં, ૧૪ સ્થાનકમાં, ઉપજે છે; તે ૧૪ સ્થાનકનાં નામ.

૧ ઉચ્ચારેસુ તે, વડી નીતિ (વિષ્ટા) માં.
૨ પાસવણેસુ તે, લઘુ નીતિ (પેશાબ) માં.
૩ ખેલેસુ તે, બળખામાં.
૪ સંઘાણેસુ તે, નાકના શ્લેષ્મમાં.
૫ વંતેસુ, તે વમનમાં.
૬ પિત્તેસુ તે, પિત્તમાં.
૭ પુઈએસુ તે, પરૂમાં.
૮ સોણીએસુ તે, રૂધિરમાં.
૯ સુક્કેસુ તે, વીર્યમાં.
૧૦ સુક્કપોગ્ગલ પડિસાડીએસુ તે, સુકાયેલ વીર્યનાં પુદ્ગલ ફરી ભિનાં થાય તેમાં.
૧૧ વિગય જીવ કલેવરેસુ તે, મનુષ્યના મૃતક કલેવરમાં.
૧૨ ઇથ્થી પુરિસ સંજોગેસુ તે, સ્ત્રી પુરૂષના સંયોગમાં.
૧૩ નગરની ધમણેસુ તે, નગરની ખાળ પ્રમુખમાં.

૧૪ સવ્વ અસુઈ ઠાણેસુ તે, સર્વ મનુષ્ય સંબંધી અશુચિ સ્થાનકમાં. એ ચૌદ સ્થાનકમાંહિ ઉપજે. ૧. ગર્ભજ મનુષ્યની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યોપમની. ૨ સંમૂર્છિમ મનુષ્યની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ પણ અંતર્મુહૂર્તની. મનુષ્યનું કુળ બાર લાખ ક્રોડ જાણવું. ઇતિ **મનુષ્યના ભેદ.**

ચોથે દેવના ભેદ.

દેવના ચાર ભેદ. ૧ ભવનપતિ, ૨ વાણવ્યંતર, ૩ જ્યોતિષી, ૪ વૈમાનિક.

પ્રથમ ભવનપતિના ભેદ. ભવનપતિના ૨૫ ભેદ. ૧ દશ અસુર કુમારાદિક, ૨ પંદર પરમાધર્મી, એવં ૨૫

૧ દશ અસુર કુમારાદિકનાં નામ. ૧ અસુર કુમાર, ૨ નાગ કુમાર, ૩ સુવર્ણ કુમાર, ૪ વિદ્યુત્ કુમાર, ૫ અગ્નિ કુમાર, ૬

દ્વીપ કુમાર, ૭ ઉદધિ કુમાર, ૮ દિશા કુમાર, ૯ પવન કુમાર, ૧૦ સ્થનિત કુમાર.

૨ પંદર પરમાધર્મીના નામ. ૧ આમ્ર, ૨ આમ્રરસ, ૩ શામ, ૪ સબલ, ૫ રૂદ્ર, ૬ મહારૂદ્ર, ૭ કાલ, ૮ મહાકાલ, ૯ અસિ-પત્ર, ૧૦ ધનુષ્ય, ૧૧ કુંભ, ૧૨ વાલુ, ૧૩ વેતરણી, ૧૪ ખરસ્વર, ૧૫ મહાઘોષ, એવં પંદર.

એવં કુલ પચીશ જાતિના ભવનપતિ કયાં રહે છે? પહેલી નરકે એક લાખ ને અઠોતેર હજાર જોજનની પોલાર છે, તે મધ્યે બાર અંતરા છે, તે મધ્યેના નીચેના દશ અંતરામાં ભવનપતિને રહેવાનાં ભવન છે.

બીજે વાણવ્યંતરના ભેદ. વાણવ્યંતરના ૨૬ ભેદ. ૧ સોળ જાતિના દેવ, ૨ દશ જાતિના જૃંભિકા, એવં ૨૬.

૧ સોળ જાતિના વ્યંતર દેવ તે, ૧ પિશાચ, ૨ ભૂત, ૩ યક્ષ, ૪ રાક્ષસ, ૫ કિન્નર, ૬ કિંપુરૂષ, ૭ મહોરગ, ૮ ગંધર્વ, ૯ આણપન્ની, ૧૦ પાણપન્ની, ૧૧ ઇસીવાઈ, ૧૨ ભૂઇવાઇ, ૧૩ કંદીય, ૧૪ મહાકંદીય, ૧૫ કોહંડ, ૧૬ પતંગ, એવં સોળ જાતિના વ્યંતર દેવ.

૨ દશ જાતિના જૃંભિકા તે, ૧ આણ જૃંભિકા, ૨ પ્રાણ જૃંભિકા, ૩ લયન જૃંભિકા, ૪ શયન જૃંભિકા, ૫ વસ્ત્ર જૃંભિકા, ૬ ફૂલ જૃંભિકા, ૭ ફલ જૃંભિકા, ૮ ફોફલ જૃંભિકા, ૯ વિદ્યુત્ જૃંભિકા, ૧૦ અવિદ્યુત્ જૃંભિકા, એવં દશ જાતિના જૃંભિકા. એ ૨૬ જાતિના વાણવ્યંતર કયાં રહે છે? પૃથ્વીનું દળ એક હજાર જોજનનું છે, તે મધ્યેથી સો જોજનનું દળ હેઠે મૂકીયે, સો જોજનનું દળ ઉપર મૂકીયે, વચ્ચે આઠસેં જોજનની પોલાર છે. તે મધ્યે સોળ જાતિના વ્યંતરનાં નગર છે. તે નગર નાના ભરતક્ષેત્ર જેવડાં છે, તેથી મોટાં મહાવિદેહ ક્ષેત્ર જેવડાં છે, તેથી મોટા જંબુ-દ્વીપ જેવડાં છે, તે વ્યંતરનાં નગર જાણવાં. ને જે દશ જાતિના

જૃંભિકા દેવ છે તે, પૃથ્વીનું સો જોજનનું દળ ઉપરનું છે, તેમાં દશ જોજન નીચે મૂકીએ, દશ જોજન ઉપર મૂકીએ, વચ્ચે એંશી જોજનની પોલાર છે તેમાં રહે છે. તે જૃંભિકા સંધ્યા વેળાએ, મધ્ય રાત્રિએ, સવારે, બપોરે, અસ્તુ, અસ્તુ કરતા ફરે છે, (જે હસ્તું હોય તે હસ્તું રહેજો, રોતું હોય તે રોતું રહેજો, એમ કહે છે,) માટે તે વખતે જેમ તેમ ન બોલવું; પહાડ પર્વત, ઝાડ ઉપર તથા ઝાડ નીચે એ આદિ ઘણી સારી-મનને ગમે તેવી જગ્યોએ વાણુ-વ્યંતર દેવો આવે છે તથા વસે છે.

ત્રીજે જ્યોતિષીના ભેદ. જ્યોતિષીના ૧૦ ભેદ. **૧** ચંદ્રમા, ૨ સૂર્ય, ૩ ગ્રહ, ૪ નક્ષત્ર, ૫ તારા, એ પાંચ જ્યોતિષી અઢી દ્વીપ માંહી ચર છે; અઢી દ્વીપ બહાર એ પાંચે સ્થિર છે; તે જ્યોતિ-ષીની **ગાથા-**

તારા, રવિ, ચંદ, રિખ્ખા, બુહ, સુકા, જૂવ, મંગલ, સણીઆ;
સગ સય નેઉઆ, દસ, અસિય, ચઉ, ચઉ, કમસો તીયા ચઉસો. ૧

અર્થ-પૃથ્વીથી સાતસેં ને નેવું જોજન ઉંચે જઈયે, ત્યારે તારા-ઓનાં વિમાન આવે, પૃથ્વીથી આઠસેં જોજન જઈએ ત્યારે સૂર્યનું વિમાન આવે, પૃથ્વીથી આઠસેં એંશી જોજન જઈએ ત્યારે ચંદ્રમાનું વિમાન આવે, પૃથ્વીથી આઠસેં ચોરાશી જોજન જઈયે ત્યારે નક્ષ-ત્રનાં વિમાન આવે, આઠસેં અઠયાસી જોજન જઈયે ત્યારે બુધનો તારો આવે, આઠસેં એકાણું જોજન ઉંચે જઈયે ત્યારે શુક્રનો તારો આવે, આઠસેં ચોરાણું જોજન ઉંચે જઈએ ત્યારે બૃહસ્પતિનો તારો આવે, આઠસેં સત્તાણું જોજન જઈએ ત્યારે મંગળનો તારો આવે, પૃથ્વીથી નવસેં જોજન જઈએ ત્યારે શનિશ્ચરનો તારો આવે, એ રીતે ૧૧૦ જોજન જ્યોતિષ ચક્ર જાડપણે છે. પાંચ ચર છે, પાંચ સ્થિર છે; પાંચ ચર તે કોને કહિયે? અઢી દ્વીપ માંહી છે તે ફરે છે

તેને પાંચ ચર કહિયે. પાંચ સ્થિર તે કોને કહિયે ? અઢી દ્વીપ બહાર છે, તે ફરતા નથી, સ્થિર છે, જ્યાં સૂર્ય ત્યાં સૂર્ય છે, જ્યાં ચંદ્ર ત્યાં ચંદ્ર છે, તેને પાંચ સ્થિર કહીએ.

ચોથે વૈમાનિકના ભેદ. વૈમાનિકના ૩૮ ભેદ. ત્રણ કિલ્વિષી, બાર દેવલોક,નવ લોકાંતિક, નવ ગ્રૈવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાન. એવં ૩૮.

પ્રથમ કિલ્વિષીના ભેદ. ૧ પહેલા કિલ્વિષી ત્રણ પલ્યની સ્થિતિવાળા, પહેલા બીજા દેવલોકમાં નીચે રહે છે. ૨ બીજા કિલ્વિષી ત્રણ સાગરની સ્થિતિવાળા, ત્રીજા ચોથા દેવલોકમાં નીચે રહે છે. ત્રીજા કિલ્વિષી તેર સાગરની સ્થિતિવાળા છટ્ઠા દેવલોકમાં નીચે રહે છે. એ ત્રણ કિલ્વિષી હેઠ દેવપણું પામ્યા તે શાથી પામ્યા ? તીર્થંકરના, કેવળીના, સાધુ-સાધ્વીના અપવાદ બોલ્યા માટે કિલ્વિષીપણું પામ્યા.

બીજે બાર દેવલોક. ૧ સુધર્મા દેવલોક, ૨ ઈશાન દેવલોક, ૩ સનંતકુમાર દેવલોક, ૪ માહેંદ્ર દેવલોક, ૫ બ્રહ્મ દેવલોક, ૬ લાંતક દેવલોક, ૭ મહાશુક્ર દેવલોક, ૮ સહસાર દેવલોક, ૯ આનત દેવલોક, ૧૦ પ્રાણત દેવલોક, ૧૧ આરણ્ય દેવલોક, ૧૨ અચ્યુત દેવલોક, એવં ૧૨ દેવલોકનાં નામ.

બાર દેવલોક કેટલા ઉંચા, કેવા આકારે ને કેટલાં વિમાન, તેનો વિસ્તાર.

જ્યોતિષી ચક્ર ઉપર અસંખ્યાતા જોજનની ક્રોડાક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈએ ત્યારે પહેલું સુધર્મા ને બીજું ઈશાન એ બે દેવલોક આવે, તે બે લગડાને આકારે છે, એકેકું અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે, બન્ને મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે. પહેલામાં ૩૨ લાખ ને બીજામાં અઠાવીશ લાખ વિમાન છે. ૨ ત્યાંથી અસંખ્યાતા જોજનની ક્રોડાક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈએ ત્યારે ત્રીજું સનંતકુમાર અને ચોથું

માહેંદ્ર એ બે દેવલોક આવે, તે બે લગડાને આકારે છે, એકેકું અર્ધચંદ્રમાને આકારે છે, બન્ને મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે. ત્રીજામાં બાર લાખ, અને ચોથામાં આઠ લાખ વિમાન છે. ૪. તે ઉપરાંત અસંખ્યાતા જોજનની ક્રોડા ક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈયે ત્યારે પાંચમું બ્રહ્મ દેવલોક આવે, તે પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં ચાર લાખ વિમાન છે. ૫. તે ઉપરાંત અસંખ્યાતા જોજનની ક્રોડા ક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈયે ત્યારે છઠું લાંતક દેવલોક આવે, તે પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં ૫૦ હજાર વિમાન છે. ૬. તે ઉપરાંત અસંખ્યાત જોજનની ક્રોડાક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈયે, ત્યારે સાતમું મહાશુક્ર દેવલોક આવે, તે પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે, તેમાં ૪૦ હજાર વિમાન છે. ૭. તે ઉપરાંત અસંખ્યાતા જોજનની ક્રોડાક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈયે ત્યારે આઠમું સહસાર દેવલોક આવે, તે પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે. તેમાં છ હજાર વિમાન છે. ૮. તે ઉપર અસંખ્યાતા જોજનની ક્રોડાક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈએ, ત્યારે નવમું આનત, ને દશમું પ્રાણુત એ બે દેવલોક આવે, તે લગડાને આકારે છે, એકેકું અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે. બન્ને મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે. બન્નેમાં મળી ૪૦૦ વિમાન છે. ૧૦. તે ઉપર અસંખ્યાતા જોજનની ક્રોડાક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈયે ત્યારે અગિયારમું આરણ્ય અને બારમું અચ્યુત એ બન્ને દેવલોક આવે. તે લગડાને આકારે છે. એકેકું અર્ધ ચંદ્રમાને આકારે છે. બન્ને મળી પૂર્ણ ચંદ્રમાને આકારે છે. બન્નેમાં મળી ૩૦૦ વિમાન છે. ૧૨. એવં બાર દેવલોકના સર્વ થઈને ૮૪,૯૬,૭૦૦ વિમાન છે.

ત્રીજે નવ લોકાંતિક.

નવ લોકાંતિક કયાં રહે છે? પાંચમા દેવલોકમાં આઠ કૃષ્ણરાજી નામા પર્વત છે, તેના અંતરમાં નવ લોકાંતિક દેવ રહે છે, તેનાં નામ—

(ગાથા) સારસ્સય, માઇચ્ચ, વન્હિ, વરૂણ, ગજતોયા;
તુસીયા, અવ્વબાહા, અગીચા, ચેવ, રીઠા, ય.

અર્થ—૧ સારસ્વત નામાં લોકાંતિક, ૨ આદિત્ય, ૩ વહ્નિ, ૪ વરૂણ, ૫ ગર્દતોયા, ૬ તુષિતા, ૭ અવ્યાબાધ, ૮ અંગીત્ય, ૯ રિષ્ટ, એ નવ લોકાંતિક દેવતા જ્યારે તીર્થંકર દેવ દીક્ષા લેનાર હોય, ત્યારે કાને કુંડલ, માથે મુકુટ, બાંહે બાજુબંધ, કંઠે નવસર હાર, ઘુઘરીના ઘમકાર સહિત આવે, આવીને એમ કહે, અહો ! ત્રિલોકનાથ ! તીર્થમાર્ગ પ્રવર્તાવો, મોક્ષ માર્ગ ચાલતો કરો, એવી રીતે કહેવાનો નવ લોકાંતિકનો જીત પરંપર વ્યવહાર છે.

ચોથે નવ ગ્રૈવેયક.

(ગાથા) ભદ્દે, સુભદ્દે સુજાએ, સુમાણસે, પ્પીયદંસણે;
સુદંસણે, અમોહે, સુપડીબદ્ધે, જસોધરે.

અર્થ—બારમા દેવલોક ઉપર અસંખ્યાતા જોજનની ક્રોડાક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે ચડીયે ત્યારે, નવ ગ્રૈવેયકની પહેલી ત્રીક આવે, તે ગાગર બેડાંના આકારે છે, તેનાં નામ. ૧ ભદ્ર, ૨ સુભદ્ર, ૩ સુજાત. એ પહેલી ત્રીકે ૧૧૧ વિમાન છે, ૧. તે ઉપર અસંખ્યાતા જોજનની ક્રોડાક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈએ ત્યારે બીજી ત્રીક આવે, તે ગાગર બેડાંના આકારે છે, તેનાં નામ. સુમાનસ, ૫ પ્રિયદર્શન, ૬ સુદર્શન, એ બીજી ત્રીકે ૧૦૭ વિમાન છે. ૨. તે ઉપર અસંખ્યાતા જોજનની ક્રોડાક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈએ ત્યારે ત્રીજી ત્રીક આવે; તે ગાગર બેડાંને આકારે છે; તેનાં નામ ૭ અમોઘ, ૮ સુપ્રતિબુદ્ધ, ૯ યશોધર. એ ત્રીજી ત્રીકે ૧૦૦ વિમાન છે.

પાંચમે પાંચ અનુત્તર વિમાન.

નવમી ગ્રૈવેયક ઉપર અસંખ્યાતા જોજનની ક્રોડાક્રોડી પ્રમાણે ઉંચે જઈએ, ત્યારે પાંચ અનુત્તર વિમાન આવે. તેનાં નામ. ૧ વિજય, ૨ વિજયંત, ૩ જયંત, ૪ અપરાજીત, ૫ સર્વાર્થસિદ્ધ, એ

સર્વ થઈને ૮૪,૯૭,૦૨૩ વિમાન થયાં. દેવની સ્થિતિ જઘન્ય દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ ૩૩ સાગરોપમની. દેવનું કુળ ૨૬ લાખ ક્રોડ જાણવું.

સિદ્ધિશિલાનું વર્ણન.

તે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનની ધ્વજા પતાકાથકી ૧૨ જોજન ઉંચે જઈએ, ત્યારે સિદ્ધિશિલા આવે. તે ૪૫ લાખ જોજનની લાંબી ને પહોળી છે. વચ્ચે આઠ જોજન જાડી છે. ઉતરતા છેડે માંખીની પાંખ કરતાં પાતળી છે, સાફ સોનાના પતરાથી અધિક ઉજળી, ગોક્ષીર સરખી, શંખ, ચંદ્ર, અંક, રત્ન, રૂપાના પટ, મોતીના હાર, ક્ષીરસાગરના પાણી થકી પણ ઘણી ઉજળી છે. તે સિદ્ધિશિલાનાં બાર નામ. ૧ ઈષત્, ૨ ઈષત્ પ્રભાર, ૩ તનુ, ૪ તનુ તનુ, ૫ સિદ્ધિ, ૬ સિદ્ધાલય, ૭ મુક્તિ, ૮ મુક્તાલય, ૯ લોકાગ્ર, ૧૦ લોક-સ્તુભિકા, ૧૧ લોક પ્રતિબોધિકા, ૧૨ સર્વ પ્રાણીભૂત જીવસત્વ સૌખ્યાવહિકા, **એ બાર નામ**. તે સિદ્ધિશિલાની ફરતી પરિત્રિ ૧,૪૨,૩૦,૨૪૯ જોજન, એક ગાઉ, સતરસેં છાસઠ ધનુષ્ય, પોણા ૭ આંગળ ઝાઝેરી છે. તે સિદ્ધિશિલા ઉપર એક જોજન ઉંચે જઈએ, એક જોજનના ચાર હજાર ગાઉ થાય તેમાંથી ૩,૯,૯૯ ગાઉ હેઠે મૂકિયે, બાકી એક ગાઉ રહ્યો, તે એક ગાઉના ૭ ભાગ કરીએ. તેમાં પાંચ ભાગ હેઠે મૂકિયે, બાકી એક ભાગ રહ્યો, તેમાં સિદ્ધ ભગવંત બિરાજે છે. તે પાંચસે ધનુષ્યના સિદ્ધ થયા હોય તે, ૩૩૩ ધનુષ્ય ને ૩૨ આંગળ ક્ષેત્ર અવગાહીને રહ્યા છે. સાત હાથના સિદ્ધ થયા હોય તે, ચાર હાથ ને સોળ આંગળ ક્ષેત્ર અવગાહીને રહ્યાં છે. બે હાથના સિદ્ધ થયા હોય તે, એક હાથ ને આઠ આંગળ ક્ષેત્ર અવ-ગાહીને રહ્યા છે. તે સિદ્ધ ભગવંત કેવા છે? અવર્ણી, અગંધી, અરસી, અસ્પર્શી, જન્મ મરણ રહિત, આત્મિક ગુણે કરી સહિત છે, તેવા સિદ્ધ ભગવંતને મારી સમય સમયની વંદણા હજો. **ઈતિ સિદ્ધિશિલાનું વર્ણન.**

૭ કાય સ્વરૂપ.

નામ.	કુલ ક્રોડાક્રોડી	* આયુષ્ય	વર્ણ	સંઠાણ	+૧ મુહૂર્તમાં ઉ૦ જન્મ-મરણ.
૧ પૃથ્વીકાય	૧૨ લાખ	૨૨૦૦૦ વર્ષ	પીળો	મસુરની દાળ	૧૨૮૨૪
૨ અપકાય	૭ લાખ	૭૦૦૦ ,,	સફેદ	પાણીનો પરપોટો	૧૨૮૨૪
૩ તેઉકાય	૩ લાખ	૩ અહોરાત્રિ	લાલ	સોયની ભારી	૧૨૮૨૪
૪ વાયુકાય	૭ લાખ	૩૦૦૦ વર્ષ	નીલો	ધ્વજા-પતાકા	૧૨૮૨૪
૫ વનસ્પતિકાય	૨૮ લાખ	૧૦૦૦૦ વર્ષ	વિવિધ	વિવિધ	૩૨૦૦૦ પ્ર. વ. ૬૫૫૩૬ સા. વ
૬ ત્રસ					
બેઇન્દ્રિય	૭ લાખ	૧૨ વર્ષ	,,	,,	૮૦
તેઇન્દ્રિય	૮ લાખ	૪૯ દિવસ	,,	,,	૬૦
ચોઇન્દ્રિય	૯ લાખ	૬ માસ	,,	,,	૪૦
નારકી	૨૫ લાખ	જ. ૧૦૦૦૦ વર્ષ ઉ. ૩૩ સાગરોપમ	,,	,,	૧
તિર્યંચ	૫૩॥ લાખ	૩ પલ્યોપમ	,,	,,	૧
મનુષ્ય	૧૨ લાખ	૩ પલ્યોપમ	,,	,,	૧
દેવતા	૨૬ લાખ	જ. ૧૦૦૦૦ વર્ષ ઉ. ૩૩ સાગરોપમ	,,	,,	૧

* જઘન્ય અંતરમુહૂર્તનું, + જઘન્ય ૧ ભવ.

ઇતિ ૭ કાયના બોલ સંપૂર્ણ.

(૪) પચીશ બોલ.

૧ પહેલે બોલે ગતિ ચાર તે, ૧ નરક ગતિ, ૨ તિર્યંચની ગતિ, ૩ મનુષ્યની ગતિ, ૪ દેવની ગતિ. ૧.

૨ બીજે બોલે જાતિ પાંચ તે, ૧ એકેંદ્રિયની, ૨ બેઇંદ્રિયની, ૩ ત્રીઇંદ્રિયની, ૪ ચૌઇંદ્રિયના, ૫ પંચેંદ્રિયની. ૨.

૩ ત્રીજે બોલે કાય છ, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેજસ્કાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય, ૩.

૪ ચોથે બોલે ઈંદ્રિય પાંચ. તે ૧ શ્રોત્રેંદ્રિય, ૨ ચક્ષુઇંદ્રિય, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય, ૪ રસેંદ્રિય, ૫ સ્પર્શેંદ્રિય, ૪.

૫ પાંચમે બોલે પર્યાપ્તિ છ, તે ૧ આહાર પર્યાપ્તિ, ૨ શરીર પર્યાપ્તિ, ૩ ઇંદ્રિય પર્યાપ્તિ, ૪ શ્વાસોચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિ, ૫ ભાષા પર્યાપ્તિ, ૬ મનઃપર્યાપ્તિ, ૫.

૬ છઠ્ઠે પ્રાણ દશ, તે ૧ શ્રોત્રેંદ્રિય બળપ્રાણ, ૨ ચક્ષુઇંદ્રિય બળપ્રાણ, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય બળપ્રાણ, ૪ રસેંદ્રિય બળપ્રાણ, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય બળપ્રાણ, ૬ મનઃબળપ્રાણ, ૭ વચનબળપ્રાણ, ૮ કાયબળપ્રાણ, ૯ શ્વાસોચ્છ્વાસ બળપ્રાણ, ૧૦ આયુષ્ય બળપ્રાણ. ૬

૭ સાતમે શરીર પાંચ, તે ૧ ઔદારિક, ૨ વૈક્રિય, ૩ આહારિક, ૪ તૈજસ, ૫ કાર્મણ. ૭.

૮ આઠમે યોગ પન્નર, તેમાં **ચાર મનના.** ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિશ્ર મનયોગ, ૪ વ્યવહાર મનયોગ. **ચાર વચનના.** ૧ સત્યવચન યોગ, ૨ અસત્યવચન યોગ, ૩ મિશ્રવચન યોગ, ૪ વ્યવહારવચન યોગ. એવં આઠ. **સાત કાયના.** ૧ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૨ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૩ વૈક્રિય શરીર કાયયોગ, ૪ વૈક્રિય મિશ્ર શરીર કાયયોગ. ૫ આહારિક શરીરકાય યોગ, ૬ આહારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૭ કાર્મણ કાયયોગ, એવં પંદર. ૮

૯ નવમે ઉપયોગ બાર. તેમાં **પાંચ જ્ઞાનના** તે, ૧ મતિજ્ઞાન ઉપયોગ, શ્રુતજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ અવધિ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૪ મનઃ પર્યવજ્ઞાન, ૫ કેવળજ્ઞાન. **ત્રણ અજ્ઞાનના ઉપયોગ તે,** ૧ મતિ અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન, ૩ વિભંગ જ્ઞાન. એવં ૮. **ચાર દર્શનના ઉપયોગ,** તે ૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અવધિ દર્શન, ૪ કેવળ દર્શન. એ ચાર દર્શનના. સર્વ મળી ૧૨. ૯.

૧૦ દશમે કર્મ આઠ તે, ૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ, ૨ દર્શનાવરણીય કર્મ, ૩ વેદનીય કર્મ, ૪ મોહનીય કર્મ, ૫ આયુષ્ય કર્મ, ૬ નામ કર્મ, ૭ ગૌત્ર કર્મ, ૮ અંતરાય કર્મ, ૧૦.

૧૧ અગિયારમે ગુણસ્થાનક ચૌદ. ૧ મિથ્યાત્વ ગુણસ્થાનક, ૨ સાસ્વાદન સમદષ્ટિ ગુણસ્થાનક, ૩ મિશ્ર ગુણસ્થાનક, ૪ અવ્રતી સમદષ્ટિ ગુણસ્થાનક, ૫ દેશવ્રતી ગુણસ્થાનક, ૬ પ્રમ્મત્ત સંયતિ ગુણસ્થાનક, ૭ અપ્રમ્મત્ત સંયતિ ગુણસ્થાનક, ૮ નિવર્તિબાદર ગુણસ્થાનક, ૯ અનિવર્તિબાદર ગુણસ્થાનક, ૧૦ સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણસ્થાનક, ૧૧ ઉપશાંતમોહનીય ગુણસ્થાનક, ૧૨ ક્ષીણમોહનીય ગુણસ્થાનક, ૧૩ સયોગી કેવળી ગુણસ્થાનક, ૧૪ અયોગી કેવળી ગુણસ્થાનક. ૧૧.

૧૨ બારમે બોલે પાંચ ઈંદ્રિયના ત્રેવીશ વિષય.

૧ શ્રોત્રેંદ્રિયના ત્રણ વિષય. ૧ જીવ શબ્દ, ૨ અજીવ શબ્દ, ૩ મિશ્ર શબ્દ.

૨ ચક્ષુઈન્દ્રિયના પાંચ વિષય. ૧ કાળો વર્ણ, ૨ નીલો વર્ણ, ૩ રાતો વર્ણ, ૪ પીળો વર્ણ, ૫ ધોળો વર્ણ.

૩ ઘ્રાણેંદ્રિયના બે વિષય. ૧ સુરભિ ગંધ, ૨ દુરભિ ગંધ.

૪ રસેંદ્રિયના પાંચ વિષય. ૧ તીખો રસ, ૨ કડવો રસ, ૩ કસાયલો રસ, ૪ ખાટો રસ, ૫ મધુરો રસ.

૫ સ્પર્શેંદ્રિયના આઠ વિષય. ૧ કર્કશ સ્પર્શ, ૨ (મૃદુ) સુંહાળો સ્પર્શ. ૩ ભારે સ્પર્શ, ૪ હળવો સ્પર્શ, ૫ શીત (ટાઢો)

સ્પર્શ, ૬ ઉષ્ણ (ઉનો) સ્પર્શ, ૭ ચોપડ્યો સ્પર્શ, ૮ લુખો સ્પર્શ, એવં સર્વ થઈ ત્રેવીશ.

૧૩ તેરમે મિથ્યાત્વ દશ પ્રકારનું તે. ૧ જીવને અજીવ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૨ અજીવને જીવ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૩ ધર્મને અધર્મ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૪ અધર્મને ધર્મ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૫ સાધુને અસાધુ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૬ અસાધુને સાધુ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૭ શુદ્ધ માર્ગને કુમાર્ગ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ,. ૮ કુમાર્ગને શુદ્ધ માર્ગ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૯ સર્વ દુઃખથી મુકાએલ છે, તેને નથી મુકાએલ એમ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ, ૧૦ સર્વ દુઃખથી નથી મુકાએલ તેને મુકાએલ છે એમ સર્દહે તો મિથ્યાત્વ. ૧૩.

૧૪ ચૌદમે નવ તત્ત્વના ૧૧૫ બોલ તે. પ્રથમ નવતત્ત્વનાં નામ. ૧ જીવ તત્ત્વ, ૨ અજીવ તત્ત્વ, ૩ પુન્ય તત્ત્વ, ૪ પાપ તત્ત્વ, ૫ આસ્રવ, ૬ સંવર તત્ત્વ, ૭ નિર્જરા તત્ત્વ, ૮ બંધ તત્ત્વ, ૯ મોક્ષ તત્ત્વ, **એ નવ તત્ત્વનાં લક્ષણ તથા ભેદનો વિસ્તાર પ્રથમ નવ તત્ત્વમાં લખેલ છે તેમાંથી જાણવો.** અહિં માત્ર ટુંકામાં તેના ૧૧૫ બોલ લખીએ છીએ. વધારે વિસ્તાર પ્રથમ નવ તત્ત્વથી મોઢે કરવો.

૧ જીવ તત્ત્વના ચૌદ બોલ, ૨ અજીવ તત્ત્વના ચૌદ બોલ, ૩ પુન્યના નવ બોલ, ૪ પાપના અઢાર બોલ, ૫ આસ્રવના વિશ બોલ, ૬ સંવરના વિશ બોલ, ૭ નિર્જરાના બાર બોલ, ૮ બંધ તત્ત્વના ચાર બોલ, ૯ મોક્ષના ચાર બોલ, એવં સર્વ થઈ ૧૧૫ બોલ. વધારે વિસ્તાર નવ તત્ત્વના થોકડામાં જોવો. ૧૪.

૧૫ પન્નરમે આત્મા આઠ તે; ૧ દ્રવ્ય આત્મા, ૨ કષાય આત્મા, ૩ યોગ આત્મા, ૪ ઉપયોગ આત્મા, ૫ જ્ઞાન આત્મા, ૬ દર્શન આત્મા, ૭ ચારિત્ર આત્મા, ૮ વીર્ય આત્મા. ૧૫.

૧૬ સોળમે દંડક ચોવીશ, તે સાત નરકના નારકીનો એક દંડક, ૧; દશ ભવનપતિ દેવના દશ દંડક, ૧૧; પૃથ્વીકાયનો એક, ૧૨; અપકાયનો એક, ૧૩, તેજસ્કાયનો એક, ૧૪; વાયુકાયનો એક, ૧૫; વનસ્પતિકાયનો એક, ૧૬; બેઇંદ્રિયનો એક, ૧૭; ત્રીઇંદ્રિયનો એક, ૧૮; ચૌઈંદ્રિયનો એક, ૧૯; તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો એક, ૨૦; મનુષ્યનો એક, ૨૧; વાણવ્યંતરનો એક, ૨૨; જ્યોતિષીનો એક, ૨૩; વૈમાનિકનો એક, ૨૪.

૧૭ સત્તરમે લેશ્યા ૭, તે ૧ કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨ નીલ લેશ્યા, ૩ કાપોત લેશ્યા, ૪ તેજોલેશ્યા, ૫ પદ્મલેશ્યા, ૬ શુકલલેશ્યા, ૧૭.

૧૮ અઢારમે દૃષ્ટિ ત્રણ. તે ૧ સમકિત દૃષ્ટિ, ૨ મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ, ૩ સમમિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ. ૧૮.

૧૯ ઓગણીશમે ધ્યાન ચાર. તે ૧ આર્તધ્યાન, ૨ રાદ્ર ધ્યાન, ૩ ધર્મધ્યાન, ૪ શુકલધ્યાન. ૧૯.

૨૦ વીસમે બોલે ષટ્ દ્રવ્યના ત્રીશ ભેદ, તે નીચે મુજબ.

૧ ધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. ૧ દ્રવ્ય થકી એક દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્ર થકી લોક પ્રમાણે, ૩ કાળ થકી આદિ અંતરહિત, ૪ ભાવથકી અવર્ણી, અગંધી, અરસી, અસ્પર્શી, અમૂર્તિમાન, ૫ ગુણ થકી ચલણ ગુણ. ધર્માસ્તિકાયને, પાણીમાં માછલાનું દૃષ્ટાંત.

૨ અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. ૧ દ્રવ્ય થકી એક દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્ર થકી લોક પ્રમાણે, ૩ કાળ થકી આદિ અંત રહિત, ૪ ભાવથકી અમૂર્તિમાન્. ૫ ગુણ થકી સ્થિર ગુણ. અધર્માસ્તિકાયને થાકેલા પંખી, વૃક્ષનું દૃષ્ટાંત.

૩ આકાશાસ્તિકાય દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. ૧ દ્રવ્યથકી એક દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્રથકી લોકાલોક પ્રમાણે, ૩ કાળથકી આદિ અંત રહિત, ૪ ભાવથકી અમૂર્તિમાન્ (અરૂપી), ૫ ગુણથકી આકાશ વિકાશ ગુણ. આકાશાસ્તિકાયને ખીંટીનું દૃષ્ટાંત જાણવું.

૪ કાળ દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. ૧ દ્રવ્યથકી અનંત દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્ર થકી સમય ક્ષેત્ર પ્રમાણે, ૩ કાલ થકી આદિ અંત રહિત, ૪ ભાવ થકી અમૂર્તિમાન (અરૂપી), ૫ ગુણથકી નવા પુરાણ વર્ત્તના લક્ષણ. કાળ દ્રવ્યને નવા જુના કપડાનું દષ્ટાંત.

૫ પુદ્દગલાસ્તિકાય દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. ૧ દ્રવ્યથકી અનેક દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, ૩ કાળથકી આદિ અંતરહિત, તથા આદિ અંતસહિત, ૪ ભાવથકી વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શ સહિત, ૫ ગુણથકી મીલણ વીખરણ ગુણ, પુરાય ને ગળી જાય; પુદ્દગલાસ્તિકાય દ્રવ્યને આકાશના વાદળાનું દષ્ટાંત.

૬ જીવાસ્તિકાય દ્રવ્યના પાંચ ભેદ. ૧ દ્રવ્યથકી અનંત દ્રવ્ય, ૨ ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, ૩ કાળથકી, આદિ અંતરહિત; ૪ ભાવથકી અમૂર્તિમાન (અરૂપી) અથવા અનંત જ્ઞાનમય, અનંત દર્શનમય, અનંત ચારિત્રમય, અનંત તપમય ૫ ગુણથકી ચૈતન્ય ઉપયોગ લક્ષણ, જીવાસ્તિકાય દ્રવ્યને ચંદ્રમાનું દષ્ટાંત જાણવું. ૨૦

૨૧ એકવીશમે બોલે રાશિ બે, તે ૧ જીવરાશિ, ૨ અજીવરાશિ, ૨૧.

૨૨ બાવીશમે બોલે શ્રાવકનાં બાર વ્રત. તે ૧ પહેલા વ્રતમાં મોટા જીવ હણવાનો ત્યાગ કરે, ૨ બીજા વ્રતમાં મોટું જુઠું બોલવાનો ત્યાગ કરે, ૩ ત્રીજા વ્રતમાં મોટી ચોરી કરવાનો ત્યાગ કરે, ૪ ચોથા વ્રતમાં પરસ્ત્રી સેવવાનો ત્યાગ કરે, સ્ત્રીને પરપુરૂષનો ત્યાગ, ૫ પાંચમા વ્રતમાં પરિગ્રહની મર્યાદા કરે, ૬ ઠ્ઠા વ્રતમાં દિશાઓની મર્યાદા કરે, ૭ સાતમા વ્રતમાં ચૌદ નિયમ છવીશ બોલની મર્યાદા કરે, ૮ આઠમા વ્રતમાં અનર્થ દંડનો ત્યાગ કરે, ૯ નવમા વ્રતમાં દિનદિન પ્રત્યે સામાયિક કરે, ૧૦ દશમા વ્રતમાં દિનદિન પ્રત્યે દિશાની મર્યાદા કરે, (દિશાવકાશિક કરે), ૧૧ અગિયારમા વ્રતમાં પૌષધ કરે, ૧૨ બારમા વ્રતમાં સાધુ નિર્ગ્રંથને પ્રાસુક એષણીક આહારાદિક ચૌદ બોલ પ્રતિલાભે. ૨૨

૨૩ તેવીશમે સાધુજીનાં પંચ મહાવ્રત. ૧ સવ્વ પાણાઈ-વાયાઓ વેરમણં. ૨ સવ્વ મુસાવાયાઓ વેરમણં, ૩ સવ્વ અદિન્ના-દાણાઓ વેરમણં, ૪ સવ્વ મેહુણાઓ વેરમણં, ૫ સવ્વ પરિગ્ગહાઓ વેરમણં. ૨૩.

૨૪ ચોવીશમે બોલે શ્રાવકના વ્રતના ૪૯ ભાંગા, તેની વિગત.

આંક એક અગીયારનો, એટલે એક કરણ ને એક યોગે કરી એક કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા નવ તે, અમુક દોષકારી સ્થાનક–જેના પ્રત્યાખ્યાન કરૂં છું તે, ૧ કરૂં નહિ મને કરી, ૨ કરૂં નહિ વચને કરી, ૩ કરૂં નહિ કાયે કરી, ૪ કરાવું નહિ મને કરી, ૫ કરાવું નહિ વચને કરી, ૬ કરાવું નહિ કાયે કરી, ૭ કરતાં અનુમોદું નહિ મને કરી, ૮ કરતાં અનુમોદું નહિ વચને કરી, ૯ કરતાં અનુમોદું નહિ કાયે કરી. એવં ૯ ભાંગા થયા.

આંક એક બારનો, એટલે એક કરણ ને બે યોગે કરી બે કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા નવ તે, ૧ કરૂં નહિ મને કરી, વચને કરી; ૨ કરૂં નહિ મને કરી, કાયે કરી, ૩ કરૂં નહિ વચને કરી, કાયે કરી, ૪ કરાવું નહિ મને કરી, વચને કરી, ૫ કરાવું નહિ મને કરી, કાયે કરી; ૬ કરાવું નહિ વચને કરી, કાયે કરી; ૭ કરતાં અનુમોદું નહિ મને કરી, વચને કરી; ૮ કરતાં અનુમોદું નહિ મને કરી, કાયે કરી; ૯ કરતાં અનુમોદું નહિ, વચને કરી, કાયે કરી; એવં ૧૮ ભાંગા.

આંક એક તેરનો, એટલે એક કરણ ને ત્રણ યોગે કરી, ત્રણ કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા ત્રણ તે, ૧ કરૂં નહિ મને કરી, વચને કરી, કાયે કરી. ૨ કરાવું નહિ મને કરી, વચને કરી, કાયે કરી; ૩ કરતાં પ્રત્યે અનુમોદું નહિ મને, વચને, ને કાયે કરી. એવં ૨૧ ભાંગા.

આંક એક એકવીસનો, એટલે બે કરણ ને એક યોગે કરી, બે કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા નવ તે, ૧ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, મને કરી; ૨ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, વચને કરી; ૩ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, કાયે કરી; ૪ કરૂં નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી; ૫ કરૂં નહિ, અનુમોદું નહિ, વચને કરી; ૬ કરૂં નહિ, અનુમોદું નહિ, કાયે કરી; ૭ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી; ૮ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, વચને કરી; ૯ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, કાયે કરી. એવં ૩૦ ભાંગા.

આંક એક બાવીસનો, એટલે બે કરણ, ને બે યોગે કરી ચાર કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા નવ તે, ૧ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, મને કરી, વચને કરી; ૨ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, મને કરી, કાયે કરી; ૩ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, વચને કરી, કાયે કરી; ૪ કરૂં નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી, વચને કરી; ૫ કરૂં નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી, કાયે કરી; ૬ કરૂં નહિ, અનુમોદું નહિ, વચને કરી, કાયે કરી; ૭ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી, વચને કરી; ૮ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી, કાયે કરી; ૯ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, વચને કરી, કાયે કરી. એ ૩૯ ભાંગા થયા.

આંક એક તેવીશનો, એટલે બે કરણ ને ત્રણ યોગે કરી, ૭ કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા ત્રણ તે, ૧ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, મને કરી, વચને કરી, કાયે કરી; ૨ કરૂં નહિ, અનુમોદું નહિ, મને, વચને ને કાયે કરી; ૩ કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, મને, વચને ને કાયે કરી. એવં ૪૨ ભાંગા.

આંક એક એકત્રીશનો, એટલે ત્રણ કરણ ને એક યોગે કરી ત્રણ કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા ત્રણ તે, ૧ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી; ૨ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, વચને કરી; ૩ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, કાયે કરી. એવં ૪૫ ભાંગા.

આંક એક બત્રીશનો, એટલે ત્રણ કરણ ને બે યોગે કરી ૭ કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેના ભાંગા ત્રણ, ૧ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી, વચને કરી; ૨ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, મને કરી, કાયે કરી; ૩ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, અનુમોદું નહિ, વચને કરી, કાયે કરી. એવં ૪૮ ભાંગા.

આંક એક તેત્રીશનો, એટલે ત્રણ કરણ ને ત્રણ યોગે કરી નવ કોટીએ પ્રત્યાખ્યાન કરે.

તેનો ભાંગો એક તે, ૧ કરૂં નહિ, કરાવું નહિ, કરતાં પ્રત્યે અનુમોદું નહિ, મને કરી, વચને કરી, કાયે કરી. એ ૪૯ ભાંગા સંપૂર્ણ. ૨૪.

૨૫ પચીશમે બોલે ચારિત્ર પાંચ પ્રકારનાં. ૧ સામાયિક ચારિત્ર, ૨ છેદોપસ્થાનિક ચારિત્ર, ૩ પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર, ૪ સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર, ૫ યથાખ્યાત ચારિત્ર. ૨૫.

ઇતિ પચીશ બોલ સંપૂર્ણ.

(૪अ) પાંત્રીશ બોલ.

પહેલે બોલે—ગતિ ચાર, ૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવતા.

બીજે બોલે—જાતિ પાંચ. ૧ એકેંદ્રિય, ૨ બેઇંદ્રિય, ૩ તેઇંદ્રિય. ૪ ચઉરેંદ્રિય, ૫ પંચેંદ્રિય.

ત્રીજે બોલે—કાય ૬, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપકાય, ૩ તેઉકાય, ૪ વાયુકાય, ૫ વનસ્પતિકાય, ૬ ત્રસકાય.

ચોથે બોલે—ઇંદ્રિય પાંચ. ૧ શ્રોતેંદ્રિય, ૨ ચક્ષુઇંદ્રિય, ૩ ઘ્રાણેંદ્રિય, ૪ રસેંદ્રિય, ૫ સ્પર્શેંદ્રિય.

પાંચમે બોલે—પર્યાપ્ત ૬. ૧ આહાર, ૨ શરીર, ૩ ઇંદ્રિય, ૪ શ્વાસોશ્વાસ, ૫ ભાષા, ૬ મન.

છઠ્ઠે બોલે—પ્રાણ દશ. પાંચ ઇંદ્રિયના ૫ પ્રાણ,, ૬ મનબળ, ૭ વચનબળ, ૮ કાયાબળ, ૯ શ્વાસોશ્વાસ, ૧૦ આયુષ્ય.

સાતમે બોલે—શરીર પાંચ, ૧ ઔદારિક, ૨ વૈક્રેય, ૩ આહારક, ૪ તેજસ, ૫ કાર્મણ.

આઠમે બોલે—યોગ પંદર. ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિશ્ર મનયોગ, ૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ, ૭ મિશ્ર વચનયોગ, ૮ વ્યવહાર વચનયોગ, ૯ ઔદારિક કાયયોગ, ૧૦ ઔદારિક મિશ્ર કાયયોગ, ૧૧ વૈક્રેય કાયયોગ, ૧૨ વૈક્રેય મિશ્ર કાયયોગ, ૧૩ આહારક કાયયોગ, ૧૪ આહારક મિશ્ર કાયયોગ, ૧૫ કાર્મણ કાયયોગ.

નવમે બોલે—ઉપયોગ બાર. ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ અવધિજ્ઞાન, ૪ મનઃપર્યવજ્ઞાન, ૫ કેવળજ્ઞાન, ૬ મતિ અજ્ઞાન, ૭ શ્રુત અજ્ઞાન, ૮ વિભંગ જ્ઞાન, ૯ ચક્ષુ દર્શન, ૧૦ અચક્ષુ દર્શન, ૧૧ અવધિ દર્શન, ૧૨ કેવળ દર્શન.

દશમે બોલે—કર્મ આઠ. ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ્ય, ૬ નામ, ૭ ગોત્ર, ૮ અંતરાય.

અગીયારમે બોલે--ગુણઠાણાં ચાદ. ૧ મિથ્યાત્વ, ૨ સાસ્વાદાન, ૩ મિશ્ર, ૪ અવિરતી સમ્યક્‌દષ્ટિ, ૫ દેશવિરતી, (શ્રાવક) ૬ પ્રમત સંજતિ, ૭ અપ્રમત સંજતિ, ૮ નિવૃત્તિ બાદર, ૯ અનિવૃત્તિ બાદર, ૧૦ સૂક્ષ્મ સંપરાય, ૧૧ ઉપશાંત મોહનીય, ૧૨ ક્ષીણ મોહનીય, ૧૩ સયોગી કેવળી, ૧૪ અયોગી કેવળી.

બારમે બોલે--પાંચ ઇંદ્રિયોના વિષય ૨૧. શ્રોતેંદ્રિયનો એક વિષય. ૧ શબ્દ. ચક્ષુઇંદ્રિયના પાંચ વિષય, ૧ કાળો, ૨ નીલો, ૩ લાલ, ૪ પીળો, ૫ ધોળો. ઘ્રાણેંદ્રિયના બે વિષય ૧ સુરભિગંધ, ૨ દુરભિગંધ, રસેંદ્રિયના પાંચ વિષય ૧ કડવો, ૨ કસાયલો, ૩ ખાટો, ૪ મીઠો, ૫ તીખો. સ્પર્શેંદ્રિયના આઠ વિષય. ૧ સુંવાળો. ૨ ખરખરો, ૩ હલકો, ૪ ભારે, ૫ ઉષ્ણ, ૬ ટાઢો, ૭ લુખો, ૮ ચોપડયો.

તેરમે બોલે--પચીસ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ. ૧ અભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ, ૨ અનાભિગ્રહિક મિથ્યાત્વ, ૩ અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ, ૪ સાંશયિક મિથ્યાત્વ, ૫ અણાભોગ મિથ્યાત્વ, ૬ લૌકિક મિથ્યાત્વ, ૭ લોકોત્તર મિથ્યાત્વ, ૮ કુપ્રાવચન મિથ્યાત્વ, ૯ જિન માર્ગથી ઓછું પરૂપે તે મિથ્યાત્વ, ૧૦ જિન માર્ગથી અધિક પરૂપે તે મિથ્યાત્વ, ૧૧ જિન માર્ગથી વિપરીત પરૂપે તે મિથ્યાત્વ, ૧૨ ધર્મને અધર્મ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૩ અધર્મને ધર્મ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૪ જીવને અજીવ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૫ અજીવને જીવ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૬ જિનમાર્ગને અન્યમાર્ગ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૭ અન્યમાર્ગને જિનમાર્ગ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૮ સાધુને કુસાધુ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૧૯ કુસાધુને સાધુ કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૦ આઠ કર્મથી મુકાણા તેને નથી મુકાણા કહે તે મિથ્યાત્વ ૨૧ આઠ કર્મથી નથી મુકાણા તેને મુકાણા કહે તે મિથ્યાત્વ, ૨૨ અવિનય મિથ્યાત્વ, ૨૩ અક્રિયા મિથ્યાત્વ, ૨૪ અજ્ઞાન મિથ્યાત્વ, ૨૫ અશાતના મિથ્યાત્વ.

ચૌદમે બોલે—નવતત્ત્વના જાણપણાના ૧૧૫ બોલ. ચૌદ ભેદ જીવના. ૧ સૂક્ષ્મ એકેંદ્રિય, ૨ બાદર એકેંદ્રિય, ૩ બેઇંદ્રિય, ૪ તેઇંદ્રિય, ૫ ચઉરેંદ્રિય, ૬ અસંજ્ઞી પંચેંદ્રિય, ૭ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય. તે દરેકના અપર્યાપ્તા ને પર્યાપ્તા. ચૌદ ભેદ અજીવના:-ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય એ દરેકના સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, એમ નવ, અને કાળ મળી દશ ભેદ અરૂપી અજીવના; તથા પુદ્દગલાસ્તિકાય (રૂપી અજીવ) ના ચાર ભેદ. સ્કંધ, દેશ, પ્રદેશ, પરમાણુ. નવ ભેદ પુણ્યનાં. અન્ન-

પુન્ને, પાણુપુન્ને, લયણુપુન્ને, શયનપુન્ને, વથ્થપુન્ને, મનપુન્ને, વચનપુન્ને, કાયપુન્ને, નમસ્કાર પુન્ને એ ૯. અઢાર ભેદ પાપના તે, અઢાર પાપસ્થાનક. વીશ ભેદ આશ્રવના–મિથ્યાત્વ, અવ્રત, પ્રમાદ, કષાય, અશુભયોગ, પ્રાણાતિપાત, મૃષાવાદ, અદત્તાદાન, મૈથુન, પરિગ્રહ, શ્રોતેંદ્રિય–ચક્ષુઇંદ્રિય–ઘ્રાણેંદ્રિય, રસેંદ્રિય–સ્પર્શેંદ્રિય એ પાંચને મોકળી મૂકવી તે; મન–વચન–કાયાને મોકળા મૂકવાં તે. ભંડાપગરણની અયત્ના કરે તે; શુચિ કુસગ્ગ કરે તે. વીશ ભેદ સંવરના–સમકિત, વ્રત પચ્ચખાણ, અપ્રમાદ, અકષાય, શુભયોગ, જીવદયા, સત્યવચન અદત્તાદાન ત્યાગ, મૈથુનત્યાગ, અપરિગ્રહ એ દશ તથા પાંચ ઇંદ્રિય ને ત્રણ જોગનું સંવરવું તે; ભંડ ઉપકરણ ઉપધિ યત્નાએ લીએ મુકે તે; શુચિ કુસગ્ગ ન કરે તે. બાર ભેદ નિર્જરાના–અણસણ, ઉણોદરી, વૃત્તિસંક્ષેપ, રસપરિત્યાગ, કાયકલેશ, પડિસંલીનતા, પ્રાયશ્ચિત, વિનય, વૈયાવચ્ચ, સજ્ઝાય, ધ્યાન, કાઉસગ્ગ. ચાર ભેદ બંધના–પ્રકૃતિબંધ, સ્થિતિબંધ, અનુભાગબંધ, પ્રદેશબંધ. ચાર ભેદ મોક્ષના–જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, એમ ૧૧૫ બોલ થયા.

પંદરમે બોલે––આત્મા આઠ પ્રકારના છે. દ્રવ્યાત્મા, કષાયાત્મા, યોગાત્મા, ઉપયોગાત્મા, જ્ઞાનાત્મા, દર્શનાત્મા, ચારિત્રાત્મા, વીર્યાત્મા.

સોળમે બોલે––દંડક ચોવીશ છે. દશ ભવનપતિના–અસુરકુમાર, નાગકુમાર, સોવનકુમાર, વિદ્યુત્કુમાર, અગ્નિકુમાર, દ્વીપકુમાર, ઉદધિકુમાર, દિશાકુમાર, વાયુકુમાર, સ્તનિતકુમાર, એક સાત નરકનો; પાંચ સ્થાવરના––પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેઉકાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાય, ત્રણ વિકલેંદ્રિયના––બે ઇંદ્રિય,તેઇંદ્રિય, ચઉરેંદ્રિય, એક તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો; એક મનુષ્યનો; એક વાણવ્યંતર દેવતાનો, એક જ્યોતિષિ દેવતાનો, એક વૈમાનિક દેવતાનો; એમ ચોવીશ દંડક થયા.

સત્તરમે બોલે––લેશ્યા ૭. કૃષ્ણ, નીલ, કાપૂત, તેજુ, પદ્મ, શુકલ.

અઢારમે બોલે--દષ્ટિ ત્રણ. મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, સમ-મિથ્યાત્વ દષ્ટિ, સમ્યક્દષ્ટિ.

ઓગણીસમે બોલે—ધ્યાન ચાર. આર્તધ્યાન, રૂદ્રધ્યાન, ધર્મ-ધ્યાન, શુકલધ્યાન.

વીશમે બોલે છ દ્રવ્યના ત્રીશ બોલ. તેમાં પાંચ બોલ ધર્માસ્તિ કાયના-દ્રવ્યથકી એક, ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી ચલણ સહાય. પાંચ બોલ અધર્માસ્તિકાયના-દ્રવ્યથકી એક, ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, કાળ થકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી સ્થિર સહાય. પાંચ બોલ આકાશાસ્તિકાયના-દ્રવ્ય થકી એક, ક્ષેત્રથકી લોકાલોક પ્રમાણે, કાળ થકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી ભાજનગુણ. (અવકાશ) પાંચ બોલ કાળના. દ્રવ્યથકી અનંત, ક્ષેત્રથકી અઢીદ્વીપ પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી વર્તવાનો ગુણ. પાંચ બોલ પુદ્ગલના-દ્રવ્યથકી અનંત, ક્ષેત્રથકી લોક પ્રમાણે, કાળથકી અનાદિ અનંત, ભાવથકી રૂપી, ગુણથકી ગળે ને મળે. પાંચ બોલ જીવના-દ્રવ્યથકી અનંત, ક્ષેત્રથકી આખા લોક પ્રમાણે, કાળથકી આદિ અંતરહિત, ભાવથકી અરૂપી, ગુણથકી ચૈતન્ય ગુણ.

એકવીશમે બોલે—રાશિ બે. જીવરાશિ, અજીવરાશિ.

બાવીશમે બોલે—શ્રાવકના વ્રત બાર. તેના ભાંગા ૪૯.

ત્રેવીશમે બોલે—સાધુના પાંચમહાવ્રત. તેનાં ભાંગા ૨૫૨.

ચોવીશમે બોલે—પ્રમાણ ચાર. પ્રત્યક્ષ, અનુમાન, આગમ, ઉપમાન.

પચીશમે બોલે—ચારિત્ર પાંચ. સામાયિક ચારિત્ર, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર, પરિહારવિશુધ્ધ ચારિત્ર, સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર, યથાખ્યાત ચારિત્ર.

છવીશમે બોલે—સાત નય. નૈગમનય, સંગ્રહનય, વ્યવહારનય, ઋજુસૂત્રનય, સમભિરૂઢનય, શબ્દનય, એવંભૂતનય.

સત્તાવીશમે બોલે—નિક્ષેપા ચાર. નામનિક્ષેપ, સ્થાપનાનિક્ષેપ, દ્રવ્યનિક્ષેપ, ભાવનિક્ષેપ.

અઠ્ઠાવીશમે બોલે—સમકિત પાંચ. ઉપશમસમકિત, ક્ષયોપશમ-સમકિત, ક્ષાયિક સમકિત, સાસ્વાદાનસમકિત, વેદસમકિત.

ઓગણત્રીશમે બોલે—રસ નવ. શૃંગારરસ, વીરરસ, કરૂણા-રસ, હાસ્યરસ, રૌદ્રરસ, ભયાનકરસ, અદ્ભુતરસ, બિભત્સરસ, શાંતરસ.

ત્રીશમે બોલે—ભાવના બાર. અનિત્યભાવના, અશરણભાવના, સંસારભાવના, એકત્વભાવના, અન્યત્વભાવના, અશુચિભાવના, આશ્રવભાવના, સંવરભાવના, નિર્જરાભાવના, લોકસ્વરૂપ ભાવના, બોધિભાવના, ધર્મભાવના.

એકત્રીશમે બોલે—અનુયોગ ચાર છે. દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતા-નુયોગ, ચરણકરણાનુયોગ, ધર્મકથાનુયોગ.

બત્રીશમે બોલે—દેવતત્ત્વ, ગુરૂતત્ત્વ, ધર્મતત્ત્વ, એ ત્રણ તત્ત્વ.

તેત્રીશમે બોલે—સમવાય પાંચ. કાળ, સ્વભાવ, નિયત, પૂર્વકૃત (કર્મ), પુરૂષાકાર (ઉદ્યમ).

ચોત્રીશમે બોલે—પાખંડીના ત્રણસેંત્રેસઠ ભેદ-ક્રિયાવાદીના ૧૮૦, અક્રિયાવાદીના ૮૪, વિનયવાદીના ૩૨, અજ્ઞાનવાદીના ૬૭.

પાંત્રીશમે બોલે—શ્રાવકનાં ગુણ એકવીશ. ૧ અક્ષુદ્ર, ૨ રૂપ-વંત, ૩ સૌમ્ય પ્રકૃતિવાળો, ૪ લોકપ્રિય, ૫ અક્રૂર, ૬ પાપ ભીરૂ, ૭ શાઠ્ય રહિત, ૮ ચતુરાઈવાળો, ૯ લજ્જાવંત, ૧૦ દયાળુ, ૧૧ મધ્યસ્થપરિણામી, ૧૨ સુદૃષ્ટિવાળો, ૧૩ ગુણાનુરાગી, ૧૪ સારો પક્ષ ધારણકરનાર. ૧૫ દીર્ઘદ્રષ્ટિવંત, ૧૬ વિશેષજ્ઞ, ૧૭ અલ્પારંભી, ૧૮ વિનીત, ૧૯ કૃતજ્ઞ, ૨૦ પરહિતકારી, ૨૧ લબ્ધલક્ષી.

પાંત્રીસ બોલ સમાપ્ત.

(૫) સિદ્ધ દ્વાર.

૧. પહેલી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિધ્ધ થાય.

૨. બીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ દશ સિદ્ધ થાય.

૩ ત્રીજી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૪ ચોથી નરકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૫ ભવનપતિના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૬ ભવનપાતની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય.

૭ પૃથ્વીકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૮ અપકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૯ વનસ્પતિકાયના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૭ સિદ્ધ થાય.

૧૦ તિર્યંચ ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૧૧ તિર્યંચાણીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૧૨ મનુષ્ય ગર્ભજના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ દશ સિદ્ધ થાય.

૧૩ મનુષ્યાણીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૧૪ વાણુવ્યંતરના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૧૫ વાણુવ્યંતરની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, પાંચ સિદ્ધ થાય.

૧૬ જ્યોતિષીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૧૭ જ્યોતિષીની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય

૧૮ વૈમાનિકના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૧૯ વૈમાનિકની દેવીના નીકળેલ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૦ સ્વલિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૧ અન્યલિંગી,એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૨૨ ગૃહસ્થ લિંગી, એક સમયે જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૩ સ્ત્રી લિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૪ પુરૂષ લિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૨૫ નપુંસક લિંગી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૨૬ ઊર્ધ્વ લોકમાં એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૨૭ અધો લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિદ્ધ થાય.

૨૮ તિર્યક્ (તીર્છા) લોકમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

૨૯ જઘન્ય અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિદ્ધ થાય.

૩૦ મધ્યમ અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૧ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહનાના, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ થાય.

૩૨ સમુદ્રમાંહી, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, બે સિદ્ધ થાય.

૩૩ નદી પ્રમુખ જલમાંહી, એક સમયે, જઘન્ય એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ સિદ્ધ થાય.

૩૪ તીર્થ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિદ્ધ થાય.

૩૫ અતીર્થ સિદ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિદ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિદ્ધ થાય.

૩૬ તીર્થંકર સિધ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, દશ સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિધ્ધ થાય.

૩૭ અતીર્થંકર સિધ્ધ થાય, તો એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

૩૮ સ્વયંબોધ સિધ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

૩૯ પ્રતિબોધ સિધ્ધ થાય તો, એક સમયે જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિધ્ધ થાય.

૪૦ બુધબોહી સિધ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

૪૧ એક સિધ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, એક સિધ્ધ થાય.

૪૨ અનેક સિધ્ધ થાય તો, એક સમયે, જઘન્ય, બે સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ થાય.

૪૩ વિજય વિજય પ્રતિ, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સિધ્ધ થાય,

૪૪ ભદ્રશાલ વનમાં, એક સમયે જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિધ્ધ થાય.

૪૫ નંદન વનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિધ્ધ થાય.

૪૬ સોમનસ વનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ચાર સિધ્ધ થાય.

૪૭ પંડગ વનમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, બે સિધ્ધ થાય.

૪૮ અકર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિધ્ધ થાય.

૪૯ કર્મભૂમિમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

૫૦ પહેલે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિધ્ધ થાય.

૫૧ બીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિધ્ધ થાય.

૫૨ ત્રીજે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

૫૩ ચોથે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

૫૪ પાંચમે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિધ્ધ થાય.

૫૫ છઠ્ઠે આરે, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, દશ સિધ્ધ થાય.

૫૬ અવસર્પિણીમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

૫૭ ઉત્સર્પિણીમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

૫૮ નોઉત્સર્પિણીમાં, નોઅવસર્પિણીમાં, એક સમયે, જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ, ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.

એ ૫૮ બોલ અંતર સહિત, એક સમયે, જઘન્ય, ઉત્કૃષ્ટ સિદ્ધ થાય તે કહ્યા.

હવે અંતર રહિત, આઠ સમય સુધી, સિદ્ધ થાય તો કેટલા સિદ્ધ થાય તે.

૧ પહેલા સમયે જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૮ સિધ્ધ થાય.
૨ બીજા સમયે જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ૧૦૨ સિધ્ધ થાય.
૩ ત્રીજા સમયે જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ૯૬ સિધ્ધ થાય.
૪ ચોથા સમયે જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય, ઉત્કૃષ્ટ ૮૪ સિધ્ધ થાય.
૫ પાંચમા સમયે જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ૭૨ સિધ્ધ થાય.
૬ છઠ્ઠા સમયે જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ૬૦ સિધ્ધ થાય.
૭ સાતમા સમયે જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ૪૮ સિધ્ધ થાય.
૮ આઠમા સમયે જઘન્ય, એક સિધ્ધ થાય; ઉત્કૃષ્ટ ૩૨ સિધ્ધ થાય.

આઠ સમય પછી અંતર પડ્યા વિના સિદ્ધ થાય નહિ.

ઇતિ સિદ્ધ દ્વાર સંપૂર્ણ

(૬) ચોવીશ દંડક

ચોવીશ દંડક શ્રી જીવાભિગમ સૂત્ર મધ્યે છે તેની ગાથા.

સરીરો૧ ગાહણ૨ સંઘયણં૩, સંઠાણં૪ કસાય૫ તહહૂંતિ સન્નાય૬;
લેસિંદિય૭-૮ સમુઘાએ૯, સન્ની૧૦ વેદેઅ૧૧ પજજત્તિ૧૨. ૧.
દિઠિ૧૩ દંસણ૧૪ નાણાનાણે૧૫, જોગો૧૬ વઓગ૧૭ તહ આહારે૧૮;
ઉવવાય૧૯ ઠિઇ૨૦ સમુહાયે૨૧, ચવણ૨૨ ગઈ૨૩ આગઈ૨૪ ચેવ. ૨.

સમુચ્ચય ચોવિશ દ્વાર.

૧ શરીર દ્વાર. શરીર પાંચ. ૧ ઔદારિક શરીર, ૨ વૈક્રિય શરીર, ૩ આહારિક શરીર, ૪ તૈજસ્ શરીર, ૫ કાર્મણ શરીર; તેનાં લક્ષણ કહે છે.

૧ ઔદારિક શરીર. તે સડી જાય, પડી જાય, વિણસી જાય, કોહી જાય, બગડી જાય, મુવા પછી કલેવર પડી રહે, તેને ઔદારિક શરીર કહીએ. ૧.

૨ વૈક્રિય શરીર. તે સડે નહિ, પડે નહિ, વિણસે નહિ, બગડે નહિ, મુવા પછી કલેવર વિસરાલ થાય, તેને વૈક્રિય કહિયે. ૨.

૩ આહારિક શરીર. તે ચૌદ પૂર્વના ભણનાર સાધુ હોય, તેમને શંકા પડે, ત્યારે એક હાથની કાયા કરીને, મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં, શ્રી સીમંધર સ્વામીને પ્રશ્ન પૂછવા જાય. પ્રશ્ન પૂછી આવ્યા પછી આલોયણા લે તો આરાધક ને આલોયણા ન લે તો વિરાધક કહેવાય. તેને આહારિક શરીર કહિયે.

૪ તૈજસ્ શરીર. તે આહાર કરીને આહાર પચાવે તેને તૈજસ્ શરીર કહિયે.

૫ કાર્મણ શરીર. તે જીવના પ્રદેશ ને કર્મના પુદ્ગલ ભેગા છે તેને કાર્મણ શરીર કહિયે. **એ શરીર દ્વાર સંપૂર્ણ.**

૨ અવગાહના દ્વાર સમુચ્ચય. જીવમાં અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ હજાર જોજન ઝાઝેરી. ઔદારિક શરીરની અવગાહના જઘન્ય આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ હજાર જોજન ઝાઝેરી—વનસ્પતિ આશ્રી.

વૈક્રિય શરીરની અવગાહનાની વિગત. ભવધારણિક વૈક્રિયની જઘન્ય આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ ૫૦૦ ધનુષ્યની.

ઉત્તર વૈક્રિયની જઘન્ય આંગુલના સંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ લાખ જોજનની.

આહારિક શરીરની અવગાહના જઘન્ય મૂઢા હાથની, ઉત્કૃષ્ટ એક હાથની.

તૈજસ્ કાર્મણની અવગાહના જઘન્ય આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ ચૌદ રાજ લોક પ્રમાણે તથા પોતપોતાનાં શરીર પ્રમાણે. **એ અવગાહના દ્વાર સંપૂર્ણ.**

૩ સંહનન દ્વાર (સંઘયણ દ્વાર). સંઘયણ ૭, ૧ વજ્રૠષભનારાચ સંઘયણ, ૨ ૠષભનારાચ સંઘયણ. ૩ નારાચ સંઘયણ, ૪ અર્ધનારાચ સંઘયણ, ૫ કીલિકા સંઘયણ. ૬ સેવાર્ત્ત સંઘયણ.

૧ વજ્રૠષભનારાચ સંઘયણ. તે વજ્ર કહેતાં ખીલી, ૠષભ કહેતાં પાટો વીંટવાનો, નારાચ કહેતાં બે પડખે મર્કટ બંધ, સહનન (સંઘયણ) કહેતાં હાડકાંનો સંચય. (જેને વિષે બે હાડકાંઓને બે પડખેથી મર્કટ બંધે કરીને બાંધ્યા, અને પાટા જેવા હાડકાંએ કરી વીંટ્યા, તે ત્રણે હાડકાને ભેદનારૂં વજ્ર કીલક નામનું હાડકું છે, તેણે કરીને સજડ કર્યું) તે વજ્રૠષભનારાચ સંઘયણ.

૨ ૠષભનારાચ સંઘયણ. તે ઉપર પ્રમાણે પણ ફક્ત વજ્ર કહેતાં ખીલી નહિ.

૩ નારાચ સંઘયણ. તે બે પડખે મર્કટબંધ હોય તે.

૪ અર્ધનારાચ સંઘયણ. તે એક પડખે મર્કટબંધ ને બીજે પડખે ખીલી હોય તે.

૫ કીલિકાસંઘયણ. તે બે હાડકાની સાંધી ઉપર ખીલી મારેલી હોય તે.

૬ સેવાર્ત્ત (છેવટ્ઠ) **સંઘયણ.** તે હાડકે હાડકાં અડીને રહેલ હોય તે. **ઇતિ સંઘયણદ્વાર સંપૂર્ણ.**

૪ સંસ્થાનદ્વાર. સંસ્થાન છ. ૧ સમચતુરંસ્ર સંસ્થાન, ૨ ન્યગ્રોધ (નિગોહ) પરિમંડલ સંસ્થાન, ૩ સાદિ સંસ્થાન, ૪ વામન સંસ્થાન, ૫ કુબ્જ સંસ્થાન, ૬ હૂંડ સંસ્થાન.

૧ સમચતુરંસ્ર સંસ્થાન. તે પગથી તે માથાસુધી શોભાયમાન હોય તેને સમચતુરંસ્ર સંસ્થાન કહિયે ૧.

૨ ન્યગ્રોધપરિમંડલ સંસ્થાન. તે કેડથી તે માથાસુધી શોભાયમાન હોય તેને ન્યગ્રોધપરિમંડલ સંસ્થાન કહિયે. ૨.

૩ સાદિ સંસ્થાન. તે પગથી તે કેડસુધી શોભાયમાન હોય તેને સાદિ સંસ્થાન કહિયે. ૩.

૪ વામન સંસ્થાન. તે ઠીંગણું સંસ્થાન હોય તેને વામન સંસ્થાન કહિયે. ૪.

૫ કુબ્જ સંસ્થાન. તે પગ, હાથ, મસ્તક, ગ્રીવા ઓછાં અધિક હોય, બીજા શેષ અવયવ સુંદર હોય તેને કુબ્જ સંસ્થાન કહીએ. ૫.

૬ હૂંડ સંસ્થાન. તે રૂઢ, મૂઢ, મૂગા પુત્ર રોઢવાની પેરે હોય તેને હૂંડ સંસ્થાન કહિયે. ૬. **ઇતિ સંસ્થાન દ્વાર સંપૂર્ણ.**

૫ કષાય દ્વાર. કષાય ચાર. તે ૧ ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ. **ઇતિ કષાય દ્વાર સંપૂર્ણ.**

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. સંજ્ઞા ચાર, તે ૧ આહાર સંજ્ઞા, ૨ ભય સંજ્ઞા, ૩ મૈથુન સંજ્ઞા, ૪ પરિગ્રહસંજ્ઞા. **ઇતિ સંજ્ઞા દ્વાર સંપૂર્ણ.**

૭ લેશ્યા દ્વાર. લેશ્યા છ. ૧ કૃષ્ણ લેશ્યા, ૨ નીલ લેશ્યા, ૩ કાપોત લેશ્યા, ૪ તેજો લેશ્યા, ૫ પદ્મ લેશ્યા, ૬ શુકલ લેશ્યા, **એ લેશ્યા દ્વાર સંપૂર્ણ.**

૮ ઇંદ્રિય દ્વાર. ઇંદ્રિય પાંચ. ૧ શ્રુતેંદ્રિય ૨ ચક્ષુઇંદ્રિય,

૩ ઘ્રાણેંદ્રિય, ૪ રસેંદ્રિય, ૫ સ્પર્શેન્દ્રિય. **ઇંદ્રિયદ્વાર સંપૂર્ણ.**

૯ સમુદ્ઘાત દ્વાર. સમુદ્ઘાત સાત. ૧ વેદનીય સમુદ્ઘાત, ૨ કષાય સમુદ્ઘાત, ૩ મારણાંતિક સમુદ્ઘાત, ૪ વૈક્રિય સમુદ્ઘાત, ૫ તૈજસ સમુદ્ઘાત, ૬ આહારિક સમુદ્ઘાત, ૭ કેવળ સમુદ્ઘાત.

૧૦ સંજ્ઞી અસંજ્ઞી દ્વાર. સંજ્ઞી તે જેનામાં વિચાર કરવાની શક્તિ (મન) છે તે. અસંજ્ઞી તે જેનામાં મન (વિચાર કરવાની શક્તિ) નથી તે.

૧૧ વેદ દ્વાર. વેદ ત્રણ. ૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરૂષ વેદ, ૩ નપુંસક વેદ.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. પર્યાપ્તિ છ. ૧ આહાર પર્યાપ્તિ, ૨ શરીર પર્યાપ્તિ, ૩ ઇંદ્રિય પર્યાપ્તિ, ૪ શ્વાસોચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિ, ૫ ભાષા પર્યાપ્તિ, ૬ મનઃપર્યાપ્તિ.

૧૩ દૃષ્ટિ દ્વાર. દૃષ્ટિ ત્રણ. ૧ સમકિત દૃષ્ટિ, ૨ મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ, ૩ સમમિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ.

૧૪ દર્શન દ્વાર. દર્શન ચાર. ૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અવધિ દર્શન, ૪ કેવળ દર્શન.

૧૫ જ્ઞાન–અજ્ઞાન દ્વાર. તેમાં પ્રથમ **જ્ઞાન પાંચ.** ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુત જ્ઞાન, ૩ અવધિ જ્ઞાન, ૪ મનઃપર્યવ જ્ઞાન, ૫ કેવળ જ્ઞાન. **અજ્ઞાન ત્રણ** ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન, ૩ વિભંગ જ્ઞાન.

૧૬ યોગ દ્વાર. યોગ પંદર. ૧ સત્ય મન યોગ, ૨ અસત્ય મન યોગ, ૩ મિશ્ર મન યોગ, ૪ વ્યવહાર મન યોગ, ૫ સત્ય વચન યોગ, ૬ અસત્ય વચન યોગ, ૭ મિશ્ર વચન યોગ, ૮ વ્યવહાર વચન યોગ, ૯ ઔદારિક શરીર કાય યોગ, ૧૦ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાય યોગ, ૧૧ વૈક્રિય શરીર કાય યોગ ૧૨ વૈક્રિય મિશ્ર શરીર કાય યોગ, ૧૩ આહારિક શરીર કાય યોગ, ૧૪ આહારિક મિશ્ર શરીર કાય યોગ, ૧૫ કાર્મણ શરીર કાય યોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર. ઉપયોગ બાર. ૧ મતિજ્ઞાન ઉપયોગ,

૨ શ્રુતજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ અવધિજ્ઞાન ઉપયોગ, ૪ મનઃપર્યવજ્ઞાન ઉપયોગ, ૫ કેવળજ્ઞાન ઉપયોગ, ૬ મતિઅજ્ઞાન ઉપયોગ, ૭ શ્રુત અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૮ વિભંગ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૯ ચક્ષુદર્શન ઉપયોગ, ૧૦ અચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ, ૧૧ અવધિ દર્શન ઉપયોગ, ૧૨ કેવળ દર્શન ઉપયોગ.

૧૮ આહાર દ્વાર. આહાર ત્રણ પ્રકારનો. ૧ ઓજસ્ આહાર, ૨ રોમ આહાર, ૩ કવલ આહાર; તે સચિત્ત આહાર, અચિત્ત આહાર, મિશ્ર આહાર.

૧૯ ઉપજવાનો દ્વાર, તે ચોવિશ દંડકનો આવે. તે સાત નરકનો એક દંડક, ૧; દશ ભવનપતિના દશ દંડક ૧૧, પૃથ્વીકાયનો એક દંડક. ૧૨; અપકાયનો એક દંડક, ૧૩; તેજસ્કાયનો એક, ૧૪; વાયુકાયનો એક, ૧૫; વનસ્પતિકાયનો એક, ૧૬; બે ઇંદ્રિયનો એક, ૧૭; ત્રીઇંદ્રિયનો એક, ૧૮; ચૌઇંદ્રિયનો એક, ૧૯; તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો એક, ૨૦; મનુષ્યનો એક, ૨૧; વાણવ્યંતરનો એક, ૨૨; જ્યોતિષીનો એક, ૨૩; વૈમાનિકનો એક, ૨૪.

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર. સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તની, ઉત્કૃષ્ટ તેત્રીશ સાગરોપમની.

૨૧ મરણ દ્વાર. સમોહિયા મરણ, ને અસમોહિયા મરણ; સમોહિયા મરણ તે એળની પેઠે ચાલે; અસમોહિયા મરણ તે દડીની પેઠે ચાલે.

૨૨ ચવણ દ્વાર. તે ચોવિશ દંડકમાં જાય; પૂર્વે કહ્યાં તે.

૨૩ આગતિ દ્વાર. તે ચાર ગતિમાંથી આવે. ૧ નારકીની ગતિમાંથી, ૨ તિર્યંચની ગતિમાંથી, ૩ મનુષ્યની ગતિમાંથી, ૪ દેવની ગતિમાંથી.

૨૪ ગતિ દ્વાર. પાંચ ગતિમાં જાય તે. ૧ નારકીની ગતિમાં, ૨ તિર્યંચની ગતિમાં, ૩ મનુષ્યની ગતિમાં, ૪ દેવની ગતિમાં, ૫ સિદ્ધની ગતિમાં.

ઇતિ સમુચ્ચય ચોવિશ દ્વાર સંપૂર્ણ.

નારકીનો ૧ તથા દેવના ૧૩ દંડક-૧૪ દંડક સાથે.

૧ શરીર દ્વાર.

નારકીમાં શરીર ત્રણ. ૧ વૈક્રિય, ૨ તૈજસ, ૩ કાર્મણ,

દેવમાં શરીર ત્રણ. ૧ વૈક્રિય, ૨ તૈજસ, ૩ કાર્મણ.

૨ અવગાહના દ્વાર.

નારકીની અવગાહના.

૧ પહેલી નરકે, અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ પોણાઆઠ ધનુષ્ય ને ૭ આંગુલની છે; ૧.

૨ બીજી નરકે, અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સાડા પંદર ધનુષ્ય ને બાર આંગુલની છે; ૨.

૩ ત્રીજી નરકે, અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સવાએકત્રીશ ધનુષ્યની છે; ૩.

૪ ચોથી નરકે, અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સાડીબાસઠ ધનુષ્યની છે; ૪.

૫ પાંચમી નરકે, અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સવાસો ધનુષ્યની છે; ૫.

૬ છઠ્ઠી નરકે, અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ અઢીસેં ધનુષ્યની છે; ૬.

૭ સાતમી નરકે, અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ પાંચસે ધનુષ્યની છે. ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો જઘન્ય આંગુલના સંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ ઠામ બમણી (જે જે નરકે ઉત્કૃષ્ટ કહી છે તેથી બમણી જાણવી,) યાવત્ સાતમી નરકે એક હજાર ધનુષ્યની જાણવી; ૭.

દેવની અવગાહના.

૧ ભવનપતિના દેવ--દેવીની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સાત હાથની છે. ૧.

૨ વાણવ્યંતરના દેવ-દેવીની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુ-લના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સાત હાથની છે. ૨.

૩ જયોતિષીના દેવ-દેવીની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સાત હાથની છે. ૩.

૪ વૈમાનિકની અવગાહના જુદી જુદી નીચે મુજબ.

પહેલા બીજા દેવલોકના દેવની તથા તેની દેવીની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ સાત હાથની છે. ૨.

ત્રીજા ચોથા દેવલોકના દેવની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ ૭ હાથની છે. ૪.

પાંચમા છઠ્ઠા દેવ લોકના દેવની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ પાંચ હાથની છે. ૬.

સાતમા આઠમા દેવલોકના દેવની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ ચાર હાથની છે. ૮

નવમા દશમા અગિયારમા બારમા દેવલોકના દેવની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ હાથની છે. ૧૨.

નવ ગ્રૈવેયકના દેવની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અ-સંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ બે હાથની છે.

ચાર અનુત્તર વિમાનના દેવની અવગાહના; જઘન્ય, આં-ગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ એક હાથની છે.

પાંચમા અનુત્તર વિમાનના દેવની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ મૂઢા હાથની છે.

ભવનપતિથી બાર દેવલોક સુધી દેવ ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ લાખ જોજનની અવગાહના.

નવ ગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તર વિમાનના દેવોને ઉત્તર વૈક્રિય કરવાપણું નથી.

૩ સંહનન દ્વાર

નારકી, અસંહનની.

દેવ, અસંહનની.

૪ સંસ્થાન દ્વાર.

નારકીમાં, હૂંડ સંસ્થાન.

દેવમાં, સમચતુરંસ્ર સંસ્થાન.

૫ કષાય દ્વાર.

નારકીમાં કષાય ચાર.

દેવમાં, કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર.

નારકીમાં, સંજ્ઞા ચાર.

દેવમાં, સંજ્ઞા ચાર.

૭ લેશ્યા દ્વાર.

નારકીમાં લેશ્યા ત્રણ.

પહેલી બીજી નરકે, કાપોત લેશ્યા.
ત્રીજી નરકે, કાપોત ને નીલ લેશ્યા.
ચોથી નરકે, નીલ લેશ્યા.
પાંચમી નરકે, કૃષ્ણ ને નીલ લેશ્યા.
છઠ્ઠી નરકે, કૃષ્ણ લેશ્યા.
સાતમી નરકે, મહાકૃષ્ણ લેશ્યા.

દેવતામાં લેશ્યા

ભવનપતિ ને વાણવ્યંતરમાં ચાર લેશ્યા. ૧ કૃષ્ણ, ૨ નીલ, ૩ કાપોત, ૪ તેજો.

જ્યોતિષી ને પહેલા બીજા દેવલોકમાં એક તેજો લેશ્યા.

ત્રીજા ચોથા ને પાંચમા દેવલોકમાં એક પદ્મ લેશ્યા.

છઠ્ઠા દેવલોકથી નવ ગ્રૈવેયક સુધીમાં એક શુકલ લેશ્યા.

પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં એક પરમશુકલ લેશ્યા.

૮ ઇંદ્રિય દ્વાર.

નારકીમાં ઇંદ્રિય પાંચ.

દેવમાં ઇંદ્રિય પાંચ.

૯ સમુદ્ઘાત દ્વાર.

નારકીમાં ચાર સમુદ્ઘાત. ૧ વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાંતિક, ૪ વૈક્રિય.

દેવમાં પાંચ સમુદ્ઘાત. ૧ વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાંતિક, ૪ વૈક્રિય, ૫ તૈજસ્.

ભવનપતિથી બારમા દેવલોક સુધી પાંચ સમુદ્ઘાત.

નવ ગ્રૈવેયકથી પાંચ અનુત્તર વિમાન સુધી ત્રણ સમુદ્ઘાત. ૧ વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાંતિક.

૧૦ સંજ્ઞી દ્વાર.

* નરકમાં,

પહેલી નરકે સંજ્ઞી, અસંજ્ઞી.

બીજી નરકથી સાતમી નરક સુધી, સંજ્ઞી.

* દેવમાં,

ભવનપતિ ને વાણવ્યંતરમાં, સંજ્ઞી ને અસંજ્ઞી

જ્યોતિષીથી પાંચ અનુત્તર વિમાન સુધી, સંજ્ઞી.

૧૧ વેદ દ્વાર.

નારકીમાં નપુંસક વેદ.

દેવમાં ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી, પહેલા બીજા દેવલોક સુધી બે વેદ. તે ૧ સ્ત્રી વેદ, ૨ પુરૂષ વેદ.

ત્રીજા દેવલોકથી અનુત્તર વિમાન સુધી, એક વેદ, તે ૧ પુરૂષ વેદ.

---

* અસંજ્ઞી તિર્યંચ મરીને આ ગતિમાં ઉપજે છે તે અપર્યાપ્ત દશામાં અસંજ્ઞી જ હોય છે. પર્યાપ્ત થયા બાદ અવધિ કે વિભંગ જ્ઞાન ઉપજે છે. એ અપેક્ષા લેવી.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર.

(ભાષા, મન બે સાથે બાંધે).

નારકીમાં પર્યાપ્તિ પાંચ, ને અપર્યાપ્તિ પાંચ.

દેવમાં પર્યાપ્તિ પાંચ, ને અપર્યાપ્તિ પાંચ.

૧૩ દૃષ્ટિ દ્વાર.

નારકીમાં દૃષ્ટિ ત્રણ.

દેવમાં,

ભવનપતિથી બારમા દેવલોક સુધી દૃષ્ટિ ત્રણ.

નવ ગ્રૈવેયકમાં દૃષ્ટિ બે.

પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં દૃષ્ટિ એક તે સમકિત દૃષ્ટિ.

૧૪ દર્શન દ્વાર.

નારકીમાં દર્શન ત્રણ. ૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અવધિ દર્શન.

દેવમાં દર્શન ત્રણ. ૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અવધિ દર્શન.

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર.

નારકીમાં ત્રણ જ્ઞાન ને ત્રણ અજ્ઞાન.

દેવમાં,

ભવનપતિથી નવ ગ્રૈવેયક સુધી ત્રણ જ્ઞાન, ને ત્રણ અજ્ઞાન.

પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ત્રણ જ્ઞાન.

૧૬ યોગ દ્વાર.

નારકીમાં યોગ અગિયાર.

દેવમાં યોગ અગિયાર.

તે યોગનાં નામ. ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિશ્ર મનયોગ, ૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ, ૭ મિશ્ર વચનયોગ, ૮ વ્યવહાર વચનયોગ, ૯ વૈક્રિય શરીર કાયયોગ, ૧૦ વૈક્રિય મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૧૧ કાર્મણ શરીર કાયયોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર.

નારકીથી નવ ગ્રૈવેયક સુધી ઉપયોગ નવ; ૧ મતિજ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુતજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ અવધિ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૪ મતિઅજ્ઞાન ઉપયોગ, ૫ શ્રુત અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૬ વિભંગ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૭ ચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ, ૮ અચક્ષુદર્શન ઉપયોગ, ૯ અવધિ દર્શન ઉપયોગ.

પાંચ અનુત્તર વિમાનમાં ૭ ઉપયોગ, તે ત્રણ જ્ઞાન, ત્રણ દર્શન.

૧૮ આહાર દ્વાર.

નારકી, દેવમાં બે પ્રકારનો આહાર. ૧ ઓજસ, ૨ રોમ. ૭ દિશાનો આહાર લે, કરે એક પ્રકારનો. નારકી અચિત્ત કરે પણ અશુભ કરે. દેવ અચિત્ત કરે, પણ શુભ કરે.

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર. ૨૨ ચવવાનાં દ્વાર.

પહેલી નરકથી માંડીને છઠ્ઠી નરક સુધીમાં મનુષ્ય, તિર્યંચ પંચેંદ્રિય એ બે દંડકનો **આવે**; **જાય** બે દંડકમાં, તે મનુષ્ય ને તિર્યંચ પંચેંદ્રિયમાં.

સાતમી નરકમાં બે દંડકનો **આવે**, તે મનુષ્ય ને તિર્યંચ પંચેંદ્રિયનો; **જાય** એક દંડકમાં તે તિર્યંચ પંચેંદ્રિયમાં.

ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી, ને પહેલા બીજા દેવલોક સુધી, બે દંડકનો **આવે** તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો; **જાય** પાંચ દંડકમાં ૧ પૃથ્વી, ૨ પાણી, ૩ વનસ્પતિ, ૪ મનુષ્ય, ને ૫ તિર્યંચમાં.

ત્રીજા દેવલોકથી આઠમા દેવલોક સુધી બે દંડકનો આવે, મનુષ્ય ને તિર્યંચ, એ બેનો **આવે**; **જાય** બે દંડકમાં, તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં.

નવમા દેવલોકથી અનુત્તર વિમાન સુધી, એક દંડકનો **આવે** તે ૧ મનુષ્યનો, **જાય** એક મનુષ્યમાં.

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર.

નારકીની સ્થિતિ નીચે મુજબ.

પહેલી નરકના નારકીની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ, એક સાગરની;

બીજી નરકની, જ૦ એક સાગરની, ઉ૦ ત્રણ સાગરની;

ત્રીજી નરકની, જ૦ ત્રણ સાગરની, ઉ૦ સાત સાગરની;

ચોથી નરકની, જ૦ સાત સાગરની ઉ૦ દશ સાગરની;

પાંચમી નરકની, જ૦ દશ સાગરની, ઉ૦ સત્તર સાગરની;

છઠ્ઠી નરકની, જ૦ સત્તર સાગરની, ઉ૦ બાવીશ સાગરોપમની;

સાતમી નરકની, જ૦ બાવીશ સાગરોપમની, ઉ૦ તેત્રીશ સાગરોપમની.

દેવની સ્થિતિ નીચે મુજબ.

દક્ષિણ **દિશાના અસુર કુમારના દેવની સ્થિતિ**, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની; ઉત્કૃષ્ટ એક સાગરોપમની. **તેની દેવીની સ્થિતિ**, જઘન્ય દશ હજાર વર્ષની; ઉત્કૃષ્ટ સાડાત્રણ પલ્યની. **તેના નવ નિકાયના દેવની સ્થિતિ**, જઘન્ય દશ હજાર વર્ષની; ઉત્કૃષ્ટ, દોઢ પલ્યની; **તેની દેવીની સ્થિતિ**, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની; ઉત્કૃષ્ટ પોણા પલ્યની.

ઉત્તર દિશાના અસુર કુમારના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની; ઉત્કૃષ્ટ, એક સાગર ઝાઝેરી; **તેની દેવીની સ્થિતિ**, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની; ઉત્કૃષ્ટ, સાડાચાર પલ્યની. **તેના નવ નિકાયના દેવની સ્થિતિ**, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ, બે પલ્યમાં દેશ ઓછી; **તેની દેવીની સ્થિતિ**, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની, ઉત્કૃષ્ટ, એક પલ્યમાં દેશ ઓછી.

વાણવ્યંતરના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની; ઉત્કૃષ્ટ, એક પલ્યની. **વાણવ્યંતરની દેવીની સ્થિતિ**, જઘન્ય, દશ હજાર વર્ષની; ઉત્કૃષ્ટ, અર્ધ પલ્યની.

ચંદ્રમાના દેવનો સ્થિતિ, જઘન્ય પા પલ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, એક પલ્ય, ને એક લાખ વર્ષની. **તેની દેવીની સ્થિતિ,** જઘન્ય, પા પલ્યની, ને ઉત્કૃષ્ટ અર્ધ પલ્ય ને પચાસ હજાર વર્ષની.

સૂર્યના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, પા પલ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, એક પલ્ય ને એક હજાર વર્ષની. **તેની દેવીની સ્થિતિ,** જઘન્ય, પા પલ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, અર્ધ પલ્ય ને પાંચસેં વર્ષની.

ગ્રહના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય પા પલ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, એક પલ્યની. **તેની દેવીની સ્થિતિ,** જઘન્ય, પા પલ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, અર્ધ પલ્યની.

નક્ષત્રના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય પા પલ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, અર્ધ પલ્યની. **તેની દેવીની સ્થિતિ,** જઘન્ય પા પલ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, પા પલ્ય ઝાઝેરી.

તારાના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, પલ્યનો આઠમો ભાગ, ઉત્કૃષ્ટ, પા પલ્યની. **તેની દેવીની સ્થિતિ,** જઘન્ય પલ્યના આઠમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ, પલ્યના આઠમા ભાગ ઝાઝેરી.

પહેલા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, એક પલ્યની ઉત્કૃષ્ટ, બે સાગરની. **તેની દેવીની,** જઘન્ય, એક પલ્યની, ઉત્કૃષ્ટ, સાત પલ્યની; **તેની અપરિગ્રહિતા દેવીની,** જઘન્ય, એક પલ્યની ઉત્કૃષ્ટ, પચાશ પલ્યની.

બીજા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, એક પલ્ય ઝાઝેરી, ઉત્કૃષ્ટ, બે સાગર ઝાઝેરી. **તેની દેવીની સ્થિતિ,** જઘન્ય, એક પલ્ય ઝાઝેરી, ઉત્કૃષ્ટ, નવ પલ્યની. **તેની અપરિગ્રહિતા દેવીની સ્થિતિ,** જઘન્ય, એક પલ્ય ઝાઝેરી, ઉત્કૃષ્ટ, પંચાવન પલ્યની.

ત્રીજા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, બે સાગરની ઉત્કૃષ્ટ, સાત સાગરની.

ચોથા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, બે સાગર ઝાઝેરી, ઉત્કૃષ્ટ, સાત સાગરોપમ ઝાઝેરી.

પાંચમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, સાત સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ, દશ સાગરની.

છઠ્ઠા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, દશ સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ, ચૌદ સાગરની.

સાતમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય ચૌદ સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ, સત્તર સાગરની.

આઠમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, સત્તર સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ, અઢાર સાગરની.

નવમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, અઢાર સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ ઓગણીશ સાગરની.

દશમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, ઓગણીશ સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ, વીશ સાગરોપમની.

અગિઆરમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, વીશ સાગરની, ઉત્કૃષ્ટ, એકવીશ સાગરોપમની.

બારમા દેવલોકના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, એકવીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ, બાવિશ સાગરોપમની.

પહેલી ગ્રૈવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય, બાવીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ, ત્રેવીશ સાગરોપમની.

બીજી ગ્રૈવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય, ત્રેવીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ ચોવીશ સાગરોપમની.

ત્રીજી ગ્રૈવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય, ચોવીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ પચીશ સાગરોપમની.

ચોથી ગ્રૈવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય, પચીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ છવીશ સાગરોપમની.

પાંચમી ગ્રૈવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય. છવીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ, સત્તાવીશ સાગરોપમની.

છઠ્ઠી ગ્રૈવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય, સત્તાવીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ, અઠ્ઠાવીશ સાગરોપમની.

સાતમી ગ્રૈવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય અઠ્ઠાવીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ, ઓગણત્રીશ સાગરોપમની.

આઠમી ગ્રૈવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય, ઓગણત્રીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ ત્રીશ સાગરોપમની.

નવમી ગ્રૈવેયકે સ્થિતિ, જઘન્ય, ત્રીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ એકત્રીશ સાગરોપમની.

ચાર અનુત્તર વિમાનના દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય, એકત્રીશ સાગરોપમની, ઉત્કૃષ્ટ, તેત્રીશ સાગરોપમની.

પાંચમા અનુત્તર વિમાનના દેવની સ્થિતિ, જ૦ ઉ૦ તેત્રીશ સાગરોપમની.

૨૨ મરણ દ્વાર, તે સમોહિયા મરણ ને અસમોહિયા મરણ.

સમોહિયા તે એળની પેઠે ચાલે.

અસમોહિયા તે દડીની પેઠે ચાલે.

૨૩-૨૪ આગતિ,-ગતિદ્વાર, બે સાથે.

પહેલી નરકથી છઠ્ઠી નરક સુધી, બે ગતિનો આવે, તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો. **જાય** બે ગતિમાં, તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં.

સાતમી નરકમાં, બે ગતિનો **આવે**, તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો, **જાય** એક ગતિમાં, તે તિર્યંચમાં.

ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી, વૈમાનિક આઠમા દેવલોક સુધી, બે ગતિનો **આવે** તે મનુષ્ય ને તિર્યંચનો, **જાય** બે ગતિમાં, તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં.

નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન સુધી, એક ગતિનો **આવે** તે મનુષ્યનો. **જાય** એક ગતિમાં તે મનુષ્યમાં.

ઇતિ નારકી તથા દેવના થઇને ચૌદ દંડક સંપૂર્ણ.

એ વૈક્રિય શરીરવાળા ચૌદ દંડક કહ્યા.

પાંચ એકેંદ્રિયના પાંચ દંડક.

૧ શરીર.

પાંચ એકેંદ્રિયમાં વાયુકાય વિના બાકીના ચાર એકેંદ્રિયમાં શરીર ત્રણ તે, ૧ ઔદારિક, ૨ તૈજસ, ૩ કાર્મણ.

વાયુકાયમાં શરીર ચાર. ૧ ઔદારિક, ૨ વૈક્રિય, ૩ તૈજસ, ૪ કાર્મણ.

૨ અવગાહના દ્વાર.

પૃથ્વ્યાદિ ચાર એકેંદ્રિયની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ, પણ આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની.

વનસ્પતિની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ, હજાર જોજન ઝાઝેરી, કમલ પોયણા આશ્રી જાણવી.

૩ સંહનન દ્વાર. પાંચ એકેંદ્રિયમાં સેવાર્ત સંહનન.

૪ સંસ્થાન દ્વાર. પાંચ એકેંદ્રિયમાં હૂંડ સંસ્થાન.

૫ કષાય દ્વાર. પાંચ એકેંદ્રિયમાં કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. પાંચ એકેંદ્રિયમાં સંજ્ઞા ચાર.

૭ લેશ્યા દ્વાર.

પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, એ ત્રણ એકેંદ્રિયના અપર્યાપ્તમાં લેશ્યા ચાર, તે ૧ કૃષ્ણ, ૨ નીલ, ૩ કાપોત, ૪ તેજો. પર્યાપ્તમાં ત્રણ. તૈજસ, વાયુ એ બેમાં ત્રણ લેશ્યા, ૧ કૃષ્ણ, ૨ નીલ, ૩ કાપોત.

૮ ઇંદ્રિય દ્વાર.

પાંચ એકેંદ્રિયમાં એક ઇંદ્રિય તે એક સ્પર્શેન્દ્રિય.

૯ સમુદ્ઘાત દ્વાર.

પાંચ એકેંદ્રિયમાં વાયુકાય વિના બાકીની ચાર એકેંદ્રિયમાં, ત્રણ સમુદ્ઘાત, તે ૧ વેદનીય, ૨ કષાય. ૩ મારણાંતિક.

વાયુકાયમાં ચાર સમુદ્ઘાત. ૧ વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાંતિક, ૪ વૈક્રિય.

૧૦ સંજ્ઞી દ્વાર. પાંચ એકેંદ્રિય અસંજ્ઞી.

૧૧ વેદદ્વાર. પાંચ એકેંદ્રિયમાં નપુંસક વેદ.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. પાંચ એકેંદ્રિયમાં પર્યાપ્તિ ચાર, પહેલી અપર્યાપ્તિ ચાર.

૧૩ દૃષ્ટિ દ્વાર. પાંચ એકેંદ્રિયમાં દૃષ્ટિ એક, તે ૧ મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ.

૧૪ દર્શન દ્વાર. પાંચ એકેંદ્રિયમાં એક અચક્ષુ દર્શન.

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર. પાંચ એકેંદ્રિયમાં બે અજ્ઞાન, તે ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન.

૧૬ યોગ દ્વાર.

પાંચ એકેંદ્રિયમાં વાયુકાય વિના બાકીની **ચાર એકેંદ્રિયમાં** યોગ ત્રણ, તે ૧ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૨ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૩ કાર્મણ શરીર કાયયોગ. **વાયુકાયમાં** યોગ પાંચ. ૧ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૨ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૩ વૈક્રિય શરીર કાયયોગ, ૪ વૈક્રિય મિશ્રશરીર કાયયોગ, ૫ કાર્મણ શરીર કાયયોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર.

પાંચ એકેંદ્રિયમાં ઉપયોગ ત્રણ. ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અ-જ્ઞાન, ૩ અચક્ષુદર્શન.

૧૮ આહાર દ્વાર.

પાંચ એકેંદ્રિયમાં ત્રણ દિશિનો, ચાર દિશિનો, પાંચ દિશિનો આહાર લે, ને વ્યાઘાત ન પડે તો છ દિશિનો આહાર લે. બે પ્રકા-રનો આહાર, તે ૧ ઓજસ ૨ રોમ. તે ૧ સચિત્ત, ૨ અચિત્ત, ૩ મિશ્ર.

૧૯ ઉપજવાનાં, ૨૨ ચવવાનાં દ્વાર.

પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ કાય એ ત્રણ એકેંદ્રિયમાં ત્રેવીશ દંડકનો આવે, તે એક નારકી વર્જીને; જાય દશ દંડકમાં તે પાંચ એકેંદ્રિય, ત્રણ વિકલેંદ્રિય, એ આઠ ને મનુષ્ય ને તિર્યંચ એ બે મળી દશ દંડકમાં જાય.

તેજસ્કાય ને વાયુકાય એ બે એકેંદ્રિયમાં દશ દંડકનો આવે, તે પાંચ એકેંદ્રિય, ત્રણ વિકલેંદ્રિય, એક મનુષ્ય, ને એક તિર્યંચ એ દશ દંડકનો આવે, ને નવ દંડકમાં જાય, તે પાંચ એકેંદ્રિય, ત્રણ વિકલેંદ્રિય ને તિર્યંચ પંચેંદ્રિય એ નવમાં જાય.

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર.

પૃથ્વીકાયની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, બાવીશ હજાર વર્ષની.

અપ્કાયની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્તની; ઉત્કૃષ્ટ, સાત હજાર વર્ષની.

તેજસ્કાયની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્તની; ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ અહોરાત્રિની.

વાયુકાયની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ હજાર વર્ષની.

વનસ્પતિકાયની સ્થિતિ, જઘન્ય અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, દશ હજાર વર્ષની.

૨૧ મરણ દ્વાર.

તેમાં, સમોહિયા તે બળની પેઠે ચાલે.

અસમોહિયા તે દડીની પેઠે ચાલે.

૨૩ આગતિદ્વાર ને ૨૪ ગતિ દ્વાર.

પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, વનસ્પતિકાય, **એ ત્રણ એકેન્દ્રિયમાં** ત્રણ ગતિનો આવે, તે ૧ મનુષ્ય, ૨ તિર્યંચ, ૩ દેવનો; જાય બે ગતિમાં, તે ૧ મનુષ્ય ને ૨ તિર્યંચમાં. તેજસ્કાય ને વાયુકાય એ બે એકેંદ્રિયમાં બે ગતિનો આવે, તે ૧ મનુષ્યનો, ૨ તિર્યંચનો; જાય એક ગતિમાં, તે તિર્યંચમાં.

ઇતિ પાંચ એકેંદ્રિયના પાંચ દંડક સંપૂર્ણ.

બેઇંદ્રિય, ત્રિઇંદ્રિય, ચૌઇંદ્રિય ને તિર્યંચ સંમૂર્છિમ પંચેંદ્રિયના દંડક.

૧ શરીર.

બે ઈંદ્રિય, ત્રીઈંદ્રિય, ચૌઈંદ્રિય ને તિર્યંચ સંમૂર્છિમ પંચેંદ્રિયમાં શરીર ત્રણ, તે ૧ ઔદારિક, ૨ તૈજસ, ૩ કાર્મણ.

૨ અવગાહના.

બેઇંદ્રિયની અવગાહના. જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ બાર જોજનની.

ત્રીઈંદ્રિયની અવગાહના. જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ, ૩ ગાઉની

ચોઇંદ્રિયની અવગાહના. જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ, ચાર ગાઉની.

તિર્યંચ સંમૂર્છિમ પંચેંદ્રિયની અવગાહના. જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની, ઉત્કૃષ્ટ, જુદી જુદી નીચે મુજબ.

ગાથા.

જોયણ સહસ્સ, ગાઉઅ પુહુત્તં તત્તો જોયણ પુહુત્તં;
દોણ્હં તુ ધણુહ પુહુત્તં સમૂછીમે હોઇ ઉચ્ચત્તં. ૧

૧ જલચરની, એક હજાર જોજનની.

૨ સ્થળચરની, પૃથક્ ગાઉની છે. (બેથી નવ ગાઉ સુધી)ની.

૩ ઉરપરિસર્પની, પૃથક્ યોજનની છે. (બેથી નવ યોજન સુધીની.)

૪ ભુજપરિસર્પની, પૃથક્ ધનુષ્યની છે. (બેથી નવ ધનુષ્યની.)

૫ ખેચરની, પૃથક્ ધનુષ્યની છે, (બેથી નવ ધનુષ્ય સુધીની.)

૩ સંહનન દ્વાર.

ત્રણ વિકલેંદ્રિય (બેઈંદ્રિય, ત્રીઈંદ્રિય, ચૌઇંદ્રિય) ને તિર્યંચ સંમૂર્છિમ પંચેંદ્રિયમાં, સંહનન એક તે, એક સેવાર્ત્ત.

૪ સંસ્થાન દ્વાર.

ત્રણ વિકલેંદ્રિય ને તિર્યંચ સંમૂર્છિમ પંચેંદ્રિયમાં, સંસ્થાન તે એક હુંડ.

૫ કષાય દ્વાર. તેમાં કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. તેમાં સંજ્ઞા ચાર.

૭ લેશ્યા દ્વાર. તેમાં લેશ્યા ત્રણ, ૧ કૃષ્ણ, ૨ નીલ, ૩ કાપોત.

૮ ઇંદ્રિય દ્વાર.

બેઈંદ્રિયમાં ઇંદ્રિય બે.

ત્રીઈંદ્રિયમાં ઇંદ્રિય ત્રણ.

ચૌઇંદ્રિયમાં ઇંદ્રિય ચાર.

તિર્યંચ સંમૂર્છિમ પંચેંદ્રિયમાં ઇંદ્રિય પાંચ.

૯ સમુદ્ઘાત.

તેમાં સમુદ્ઘાત ત્રણ તે, ૧ વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાંતિક.

૧૦ સંજ્ઞી અસંજ્ઞી દ્વાર.

ત્રણ વિકલેંદ્રિય તથા સંમૂર્છિમ તિર્યંચ પંચેંદ્રિય, અસંજ્ઞી.

૧૧ વેદ દ્વાર.

તેમાં વેદ એક તે, ૧ નપુંસક.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર.

તેમાં પર્યાપ્તિ પાંચ. ૧ આહાર પર્યાપ્તિ, ૨ શરીર પર્યાપ્તિ, ૩ ઇંદ્રિય પર્યાપ્તિ, ૪ શ્વાસોચ્છ્વાસ પર્યાપ્તિ, ૫ ભાષા પર્યાપ્તિ.

૧૩ દૃષ્ટિ દ્વાર.

બેઇંદ્રિય, ત્રીઈંદ્રિય, ચૌઇંદ્રિય,ને તિર્યંચ સંમૂર્છિમ પંચેંદ્રિયના **અપર્યાપ્તમાં** દૃષ્ટિ બે તે, ૧ સમકિત દૃષ્ટિ, ૨ મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ. **પર્યાપ્તમાં** એક મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ.

૧૪ દર્શન દ્વાર.

બેઇંદ્રિય, ત્રીઈંદ્રિયમાં દર્શન એક, તે ૧ અચક્ષુદર્શન, ચૌઇંદ્રિય ને તિર્યંચ સંમૂર્છિમ પંચેંદ્રિયમાં દર્શન બે, ૧ ચક્ષુદર્શન, ૨ અચક્ષુદર્શન.

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર.

અપર્યાપ્તમાં જ્ઞાન બે. ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન. અજ્ઞાન બે, ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન. **પર્યાપ્તમાં** અજ્ઞાન બે.

૧૬ યોગ દ્વાર.

તેમાં યોગ ચાર. ૧ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૨ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૩ કાર્મણ શરીર કાયયોગ, ૪ વ્યવહાર વચનયોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર.

બેઈંદ્રિય, ત્રીઈંદ્રિયના અપર્યાપ્તમાં પાંચ ઉપયોગ. ૧ મતિજ્ઞાન. ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ મતિઅજ્ઞાન, ૪ શ્રુતઅજ્ઞાન , ૫ અચક્ષુદર્શન. **પર્યાપ્તમાં** ત્રણ ઉપયોગ, બે અજ્ઞાન ને અચક્ષુદર્શન. **ચૌઇંદ્રિય ને તિર્યંચ સંમૂર્છિમ પંચેંદ્રિયના અપર્યાપ્તમાં** ૭ ઉપયોગ. ૧ મતિ-જ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુતજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ મતિઅજ્ઞાન, ૪ શ્રુતઅજ્ઞાન, ૫ ચક્ષુદર્શન, ૬ અચક્ષુદર્શન. **પર્યાપ્તમાં** ચાર ઉપયોગ, બે અજ્ઞાન, બે દર્શન.

૧૮ આહાર દ્વાર.

આહાર ૭ દિશાનો લે, ત્રણ પ્રકારે કરે તે, ૧ ઓજસ્, ૨ રોમ, ૩ કવલ, તે ૧ સચિત્ત, ૨ અચિત્ત, ૩ મિશ્ર.

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર, ૨૨ ચવવાનાં દ્વાર.

બેઇંદ્રિય, ત્રિઈંદ્રિય, ચૌઇંદ્રિય, એ ત્રણમાં દશ ઔદારિકનો **આવે**, તે પાંચ એકેંદ્રિય, ત્રણ વિકલેંદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યંચનો; ને **જાય** તે દશ દંડકમાં.

તિર્યંચ સંમૂર્છિમ પંચેંદ્રિયમાં દશ ઔદારિકનો **આવે,** તે ઉપર મુજબ દશ કહ્યા તે; **જાય** બાવીશ દંડકમાં તે જ્યોતિષી, ને વૈમાનિક એ બે વિનાના બાવીશ દંડકમાં જાય.

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર.

બેઇંદ્રિયની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષની.

ત્રિઇંદ્રિયની સ્થિતિ, જઘન્ય,અંતર્મુહૂર્ત્તની, ઉત્કૃષ્ટ ૪૯ દિવસની.

ચૌઇંદ્રિયની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ ૭ માસની.

તિર્યંચ સંમૂર્છિમ પંચેંદ્રિયની સ્થિતિ. જુદી જુદી નીચે મુજબ.

गाथा.

पुव्व क्रोड चउराशी, तेपन, बायालीस, बहुत्तेर;

सहुसाइं वासाइं, समुछिमे आउयं होई.

जलचरनी स्थिति, जघन्य अंतर्मुहूर्त्तनी; उत्कृष्ट, पूर्व-क्रोड वर्षनी.

स्थळचरनी स्थिति, जघन्य अंतर्मुहूर्त्तनी; उत्कृष्ट, चोराशी हजार वर्षनी.

उरपरिसर्पनी स्थिति, जघन्य, अंतर्मुहूर्त्तनी; उत्कृष्ट, त्रेपन हजार वर्षनी.

भुजपरिसर्पनी स्थिति, जघन्य, अंतर्मुहूर्त्तनी; उत्कृष्ट, बेंताळीश हजार वर्षनी.

खेचरनी स्थिति, जघन्य, अंतर्मुहूर्त्तनी, उत्कृष्ट, बहोंतेर हजार वर्षनी.

२१ मरण द्वार.

समोहिया मरण, ते बेळनी पेरे चाले.

असमोहिया मरण, ते दडीनी पेरे चाले.

२३ आगति द्वार, २४ गति द्वार.

बे इंद्रिय, त्रिइंद्रिय, चौइंद्रियमां बे गतिना आवे ते १ मनुष्य, ने २ तिर्यंचना; **जाय** बे गतिमां ते एक मनुष्य, ने २ तिर्यंचमां.

तिर्यंच संमूर्छिम पंचेंद्रियमां बे गतिना आवे ते, १ मनुष्यना, ने २ तिर्यंचना; **जाय चार गतिमां** ते, १ नारकी, २ तिर्यंच. ३ मनुष्य, ने ४ देव ए चारमां जाय.

इति त्रण विकलेंद्रिय, (बेइंद्रिय, त्रीइंद्रिय, चौइंद्रिय) ने तिर्यंच संमूर्छिम पंचेंद्रियना दंडक संपूर्ण.

तिर्यंच गर्भज पंचेंद्रियनो एक दंडक.

१ शरीर.

तिर्यंच गर्भज पंचेंद्रियमां शरीर चार. १ औदारिक, २ वैक्रिय, ३ तैजस. ४ कार्मण.

૨ અવગાહના. ગાથા.

જોયણ સહસ્સં છ ગાઉ આઈ તતો જોયણ સહસ્સં;
ગાઉ પુહુત્તં ભુજએ ધણુહ પુહુત્ત ચ પખીસુ.

જલચરની, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની; ઉત્કૃષ્ટ એક હજાર જોજનની.

સ્થલચરની, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની; ઉત્કૃષ્ટ, છ ગાઉની.

ઉરપરિસર્પની, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની; ઉત્કૃષ્ટ, એક હજાર જોજનની.

ભુજપરિસર્પની, જઘન્ય આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની; ઉત્કૃષ્ટ પૃથક્ ગાઉની.

ખેચરની, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની; ઉત્કૃષ્ટ પૃથક્ ધનુષ્યની. ઉત્તર વૈક્રિય કરે તો, જઘન્ય આંગુલના સંખ્યાતમા ભાગની; ઉત્કૃષ્ટ, ૯૦૦ જોજનની.

૩ સંહનન દ્વાર. તિર્યંચ ગર્ભજ પંચેંદ્રિયમાં સંહનન છ.

૪ સંસ્થાન દ્વાર. તેમાં સંસ્થાન છ.

૫ કષાય દ્વાર. તેમાં કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. તેમાં સંજ્ઞા ચાર.

૭ લેશ્યા દ્વાર. તેમાં લેશ્યા છ.

૮ ઇંદ્રિય દ્વાર. તેમાં ઇંદ્રિય પાંચ.

૯ સમુદ્દઘાત દ્વાર. તેમાં સમુદ્દઘાત પાંચ તે ૧ વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાંતિક, ૪ વૈક્રિય, ૫ તૈજસ્.

૧૦ સંજ્ઞી દ્વાર. તે સંજ્ઞી.

૧૧ વેદ દ્વાર. તેમાં વેદ ત્રણ.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. તેમાં પર્યાપ્તિ છ, ને અપર્યાપ્તિ છ.

૧૩ દૃષ્ટિ દ્વાર. તેમાં દૃષ્ટિ ત્રણ.

૧૪ દર્શન દ્વાર.

તેમાં દર્શન ત્રણ તે, ૧ ચક્ષુ દર્શન, ૨ અચક્ષુ દર્શન, ૩ અવધિ દર્શન.

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર.

તેમાં જ્ઞાન ત્રણ તે, ૧ મતિ જ્ઞાન, ૨ શ્રુત જ્ઞાન, ૩ અવધિ જ્ઞાન. અજ્ઞાન પણ ત્રણ તે, ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન, ૩ વિભંગ જ્ઞાન.

૧૬ યોગ દ્વાર.

તેમાં યોગ તેર તે, ૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિશ્ર મનયોગ, ૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ, ૭ મિશ્ર વચનયોગ, ૮ વ્યવહાર વચનયોગ, ૯ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૧૦ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૧૧ વૈક્રિય શરીર કાયયોગ, ૧૨ વૈક્રિય મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૧૩ કાર્મણ શરીર કાયયોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર.

તિર્યંચ ગર્ભજમાં ઉપયોગ નવ તે, ૧ મતિ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુત જ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ અવધિ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૪ મતિ અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૫ શ્રુત અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૬ વિભંગ જ્ઞાન ઉપયોગ, ૭ ચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ, ૮ અચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ, ૯ અવધિ દર્શન ઉપયોગ.

૧૮ આહાર દ્વાર. તેમાં આહાર ત્રણ પ્રકારને.

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર. તેમાં ચોવીશ દંડકનો આવે.

૨૨ ચવવાનાં દ્વાર. જાય પણ ચોવીશ દંડકમાં.

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર.

જલચરની, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વ ક્રોડ વર્ષની.

સ્થલચરની, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્ત્તની, ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ પલ્યની.

ઉરપરિસર્પની, જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ પૂર્વ ક્રોડ વર્ષની.

ભુજપરિસર્પની, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ, પૂર્વક્રોડ વર્ષની.

ખેચરની, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ, પલ્યના અસંખ્યાતમા ભાગની.

૨૧ મરણ દ્વાર.

સમોહિયા મરણ તે એળની પેઠે ચાલે.
અસમોહિયા મરણ તે દડીની પેઠે ચાલ.

૨૩ આગતિ દ્વાર. તિર્યંચ ગર્ભજ પંચેંદ્રિયમાં ચાર ગતિનો આવે.

૨૪ ગતિદ્વાર તે ચાર ગતિમાં જાય.

ઇતિ તિર્યંચ ગર્ભજ પંચેંદ્રિયનો એક દંડક સંપૂર્ણ.

મનુષ્ય ગર્ભજ પંચેંદ્રિયનો એક દંડક.

૧ શરીર. મનુષ્ય ગર્ભજમાં શરીર પાંચ.

૨ અવગાહના દ્વાર.

અવસર્પિણી કાળમાં

મનુષ્ય ગર્ભજની અવગાહના **પહેલો આરો બેસતાં** ત્રણ ગાઉની, ઉતરતે આરે બે ગાઉની.

બીજો આરો બેસતાં બે ગાઉની, ઉતરતે આરે એક ગાઉની.

ત્રીજો આરો બેસતાં એક ગાઉની, ઉતરતે આરે પાંચસેં ધનુષ્યની.

ચોથો આરો બેસતાં પાંચસેં ધનુષ્યની, ઉતરતે આરે સાત હાથની.

પાંચમો આરો બેસતાં સાત હાથની, ઉતરતે આરે એક હાથની.

છઠ્ઠો આરો બેસતાં એક હાથની, ઉતરતે આરે મૂઢા હાથની.

ઉત્સર્પિણી કાળમાં

પહેલો આરો બેસતાં મૂઢા હાથની, ઉતરતે આરે એક હાથની.

બીજો આરો બેસતાં એક હાથની, ઉતરતે આરે સાત હાથની.

ત્રીજો આરો બેસતાં સાત હાથની, ઉતરતે આરે પાંચસેં ધનુષ્યની.

ચોથો આરો બેસતાં પાંચસેં ધનુષ્યની, ઉતરતે આરે એક ગાઉની.

પાંચમો આરો બેસતાં એક ગાઉની, ઉતરતે આરે બે ગાઉની.

છઠો આરો બેસતાં બે ગાઉની, ઉતરતે આરે ત્રણ ગાઉની.

મનુષ્ય વૈક્રિય કરે તો, જઘન્ય, આંગુલનો સંખ્યાતમો ભાગ; ઉત્કૃષ્ટ, લાખ યોજન અધિક.

૩ સંહનન દ્વાર. તેમાં સંહનન ૭.

૪ સંસ્થાન દ્વાર. તેમાં સંસ્થાન ૭.

૫ કષાય દ્વાર. તેમાં કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. તેમાં સંજ્ઞા ચાર.

૭ લેશ્યા દ્વાર. તેમાં લેશ્યા ૭.

૮ ઇંદ્રિય દ્વાર. તેમાં ઇંદ્રિય પાંચ.

૯ સમુદ્ઘાત દ્વાર. તેમાં સમુદ્ઘાત સાત.

૧૦ સંજ્ઞી દ્વાર. તેમાં સંજ્ઞી.

૧૧ વેદ દ્વાર. તેમાં વેદ ત્રણ.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. તેમાં પર્યાપ્તિ ૭. અપર્યાપ્તિ ૭.

૧૩ દૃષ્ટિ દ્વાર. તેમાં દૃષ્ટિ ત્રણ.

૧૪ દર્શન દ્વાર. તેમાં દર્શન ચાર.

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર. જ્ઞાન પાંચ, અજ્ઞાન ત્રણ.

૧૬ યોગ દ્વાર. યોગ પંદર.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર. તેમાં ઉપયોગ બાર.

૧૮ આહાર દ્વાર. તેમાં આહાર ત્રણ પ્રકારનો.

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર. મનુષ્ય ગર્ભજમાં, બાવીશ દંડકનો આવે, તે તેજસ્કાય, ને વાયુકાયના બે દંડક વિનાના બાકીના બાવીશ દંડકનો આવે.

૨૨ ચવવાનાં દ્વાર. જાય ચોવીશ દંડકમાં.

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર.

અવસર્પિણી કાળમાં

પહેલો આરો બેસતાં, ત્રણ પલ્યની સ્થિતિ; ઉતરતે આરે બે પલ્યની.

બીજો આરો બેસતાં, બે પલ્યની સ્થિતિ; ઉતરતે આરે એક પલ્યની.

ત્રીજો આરો બેસતાં, એક પલ્યની સ્થિતિ; ઉતરતે આરે ક્રોડ પૂર્વની.

ચોથો આરો બેસતાં, ક્રોડ પૂર્વની સ્થિતિ; ઉતરતે આરે બસો વર્ષમાં ઊણી.

પાંચમો આરો બેસતાં, બસો વર્ષમાં ઊણી સ્થિતિ; ઉતરતે આરે વીશ વર્ષની.

છઠો આરો બેસતાં, વીશ વર્ષની; ઉતરતે આરે સોળ વર્ષની.

ઉત્સર્પિણી કાળમાં

પહેલો આરો બેસતાં, સોળ વર્ષની; ઉતરતે આરે વીશ વર્ષની.

બીજો આરો બેસતાં, વીશ વર્ષની ઉતરતે આરે બસો વર્ષની.

ત્રીજો આરો બેસતાં, બસો વર્ષની; ઉતરતે આરે ક્રોડ પૂર્વની.

ચોથો આરો બેસતાં, ક્રોડ પૂર્વની; ઉતરતે આરે એક પલ્યની.

પાંચમો આરો બેસતાં, એક પલ્યની; ઉતરતે આરે બે પલ્યની.

છઠ્ઠો આરો બેસતાં, બે પલ્યની; ઉતરતે આરે ત્રણ પલ્યની સ્થિતિ.

૨૧ મરણ દ્વાર. મરણ બે. ૧ સમોહિયા મરણ, ૨ અસમોહિયા મરણ.

૨૩ આગતિ દ્વાર. મનુષ્ય ગર્ભજમાં ચાર ગતિનો આવે, તે ૧ નારકી, ૨ તિર્યંચ, ૩ મનુષ્ય, ૪ દેવનો.

૨૪ ગતિ દ્વાર. મનુષ્ય ગર્ભજ જાય પાંચ ગતિમાં.

ઇતિ મનુષ્ય ગર્ભજનો દંડક સંપૂર્ણ.

મનુષ્ય સંમૂર્છિમનો દંડક.

૧ શરીર.

મનુષ્ય સંમૂર્છિમમાં શરીર ત્રણ તે, ૧ ઔદારિક, ૨ તૈજસ્, ૩ કાર્મણ.

૨ અવગાહના દ્વાર.

તેની અવગાહના, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની; ઉત્કૃષ્ટ, પણ આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની.

૩ સંહનન દ્વાર. તેમાં સંહનન એક, તે ૧ સેવાર્ત્ત.

૪ સંસ્થાન દ્વાર. તેમાં સંસ્થાન એક તે, હૂંડ.

૫ કષાય દ્વાર. તેમાં કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. તેમાં સંજ્ઞા ચાર.

૭ લેશ્યા દ્વાર. તેમાં લેશ્યા ત્રણ તે, ૧ કૃષ્ણ, ૨ નીલ, ૩ કાપોત.

૮ ઇંદ્રિય દ્વાર. તેમાં ઇંદ્રિય પાંચ.

૯ સમુદ્ઘાત દ્વાર. તેમાં સમુદ્ઘાત ત્રણ તે ૧ વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાંતિક.

૧૦ સંજ્ઞી દ્વાર. તેમાં અસંજ્ઞી.

૧૧ વેદ દ્વાર. તેમાં વેદ એક તે, નપુંસક વેદ.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. તેમાં પર્યાપ્તિ ચાર, ને અપર્યાપ્તિ પાંચ.

૧૩ દૃષ્ટિ દ્વાર. તેમાં દૃષ્ટિ એક, ૧ મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ.

૧૪ દર્શન દ્વાર. તેમાં દર્શન બે, ૧ ચક્ષુદર્શન, ૨ અચક્ષુદર્શન.

૧૫ જ્ઞાન દ્વાર. તેમાં જ્ઞાન નથી. અજ્ઞાન બે તે, ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન.

૧૬ યોગ દ્વાર.

તેમાં યોગ ત્રણ તે, ૧ ઔદારિક શરીર કાયયોગ, ૨ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૩ કાર્મણ શરીર કાયયોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર.

ઉપયોગ ચાર. ૧ મતિ અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ ચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ, ૪ અચક્ષુ દર્શન ઉપયોગ.

૧૮ આહાર દ્વાર.

આહાર બે પ્રકારનો, ૧ ઓજસ, ૨ રોમ; તે ૧ સચિત્ત, ૨ અચિત્ત, ૩ મિશ્ર.

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર.

મનુષ્ય સંમૂર્છિમમાં આઠ દંડકનો આવે તે, ૧ પૃથ્વીકાય, ૨ અપ્કાય, ૩ વનસ્પતિકાય, ૪ બેઇંદ્રિય, ૫ ત્રીઇંદ્રિય, ૬ ચૌઇંદ્રિય, ૭ મનુષ્ય, ૮ તિર્યંચ પંચેંદ્રિય, એ આઠનો આવે.

૨૨ ચવવાનાં દ્વાર.

તે પાંચ એકેંદ્રિય, ત્રણ વિકલેંદ્રિય, મનુષ્ય ને તિર્યંચ એ દશ દંડકમાં જાય.

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર.

તેની સ્થિતિ જઘન્ય, અંતર્મુહુર્ત્તની, ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહુર્ત્તની.

૨૧ મરણ દ્વાર. મરણ બે. ૧ સમોહિયા મરણ, ૨ અસમોહિયા મરણ.

૨૩ આગતિ દ્વાર. તેમાં બે ગતિનો આવે તે, ૧ મનુષ્ય, ૨ તિર્યંચનો.

૨૪ ગતિ દ્વાર. જાય બે ગતિમાં તે મનુષ્ય ને તિર્યંચમાં.

ઇતિ મનુષ્ય સંમૂર્છિમનો દંડક સંપૂર્ણ.

જુગલીયાનો દંડક.

૧ શરીર દ્વાર.

જુગલીયામાં શરીર ત્રણ તે, ૧ ઔદારિક, ૨ તૈજસ, ૩ કાર્મણ.

૨ અવગાહના દ્વાર.

હેમવય, હિરણ્યવયમાં, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની; ઉત્કૃષ્ટ, એક ગાઉની.

હરિવાસ, રમકવાસમાં, જઘન્ય આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની; ઉત્કૃષ્ટ, બે ગાઉની.

દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂમાં, જઘન્ય, આંગુલના અસંખ્યાતમા ભાગની; ઉત્કૃષ્ટ, ત્રણ ગાઉની.

છપ્પન્ન અંતરદ્વીપમાં આઠસેં ધનુષ્યની.

૩ સંહનન દ્વાર.

જુગલીયામાં સંહનન એક તે, ૧ વજ્રઋષભનારાચ સંહનન.

૪ સંસ્થાન દ્વાર.

જુગલીયામાં સંસ્થાન એક તે, ૧ સમચતુરંસ્ત્ર સંસ્થાન.

૫ કષાય દ્વાર. જુગલીયામાં કષાય ચાર.

૬ સંજ્ઞા દ્વાર. જુગલીયામાં સંજ્ઞા ચાર.

૭ લેશ્યા દ્વાર. જુગલીયામાં લેશ્યા ચાર, તે ૧ કૃષ્ણ, ૨ નીલ, ૩ કાપોત, ૪ તેજો.

૮ ઈંદ્રિય દ્વાર. જુગલીયામાં ઈંદ્રિય પાંચ.

૯ સમુદ્ઘાત દ્વાર. જુગલીયામાં સમુદ્ઘાત ત્રણ તે, ૧ વેદનીય, ૨ કષાય, ૩ મારણાંતિક.

૧૦ સંજ્ઞી દ્વાર. જુગલીયા સંજ્ઞી.

૧૧ વેદ દ્વાર. તેમાં વેદ બે તે, ૧ સ્ત્રીવેદ. ૨ પુરૂષવેદ.

૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. તેમાં પર્યાપ્તિ છ, અપર્યાપ્તિ છ.

૧૩ દૃષ્ટિ દ્વાર.

***પાંચ દેવકુરૂ, પાંચ ઉત્તરકુરૂમાં દૃષ્ટિ બે તે,** ૧ સમકિત દૃષ્ટિ, ૨ મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ.

પાંચ હરિવાસ, પાંચ રમકવાસ, પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય એ વીશ અકર્મભૂમિ, ને છપ્પન્ન અંતરદ્વીપમાં દૃષ્ટિ એક, તે ૧ મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ.

૧૪ દર્શન દ્વાર.

સર્વમાં દર્શન બે તે, ૧ ચક્ષુદર્શન ૨ અચક્ષુદર્શન.

૧૫ જ્ઞાનદ્વાર.

***પાંચ દેવકુરૂ, પાંચ ઉત્તરકુરૂમાં** બે જ્ઞાન તે, ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન.

---

* ૩૦ અકર્મભૂમિમાં ૨ દૃષ્ટિ અને ૨ જ્ઞાન તથા ૨ અજ્ઞાન છે, અને ૫૬ અંતરદ્વીપમાંજ ૧ મિથ્યાદૃષ્ટિ અને ૨ અજ્ઞાન હોવાનું પણ કેટલાક ગ્રંથોમાં છે.

પાંચ દેવકુરૂ, પાંચ ઉત્તરકુરૂમાં બે અજ્ઞાન તે, ૧ મતિ અજ્ઞાન, ૨ શ્રુતઅજ્ઞાન.

બાકી રહેલ વીશ અકર્મભૂમિ, ને છપ્પન અંતરદ્વીપમાં, બે અજ્ઞાન, ૧ મતિઅજ્ઞાન, શ્રુતઅજ્ઞાન.

૧૬ યોગ દ્વાર.

સર્વમાં યોગ અગિયાર તે, :૧ સત્ય મનયોગ, ૨ અસત્ય મનયોગ, ૩ મિશ્ર મનયોગ, ૪ વ્યવહાર મનયોગ, ૫ સત્ય વચનયોગ, ૬ અસત્ય વચનયોગ, ૭ મિશ્ર વચનયોગ, ૮ વ્યવહાર વચનયોગ, ૯ આદારિક શરીર કાયયોગ, ૧૦ ઔદારિક મિશ્ર શરીર કાયયોગ, ૧૧ કાર્મણ શરીર કાયયોગ.

૧૭ ઉપયોગ દ્વાર.

* **પાંચ દેવકુરૂ, પાંચ** ઉત્તર**કુરૂમાં** ઉપયોગ ૭ તે, ૧ મતિજ્ઞાન, ૨ શ્રુતજ્ઞાન, ૩ મતિઅજ્ઞાન, ૪ શ્રુતઅજ્ઞાન, ૫ ચક્ષુદર્શન, ૬ અચક્ષુદર્શન.

બાકીનાં વીશ અકર્મભૂમિ ને છપ્પન્ન અંતરદ્વીપમાં ઉપયોગ ચાર; તે ૧ મતિ અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૨ શ્રુત અજ્ઞાન ઉપયોગ, ૩ ચક્ષુદર્શન, ૪ અચક્ષુદર્શન.

૧૮ આહાર દ્વાર.

જુગલીયામાં આહાર ત્રણ પ્રકારનો.

૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર. ૨૨ ચવવાનાં દ્વાર.

ત્રીશ અકર્મભૂમિમાં બે દંડકનો આવે, તે ૧ મનુષ્ય, ૨ તિર્યંચનો.

જાય તેર દંડકમાં, તે દશ ભવનપતિના દસ દંડક, ૧૦. એક વાણુવ્યંતર, ૧૧. એક જ્યોતિષી ૧૨. એક વૈમાનિક ૧૩, એ તેર દંડકમાં.

---

* ૩૦ અકર્મભૂમિમાં ૬ ઉપયોગ (૨ જ્ઞાન, ૨ અજ્ઞાન, ૨ દર્શન) અને ૫૬ અંતરદ્વીપમાં જ ૪ ઉપયોગ (૨ અજ્ઞાન ૨ દર્શન) પણ અન્ય ગ્રંથોમાં કહેલ છે.

છપ્પન અંતરદ્વીપમાં, બે દંડકનો આવે, તે ૧ મનુષ્યનો, ૨ તિર્યંચનો. જાય અગિયાર દંડકમાં તે, દશ ભવનપતિ, એક વાણુ-વ્યંતર એ અગિયારમાં જાય.

૨૦ સ્થિતિ દ્વાર.

હેમવય, હિરણ્યવયમાં, જઘન્ય એક પલ્યમાં દેશ ઉણી, ઉત્કૃષ્ટ એક પલ્યની.

હરિવાસ, રમકવાસમાં, જઘન્ય બે પલ્યમાં દેશ ઉણી, ઉત્કૃષ્ટ બે પલ્યની.

દેવકુરૂ, ઉત્તરકુરૂમાં, જઘન્ય ત્રણ પલ્યમાં દેશ ઉણી, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્યની.

છપ્પન અંતરદ્વીપમાં, જઘન્ય પલ્યના અસંખ્યાતમા ભાગમાં દેશ ઉણી, ઉત્કૃષ્ટ પલ્યના અસંખ્યાતમા ભાગની.

૨૧ મરણ દ્વાર.

મરણ બે. ૧ સમોહિયા મરણ, ૨ અસમોહિયા મરણ.

૨૩ આગતિ દ્વાર.

તેમાં આવે બે ગતિનો ૧ મનુષ્ય ને ૨ તિર્યંચનો.

૨૪ ગતિ દ્વાર.

જાય એક ગતિમાં તે, ૧ દેવમાં.

ઇતિ જુગલીયાનો દંડક સંપૂર્ણ.

સિદ્ધનો વિસ્તાર.

૧ શરીર દ્વાર. સિદ્ધમાં શરીર નથી.

૨ અવગાહના દ્વાર. પાંચસેં ધનુષ્યના સિદ્ધ થયા હોય તેની ત્રણસેં તેત્રીશ ધનુષ્ય ને બત્રીસ આંગુલની.

સાત હાથના સિદ્ધ થયા હોય તેની ચાર હાથ ને સોળ આંગુલની.

બે હાથના સિદ્ધ થયા હોય તેની એક હાથ ને આઠ આંગુલની.

૩ સંહનન દ્વાર. સિદ્ધ અસંહનની (અસંઘયણી).

૪ સંસ્થાન દ્વાર. સિદ્ધ અસંસ્થાની.
૫ કષાય દ્વાર. સિદ્ધ અકષાયી.
૬ સંજ્ઞા દ્વાર. સિદ્ધને સંજ્ઞા નથી.
૭ લેશ્યા દ્વાર. સિદ્ધને લેશ્યા નથી.
૮ ઇન્દ્રિય દ્વાર. સિદ્ધને ઇંદ્રિયો નથી.
૯ સમુદ્દઘાત દ્વાર. સિદ્ધને સમુદ્દઘાત નથી.
૧૦ સંજ્ઞી દ્વાર. સિદ્ધ સંજ્ઞી નથી, અસંજ્ઞી નથી.
૧૧ વેદ દ્વાર. સિદ્ધને વેદ નથી.
૧૨ પર્યાપ્તિ દ્વાર. સિદ્ધને પર્યાપ્તિ નથી, અપર્યાપ્તિ નથી.
૧૩ દૃષ્ટિ દ્વાર. સિદ્ધમાં સમકિત દૃષ્ટિ.
૧૪ દર્શન દ્વાર. સિદ્ધમાં કેવળ દર્શન.
૧૫ જ્ઞાન દ્વાર. સિદ્ધમાં કેવળ જ્ઞાન.
૧૬ યોગ દ્વાર. સિદ્ધને યોગ નથી.
૧૭ ઉપયોગ દ્વાર. સિદ્ધને ઉપયોગ બે, ૧ કેવલજ્ઞાન, ૨ કેવલ દર્શન.
૧૮ આહાર દ્વાર. સિદ્ધને આહાર નથી.
૧૯ ઉપજવાનાં દ્વાર. સિદ્ધમાં ઉપજવું છે.
૨૦ સ્થિતિ દ્વાર. સિદ્ધને આદિ છે, પણ અંત (છેડો) નથી.
૨૧ મરણ દ્વાર. એકે મરણ નથી.
૨૨ ચવણ દ્વાર. સિદ્ધને ચવવું નથી.
૨૩ આગતિ દ્વાર. આગતિ, તે એક મનુષ્યનો આવે.
૨૪ ગતિ દ્વાર. સિદ્ધને ગતિ નથી.

એવા સિદ્ધ ભગવંતજીને, મારો ત્રણ કાલ સુધી નમસ્કાર હો.

ઇતિ શ્રી સિદ્ધ ભગવંતનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ.

ઇતિ ચોવિશ દંડક સંપૂર્ણ.

(૭) આઠ કર્મની પ્રકૃતિ.

પ્રથમ આઠ કર્મનાં નામ.

૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ વેદનીય, ૪ મોહનીય, ૫ આયુષ્ય, ૬ નામ, ૭ ગૌત્ર, ૮ અંતરાય.

આઠ કર્મનાં લક્ષણ.

૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ, સૂર્યને ઢાંકવા જેમ વાદળ તે સમાન છે.

૨ દર્શનાવરણીય કર્મ, રાજા પાસે જતાં જેમ દ્વારપાળ તે સમાન છે.

૩ વેદનીય કર્મ, શાતાવેદની=મધથી ખરડેલી તરવારની ધાર જેમ તે સમાન છે. તે ચાટે તો ગળી લાગે, પણ જીભ કપાય.

અશાતાવેદની=અફીણ ખરડેલી ખડ્ગ સમાન.

૪ મોહનીય કર્મ, દારૂનો જેમ કેફ, તે સમાન તથા ઝોટિંગ સમાન છે.

૫ આયુષ્ય કર્મ, તે રાજાની જેમ હેડ (બેડી) તે સમાન છે, વખત પૂરો થયા સિવાય છૂટે નહિ.

૬ નામકર્મ, જેમ ચીતારો તે સમાન, વિવિધ પ્રકારનાં રૂપ બનાવે છે.

૭ ગૌત્રકર્મ, કુંભારનું ચક્ર જેમ પિંડને ફેરવે તેમ જીવને સંસારમાં ફેરવે છે.

૮ અંતરાયકર્મ, સર્વ શક્તિરૂપ લક્ષ્મીને રાખે છે, જેમ રાજાનો ભંડારી ભંડારને.

આઠ કર્મની પ્રકૃતિ તથા આઠ કર્મ કેટલા પ્રકારે બાંધે તથા કેટલા પ્રકારે ભોગવે તથા આઠ કર્મની સ્થિતિ એ સર્વ ભેદ.

૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો વિસ્તાર.

જ્ઞાનાવરણીય કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ. ૧ મતિ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ શ્રુત જ્ઞાનાવરણીય, ૩ અવધિ જ્ઞાનાવરણીય, ૪ મનઃપર્યવ જ્ઞાનાવરણીય, ૫ કેવલ જ્ઞાનાવરણીય.

જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ૭ પ્રકારે બાંધે. ૧ નાણ પડિણિયાએ. તે જ્ઞાનના તથા જ્ઞાનીના અવર્ણવાદ બોલે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે. ૨. **નાણ નિન્હુવણિયાએ.** તે જ્ઞાન પમાડનારને ઓળવે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે. **૩ નાણ અંતરાયેણં.** તે જ્ઞાનની અંતરાય પાડે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે. **૪ નાણ પઉસેણં** તે જ્ઞાન કે જ્ઞાની ઉપર દ્વેષ કરે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે. **૫ નાણ આસાયણાએ.** તે જ્ઞાનની તથા જ્ઞાનીની આશાતના કરે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે. **૬ નાણ વિસંવાયણા જોગેણં.** તે જ્ઞાની સાથે ખોટો વિવાદ કરે તો જ્ઞાનાવરણીય કર્મ બાંધે. એ ૭ પ્રકારે બાંધે.

જ્ઞાનાવરણીય કર્મ દશ પ્રકારે ભોગવે.

૧ શ્રોત્ર-આવરણ, ૨ શ્રોત્રવિજ્ઞાન-આવરણ, ૩ નેત્ર-આવરણ, ૪ નેત્રવિજ્ઞાન-આવરણ, ૫ ઘ્રાણ-આવરણ, ૬ ઘ્રાણવિજ્ઞાન-આવરણ, ૭ રસ-આવરણ, ૮ રસવિજ્ઞાન-આવરણ, ૯ સ્પર્શ-આવરણ, ૧૦ સ્પર્શવિજ્ઞાન-આવરણ.

જ્ઞાનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ ત્રીશ કોડાકોડી સાગરોપમની. અબાધાકાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો.

ઈતિ જ્ઞાનાવરણીય કર્મનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ.

૨ દર્શનાવરણીય કર્મનો વિસ્તાર

દર્શનાવરણીય કર્મની પ્રકૃતિ નવ.

૧ નિદ્રા, તે સુખે ઉંઘે સુખે જાગે.

૨ નિદ્રા નિદ્રા, તે દુઃખે ઉંઘે દુઃખે જાગે.

૩ પ્રચલા તે બેઠા બેઠા ઉંઘે.

૪ પ્રચલા પ્રચલા, તે બોલતાં બોલતાં, ખાતાં ખાતાં ઉંઘે.

૫ થીણદ્ધિ (સ્ત્યાનર્દ્ધિ) નિદ્રા, તે ઉંઘને વિષે અર્ધ વાસુદેવનું બળ આવે; ત્યારે ઉંઘમાં ને ઉંઘમાં ઉઠે, ઉઠીને પટારો ઉઘાડે, ઉઘાડીને માંહેથી ઘરેણાંનો ડાબલો લે, અને લુગડાંનો બચકો બાંધીને તે લઇને નદીએ જાય, તે ઘરેણાંનો ડાબલો હજાર મણની શિલા ઉંચી કરી તેની નીચે દાટે, લુગડાં ધોઈને ઘેર આવે, સવારે જાગે પણ ખબર ન પડે, ઘરેણાંનો ડાબલો શોધે પણ જડે નહિ. એવી નિદ્રા ફરીથી છ મહિને આવે ત્યારે ઘરેણાંનો ડાબલો દાટયો હોય ત્યાંથી લઈને આવે, ને જ્યાં હોય ત્યાં મૂકે, ત્યારપછી કાળ કરે, એવી ઉંઘવાળો હોય તે મરીને નરકે જાય. તેને થીણદ્ધિ (સ્ત્યાનર્દ્ધિ) નિદ્રા કહિયે.

૬ ચક્ષુ દર્શનાવરણીય, ૭ અચક્ષુ દર્શનાવરણીય, ૮ અવધિ દર્શનાવરણીય, ૯ કેવળ દર્શનાવરણીય, એવં નવ.

દર્શનાવરણીય કર્મ છ પ્રકારે બાંધે.

૧ **દંસણ પડિણિયાએ**, તે સમકિત કે સમ્યકત્વીના અવર્ણવાદ (વાંકું) બોલે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે. ૧.

૨ **દંસણ નિણ્હવણિયાએ**, તે સમકિત (બોધ) પમાડનારને ઓળવે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે. ૨.

૩ **દંસણ અંતરાયેણં**, તે સમકિત પામતો હોય તેને અંતરાય પાડે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે. ૩.

૪ **દંસણ પાઓસિયાએ**, તે સમકિત કે સમકિતી ઉપર દ્વેષ કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે. ૪.

૫ દંસણ આસાયણાએ, તે સમકિત કે સમકિતની આશાતના કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે. ૫

૬ દંસણ વિસંવાયણા જોગેણં, તે સમકિતી સાથે ખોટા ઝઘડા, વિખવાદ કરે તો દર્શનાવરણીય કર્મ બાંધે. ૬

દર્શનાવરણીય કર્મ નવ પ્રકારે ભોગવે.

૧ નિદ્રા, ૨ નિદ્રા નિદ્રા, ૩ પ્રચલા, ૪ પ્રચલા પ્રચલા, ૫ થીણદ્ધિ, ૬ ચક્ષુદર્શનાવરણીય, ૭ અચક્ષુદર્શનાવરણીય, ૮ અવધિ દર્શનાવરણીય, ૯કેવલદર્શનાવરણીય. **દર્શનાવરણીય કર્મની સ્થિતિ,** જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ, ત્રીશ ક્રોડા ક્રોડી સાગરોપમની, અબાધા કાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો. **ઈતિ દર્શનાવરણીય કર્મનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ.**

૩ વેદનીય કર્મનો વિસ્તાર.

વેદનીય કર્મના બે ભેદ, ૧ શાતા વેદનીય, ૨ અશાતા વેદનીય.

વેદનીય કર્મની સોળ પ્રકૃતિ, તેમાં શાતા વેદનીયની આઠ પ્રકૃતિ, ને અશાતા વેદનીયની આઠ પ્રકૃતિ.

પ્રથમ શાતા વેદનીય કર્મની આઠ પ્રકૃતિ.

૧ મનોજ્ઞ શબ્દ, ૨ મનોજ્ઞ રૂપ, ૩ મનોજ્ઞ ગંધ, ૪ મનોજ્ઞ રસ, ૫ મનોજ્ઞ સ્પર્શ, ૬ મન× સૌખ્ય, ૭ વચન સૌખ્ય, ૮ કાય સૌખ્ય.

અશાતા વેદનીયની આઠ પ્રકૃતિ.

૧ અમનોજ્ઞ શબ્દ, ૨ અમનોજ્ઞ રૂપ, ૩ અમનોજ્ઞ ગંધ, ૪ અમનોજ્ઞ રસ, ૫ અમનોજ્ઞ સ્પર્શ, ૬ મન દુઃખ, ૭ વચન દુઃખ, ૮ કાય દુઃખ. **કુલ સોળ પ્રકૃતિ.**

વેદનીય કર્મ ૨૨ પ્રકારે બાંધે, તેમાં શાતા વેદનીય દશ પ્રકારે બાંધે તે.

× સૌખ્યને સ્થાને 'સુહિયા' શબ્દ છે.

×૧ પાણાણુ કંપિયાએ, ૨ ભૂયાણુ કંપિયાએ, ૩ જીવાણુ કંપિયાએ, ૪ સત્તાણુ કંપિયાએ, ૫ બહુણં પાણાણં ભૂયાણં જીવાણં સત્તાણં અદુ:ખણિયાએ, ૬ અસોયણિયાએ, ૭ અઝુરણિયાએ, ૮ અટીપ્પણિયાએ, ૯ અપીટણિયાએ, ૧૦ અપરિતાવણિયાએ, એ દશ પ્રકારે બાંધે.

અશાતા વેદનીય બાર પ્રકારે બાંધે તે.

+૧ પર દુખણિયાએ, ૨ પરસોયણિયાએ, ૩ પરઝુરણિયાએ, ૪ પરટીપ્પણિયાએ, ૫ પરપીટ્ટણિયાએ, ૬ પરપરિતાવણિયાએ, ૭ બહુણં પાણાણં ભૂયાણં જીવાણં સત્તાણં દુ:ખણિયાએ, ૮ સોયણિયાએ, ૯ ઝુરણિયાએ, ૧૦ ટીપ્પણિયાએ, ૧૧ પીટ્ટણિયાએ, ૧૨ પરિતાવણિયાએ, એવં બાર. કુલ બાવીશ.

વેદનીય કર્મ સોળ પ્રકારે ભોગવે તે સોળ પ્રકૃતિ કહી છે તે પ્રમાણે.

વેદનીય કર્મની સ્થિતિ.

શાતા વેદનીયની સ્થિતિ, જઘન્ય, બે સમયની; ઉત્કૃષ્ટ, પંદર ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમની; અબાધાકાળ કરે તો જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તનો; ઉત્કૃષ્ટ દોઢ હજાર વર્ષનો.

અશાતા વેદનીયની સ્થિતિ, જઘન્ય, એક સાગરના સાત ભાગ કરીએ તે માંહેના ત્રણ ભાગ ને એક પલ્યને અસંખ્યાતમે

× ૧ પ્રાણી અનુકંપા, ૨ ભૂત અનુકંપા, ૩ જીવ અનુકંપા, ૪ સત્વ અનુકંપા, ૫ બહુ પ્રાણી ભુત જીવ સત્ત્વોને દુઃખ આપવું નહિ. ૬ શોક કરવો નહિ, ૭ ઝુરણા કરવી નહિ, ૮ ટપક ટપક આંસુ પાડવાં નહિ, ૯ પીટવું નહિ, ૧૦ પરિતાપના કરવી નહિ.

+ ૧ પરને (બીજાઓને) દુઃખ આપવું. ૨ પરને શોક કરાવવો. ૩ પરને ઝુરણા કરાવવી, ૪ પરને આંસુ પડાવવાં, ૫ પરને પીટાવવું, ૬ પરને પરિતાપના આપવી, ૭ બહુ પ્રાણી ભુત જીવ સત્ત્વોને દુઃખ આપવું, ૮ શોક કરવો, ૯ ઝુરણા કરવી, ૧૦ ટપક ટપક આંસુ પાડવાં, ૧૧ પીટવું, ૧૨ પરિતાપના કરવી.

ભાગ ઉણી, ઉત્કૃષ્ટ ત્રીશ ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમની. એનો અબાધાકાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો.

૪. મોહનીય કર્મનો વિસ્તાર.

મોહનીય કર્મના બે ભેદ, ૧ દર્શન મોહનીય, ૨ ચારિત્ર મોહનીય.

૧ દર્શન મોહનીયની ત્રણ પ્રકૃતિ, ૧ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૩ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય.

૨ ચારિત્ર મોહનીયના બે ભેદ, ૧ કષાય ચારિત્ર મોહનીય, ૨ નોકષાય ચારિત્ર મોહનીય.

કષાય ચારિત્ર મોહનીયની સોળ પ્રકૃતિ, નોકષાય ચારિત્ર મોહનીયની નવ પ્રકૃતિ, એવં કુલ અઠાવીશ.

કષાયચારિત્ર મોહનીયની સોળ પ્રકૃતિ.

૧ અનંતાનુબંધી ક્રોધ, તે પર્વત ફાટયા સમાન;

૨ અનંતાનુબંધી માન, તે પથ્થરના સ્થંભ સમાન;

૩ અનંતાનુબંધી માયા, તે વાંસના મૂળ સમાન;

૪ અનંતાનુબંધી લોભ, તે કીરમજીના રંગ સમાન;

એ ચારેની ગતિ નરકની, સ્થિતિ જાવ જીવની, ઘાત કરે સમકિતની.

૫ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, તળાવની તિરાડ સમાન;

૬ અપ્રત્યાખ્યાની માન, તે હાડકાંના સ્થંભ સમાન;

૭ અપ્રત્યાખ્યાની માયા, તે ઘેટાનાં શીંગડાં સમાન;

૮ અપ્રત્યાખ્યાની લોભ, તે નગરની ગટરોના કર્દમ સમાન;

એ ચારેની ગતિ તિર્યંચની, સ્થિતિ એક વર્ષની, ઘાત કરે દેશ વ્રતની.

૯ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય ક્રોધ, તે વેળુ મધ્યે લીટી સમાન;

૧૦ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય માન, તે લાકડાના સ્થંભ સમાન;

૧૧ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય માયા, તે ગૌમુત્રિકા સમાન;

૧૨ પ્રત્યાખ્યાનાવરણીય લોભ, તે ગાડાના ખંજન કે અંજન સમાન.

એ ચારેની ગતિ મનુષ્યની, સ્થિતિ ચાર માસની, ઘાત કરે સાધુપણાની.

૧૩ સંજ્વલનનો ક્રોધ, તે પાણી મધ્યે લીંટી સમાન;

૧૪ સંજ્વલનનો માન, તે નેત્રના સ્થંભ સમાન;

૧૫ સંજ્વલનની માયા, તે વાંસની છોઈ સમાન;

૧૬ સંજ્વલનનો લોભ, તે પતંગ તથા હલદરના રંગ સમાન;

એ ચારે ગતિ કરે દેવની, સ્થિતિ પંદર દિવસની, ઘાત કરે કેવળ જ્ઞાનની. **એ ૧૬ કષાય ચારિત્ર મોહનીય.**

નોકષાય ચારિત્ર મોહનીયની નવ પ્રકૃતિ.

૧ હાસ્ય, ૨ રતિ, ૩ અરતિ, ૪ ભય, ૫ શોક, ૬ દુઃગંછા, ૭ સ્ત્રી વેદ, ૮ પુરૂષ વેદ, ૯ નપુંસક વેદ, એવં નવ થઈને કુલ ૨૫ ને પ્રથમ દર્શન મોહનીયની ત્રણ પ્રકૃતિ, કુલ અઠાવિશ પ્રકૃતિ થઈ.

મોહનીય કર્મ છ પ્રકારે બાંધે તે.

૧ તીવ્ર ક્રોધ, ૨ તીવ્ર માન, ૩ તીવ્ર માયા, ૪ તીવ્ર લોભ, ૫ તીવ્ર દર્શન મોહનીય, ૬ તીવ્ર ચારિત્ર મોહનીય.

મોહનીય કર્મ પાંચ પ્રકારે ભોગવે તે.

૧ સમ્યક્ત્વ મોહનીય, ૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૩ સમ્યક્ત્વ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૪ કષાય ચારિત્ર મોહનીય, ૫ નોકષાય ચારિત્ર મોહનીય.

મોહનીય કર્મની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ સીત્તેર ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમની, અબાધાકાળ જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્તનો; ઉત્કૃષ્ટ, સાત હજાર વર્ષનો.

૫ આયુષ્ય કર્મનો વિસ્તાર.

આયુષ્ય કર્મની ચાર પ્રકૃતિ, તે ૧ નારકીનું આયુષ્ય, ૨ તિર્યંચનું આયુષ્ય, ૩ મનુષ્યનું આયુષ્ય, ૪ દેવનું આયુષ્ય.

આયુષ્ય કર્મ સોળ પ્રકારે બાંધે, તેની વિગત. ૧ નારકીનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે, ૨ તિર્યંચનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે, ૩ મનુષ્યનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે, ૪ દેવનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે.

નારકીનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે તે, ૧ મહા આરંભ, ૨ મહા પરિગ્રહ, ૩ કુણિમ આહાર, ૪ પંચેંદ્રિય વધ, એવં ચાર.

તિર્યંચનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે તે, ૧ માયા સહિત અલિક, ૨ નિવડ માયા અલિક, ૩ અલિક વચન, ૪ ખોટાં તોલ ખોટાં માપ, એ ચાર. કુલ. આઠ.

મનુષ્યનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે તે. ૧ ભદ્ર પ્રકૃતિ, ૨ વિનયપ્રકૃતિ, ૩ સાનુક્રોશ, ૪ અમત્સર, એવં ચાર. કુલ બાર.

દેવનું આયુષ્ય ચાર પ્રકારે બાંધે તે. ૧ સરાગ સંયમ, ૨ સંયમાસંયમ, ૩ બાલતપોપકર્મ, ૪ અકામ નિર્જરા, એવં ચાર. કુલ સોળ.

આયુષ્ય કર્મ ચાર પ્રકારે ભોગવે.

૧ નારકી, નારકીનું ભોગવે, ૨ તિર્યંચ, તિર્યંચનું ભોગવે, ૩ મનુષ્ય, મનુષ્યનું ભોગવે, ૪ દેવ, દેવનું ભોગવે.

આયુષ્ય કર્મની સ્થિતિ.

નારકી દેવની સ્થિતિ, જઘન્ય દશ હજાર વર્ષ ને અંતર્મુહૂર્ત્ત અધિક; ઉત્કૃષ્ટ; તેત્રીશ સાગર ને પૂર્વક્રોડીનો ત્રીજો ભાગ અધિક.

મનુષ્ય ને તિર્યંચ એ બેની સ્થિતિ, જઘન્ય અંતર્મુહૂર્ત્ત, ઉત્કૃષ્ટ ત્રણ પલ્ય ને પૂર્વક્રોડીનો ત્રીજો ભાગ અધિક.

---

૬ નામ કર્મનો વિસ્તાર.

નામ કર્મના બે ભેદ, ૧ શુભ નામ, ૨ અશુભ નામ.

નામ કર્મની ૯૩ પ્રકૃતિ, તેના ૪૨ થોક,

૧ ગતિ નામ, ૨ જાતિ નામ, ૩ શરીર નામ, ૪ શરીર અંગોપાંગ નામ, ૫ શરીર બંધન નામ, ૬ શરીર સંઘાતકરણું નામ,

૭ સંહનન (સંઘયણ) નામ, ૮ સંસ્થાન નામ, ૯ વર્ણ નામ, ૧૦ ગંધ નામ, ૧૧ રસ નામ, ૧૨ સ્પર્શ નામ, ૧૩ અગુરૂ લઘુ નામ, ૧૪ ઉપઘાત નામ, ૧૫ પરાઘાત નામ, ૧૬ અણુપૂર્વી નામ, ૧૭ ઉચ્છ્વાસ નામ, ૧૮ ઉદ્યોત નામ, ૧૯ આતાપ નામ, ૨૦ વિહાયગતિ નામ, ૨૧ ત્રસ નામ, ૨૨ સ્થાવર નામ, ૨૩ સૂક્ષ્મ નામ, ૨૪ બાદર નામ, ૨૫ પર્યાપ્ત નામ, ૨૬ અપર્યાપ્ત નામ, ૨૭ પ્રત્યેક નામ, ૨૮ સાધારણ નામ, ૨૯ સ્થિર નામ, ૩૦ અસ્થિર નામ, ૩૧ શુભ નામ, ૩૨ અશુભ નામ, ૩૩ સૌભાગ્ય નામ, ૩૪ દુઃભાગ્ય નામ. ૩૫ સુસ્વર નામ, ૩૬ દુઃસ્વર નામ, ૩૭ આદેય નામ, ૩૮ અનાદેય નામ, ૩૯ યશોકીર્ત્તિ નામ, ૪૦ અયશોકીર્ત્તિ નામ, ૪૧ તીર્થંકર નામ, ૪૨ નિર્માણ નામ. એ ૪૨ થોક.

૪૨ થોકની ૯૩ પ્રકૃતિ.

પ્રથમ ગતિ નામના ચાર ભેદ. ૧ નરકની ગતિ, ૨ તિર્યંચની ગતિ, ૩ મનુષ્યની ગતિ, ૪ દેવની ગતિ, એવં ચાર.

બીજે જાતિ નામના પાંચ ભેદ. ૧ એકેંદ્રિયની જાતિ, ૨ બેઇંદ્રિયની જાતિ, ૩ ત્રીઇંદ્રિયની જાતિ, ૪ ચૌઇંદ્રિયની જાતિ, ૫ પંચેંદ્રિયની જાતિ. એવં નવ.

ત્રીજે શરીર નામના પાંચ ભેદ. ૧ ઔદારિક શરીર, ૨ વૈક્રિય શરીર, ૩ આહારિક શરીર, ૪ તૈજસ્ શરીર, ૫ કાર્મણ શરીર. એવં ચૌદ.

ચોથે શરીર અંગોપાંગના ત્રણભેદ. ૧ ઔદારિક શરીર અંગોપાંગ, ૨ વૈક્રિય શરીર અંગોપાંગ, ૩ આહારિક શરીર અંગોપાંગ, એવં ત્રણ, કુલ સત્તર.

પાંચમે શરીર બંધન નામના પાંચ ભેદ. ૧ ઔદારિક શરીર બંધન, ૨ વૈક્રિય શરીર બંધન, ૩ આહારિક શરીર બંધન, ૪ તૈજસ્ શરીર બંધન, ૫ કાર્મણ શરીર બંધન; એવં પાંચ, કુલ બાવીશ.

છઠ્ઠે શરીર સંઘાતકરણના પાંચ ભેદ. ૧ ઔદારિક શરીર સંઘાતકરણું, ૨ વૈક્રિય શરીર સંઘાતકરણું, ૩ આહારિક શરીર સંઘાતકરણું, ૪ તૈજસ્ શરીર સંઘાતકરણું, ૫ કાર્મણ શરીર સંઘાતકરણું, એવં પાંચ થઇ કુલ સત્તાવીશ.

સાતમે સંહનન નામના છ ભેદ. ૧ વજ્રરૂષભનારાચ સંહનન, ૨ રૂષભનારાચ સંહનન, ૩ નારાચ સંહનન, ૪ અર્ધનારાચ સંહનન, ૫ કીલિકા સંહનન, ૬ સેવાર્ત્ત સંહનન, એવં છ. કુલ તેત્રીશ.

આઠમે સંસ્થાન નામના છ ભેદ. ૧ સમચતુરંસ્ર સંસ્થાન, ૨ ન્યગ્રોધ પરિમંડલ સંસ્થાન; ૩ સાદિ સંસ્થાન, ૪ કુબ્જ સંસ્થાન ૫ વામન સંસ્થાન, ૬ હૂંડ સંસ્થાન, એવં છ; કુલ ઓગણચાળીશ.

નવમે વર્ણના પાંચ ભેદ. ૧ કાળો, ૨ નીલો, ૩ રાતો, ૪ પીળો, ૫ ધોળો, એવં પાંચ. કુલ ચુમ્માળીશ.

દશમે ગંધના બે ભેદ. ૧ સુરભિ ગંધ, ૨ દુરભિ ગંધ, એવં બે. કુલ છેંતાળીશ.

અગીઆરમે રસના પાંચ ભેદ. ૧ તીખો, ૨ કડવો, ૩ કસાયલો, ૪ ખાટો, ૫ મીઠો; એવં પાંચ, થઈ કુલ એકાવન.

બારમે સ્પર્શના આઠ ભેદ. ૧ હળવો, ૨ ભારે, ૩ કર્કશ, ૪ સુંહાળો, ૫ ટાઢો, ૬ ઉન્હો, ૭ લુખો, ૮ ચોપડયો, એવં આઠ, થઈ કુલ ઓગણસાઠ.

તેરમે અગુરૂ લઘુ નામનો એક ભેદ. એવં સાઠ.

ચૌદમે ઉપઘાત નામનો એક ભેદ. એવં એકસઠ.

પન્નરમે પરાઘાત નામનો એક ભેદ. એવં બાસઠ.

સોળમે આણુપૂર્વીના ચાર ભેદ. ૧ નારકીની અણુપૂર્વી, ૨ તિર્યંચની અણુપૂર્વી, ૩ મનુષ્યની અણુપૂર્વી, ૪ દેવની અણુપૂર્વી, એવં ચાર, કુલ છાસઠ.

સત્તરમે ઉચ્છ્વાસ નામનો એક ભેદ. એવં સડસઠ.

અઢારમે ઉદ્યોત નામનો એક ભેદ. એવં અડસઠ.

ઓગણીશમે આતાપ નામનો એક ભેદ. એવં ઓગણ્યોતેર.

વીશમે વિહાયગતિ નામના બે ભેદ. ૧ પ્રશસ્ત વિહાય-ગતિ તે ગંધ હસ્તીની પેઠે શુભ ચાલવાની ગતિ, ૨ અપ્રશસ્ત વિહાય ગતિ તે ઊંટની પેઠે અશુભ ચાલવાની ગતિ, એવં બે, કુલ ઇકોત્તેર.

બાકી જે બાવીશ બોલ રહ્યા તે દરેકના એક એક ભેદ છે. સર્વ થઇ ૯૩ ભેદ તે ૯૩ પ્રકૃતિ સંપૂર્ણ.

નામ કર્મ આઠ પ્રકારે બાંધે, તેમાં શુભ નામ કર્મ ચાર પ્રકારે બાંધે તે.

૧ કાયાની સરલતા તે, કાયાના યોગ સારા પ્રવર્તાવે.

૨ ભાષાની સરલતા તે, વચનના યોગ સારા પ્રવર્તાવે.

૩ ભાવની સરલતા તે, મનના યોગ સારા પ્રવર્તાવે.

૪ અકલેશકારી પ્રવર્તન, તે ખોટા રાડ, ઝઘડા, વિવાદ ન કરે.

અશુભ નામ કર્મ ચાર પ્રકારે બાંધે તે.

કાયાની વક્રતા, ૨ ભાષાની વક્રતા, ૩ ભાવની વક્રતા, ૪ કલેશકારી પ્રવર્તન.

નામ કર્મ ૨૮ પ્રકારે ભોગવે તે.

૧ શુભ નામ કર્મ ચૌદ પ્રકારે ભોગવે, ૨ અશુભ નામ કર્મ ચૌદ પ્રકારે ભોગવે.

શુભ નામ કર્મ ચૌદ પ્રકારે ભોગવે તે.

૧ ઇષ્ટ શબ્દ, ૨ ઇષ્ટ રૂપ, ૩ ઇષ્ટ ગંધ, ૪ ઇષ્ટ રસ, ૫ ઇષ્ટ સ્પર્શ, ૬ ઇષ્ટ ગતિ, ૭ ઇષ્ટ સ્થિતિ, ૮ ઇષ્ટ લાવણ્ય, ૯ ઇષ્ટ યશોકીર્તિ, ૧૦ ઇષ્ટ ઉત્થાન, કર્મ બલવીર્ય પુરૂષાકાર પરાક્રમ, ૧૧ ઇષ્ટ સ્વર, ૧૨ કાંત સ્વર, ૧૩ પ્રિય સ્વર, ૧૪ મનોજ્ઞ સ્વર, એ ચૌદ.

અશુભ નામ ચૌદ પ્રકારે ભોગવે.

૧ અનિષ્ટ શબ્દ, ૨ અનિષ્ટ રૂપ, ૩ અનિષ્ટ ગંધ, ૪ અનિષ્ટ રસ,

૫ અનિષ્ટ સ્પર્શ, ૬ અનિષ્ટ ગતિ, ૭, અનિષ્ટ સ્થિતિ, ૮ અનિષ્ટ લાવણ્ય, ૯ અનિષ્ટ યશોકીર્તિ, ૧૦ અનિષ્ટ ઉત્થાન, કર્મ બલવીર્ય પુરૂષાકાર પરાક્રમ, ૧૧ હીણુ સ્વર, ૧૨ દીન સ્વર, ૧૩ અનિષ્ટ સ્વર, ૧૪ અકાન્ત સ્વર, એ ચૌદ. કુલ ૨૮.

નામ કર્મની સ્થિતિ. જઘન્ય આઠ મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ વીશ ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમની. અબાધાકાળ બે હજાર વર્ષનો.

૭ ગોત્ર કર્મનો વિસ્તાર.

ગૌત્ર કર્મના બે ભેદ, ૧ ઉંચ ગૌત્ર, ૨ નીચ ગૌત્ર.

ગોત્ર કર્મની સોળ પ્રકૃતિ, તેમાં ઉંચ ગાત્રની આઠ પ્રકૃતિ, ને નીચ ગાત્રની આઠ પ્રકૃતિ.

ઉંચ ગૌત્રની આઠ પ્રકૃતિ

૧ જાતિ વિશિષ્ટ, ૨ કુળ વિશિષ્ટ, ૩ બળ વિશિષ્ટ, ૪ રૂપ વિશિષ્ટ ૫ તપ વિશિષ્ટ, ૬ સૂત્ર વિશિષ્ટ. ૭ લાભ વિશિષ્ટ, ૮ ઐશ્વર્ય વિશિષ્ટ.

નીચ ગોત્રની આઠ પ્રકૃતિ.

૧ જાતિ વિહીન, ૨ કુળ વિહીન, ૩ બળ વિહીન, ૪ રૂપ વિહીન, ૫ તપ વિહીન, ૬ સૂત્ર વિહીન, ૭ લાભ વિહીન, ૮ ઐશ્વર્ય વિહીન.

ગોત્ર કર્મ સોળ પ્રકારે બાંધે, તેમાં ઉંચ ગૌત્ર આઠ પ્રકારે બાંધે, ને નીચ ગૌત્ર આઠ પ્રકારે બાંધે.

ઉંચ ગોત્ર આઠ પ્રકારે બાંધે તે. ૧ જાતિ અમદ, ૨ કુળ અમદ, ૩ બળ અમદ, ૪ રૂપ અમદ, ૫ તપ અમદ, ૬ સૂત્ર અમદ, ૭ લાભ અમદ, ૮ ઐશ્વર્ય અમદ.

નીચ ગોત્ર આઠ પ્રકારે બાંધે તે, ૧ જાતિ મદ, ૨ કુળ મદ, ૩ બળ મદ, ૪ રૂપ મદ, ૫ તપ મદ, ૬ સૂત્ર મદ, ૭ લાભ મદ, ૮ ઐશ્વર્ય મદ, એવં આઠ. કુળ સોળ.

ગોત્ર કર્મ સોળ પ્રકારે ભોગવે, તેમાં ઉંચ ગૌત્ર આઠ

પ્રકારે, ને નીચ ગૌત્ર આઠ પ્રકારે. તે જે પ્રમાણે ઉંચ ગૌત્ર તથા નીચ ગૌત્રની આઠ આઠ પ્રકૃતિ છે તેજ આઠ આઠ પ્રમાણે ભોગવે.

ગૌત્ર કર્મની સ્થિતિ, જઘન્ય, આઠ મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ, વીશ ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમની. અબાધા કાળ બે હજાર વર્ષનો.

૮ અંતરાય કર્મનો વિસ્તાર.

અંતરાય કર્મની પાંચ પ્રકૃતિ.

૧ દાનાંતરાય, ૨ લાભાંતરાય, ૩ ભોગાંતરાય, ૪ ઉપભોગાંતરાય, ૫ વીર્યાંતરાય, એ પાંચ.

અંતરાય કર્મ પાંચ પ્રકારે બાંધે, તે ઉપર પ્રમાણે.

અંતરાય કર્મ પાંચ પ્રકારે ભોગવે, તે પણ તે પ્રમાણે.

અંતરાય કર્મની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્ત્તની; ઉત્કૃષ્ટ, ત્રીશ ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમની. અબાધાકાળ ત્રણ હજાર વર્ષનો.

ઈતિ અંતરાય કર્મ સંપૂર્ણ.

ઇતિ આઠ કર્મનો વિસ્તાર સંપૂર્ણ.

(૮) ગતાગતિ

ગાથા.

બારસ[૧], ચઉવીસાઇ[૨], સંતર[૩], એગસમય[૪], કત્તો[૫] ય;
ઉવટ્ટણ[૬], પરભવ આઉયં[૭], ચ અટ્ઠે વ આગરિસા[૮]. ૧.

પહેલો બારસ દ્વાર.

નારકી,તિર્યંચ, મનુષ્ય, દેવ એ ચાર ગતિમાં ઉત્પન્ન થવાનું તથા ચવવાનું અંતર પડે તો જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ બાર મુહુર્ત્તનું અંતર પડે, સિદ્ધિગતિમાં અંતર પડે તો જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ ૭ માસનું. ચવવાનું નથી.

બીજો ચઉવિશ દ્વાર.

૧ **પહેલી નરકે, અંતર પડે તો** જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, ચોવિશ મુહૂર્ત્તનું;

૨ **બીજી નરકે, અંતર પડે તો** જઘન્ય એક સમય ઉત્કૃષ્ટ, સાત દિવસનું;

૩ **ત્રીજી નરકે,** જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, પંદર દિવસનું;

૪ **ચોથી નરકે,** જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, એક માસનું.

૫ **પાંચમી નરકે,** જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, બે માસનું.

૬ **છઠ્ઠી નરકે,** જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ ચાર માસનું;

૭ **સાતમી નરકે,** જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, ૭ માસનું;

ભવનપતિ, વાણવ્યંતર, જ્યોતિષી, પહેલા બીજા દેવલોક સુધી અંતર પડે તો જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, ચોવિશ મુહૂર્ત્તનું;

ત્રીજે દેવલોકે અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, નવ દિવસ ને દશ મુહૂર્ત્તનું;

ચોથે દેવલોકે અંતર પડે તો. જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, બાર દિવસ ને દશ મુહૂર્ત્તનું;

પાંચમે દેવલોકે અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, સાડી બાવિશ દિવસનું;

છઠ્ઠે દેવલોકે અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ પીસ્તાળિશ દિવસનું;

સાતમે દેવલોકે અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, એંશી દિવસનું;

આઠમે દેવલોકે અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, સો દિવસનું;

નવમે દશમે દેવલોકે અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, સંખ્યાતા માસનું;

અગિયારમે બારમે દેવલોકે અંતર પડે તો, જઘન્ય એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, સંખ્યાતા વર્ષનું;

ગ્રૈવેયકની પહેલી ત્રિકે અંતર પડે તો. જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા સો વર્ષનું;

ગ્રૈવેયકની બીજી ત્રિકે અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા હજાર વર્ષનું;

ગ્રૈવેયકની ત્રીજી ત્રિકે અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, સંખ્યાતા લાખ વર્ષનું;

ચાર અનુત્તર વિમાને અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, પલ્યના અસંખ્યાતમા ભાગનું;

પાંચમા સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાને અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, પલ્યના સંખ્યાતમા ભાગનું;

પાંચ એકેંદ્રિયમાં અંતર નથી;

ત્રણ વિકલેંદ્રિય ને તિર્યંચ સંમૂર્છિમમાં અંતર પડે તો જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, અંતર્મુહૂર્તનું;

તિર્યંચ ગર્ભજ, મનુષ્ય ગર્ભજમાં અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, બાર મુહૂર્તનું;

મનુષ્ય સંમૂર્છિમમાં અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ, ચોવિશ મુહૂર્તનું;

સિદ્ધમાં અંતર પડે તો, જઘન્ય, એક સમય, ઉત્કૃષ્ટ ૭ માસનું. એમજ સિદ્ધ વર્જી ચવવાનું ઉત્પન્ન વિરહની પેરે જાણવું.

બીજો દ્વાર સંપૂર્ણ.

ત્રીજો સઅંતર નિરંતર દ્વાર.

સઅંતર કહેતાં અંતર સહિત, **નિરંતર** કહેતાં અંતર રહિત ઉપજે તે.

પાંચ એકેંદ્રિયના પાંચ દંડક વર્જીને, બાકીના ઓગણિશ દંડક તથા સિદ્ધમાં સઅંતર તથા નિરંતર ઉપજે.

પાંચ એકેંદ્રિયના પાંચ દંડકમાં નિરંતર ઉપજે. એમજ ઉદ્ દ્વર્તન (ચવવાનું) પણ સિદ્ધને વર્જી સર્વને જાણવું.

ત્રીજો દ્વાર સંપૂર્ણ.

ચોથે એક સમયમાં જે બોલમાં જેટલા ઉપજે તથા ચવે તે દ્વાર.

સાત નારકી, ૭. દશ ભવનપતિ, ૧૭, વાણુવ્યંતર, ૧૮. જ્યોતિષી, ૧૯. પહેલાથી આઠ દેવલોક, ૨૭. ત્રણ વિકલેંદ્રિય, ૩૦. તિર્યંચ સંમૂછિમ, ૩૧. તિર્યંચ ગર્ભજ, ૩૨. મનુષ્ય સંમૂછિમ, ૩૩. એ તેત્રીશ બોલમાં એક સમયમાં જઘન્ય, એક, બે, ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટ અસંખ્યાતા ઉપજે.

નવમું દશમું અગિયારમું બારમું એ ચાર દેવલોક ૪, નવ ગ્રૈવેયક ૧૩, પાંચ અનુત્તર વિમાન ૧૮, મનુષ્ય ગર્ભજ ૧૯, એ ઓગણીશ બોલમાં, જઘન્ય, એક, બે, ત્રણ ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યાતા ઉપજે; **પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ,** એ ચાર એકેંદ્રિયમાં, સમયે, સમયે, અસંખ્યાતા ઉપજે.

વનસ્પતિમાં, સમયે સમયે સંખ્યાતા, અસંખ્યાતા અને (યથાસ્થાને) અનંતા ઉપજે.

સિદ્ધમાં એક સમયે જઘન્ય, એક, બે, ત્રણ; ઉત્કૃષ્ટ, એકસો ને આઠ ઉત્પન્ન થાય. એમજ ઉદ્ દ્વર્તન પણ સિદ્ધ વર્જી સર્વને જાણવું. **ઇતિ એક સમયે ઉત્પન્ન થવાનો તથા ચવવાનો ચોથો દ્વાર સંપૂર્ણ.**

પાંચમો કત્તો (કયાંથી આવે), છઠ્ઠો ઉદ્ દ્વર્તન (ચવીને જાય) તે બન્ને દ્વાર.

૫૬૩ માંહેના જે જે બોલનો આવીને ઉત્પન્ન થાય તે **આગતિ**

[કસ્માત્ (ક્યાંથી) આવે], તે ચવીને ૫૬૩ માંહેના જે જે બોલમાં જાય તે **ગતિ** (ઉદ્વર્તન).

૧ પહેલી નરકે ૨૫ બોલની આગતિ, તે પંદર કર્મ ભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, પાંચ અસંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેંદ્રિય, એ પચ્ચીશ પર્યાપ્તની.

***ગતિ ૪૦ બોલની**, તે પંદર કર્મ ભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, એ વિશના પર્યાપ્ત, તથા અપર્યાપ્ત એમ ચાળીશની.

૨ બીજી નરકે વિશ બોલની આગતિ, તે ૧૫ કર્મ ભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, એવં ૨૦ પર્યાપ્તની.

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પહેલી નરક પ્રમાણે.

૩ ત્રીજી નરકે, ઓગણિશ બોલની આગતિ, તે બીજી નરકમાં જે વીશ બોલનો આવે છે, તેમાંથી એક ભુજપરિસર્પ બાદ કરતાં બાકીના ઓગણિશની.

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પહેલી નરક પ્રમાણે.

૪ ચોથી નરકે અઢાર બોલની આગતિ, તે બીજી નરકમાં જે વિશ બોલનો આવે છે, તેમાંથી ૧ ભુજપરિસર્પ, ૨ ખેચર, એ બે બાદ કરતાં બાકીના અઢારની.

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પહેલી નરક પ્રમાણે.

૫ પાંચમી નરકે સત્તર બોલની આગતિ, તે બીજી નરકમાં જે વિશ બોલનો આવે છે, તેમાંથી ૧ ભુજપરિસર્પ, ૨ ખેચર, ૩ સ્થળચર, એ ત્રણ બાદ કરતાં બાકીના સત્તર બોલની.

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પહેલી નરક પ્રમાણે.

૬ છઠ્ઠી નરકે સોળ બોલની આગતિ, તે બીજી નરકમાં જે વિશ બોલનો આવે છે, તેમાંથી ૧ ભુજપરિસર્પ, ૨ ખેચર, ૩ સ્થળચર, ૪ ઉરપરિસર્પ, એ ચાર બાદ કરતાં બાકીના સોળની.

---

* નારકી અને દેવતા કાળ કરીને મનુષ્ય કે તિર્યંચમાં જન્મે છે તે અપર્યાપ્ત અવસ્થામાં મરતા નથી. તે અપેક્ષાએ કોઈ માત્ર પર્યાપ્તાજ માને છે.

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પહેલી નરક પ્રમાણે.

૭ સાતમી નરકે સોળ બોલની આગતિ, તે પંદર કર્મ-ભૂમિ ને જળચર એ સોળની, તે મધ્યેની સ્ત્રી મરીને ન આવે, પુરૂષ તથા નપુંસક મરીને આવે.

ગતિ દશ બોલની, તે પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.

૮ પચીશ ભવનપતિ, છવ્વીશ વાણવ્યંતર, એ એ-કાવન જાતિના દેવની આગતિ, ૧૧૧ બોલની; તે ૧૦૧ સંજ્ઞી મનુષ્યના પર્યાપ્તા, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ પંચેંદ્રિય ને પાંચ અસંજ્ઞી તિર્યંચ, એવં ૧૧૧ ના પર્યાપ્તાની.

ગતિ ૪૬ બોલની તે પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, એ વિશ, બાદર પૃથ્વીકાય ૨૧, બાદર અપકાય ૨૨, બાદર વન-સ્પતિકાય ૨૩, એ ત્રેવિશના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.

૯ જ્યોતિષી ને પહેલા દેવલોકે ૫૦ બોલની આગતિ, તે પંદર કર્મભૂમિ, ત્રિશ અકર્મભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, એવં પચાસ પર્યાપ્તની.

ગતિ ૪૬ બોલની તે ભવનપતિ પ્રમાણે.

૧૦ બીજા દેવલોકે ચાળિશ બોલની આગતિ, તે પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, એ વિશ ને ત્રીશ અકર્મભૂમિમાંથી પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય એ દશ બાદ કરતાં, બાકીના વિશ, એવં ચાળિશ પર્યાપ્તની.

ગતિ ૪૬ બોલની, તે ભવનપતિ પ્રમાણે.

૧૧ પહેલા કિલ્વિષીમાં ત્રીશ બોલની આગતિ, તે પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, પાંચ દેવકુરૂ, પાંચ ઉત્તરકુરૂ, એવં ત્રીશના પર્યાપ્તની.

ગતિ ૪૬ બોલની, તે ભવનપતિ પ્રમાણે.

૧૨ ત્રીજા દેવલોકથી આઠમા દેવલોક સુધીના, નવ

લોકાંતિકના, ને બીજા ને ત્રીજા કિલ્વિષી, એ સત્તર જાતિના દેવની ત્રિશ બોલની આગતિ, તે પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, એ વિશના પર્યાપ્તની.

ગતિ ૪૦ બોલની, તે પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, એ વિશના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.

૧૩ નવમા, દશમા, અગિયારમા, બારમા, એ ચાર દેવ-લોક, નવ ગ્રૈવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાન, એ અઢાર જાતિના દેવની આગતિ, પંદર બોલની તે પંદર કર્મભૂમિના પર્યાપ્તની.

ગતિ ૩૦ બોલની, તે પંદર કર્મભૂમિના પર્યાપ્તા અને અપર્યાપ્તાની.

૧૪ પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, એ ત્રણની આગતિ, બસેં ને તેંતાળીશ બોલની, તે એક સો ને એક મનુષ્ય સંમૂર્છિમના અપ-ર્યાપ્ત, ને પંદર કર્મભૂમિના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવં ત્રીશ, કુલ એકસો એકત્રીશ; ને અડતાળીશ જાતિના તિર્યંચ, એવં **૧૭૯,** ને **ચોસઠ જાતિના દેવ** (તે પચીશ ભવનપતિ, છવ્વીશ વાણવ્યંતર, ૫૧, ને દશ જ્યોતિષી, ૬૧, પહેલા કિલ્વિષી, ૬૨, પહેલું બીજું દેવલોક, ૬૪) ના પર્યાપ્ત; એવં બસેં ને તેંતાળિશ બોલની.

ગતિ ૧૭૯ બોલની તે, એક સો ને એક મનુષ્ય સંમૂર્છિમના અપર્યાપ્ત, ને પંદર કર્મભૂમિના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવં ત્રીશ, કુલ ૧૩૧; ને અડતાળિશ જાતિના તિર્યંચ, એવં ૧૭૯ ની.

૧૫ તેજસ્, વાયુની આગતિ, ૧૭૯ બોલની તે ઉપર લખેલ છે તે.

ગતિ અડતાળિશ બોલની, તે ૪૮ જાતિના તિર્યંચની.

૧૬ ત્રણ વિકલેંદ્રિયની આગતિ ૧૭૯ બોલની, તે ૧૭૯ બોલ ઉપર કહેલ છે તે.

ગતિ પણ ૧૭૯ બોલની, ઉપર મુજબ.

૧૭ અસંજ્ઞી તિર્યંચની આગતિ ૧૭૯ બોલની, તે એકસો ને એક મનુષ્ય સંમૂર્છિમના અપર્યાપ્ત અને પંદર કર્મભૂમિના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, એવં ત્રીશ, કુલ ૧૩૧; ને અડતાળિશ જાતિના તિર્યંચ, એવં ૧૭૯ ની.

ગતિ ૩૯૫ બોલની તે, છપ્પન અંતર દ્વીપ ને એકાવન જાતિના દેવ ૧૦૭, પહેલી નરક ૧૦૮, તે એકસો આઠના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવં ૨૧૬, ને ૧૭૯ ઉપર કહ્યા છે તે, કુલ ૩૯૫ ની.

૧૮ સંજ્ઞી તિર્યંચની આગતિ ૨૬૭ બોલની, તે ૮૧ જાતિના દેવ (નવાણુ જાતિના દેવતામાંથી ઉપરના ચાર દેવલોક, નવ ગ્રૈવેયક, પાંચ અનુત્તર વિમાન એવં અઢાર બાદ કરતાં બાકીના એકાશી), સાત નરકના નારકીના પર્યાપ્ત, ૮૮, ને ૧૭૯ બોલ ઉપર કહેલ છે તે, એવં ૨૬૭.

પાંચેની જુદી જુદી ગતિ.

૧ જળચરની ૫૨૭ બોલની તે, પાંચસેં ત્રેસઠ માંહેથી, નવમા દેવલોકથી સર્વાર્થસિદ્ધ સુધીના ૧૮ જાતિના દેવના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવં છત્રીશ બોલ બાદ કરતાં બાકીના ૫૨૭ ની.

૨ ઉરપરિસર્પની ૫૨૩ બોલની તે, ઉપર પાંચસો સત્તાવીશ કહ્યા તેમાંથી, છઠ્ઠી ને સાતમી નરકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ચાર બાદ કરતાં બાકીના ૫૨૩ બોલની.

૩ સ્થળચરની ૫૨૧ બોલની તે, ઉરપરિસર્પના પાંચસો ત્રેવિશમાંથી પાંચમી નરકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ બે બાદ કરતાં બાકીના ૫૨૧ ની.

૪ ખેચરની ૫૧૯ બોલની તે, ૫૨૧ બોલમાંથી ચોથી નરકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ બે બાદ કરતાં બાકીના ૫૧૯ બોલની.

૫ ભુજપરિસર્પની ૫૧૭ બોલની તે, ૫૧૯ બોલમાંથા ત્રીજી નરકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ બે બાદ કરતાં બાકીના ૫૧૭ બોલની.

૧૯ અસંજ્ઞી મનુષ્યની આગતિ ૧૭૧ બોલની તે, ઉપર ૧૭૯ બોલ કહેલ છે તેમાંથી તેજસ્, વાયુના આઠ બાદ કરતાં બાકીના ૧૭૧ ની.

ગતિ ૧૭૯ બોલની તે ઉપર ૧૭૯ બોલ કહેલ છે તે.

૨૦ પંદર કર્મભૂમિના સંજ્ઞી મનુષ્યની આગતિ, ૨૭૬ બોલની તે, ૧૭૯ બોલ કહેલ છે, તેમાંથી તેજસ્ વાયુના આઠ બાદ કરતાં બાકી ૧૭૧ રહ્યા તે, ને નવાણુ જાતિના દેવ, એ ૨૭૦ ને પહેલેથી છ નરક સુધી, એવં ૨૭૬ ની.

ગતિ ૫૬૩ ની.

૨૧ ત્રીશ અકર્મભૂમિના સંજ્ઞી મનુષ્યની આગતિ, વિશ બોલની તે, પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, એ વિશ પર્યાપ્તની.

જુદી જુદી ગતિ નીચે મુજબ.

પાંચ દેવકુરૂ, પાંચ ઉત્તરકુરૂ, એ દશ ક્ષેત્રના જુગલીયાની ૧૨૮ બોલની, તે ચોસઠ જાતિના દેવના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ૧૨૮ ની.

પાંચ હરિવાસ, પાંચ રમકવાસ, એ દશ ક્ષેત્રના જુગલીયાની ૧૨૬ બોલની, તે ઉપરના ૧૨૮ બોલમાંથી પહેલા કિલ્વિષીના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, એ બે બાદ, એવં ૧૨૬ ની.

પાંચ હેમવય, પાંચ હિરણ્યવય, એ દશ ક્ષેત્રના જુગલીયાની ૧૨૪ બોલની, તે ઉપરના ૧૨૬ બોલમાંથી બીજા દેવલોકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, એ બાદ કરતાં બાકીના ૧૨૪ ની.

છપ્પન્ન અંતરદ્વીપના જુગલીયાની આગતિ પચીશ બોલની તે, પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, પાંચ અસંજ્ઞી તિર્યંચ, એવં ૨૫ પર્યાપ્તની.

ગતિ ૧૦૨ બોલની, તે પચીશ ભવનપતિ, છવીશ વાણુવ્યંતર એ ૫૧ ના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવં ૧૦૨ બોલની.

એ બાવીશ બોલ સંપૂર્ણ. એ બાવીશ બોલમાં ચોવીશ દંડકની ગતાગતિ કહી.

નવ ઉત્તમ પદવીમાંથી માંડલિક રાજા બાદ કરતાં આઠ પદવીધર તથા મિથ્યાત્વી તથા ત્રણ વેદ, એ બાર બોલની ગતાગતિ.

૧ તીર્થંકરની આગતિ ૩૮ બોલની, તે વૈમાનિકના ૩૫ ભેદ ને પહેલેથી ત્રણ નરક એ ૩૮ ની.

ગતિ મોક્ષની.

૨ ચક્રવર્તિની આગતિ ૮૨ બોલની, તે નવાણુ જાતિના દેવમાંથી પંદર પરમાધર્મી, ત્રણ કિલ્વિષી એ અઢાર બાદ કરતાં બાકીના ૮૧ ને પહેલી નરક, કુલ ૮૨ બોલની.

ગતિ ૧૪ બોલની, તે સાત નરકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ ચૌદની. (જો તે દીક્ષા લે તો દેવની કે મોક્ષની).

૩ વાસુદેવની આગતિ ૩૨ બોલની, તે બાર દેવલોક, નવ લોકાંતિક, નવ ગ્રૈવેક, ને પહેલી બીજી નરક, કુલ ૩૨ બોલની.

ગતિ ચૌદ બોલની, તે સાત નરકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, એ ચૌદની.

૪ બળદેવની આગતિ ૮૩ બોલની, તે ચક્રવર્તિના ૮૨ બોલ કહ્યા તે તથા એક બીજી નરક, કુલ ૮૩ બોલની.

ગતિ ૭૦ બોલની, તે વૈમાનિકના ૩૫ ભેદના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત, એવં ૭૦ ની.

૫ કેવલીની આગતિ ૧૦૮ બોલની, તે નવાણુ જાતિના દેવમાંથી, પંદર પરમાધર્મી ને ત્રણ કિલ્વિષી, એ અઢાર બાદ કરતાં બાકીના ૮૧; ને પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, પૃથ્વી, પાણી, વનસ્પતિ, એ ૧૦૪ ને પહેલેથી ચાર નરક, એવં ૧૦૮ પર્યાપ્તની.

ગતિ નક્કી મોક્ષની.

૬ સાધુની આગતિ ૨૭૫ બોલની, તે ઉપર ૧૭૯ બોલ કહેલ છે તેમાંથી તેજસ્ વાયુના આઠ બાદ કરતાં બાકીના ૧૭૧ બોલ ને ૯૯ જાતિના દેવ, એ ૨૭૦ ને પ્રથમની પાંચ નરક, એ ૨૭૫ની.

ગતિ ૭૦ બોલની, તે બળદેવ પ્રમાણે.

૭ શ્રાવકની આગતિ ૨૭૬ બોલની, તે સાધુની ૨૭૫ બોલની કહી છે તે, ને છઠ્ઠી નરકના પર્યાપ્ત; એવં ૨૭૬ ની.

ગતિ ૪૨ બોલની, તે બાર દેવલોક, નવ લોકાંતિક, એ ૨૧ ના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવં ૪૨ ની.

૮ સમ્યક્ત્વ દૃષ્ટિની આગતિ ૩૬૩ બોલની, તે નવાણુ જાતિના દેવના પર્યાપ્ત, ને ૧૦૧ સંજ્ઞી મનુષ્યના પર્યાપ્ત એવં ૨૦૦ ને ૧૦૧ મનુષ્ય સંમૂર્છિમના અપર્યાપ્ત એવં ૩૦૧ ને ૧૫ કર્મભૂમિના અપર્યાપ્ત, ૩૧૬, સાત નરકના પર્યાપ્ત, એવં ૩૨૩; ને તિર્યંચના ૪૮ ભેદમાંથી, તેજસ્, વાયુના આઠ બાદ કરતાં બાકીના ચાળિશ, એવં ૩૬૩ ની.

× ગતિ ૨૫૮ ની તે નવાણુ જાતિના દેવ, પંદર કર્મભૂમિ, પાંચ સંજ્ઞી તિર્યંચ, છ નરક, એ ૧૨૫ ના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એવં ૨૫૦, ત્રણ વિકલેંદ્રિયના અપર્યાપ્ત એ ૨૫૩, ને પાંચ અસંજ્ઞી તિર્યંચના અપર્યાપ્ત એવં ૨૫૮ ની.

૯ મિથ્યાત્વ દૃષ્ટિની આગતિ ૩૭૧ બોલની, તે નવાણુ જાતિના દેવતા ને ૧૭૯ બોલ આગળ કહેલ છે તે, એવં ૨૭૮, સાત નરકના પર્યાપ્ત એવં ૨૮૫, ને ૮૬ જાતિના જુગલીયાના પર્યાપ્ત એવં ૩૭૧ ની.

ગતિ ૫૫૩ ની તે, ૫૬૩ બોલમાંથી પાંચ અનુત્તર વિમાનના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ દશ બાદ કરતાં બાકી ૫૫૩ ની.

× ૨૨૨ ની પણ મનાય છે; તે ૧૫ પરમાધામી અને ૩ કિલ્વિષીના અપર્યાપ્ત-પર્યાપ્ત એમ ૩૬ વર્જીને.

૧૦ સ્ત્રી વેદની આગતિ ૩૭૧ બોલની, મિથ્યાદષ્ટિ પ્રમાણે.

ગતિ ૫૬૧ બોલની, તે સાતમી નરકના અપર્યાપ્ત ને પર્યાપ્ત એ બે બાદ કરતાં બાકીના ૫૬૧ ની.

૧૧ પુરૂષ વેદની આગતિ ૩૭૧ બોલની તે મિથ્યાત્વ દષ્ટિની આગતિ પ્રમાણે.

ગતિ ૫૬૩ ની.

૧૨ નપુંસક વેદની આગતિ ૨૮૫ બોલની, તે નવાણુ જાતિના દેવના પર્યાપ્ત ને આગળ ૧૭૯ બોલ કહ્યા છે તે, ને સાત નરકના પર્યાપ્ત, એવં ૨૮૫.

ગતિ ૫૬૩ ની.

ઈતિ પાંચમો–છઠ્ઠો દ્વાર સંપૂર્ણ.

સાતમો આયુષ્ય દ્વાર.

આ ભવના આયુષ્યના કેટલામે ભાગે પરભવના આયુષ્યનો બંધ પડે તે.

દશ ઔદારિકના દંડક સોપક્રમી અને નોપક્રમી જાણવા.

નારકીનો એક દંડક ને દેવના ૧૩, એ ચૌદ દંડક નોપક્રમી જાણવા.

દશ ઔદારિકના દંડક છે, તેમાં જેઓને અસંખ્યાત વર્ષનાં આયુષ્ય છે, તેઓ **નોપક્રમી** છે. સંખ્યાત વર્ષના આયુષ્યવાળા છે, તેમાં **સોપક્રમી** છે ને **નોપક્રમી** છે.

નોપક્રમી તે નિશ્ચયે આયુષ્યને ત્રીજે ભાગે પરભવનું આયુષ્ય બાંધે.

સોપક્રમી તે, આયુષ્યને ત્રીજે ભાગે, તેને ત્રીજે ભાગે, છેવટ અંતર્મુહૂર્ત્ત રહે ત્યારે પણ પરભવનું આયુષ્ય બાંધે.

અસંખ્યાત વર્ષના મનુષ્ય, તિર્યંચ તથા નારકીને દેવ નોપક્રમી છે. તેઓ નિશ્ચયે આયુષ્યના ૭ માસ શેષ રહે ત્યારે પરભવનું આયુષ્ય બાંધે.

પરભવ જતાં જીવ છ બોલ સાથે આયુષ્ય નિદ્ધત કરે છે.

૧ જાતિ, ૨ ગતિ, ૩ સ્થિતિ, ૪ અવગાહના, ૫ પ્રદેશ અને ૬ અનુભાગ.

ઇતિ સાતમો દ્વાર સંપૂર્ણ.

આઠમો આકર્ષ દ્વાર.

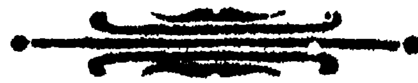
આકર્ષ=તે તથાવિધ પ્રયત્ને કરી કર્મ પુદ્‌ગલનું ગ્રહવું-ખેંચવું. જેમ ગાય પાણી પીતાં ભયથી પાછું જુએ, વળી પીએ, તેમ જીવ જાતિ નિદ્ધત્તાદિ આયુષ્યને જઘન્ય એક, બે, ત્રણ, ઉત્કૃષ્ટ આઠ આકર્ષે કરી બાંધે.

તે આકર્ષનો અલ્પ બહુત્વ.

સર્વથી થોડા જીવ આઠ આકર્ષે કરી જાતિ નિદ્ધત્તાયુષ્યને બાંધનારા, તેથી સાતે કરી બાંધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી છથી બાંધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી પાંચથી બાંધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી ચારથી બાંધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી ત્રણથી બાંધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી બેથી બાંધનાર સંખ્યાતગુણ, તેથી એકથી બાંધનાર સંખ્યાતગુણ.

ઇતિ આઠમો દ્વાર સંપૂર્ણ.

ઇતિ ગતાગતિ સંપૂર્ણ.

(૯) ૭ આરાના ભાવ.

દશ ક્રોડા ક્રોડી સાગરોપમના ૭ આરા જાણવા.

પહેલો આરો.

ચાર ક્રોડા ક્રોડી સાગરોપમનો પહેલો આરો સુષમ સુષમ નામે એટલે અતિશય સુંદર જાણવો. એ આરાને વિષે ત્રણ ગાઉનું શરીર ને ત્રણ પલ્યોપમનું આયુષ્ય જાણવું, ઉતરતે આરે બે ગાઉનું શરીર ને બે પલ્યોપમનું આયુષ્ય જાણવું. એ આરાને વિષે શરીરમાં ૨૫૬ પાંસળીઓ જાણવી, ને ઉતરતે આરે ૧૨૮ પાંસળીયો જાણવી. એ આરાને વિષે, વજ્રઋષભ નારાચ સંહનન, ને સમચતુરંસ્ર સંસ્થાન જાણવું. એ આરાને વિષે સ્ત્રી પુરૂષનાં રૂપ ઘણા શોભાયમાન દેખાય. એ આરાને વિષે અઠમભકતે (ત્રણ દિવસે) આહારની ઈચ્છા થાય, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે. જમીનની સરસાઇ (રસ) સાકર સરખી જાણવી, ઉતરતે આરે જમીનની સરસાઈ (રસ) ખાંડ સરખી જાણવી. એ આરાને વિષે કલ્પવૃક્ષ દશ પ્રકારના *મનવાંછિત સુખ આપે, તે દશ પ્રકારના મનવાંછિત સુખની—

ગાથા

મતંગાય ભિંગા, તુડીયંગા દીવ જોઈ ચિતગા;
ચિતરસા મણવેગા, ગિહગારા અનિયગણાઉ. ૧

અર્થ—૧ મતંગા કહેતાં, મધુર રસનાં ફલનાં કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે; ૨ ભિંગા કહેતાં, રત્નજડાવ ભાજનનાં કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે; ૩ તુડિયંગા કહેતાં, ૪૯ જાતિનાં વાજિંત્રનાં કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે; ૪ દીવ કહેતાં રત્નજડાવ દીવાનાં કલ્પવૃક્ષ થઈ આવે; ૫ જોઇ કહેતાં, રત્નજડાવ સૂર્યની જ્યોતિનાં કલ્પવૃક્ષ થઈ આવે; ૬ ચિતગા

* એ દસ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષ તેની પાસે જે ફળ છે તેજ આપે છે એટલે દસે કલ્પવૃક્ષ મળીને દસ વસ્તુ આપે છે; પણ જે મનમાં ચિંતવે તે આપવા સમર્થ નથી.

કહેતાં, ચિત્રામણ સહિત ફૂલની માળાનાં કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે; ૭ ચિતરસા કહેતાં ચિત્તને ગમે તેવાં રસવંતાં ભોજનનાં કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે; ૮ મણવેગા કહેતાં રત્ન જડાવ આભરણનાં કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે; ૯ ગિહગારા કહેતાં, ૪૨ ભોમીયા આવાસનાં કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે; ૧૦ અનિયગણાઉ કહેતાં, નાકને વાયરે ઉડે એવાં ઝીણાં રત્નજડાવ વસ્ત્રનાં કલ્પવૃક્ષ થઇ આવે; એ દશ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષ જુગલીઆને સુખ આપે. એ આરાને વિષે જુગલીયાને આયુષ્યના ૭ માસ બાકી રહે, તે વખતે જુગલીયા પરભવનું આયુષ્ય બાંધે, ત્યારે જુગલાણી એક જોડું પ્રસવે, તે જોડાની પ્રતિપાલના (આસના-વાસના) ઓગણપચાસ દહાડાની કરે, જુગલ જુગલાણીને ક્ષણ માત્રનો વિયોગ ન પડે. એકને છીંક આવે, ને એકને બગાસું આવે, મરીને દેવગતિમાં જાય, એના શરીરનો નિહારણ (મરણક્રિયા) દેવ કરે. ગતિ એક દેવની. એ આરાને વિષે ઝેર નહિ, વેર નહિ, ઇર્ષ્યા નહિ, જરા (ઘડપણ) નહિ, રોગ નહિ, કુરૂપ નહિ, પરિપૂર્ણ અંગ ઉપાંગને વિષે સુખ ભોગવે; તે પૂર્વના દાન, પુન્યનાં ફળ જાણવાં. **ઇતિ પહેલા આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.**

બીજો આરો.

પહેલો આરો ઉતરીને બીજો આરો બેસે, ત્યારે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના પર્યવ અનંત અનંત ઓછા થાય. એ આરો ત્રણ ક્રોડા ક્રોડી સાગરોપમનો જાણવો; એ આરો સુષમ નામે જાણવો એટલે સુંદર જાણવો, એ આરાને વિષે બે ગાઉનું શરીર ને બે પલ્યોપમનું આયુષ્ય જાણવું. ઉતરતે આરે એક ગાઉનું શરીર ને એક પલ્યો-પમનું આયુષ્ય જાણવું. એ આરાને વિષે વજ્રઋષભનારાચ સંહનન, સમ-ચતુરંસ સંસ્થાન જાણવું. એ આરાને વિષે ૧૨૮ પાંસળીયો, ઉતરતે આરે ૬૪ પાંસળીઓ જાણવી. એ આરાને વિષે છઠભકતે (બે દિવસે)

આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે. જમીનની સરસાઇ (રસ) ખાંડ સરખી જાણવી, ઉતરતે આરે ગોળ સરખી જાણવી. એ આરાને વિષે દશ પ્રકારનાં કલ્પવૃક્ષ દશ પ્રકારનાં મનવાંછિત સુખ આપે, તે ઉપર પહેલા આરામાં કહ્યાં તે પ્રમાણે જાણવાં. એ આરાને વિષે જુગલીયાના આયુષ્યના ૭ માસ બાકી રહે, ત્યારે જુગલીયા પરભવનું આયુષ્ય બાંધે, તે વખતે જુગલાણી એક જોડું પ્રસવે, તે જોડાની પ્રતિપાલના ચોસઠ દિવસ કરે. જુગલ જુગલાણીને ક્ષણ માત્રનો વિયોગ ન પડે. એકને છીંક ને એકને બગાસું આવે, તે મરીને દેવગતિમાં જાય. એના શરીરનો નિહારણ દેવ કરે. ગતિ એક દેવની જાણવી. એ આરાને વિષે ઝેર નહિ, વેર નહિ, ઇર્ષ્યા નહિ, જરા (ઘડપણ) નહિ, રોગ નહિ, કુરૂપ નહિ, પરિપૂર્ણ અંગ ઉપાંગને વિષે સુખ ભોગવે; તે પૂર્વનાં દાન, પુન્યનાં ફળ જાણવાં. ઇતિ **બીજા આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.**

ત્રીજો આરો.

બીજો આરો ઉતરીને ત્રીજો આરો બેસે, ત્યારે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના પર્યવ અનંત અનંત હીણા થાય. એ આરો બે ક્રોડાક્રોડી સાગરોપમનો. એ આરો સુષમ દુઃષમ નામે જાણવો, એટલે સુંદરતા ઘણી ને વિષમતા થોડી જાણવી. એ આરાને વિષે એક ગાઉનું શરીર ને એક પલ્યોપમનું આયુષ્ય, ઉતરતે આરે પાંચસેં ધનુષ્યનું શરીર ને ક્રોડ પૂર્વનું આયુષ્ય. એ આરાને વિષે વજ્રઋષભનારાચ સંહનન ને સમચતુરંસ્ર સંસ્થાન જાણવું. એ આરાને વિષે ૬૪ પાંસળિયો, ઉતરતે આરે ૩૨ પાંસળીઓ જાણવી. એ આરાને વિષે ચઉથભકતે (એક દિવસે) આહારની ઇચ્છા ઉપજે, ત્યારે શરીર પ્રમાણે આહાર કરે. જમીનની સરસાઇ (રસ) ગોળ સરખી જાણવી, ઉતરતે આરે સારી જાણવી. એ આરાને વિષે કલ્પવૃક્ષ દશ પ્રકારનાં સુખ આપે. એ આરાને વિષે છેલ્લા જુગલીયાના આયુષ્યમાં છેલ્લા ૭

માસ બાકી રહે ત્યારે જુગલીયા પરભવનું આયુષ્ય બાંધે, તે વારે જુગલાણી એક જોડું પ્રસવે, તે જોડાની પ્રતિપાલના ઓગણએંશી દિવસની કરે. જુગલ જુગલાણીને ક્ષણ માત્રનો વિયોગ ન પડે. એકને છીંક ને એકને બગાસું આવે, તે મરીને દેવગતિમાં જાય. એના શરીરનો નિહારણ (મરણક્રિયા) દેવ કરે. એ ત્રણ આરા જુગલીયાના. એકલો જુગલ ધર્મ જાણવો. એ ત્રીજા આરામાં જુગલીયા સુધી, ગતિ એક દેવની જાણવી. એ આરાને વિષે જુગલીયા ધર્મ સુધી ઝેર નહિ, વેર નહિ, ઈર્ષ્યા નહિ, જરા નહિ, રોગ નહિ, કુરૂપ નહિ, પરિપૂર્ણ અંગ ઉપાંગને વિષે સુખ ભોગવે તે પૂર્વનાં દાન, પુન્યનાં ફળ જાણવાં. **ઇતિ જુગલીયા ધર્મ સંપૂર્ણ.**

ત્રીજા આરાના જતા શેષ ચોરાસી લાખ પૂર્વ ત્રણ વર્ષ અને સાડાઆઠ મહિના રહ્યા ત્યારે સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનમાં ૩૩ સાગરોપમનું આયુષ્ય ભોગવીને, ત્યાંથી ચવીને વનિતા નગરીને વિષે, નાભિરાજાને ઘરે, મરૂદેવી રાણીની કુક્ષીમાં શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી ઉપન્યા. પછી સવા નવ માસે જન્મ થયો. પ્રથમ ઋષભનું સ્વપ્ન દીઠું, માટે ઋષભદેવ નામ પાડયું. તે ઋષભદેવ સ્વામીએ યુગલ ધર્મ નિવારી (કાઢી નાંખી) ને ૧ અસિ, ૨ મસિ, ૩ કૃષિ, ઈત્યાદિક બહોંતેર કળા પુરૂષને શીખવી, સ્ત્રીને ચોસઠ કળા શીખવી, અનુકંપા વાસ્તે વીશ લાખ પૂર્વ તો કુંવરપણામાં રહ્યા. ત્રેસઠ લાખ પૂર્વનું રાજ્ય પાળ્યું. પછી પોતાના પુત્ર ભરતને રાજ્ય સોંપી, પોતે ચાર હજાર પુરૂષ સહિત સંયમ લીધો. સંયમ લીધા પછી એક હજાર વર્ષે કેવળ જ્ઞાન ઉપન્યું, એમ છદ્મસ્થપણું, તથા કેવળપણું મળીને પૂરો એક લાખ પૂર્વનો સંયમ પાળીને, અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર, પદ્મ આસને બેસીને દશ હજાર સાધુ સહિત, ભગવંત મોક્ષ પધાર્યા. તે સ્વામીજીના પાંચ કલ્યાણીક, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રમાં થયા; તે ૧ પહેલે કલ્યાણીકે, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રમાં સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનથી ચવીને મરૂદેવી રાણીની કુક્ષીમાં ઉપજ્યા; ૨ બીજે કલ્યાણીકે,

ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રમાં જન્મ થયો; ૩ ત્રીજે કલ્યાણીકે, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રમાં રાજ્યાસને બિરાજ્યા; ૪ ચોથે કલ્યાણીકે, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રમાં દીક્ષા લીધી; ૫ પાંચમે કલ્યાણીકે, ઉત્તરાષાઢા નક્ષત્રમાં કેવળજ્ઞાન પામ્યા અને અભિજીત નક્ષત્રમાં પ્રભુજી મોક્ષ પધાર્યા. એ જુગલીયા ધર્મ નિવાર્યા પછી ગતિ પાંચ જાણવી. **ઈતિ ત્રીજા આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.**

ચોથો આરો.

ત્રીજો આરો ઉતરીને ચોથો આરો બેઠો, ત્યારે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના પર્યવ અનંત અનંત ઓછા થયા. એ આરો એક ક્રોડા ક્રોડી સાગરોપમમાં બેંતાળીશ હજાર વર્ષ ઓછો જાણવો. એ આરો દુઃષમ સુષમ નામે જાણવો, એટલે વિષમતા ઘણી, ને સુંદરતા થોડી જાણવી. એ આરાને વિષે પાંચસેં ધનુષ્યનું શરીર ને ક્રોડ પૂર્વનું આયુષ્ય જાણવું. ઉતરતે આરે સાત હાથનું શરીર ને બસો વર્ષમાં ઊણું આયુષ્ય જાણવું. એ આરાને વિષે સંહનન ૭; સંસ્થાન ૭. એ આરાને વિષે ૩૨ પાંસળીયો, ઉતરતે આરે ૧૬ પાંસળીયો જાણવી. એ આરાને વિષે દિન દિન પ્રત્યે આહારની ઈચ્છા થાય, તે વારે પુરૂષ ૩૨ કવલનો, ને સ્ત્રી ૨૮ કવલનો આહાર કરે. ધરતીની સરસાઈ (રસ) સારી જાણવી, ઉતરતે આરે તેથી ઓછી જાણવી. એ આરાને વિષે શેષ જતા ૭૫ વરસ અને સાડાઆઠ મહિના બાકી રહ્યા ત્યારે દશમા પ્રાણત દેવલોકે વીશ સાગરોપમનું આયુષ્ય ભોગવી, ચવીને માહણકુંડ નગરીને વિષે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણના ઘેર, દેવાનંદા બ્રાહ્મણીની કુક્ષીમાં શ્રી મહાવીર સ્વામી ઉપન્યા. ત્યાં સ્વામી ૮૨ રાત્રી રહ્યા. ૮૩ મી રાત્રીએ શક્રેંદ્રનું આસન ચળ્યું, ત્યારે શક્રેંદ્રે ઉપયોગ મુકીને જોયું તો શ્રી મહાવીર સ્વામી ભિક્ષુકને કુળે ઉપન્યા એમ જાણ્યું, તે અનંતે કાળે આશ્ચર્ય થયું. તે વારે શક્રેંદ્રે

હરિણગમેષી દેવને બોલાવીને કહ્યું કે તમે જાઓ, જઈને શ્રી મહાવીર સ્વામીનો ગર્ભ ક્ષત્રીયકુંડ નગરને વિષે, સિદ્ધાર્થ રાજાને ઘેર, ત્રિસલાદેવી રાણીની કુક્ષીએ મુકો; અને ત્રિસલાદેવી રાણીની કુક્ષીએ પુત્રીપણે ગર્ભ છે, તે દેવાનંદા બ્રાહ્મણીની કુક્ષીમાં મુકો, એમ કહ્યું. ત્યારે તે હરિણગમેષી દેવે ત્યાં તથૈતિ (કહો છો તેમ કરીશ) એમ કહીને તેજ વખતે તે માહણકુંડ આવ્યો, ને ત્યાં ભગવંતને નમસ્કાર કરીને કહ્યું જે, હે સ્વામી તમે સારૂં જાણશો. હું તમારો ગર્ભ સાહરૂં છું. તે વખતે દેવાનંદા બ્રાહ્મણીને અવસ્વાપિની નિદ્રા મુકીને ગર્ભ સાહર્યો, તે લઈ ક્ષત્રીયકુંડ નગરને વિષે, સિદ્ધાર્થ રાજાને ઘેર, ત્રિશલાદેવી રાણીની કુક્ષીમાં મૂકયો, અને ત્રિસલાદેવી રાણીની કુક્ષીમાં જે પુત્રીનો ગર્ભ હતો, તે દેવાનંદા બ્રાહ્મણીની કુક્ષીમાં મુકયો. પછી સર્વ થઇ સવાનવ માસે ભગવંતનો જન્મ થયો. પછી દિવસે દિવસે વધવા લાગ્યા. અનુક્રમે યૌવનાવસ્થા પામ્યા. ત્યારે યશોદા નામે સ્ત્રી પરણ્યા. સાંસારિક સુખ ભોગવતાં એક પુત્રી થઈ, તેનું નામ પ્રિયદર્શના પાડયું. ત્રીસ વર્ષ સંસારમાં રહ્યા. માતાપિતા મરણ પામ્યા પછી, એકાએકપણે સંયમ લીધો. સંયમ લઈને સાડાબાર વર્ષ ને એક પખવાડીયા લગી સખ્ત તપ, જપ, ધ્યાન ધરીને, ભગવંતને ઉન્હાળાનો બીજો માસ, ચોથો પક્ષ, તે વૈશાખ શુદિ દશમ, તે સુવર્ત્ત નામા દિવસે, વિજય નામા મુહૂર્તે, ઉત્તરાફાલ્ગુની નક્ષત્રે, ચંદ્રમા શુભ આવ્યે, પૂર્વ દિશે જતાં છાયાએ વીયંતા નામા પાછલી પોરસીએ, જૃંભિયા નગરની બહાર, ઋજુબાલિકા નદીને ઉત્તર દિશાને તટે, સામાધિક ગાથાપતિ કૃષ્ણીના ક્ષેત્રને વિષે, વૈયાવૃત્યી યક્ષના સ્થાનકના ઈશાન ખુણે, ત્યાં શાલવૃક્ષની નજીક, ઉકડુ અને ગોધુમ આસને તડકાની આતાપના લેતાં થકાં, એવે શુભ પ્રકારે પાણી પીવા રહિત, ચઉવીઆરો છઠ્ઠભક્ત કરે, શ્રી મહાવીર ઉંચા ઢીંચણ નીચું મસ્તક, એવી રીતે ધર્મ ધ્યાનમાંહી પ્રવર્તતાં ધ્યાનરૂપ કોઠાને વિષે પહોંચ્યે છતે, શુકલ ધ્યાનના ચાર ભેદ છે

તેણે અંતરાલે (વચ્ચે) વર્તતાં થકાં આઠ કર્મ મધ્યે, ૧ જ્ઞાનાવરણીય, ૨ દર્શનાવરણીય, ૩ મોહનીય, ૪ અંતરાય, એ ચાર ઘનઘાતી કર્મ અરિ કહેતાં શત્રુ સમાન, વૈરી સમાન, ઝોટિંગ સમાન, તેને હણી, ક્ષય કરી, દૂર કરીને મહા પ્રકાશ કરે, એવું કેવલજ્ઞાન કેવલદર્શન પ્રાપ્ત કર્યું. ઓગણત્રીશ વર્ષ ને સાડાપાંચ મહિના સુધી, કેવળજ્ઞાન-પણે વિચર્યા. એવં સર્વ થઈ ને બહોંતેર વર્ષનું આયુષ્ય ભોગવીને, ચોથા આરાના શેષ જતા ત્રણ વર્ષ ને સાડા આઠ મહિના બાકી રહ્યા, ત્યારે કાર્તિક વદી અમાસને દિને, પાવાપુરી નગરીને વિષે, એકાએકપણે સ્વામી નિર્વાણ (મોક્ષ) પધાર્યા. તે ભગવંતના પાંચ કલ્યાણીક ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રમાં થયા, તે ૧ પહેલે કલ્યાણીકે ઉત્તરા ફાલ્ગુની નક્ષત્રમાં દશમા પ્રાણત દેવલોકથી ચવીને દેવાનંદાની કુક્ષીએ ઉપન્યા; ૨ બીજે કલ્યાણીકે, ગર્ભનું સાહરણ થયું; ૩ ત્રીજે કલ્યાણીકે, જન્મ થયો; ૪ ચોથે કલ્યાણીકે, દીક્ષા લીધી; ૫ પાંચમે કલ્યાણીકે, કેવળજ્ઞાન પામ્યા. સ્વાતિ નક્ષત્રમાં ભગવંત મોક્ષ પધાર્યા. એ આરાને વિષે ગતિ પાંચ જાણવી. શ્રી મહાવીરદેવ નિર્વાણ પધાર્યા, તેજ વખતે શ્રી ગૌતમ સ્વામીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું, તે ગૌતમ સ્વામી બાર વર્ષ કેવળ પ્રવર્જ્યા પાળીને મોક્ષ પધાર્યા, તેજ વખતે શ્રી સુધર્મા સ્વામીને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યું, તે સુધર્મા સ્વામી આઠ વર્ષ કેવળ પ્રવર્જ્યા પાળી મોક્ષ પધાર્યા, તેજ વખતે શ્રી જંબૂ સ્વામીને કેવળ જ્ઞાન ઉપન્યું, તે જંબૂ સ્વામી ૪૪ વર્ષ લગી કેવળ પ્રવર્જ્યા પાળીને મોક્ષ પધાર્યા; એવં સર્વ થઈને શ્રી મહાવીર દેવને મોક્ષ પધાર્યા પછી ૬૪ વર્ષ લગી કેવળ જ્ઞાન રહ્યું, પછી વિચ્છેદ ગયું. (નષ્ટ થયું.) એ આરાને વિષે જન્મેલ હોય, તે પાંચમા આરામાં મોક્ષ જાય. પરંતુ પાંચમા આરાનો જન્મેલ હોય, તે પાંચમા આરામાં મોક્ષ જાય નહિ. જંબૂ સ્વામીજી મોક્ષ પધાર્યા પછી દશ બોલ વિચ્છેદ ગયા તે આ પ્રમાણે:—૧ પરમ અવધિજ્ઞાન, ૨ મનઃપર્યવજ્ઞાન, ૩ કેવળજ્ઞાન, ૪ પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્ર, ૫ સૂક્ષ્મ સંપરાય ચારિત્ર, ૬ યથાખ્યાત

ચારિત્ર, ૭ પુલાકલબ્ધિ, ૮ ક્ષપક–ઉપશમ શ્રેણી, ૯ આહારિક શરીર, ૧૦ જીનકલ્પી સાધુ, એ દશ બોલ વિચ્છેદ ગયા (નષ્ટ થયા.)

ઈતિ ચોથા આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.

પાંચમો આરો.

ચોથો આરો ઉતરીને, પાંચમો આરો બેઠો, ત્યારે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના પર્યવ અનંત અનંત ઓછા થયા. એ આરો એક-વીશ હજાર વર્ષનો જાણવો. એ આરો દુ:ષમ નામે જાણવો, એટલે એકલી તદ્દન વિષમતા જાણવી. એ આરાને વિષે સાત હાથનું શરીર અને બસો વર્ષમાં ઊણું આયુષ્ય જાણવું. ઉતરતે આરે એક હાથનું શરીર ને વીશ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. એ આરાને વિષે સહનન ૭; સંસ્થાન ૭; ઉતરતે આરે સેવાર્ત્ત સંહનન, હૂંડ સંસ્થાન. એ આરાને વિષે ૧૬ પાંસળીયો, ઉતરતે આરે આઠ પાંસળીયો જાણવી. એ આરાને વિષે દિન દિન પ્રત્યે આહારની ઈચ્છા ઉપજે, તે વારે પોત-પોતાના શરીર પ્રમાણે આહાર કરે. જમીનની સરસાઈ (રસ) થોડી એટલે કાંઈક સારી જાણવી, ઉતરતે આરે કુંભારના નીંભાડાની છાર સરખી જાણવી. એ આરાને વિષે ગતિ ચાર જાણવી. (પાંચમી મોક્ષ ગતિએ ન જાય.) પાંચમા આરાના લક્ષણના ૩૨ બોલ નીચે પ્રમાણે:–

૧ નગર, તે ગામડાં સરખાં થશે.

૨ ગામડાં તે, મસાણ સરખાં થશે.

૩ ભલા (ઉંચા) કુળના છોરૂ, તે દાસ, દાસી સરખા (નીચા કુળના) થશે.

૪ પ્રધાનો લાલચી થશે.

૫ રાજાઓ યમદંડ સરખા થશે.

૬ સારા કુળની સ્ત્રી તે લજ્જારહિત થશે.

૭ સારા કુળની સ્ત્રી તે વેશ્યા સરખી થશે.

૮ પુત્ર પોતાના છંદે (મરજી મુજબ, સ્વતંત્ર) ચાલશે.

૯ શિષ્ય ગુરૂના અપવાદ બોલશે.

૧૦ દુર્જન લોક સુખી થશે.

૧૧ સજ્જન લોક દુઃખી થશે.

૧૨ દુર્ભિક્ષ દુકાળ ઘણા પડશે.

૧૩ ઉંદર સર્પાદિની દાઢ ઘણી થશે.

૧૪ બ્રાહ્મણો અર્થના લોભી થશે.

૧૫ હિંસાએ ધર્મ પ્રવર્ત્તાવનાર ઘણા થશે.

૧૬ એક ધર્મના ઘણા ભેદ થશે.

૧૭ મિથ્યાત્વી દેવ ઘણા થશે.

૧૮ મિથ્યાત્વી લોક ઘણા થશે.

૧૯ માણુસને દેવદર્શન દુર્લભ થશે.

૨૦ વિદ્યાધરના વિદ્યાપ્રભાવ થોડા રહેશે.

૨૧ ગોરસ (દૂધ, દહીં, ઘી.) માં સરસાઈ થોડી રહેશે.

૨૨ બળદ પ્રમુખનાં બળ, આયુષ્ય થોડાં રહેશે.

૨૩ સાધુ, સાધ્વીને માસ, કલ્પ તથા ચોમાસું કર્યા જેવાં ક્ષેત્ર થોડાં રહેશે.

૨૪×શ્રાવકની અગિયાર પ્રતિમા તથા સાધુની બાર પ્રતિમા વિચ્છેદ જશે.

૨૫ ગુરૂ શિષ્યને ભણાવશે નહિ.

૨૬ શિષ્ય અવિનીત, કલેશી ઘણા થશે.

૨૭ અધર્મી, કલેશી, ઝગડાખોર, કુમાણુસ ઘણા થશે, ને સુમાણુસ થોડા થશે.

૨૮ આચાર્ય પોતપોતાના ગચ્છની પરંપરા સમાચારી જુદી જુદી પ્રવર્ત્તાવશે, તથા મૂઢ, મૂર્ખ માણુસને મોહ, મિથ્યાત્વના પાશમાં નાંખશે, ઉત્સૂત્ર ભાખશે, નિંદનિક, કુબુદ્ધિક ઘણા થશે. પોતપોતાની પરંપરામાં રાચશે.

× શ્રાવકની ૧૧ પ્રતિમાનો વિચ્છેદ કોઇ કોઈ નથી માનતા.

૨૯ સરલ, ભદ્રિક, ન્યાયી, પ્રમાણિક પુરૂષ થોડા રહેશે.

૩૦ મ્લેચ્છનાં રાજ્ય ઘણાં થશે.

૩૧ હિંદુનાં રાજ્ય અલ્પ ઋદ્ધિવાળાં ને થોડાં રહેશે.

૩૨ મોટા કુળના રાજા તે નીચ કામ કરશે. અન્યાય અધર્મ તથા કુવ્યસનમાં ઘણા રાચશે. **એ ૩૨ બોલ સંપૂર્ણ.**

એ આરાને વિષે ધન સર્વ વિચ્છેદ જશે. લોઢાની ધાતુ રહેશે. ચામડાની મોહોરો ચાલશે, તે ધનવંત કહેવાશે. એ આરાને વિષે એક ઉપવાસ, તે માસખમણ સરખો થશે. [એ* આરાને વિષે જ્ઞાન સર્વ વિચ્છેદ જશે, ફક્ત દશ વૈકાલિક સુત્રના પહેલા ૪ અધ્યયન રહેશે. કોઇ માને છે કે, ૧ દશવૈકાલિક, ૨ ઉત્તરાધ્યયન, ૩ આચારાંગ, ૪ આવશ્યક, એ ચાર સુત્ર રહેશે. તે ઉપર ચાર જીવ એકાવતારી થશે. તે ચાર જીવનાં નામ. ૧ દુપસહ નામા આચાર્ય, ૨ ફાલ્ગુની નામા સાધ્વી, ૩ જીનદાસ નામે શ્રાવક, ૪ નાગશ્રી નામે શ્રાવિકા. એ સર્વ થઇને ૨૦૦૪ પાંચમા આરાના છેડા સુધી શ્રી મહાવીરના યુગંધર જાણવા.]

આષાઢ સુદી ૧૫ ને દિને શક્રેંદ્રનું આસન ચળશે, ત્યારે શક્રેંદ્ર ઉપયોગ મુકીને જોશે કે આજે પાંચમો આરો ઉતરીને કાલે છઠ્ઠો આરો બેસશે, એમ જાણીને શક્રેંદ્ર આવશે. આવીને તે ચાર જીવને કહેશે, જે કાલે છઠ્ઠો આરો બેસશે, માટે આલોચી, પડિક્કમી, નિંદી, નિઃશલ્ય થાઓ, એમ શક્રેંદ્ર કહેશે. પછી તે ચાર જીવ તે પ્રમાણે કરી, સર્વને ખમાવી, નિઃશલ્ય થઇ સંથારો કરશે, તે વખતે સંવર્તક, મહાસંવર્તક નામે વાયરો થશે, તેણે કરી પહાડ, પર્વત, ગઢ, બેટ, કુવા, વાવ, સર્વ સ્થાનક વિસરાલ (નાશ) થશે. માત્ર ૧ વૈતાઢ્ય પર્વત, ૨ ગંગા નદી, ૩ સિંધુ નદી, ૪ રૂષભકુટ, ૫ લવણની ખાડી,

---

*કાઉંસ [ ] માં લખેલી વાત સિદ્ધાંતમાં નથી, ગ્રંથની છે અને ચર્ચાસ્પદ છે.

એ પાંચ સ્થાનક રહેશે. બીજાં સર્વ સ્થાનક તૂટી પડશે. તે ચાર જીવ સમાધિ પરિણામે કાળ કરીને પહેલા દેવલોકે જશે, ત્યારે ચાર બોલ વિચ્છેદ જશે. ૧ પહલે પ્રહરે જૈન ધર્મ વિચ્છેદ જશે, ૨ બીજે પ્રહરે મિથ્યાત્વીનો ધર્મ વિચ્છેદ જશે, ૩ ત્રીજે પ્રહરે રાજાની રીતભાત વિચ્છેદ જશે, ૪ ચોથે પ્રહરે બાદર અગ્નિ વિચ્છેદ જશે.

એ પાંચમા આરાના છેડા સુધી ચાર ગતિમાં જીવ જાય, એક પાંચમી મોક્ષ ગતિમાં ન જાય. ઇતિ **પાંચમા આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.**

છઠ્ઠો આરો.

જ્યારે પાંચમો આરો ઉતરીને છઠ્ઠો આરો બેસશે તે વખતે વર્ણ, ગંધ, રસ, સ્પર્શના પર્યવ અનંત અનંત ઓછા થશે. એ આરો એકવીશ હજાર વર્ષનો જાણવો. એ આરો દુઃષમ દુઃષમ નામે જાણવો; એટલે એ આરો ઘણો ભયંકર–ઘણો ત્રાસદાયક જાણવો. એ આરાને વિષે એક હાથનું શરીર, ને ૨૦ વર્ષનું આયુષ્ય, ઉતરતે આરે મૂઢા હાથનું શરીર, ને ૧૬ વર્ષનું આયુષ્ય જાણવું. એ આરે સહનન એક સેવાર્ત્ત, સંસ્થાન એક હૂંડ, ઉતરતે આરે, પણ એમજ જાણવું. એ આરાને વિષે આઠ પાંસળીયો, ઉતરતે આરે ચાર પાંસળીયો, એ આરાને વિષે ૭ વર્ષની સ્ત્રી ગર્ભ ધરશે. તે કાળા, કુદર્શની, રીસાળ, નખ ને કેશ ઘણા એવાં છોકરાં જણશે. તે કૂતરીની પેઠે પરિવાર સાથે ફેરવશે. એ આરાને વિષે ગંગા નદી, સિંધુ નદીમાં, વૈતાઢ્ય પર્વતના મૂલે ૭૨ બીલ્લ હોશે તે બીલમાં મનુષ્ય તથા તિર્યંચ બીજમાત્ર રહેશે. ગંગા સિંધુનો સાડીબાસઠ જોજનનો પટ છે તેમાં રથના ચીલા પ્રમાણે પહોળું તથા ગાડાની ધરી બૂડે એટલું ઉંડું પાણી રહેશે; તેમાં મચ્છ, કચ્છ, ઘણા થશે. તે બહોંતેર બીલના મનુષ્ય, સંધ્યા ને પ્રભાત સમયે, મચ્છ કચ્છ કાઢીને વેળુમાં ભારશે, તે સૂર્યના તાપથી તેમજ ટાઢથી સીઝવાઈ રહેશે, તેનો મનુષ્ય આહાર કરશે. તેનાં હાડકાં,

તથા ચામડાં તિર્યંચ ચાટીને રહેશે. મનુષ્યના માથાની ખોપરીમાં પાણી લાવીને પીશે. એ રીતે એકવીશ હજાર વર્ષ પૂરાં કરશે. જે માણસ દાન પુન્યરહિત, તેમજ નમોક્કાર રહિત, વ્રત પ્રત્યાખ્યાન રહિત, સમકિત વિનાનો હશે, તે એવા આરાને વિષે આવીને ઉપજશે. એવું જાણી જે કોઈ મનુષ્ય જૈન ધર્મ પાળશે, અથવા જૈન ધર્મની આસ્થા રાખશે તે જીવ આ ભવાબ્ધિમાંથી તરીને પરમ સુખ પામશે. **ઈતિ છઠ્ઠા આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.**

ઈતિ છ આરાના ભાવ સંપૂર્ણ.

---

(૧૦) દશ દ્વારના જીવસ્થાનક.

ગાથા

જીવઠાણ[૧] નામ, લખ્ખણં[૨], ઠિઈ[૩], કિરિયા[૪], કમ્મસત્તાઅ[૫],
બંધ[૬], ઉદીરણ[૭], ઉદઅ[૮], નિજ્જરા[૯], છભાવ[૧૦], દસ દારાઅ. ૧

અર્થઃ-દશ દ્વારનાં નામ. ૧ પહેલો ચઉદ જીવસ્થાનકના નામનો દ્વાર. ૨ બીજો લક્ષણદ્વાર. ૩ ત્રીજો સ્થિતિદ્વાર. ૪ ચોથો ક્રિયાદ્વાર. ૫ પાંચમો કર્મસત્તા દ્વાર. ૬ છઠ્ઠો કર્મબંધ દ્વાર. ૭ સાતમો કર્મ ઉદીર્ણ દ્વાર. ૮ આઠમો કર્મ ઉદય દ્વાર. ૯ નવમો કર્મનિર્જરા દ્વાર. ૧૦ દશમો છ ભાવ દ્વાર.

દશ દ્વારનો વિસ્તાર.

પહેલો નામદ્વાર, તે ચૌદ જીવસ્થાનકનાં નામ.

૧ મિથ્યાત્વ જીવસ્થાનક. ૨ સાસ્વાદાન જીવસ્થાનક. ૩ સમમિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ જીવસ્થાનક. ૪ અવતી સમદૃષ્ટિ જીવસ્થાનક. પદેશવ્રતી જીવસ્થાનક. ૬ પ્રમત્ત સંયતિ જીવસ્થાનક. ૭ અપ્રમત્ત સંયતિ

જીવસ્થાનક. ૮ નિવર્તિ બાદર જીવસ્થાનક. ૯ અનિવર્તિ બાદર જીવ-સ્થાનક, ૧૦ સૂક્ષ્મ સંપરાય જીવસ્થાનક. ૧૧ ઉપશમ મોહનીય જીવસ્થા-નક. ૧૨ ક્ષીણ મોહનીય જીવસ્થાનક. ૧૩ સયોગી કેવલી જીવસ્થાનક. ૧૪ અજોગી કેવલી જીવસ્થાનક. **ઈતિ નામદ્વાર સંપૂર્ણ.**

બીજો લક્ષણદ્વાર.

૧ મિથ્યાત્વદૃષ્ટિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે મિથ્યાત્વના બે પ્રકાર. ૧ ઉણાઇરિત, ૨ તવાઇરિત.

૧ ઉણાઈરિત તે ઓછું અધિકું સર્દ્દહે તથા પ્રરૂપે.

૨ તવાઈરિત તે વિપરીત સર્દ્દહે તથા પ્રરૂપે.

મિથ્યાત્વના ચાર ભેદ.

૧ એક મૂળથીજ વીતરાગનાં વચન સર્દ્દહે નહિ, ત્રણસેં ત્રેસઠ પાખંડીવત્, શાખ સૂયગડાંગની. (સૂત્રકૃતાંગની.)

૨ એક કાંઇક સર્દ્દહે, કાંઇક ન સર્દ્દહે, જમાલી પ્રમુખ સાત નીન્હવવત્, શાખ સૂત્ર ઉવવાઈ તથા ઠાણાંગના સાતમે ઠાણે.

૩ એક આધું પાછું ઓછું અધિકું સર્દ્દહે, ઉદકપેઢાલ પુત્રવત્, શાખ સૂત્ર સૂયગડાંગ બીજા શ્રુતસ્કંધના સાતમા અધ્યયને.

૪ એક જ્ઞાનાંતરાદિક તેર બોલને વિષે શંકા, કંખા વેદે તે. ૧ જ્ઞાનાંતર, ૨ દર્શનાંતર, ૩ ચારિત્રાંતર, ૪ લિંગાંતર, ૫ પ્રવચનાંતર, ૬ પ્રાવચનાંતર, ૭ કલ્પાંતર, ૮ માર્ગાંતર, ૯ મતાંતર, ૧૦ ભંગાંતર, ૧૧ નયાંતર, ૧૨ નિયમાંતર, ૧૩ પ્રમાણાંતર, તેની શાખ સૂત્ર ભગવતી શતક પહેલે ઉદ્દેશે ત્રીજે. ૧.

૨ સાસ્વાદાન સમદૃષ્ટિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે સમકિત વમતો વમતો છેડે પરાસ માત્ર રહે, બે ઇંદ્રિયાદિક ને અપર્યાપ્ત વખતે હોય, પર્યાપ્ત થયા પછી મટી જાય; સંજ્ઞી પંચેંદ્રિય ને પર્યાપ્ત થયા પછી પણ હોય, તેને સાસ્વાદાન સમદૃષ્ટિ જીવસ્થાનક કહીએ. શાખ સૂત્ર જીવાભિગમ દંડકને અધિકારે. ૨.

૩ ત્રીજું સમમિથ્યાત્વદૃષ્ટિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે મિથ્યાત્વમાંથી નીકળ્યો પણ સમકિત પામ્યો નથી, એવે અંતરાલે અધ્યવસાયને રસે કરીને પ્રવર્તતો થકો આયુષ્ય કર્મ બાંધે નહિ, કાળ પણ કરે નહિ, શાથી જે થોડા કાળ માટે, અનિશ્ચયપણા માટે ત્રીજેથી પડીને પહેલે આવે, અથવા ત્યાંથી ચોથા આદિ જીવસ્થાનકે જાય, ત્યારે આયુષ્ય બાંધે, કાળ પણ કરે. શાખ સૂત્ર ભગવતી શતક ત્રિશમે અથવા છવીશમે. ૩

૪ ચોથું અવ્રતી સમદૃષ્ટિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે શંકા કાંક્ષારહિતપણે વીતરાગનાં વચન શુદ્ધ ભાવે સર્દહે, તથા પ્રતીત આણી રોચવે, ચોરી પ્રમુખ વિરૂદ્ધ આચરણ આચરે નહિ, શા માટે જે લોક મધ્યે હિલનીક, નિંદનીક કહેવાય માટે. સમ્યક્ત્વીને વ્યવહાર ન પહોંચે; તેની શાખ સૂત્ર ઉત્તરાધ્યયનના ૨૮ મા મોક્ષ માર્ગના અધ્યયને. ૪.

૫ દેશવ્રતી જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે યથાતથ્ય સમકિત સહિત, વિજ્ઞાન વિવેક સહિત, દેશથકી વ્રત આદરે, તે જઘન્ય એક નમોકારશી, પ્રત્યાખ્યાન તથા એક જીવને હણવાનાં પ્રત્યાખ્યાન ઉત્કૃષ્ટ ૧૧ શ્રાવકની પ્રતિમા આદરે તેને દેશવ્રતી જીવસ્થાનક કહિએ. શાખ સૂત્ર ભગવતી શતક સત્તરમે ઉદ્દેશે બીજે છે. ૫.

૬ પ્રમત્તસંયતિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે સમકિત સહિત સર્વ વ્રત આદરે, પ્રમત્તનો અર્થ જે (અપ્રમત્ત જીવસ્થાનકે સંજવલનના ચાર કષાય છે તે થકી) પ્ર કહેતાં વિશેષ **મત્ત** કહેતાં માતો છે. સંજવલનનો ક્રોધ, માન, માયા, લોભ તેને પ્રમત્ત સંયતિ જીવસ્થાનક કહિયે, પણ પ્રમાદી ન કહિયે. ૬.

૭ સાતમા અપ્રમત્ત સંયતિ જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે **અ** કહેતાં નથી, **પ્ર** કહેતાં વિશેષે, **મત્ત** કહેતાં માતો, સંજવલનનો ક્રોધ, માન, માયા, લોભ એટલે છઠ્ઠાથી કાંઈક પાતળો છે, તેને અપ્રમત્ત સંયતિ જીવસ્થાનક કહિયે. ૭.

૮ આઠમા નિવર્તિ બાદર જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે નિવર્તિ કહેતાં નિવર્ત્યો છે, સંજ્વલનના ક્રોધ અને માનથકી તેને નિવર્તિ બાદર જીવસ્થાનક કહિયે. ૮.

૯ નવમું અનિવર્તિ બાદર જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, અનિવર્તિ કહેતાં નથી નિવર્ત્યો, સંજ્વલનના લોભ થકી તેને અનિવર્તિ બાદર જીવસ્થાનક કહિયે. ૯.

૧૦ દશમું સૂક્ષ્મ સંપરાય જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે થોડોક સંજ્વલનના લોભનો ઉદય છે, તેને સૂક્ષ્મસંપરાય જીવસ્થાનક કહિયે. ૧૦.

૧૧ અગિઆરમું ઉપશાંત મોહનીય જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ ઉપશમાવી છે તેને ઉપશાંત મોહનીય જીવસ્થાનક કહિયે. ૧૧.

૧૨ બારમું ક્ષીણ મોહનીય જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ ક્ષય કરી છે તેને ક્ષીણ મોહનીય જીવસ્થાનક કહિયે. ૧૨.

૧૩ સયોગી કેવળી જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે મન, વચન, કાયાના શુભ યોગ સહિત, કેવળ જ્ઞાન, કેવળ દર્શનપણે પ્રવર્તે, તેને સયોગી કેવળી જીવસ્થાનક કહિયે. ૧૩.

૧૪ ચૌદમું અયોગી કેવળી જીવસ્થાનકનું લક્ષણ, જે શરીર સહિત, મન, વચન, કાયાના યોગ રૂંધીને, કેવળ જ્ઞાન, કેવળ દર્શનપણે પ્રવર્તે તેને અયોગી કેવળી જીવસ્થાનક કહિયે. ૧૪.

ઈતિ બીજો લક્ષણદ્વાર સંપૂર્ણ.

ત્રીજો સ્થિતિદ્વાર.

પહેલા મિથ્યાત્વ જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, ત્રણ પ્રકારની.

૧. અનાદિ અપર્યવસિત તે, મિથ્યાત્વની આદિ નથી અને અંત (છેડો) પણ નથી, તે અભવ્ય જીવોનું મિથ્યાત્વ જાણવું. ૧.

૨ અનાદિ સપર્યવસિત, તે મિથ્યાત્વની આદિ નથી, પણ અંત (છેડો) છે, તે ભવ્ય જીવોનું મિથ્યાત્વ જાણવું. ૨.

૩. સાદિ સપર્યવસિત, તે મિથ્યાત્વની આદિ છે અને અંત પણ છે, અનાદિ કાળનું જીવને મિથ્યાત્વ છે, તે ભવ્ય જીવ કોઇક વારે સમકિત પામ્યો તેમાંથી સંસાર પરિભ્રમણ યોગ કર્મને વિશેષે કરી, સમકિતથી પડ્યો ને મિથ્યાત્વ પામ્યો. તે ભવ્ય જીવ સમદૃષ્ટિ પડિવાઈ આશ્રી જાણવું. તે મિથ્યાત્વની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્ત્તની, ઉત્કૃષ્ટ અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તનમાં દેશ ન્યૂન. તે જીવ, નિશ્ચયથી સમકિત પામી મોક્ષ જાય. ૩.

મિથ્યાત્વ જીવસ્થાનકની સ્થિતિ કહી, તેની શાખ સૂત્ર જીવાભિગમ દંડકને અધિકારે.

૨-૩ બીજા અને ત્રીજા એ બે જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય, એક સમયની, ઉત્કૃષ્ટ, અંતર્મુહૂર્ત્તની. ૨-૩.

૪ ચોથા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહુર્તની; ઉત્કૃષ્ટ, છાસઠ સાગરોપમ ઝાઝેરી. ૪.

૫ પાંચમા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્તની; ઉત્કૃષ્ટ ક્રોડ પૂર્વમાં દેશ ન્યૂન. ૫.

૬ છઠ્ઠા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, પરિણામ આશ્રી, જઘન્ય, એક સમય; ઉત્કૃષ્ટ, ક્રોડ પૂર્વમાં દેશ ન્યૂન. પ્રવર્ત્તન આશ્રી, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, ક્રોડ પૂર્વમાં દેશ ન્યૂન, તે ધર્મ દેવ આશ્રી; તેની શાખ, સૂત્ર ભગવતી શતક બારમે. ઉદ્દેશે નવમે. ૬.

૭ સાતમા, ૮ આઠમા, ૯ નવમા, ૧૦ દશમા ને અગિયારમા એ પાંચ જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય, એક સમયની; ઉત્કૃષ્ટ, અંતર્મુહૂર્તની. તેની શાખ સૂત્ર ભગવતી શતક પચીશમે. ૧૧.

૧૨ બારમા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્તની ઉત્કૃષ્ટ. અંતર્મુહૂર્તની. ૧૨.

૧૩ તેરમા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, ક્રોડ પૂર્વમાં દેશ ન્યૂન, ૧૩.

૧૪ ચોદમા જીવસ્થાનકની સ્થિતિ, જઘન્ય, અંતર્મુહૂર્તની, ઉત્કૃષ્ટ, અંતર્મુહૂર્તની. તે અંતર્મુહૂર્ત કેવું, લઘુ પાંચ અક્ષર

(અ, ઈ, ઉ, ઋ, લૃ) ઉચ્ચારે, એટલા વખતનો જે કાળ, તે અંતર્મુહૂર્ત્ત જાણવું. ૧૪. **ઇતિ ત્રીજો સ્થિતિદ્વાર સંપૂર્ણ.**

ચોથો ક્રિયાદ્વાર.

ક્રિયા પચીશ છે, તે ૧ કાઇયા ક્રિયા ઇત્યાદિક પચીશ ક્રિયા પ્રથમ લખી છે, તેમાંની ક્રિયા જે જે જીવસ્થાનકે જેટલી જે જે કારણે કરીને લાગે તેનો વિસ્તાર. કર્મ આઠ છે, તેમાં એક ચોથું મોહનીય કર્મ સરદાર છે. તે મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ છે.

તે ૨૮ પ્રકૃતિનો વિસ્તાર કર્મપ્રકૃતિના થોકડા મધ્યે લખેલ છે. તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિની સત્તા, ઉદય, ક્ષયોપશમ, ક્ષયને લીધે જે જે ક્રિયા લાગે, અને જે જે ક્રિયા ન લાગે તે કહીએ છીએ.

પહેલે મિથ્યાત્વ જીવસ્થાનકે, જે મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ છે, તેમાંની અભવ્યને છવીશ પ્રકૃતિની સત્તા છે. તે ૧ સમકિત મોહનીય, ૨ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, એ બે વર્જીને, કેટલાએક ભવ્ય જીવને ૨૮ પ્રકૃતિનો ઉદય છે, તેમાં મિથ્યાત્વનું બળ વિશેષ છે, તેમાં બેનું ખરૂં, ને ત્રણનો વાદ. બેનું ખરૂં તે, ૧ સમકિત મોહનીય, ૨ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, એ બેનું ખરૂં. ત્રણનો વાદ તે, ૧ અક્રિયાવાદી, ૨ અજ્ઞાનવાદી, ૩ વિનયવાદી, એ ત્રણનો વાદ; તેણે કરીને ચોવીશ સંપરાય ક્રિયા લાગે. ૧.

બીજે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિમાંની અઠાવીશનો ઉદય છે, તેમાં સાસ્વાદાનનું બળ વિશેષ છે, તેમાં બેનું ખરૂં ને બેનો વાદ. બેનું ખરૂં તે ૧ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૨ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, એ બેનું ખરૂં. ને બેનો વાદ તે ૧ અક્રિયાવાદી, ૨ અજ્ઞાનવાદી એ બેનો વાદ; તેણે કરીને ચોવીશ સંપરાય ક્રિયા લાગે. ૨

ત્રીજે સમમિથ્યાત્વ દૃષ્ટિ જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માંહેની ૨૮નો ઉદય, તેમાં સમમિથ્યાત્વનું બળ વિશેષ છે, તેમાં બેનું ખરૂં, ને બેનો વાદ. બેનું ખરૂં. તે ૧ સમકિત મોહનીય ૨ મિથ્યાત્વ મોહનીય, એ બેનું ખરૂં. બેનો વાદ તે ૧ અજ્ઞાનવાદી, ૨ વિનયવાદી, એ બેનો વાદ; તેણે કરીને ૨૪ સંપરાય ક્રિયા લાગે. ૩.

ચોથે અવ્રતી સમદૃષ્ટિ જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માંહેની સાતનો ક્ષયોપશમ, એકવીશનો ઉદય. સાતનો ક્ષયોપશમ, તે અનંતાનુબંધી ક્રોધ, માન. માયા, લોભ, સમકિત મોહનીય ૫, મિથ્યાત્વ મોહનીય ૬, સમમિથ્યાત્વ મોહનીય ૭, એ સાતનો ક્ષયોપશમ. ૨૧ નો ઉદય તે, ઉપર જે સાત બોલ કહ્યા તે વર્ત્યા; સાતના ક્ષયોપશમ માટે, એક મિથ્યાદર્શનવત્તિયા ક્રિયા ન લાગે, એકવીશના ઉદય માટે, તેવીશ સંપરાય ક્રિયા લાગે. ૪.

પાંચમે દેશવ્રતી જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માંહેની ૧૧ નો ક્ષયોપશમ, ૧૭ નો ઉદય. અગીયારનો ક્ષયોપશમ તે ૧ અનંતાનુબંધી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમકિત મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૭ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, ૮ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૯ માન, ૧૦ માયા, ૧૧ લોભ, એ અગિયારનો ક્ષયોપશમ, સત્તરનો ઉદય, તે, જે ઉપર અગિયાર બોલ કહ્યા તે વર્ત્યા; શેષ સત્તરનો ઉદય; ૧૧ ના ક્ષયોપશમ માટે મિથ્યાત્વદર્શનવત્તિયા ક્રિયા, અપ્રત્યાખ્યાન ક્રિયા, એ બે ક્રિયા ન લાગે; સત્તરના ઉદય માટે ૨૨ સંપરાય ક્રિયા લાગે. ૫.

છઠ્ઠે પ્રમત્ત સંયતિ જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માંહેની ૧૫ નો ક્ષયોપશમ, તેરનો ઉદય. પન્નરનો ક્ષયોપશમ તે, ૧ અનંતાનુબંધી ક્રોધ, ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમકિત મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૭ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, ૮ અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૯ માન, ૧૦ માયા, ૧૧ લોભ, ૧૨ પ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, ૧૩ માન, ૧૪ માયા, ૧૫ લોભ, એ ૧૫નો ક્ષયોપશમ. તેરનો ઉદય, તે ઉપર કહ્યા તે ૧૫ વર્ત્યા, શેષ ૧૩ નો ઉદય; ૧૫ ના ક્ષયોપશમ માટે ૨૨ સંપરાય ક્રિયા ન લાગે; તેરના ઉદયે કરીને, ૧ આરંભિયા, ૨ માયાવત્તિયા, એ બે ક્રિયા લાગે. છઠ્ઠે જીવસ્થાનકે આરંભ નહિ કરે, પણ ઘૃતના કુંભવત્.

સાતમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માંહેની સોળનો ક્ષયોપશમ, ૧૨ નો ઉદય. સોળનો ક્ષયોપશમ તે ૧૫ ઉપર

કહ્યા તે અને ૧ સંજ્વલનનો ક્રોધ એવં સોળનો ક્ષયોપશમ. બારનો ઉદય તે ક્ષયોપશમના ૧૬ ટાળ્યા, શેષ બારનો ઉદય. સોળના ક્ષયોપશમ માટે ૨૩ સંપરાય ક્રિયા ન લાગે; બારના ઉદય માટે, એક માયાવત્તિયા ક્રિયા લાગે. ૭.

આઠમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માંહેની સાતનો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક, ૧૦ નો ક્ષયોપશમ, અગિયારનો ઉદય. સાતનો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક, તે ૧ અનંતાનુબંધી ક્રોધ. ૨ માન, ૩ માયા, ૪ લોભ, ૫ સમકિત મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહની, ૭ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, એ સાતનો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક. ૧૦ નો ક્ષયોપશમ તે, અપ્રત્યાખ્યાની ચાર, પ્રત્યાખ્યાની ચાર એવં આઠ, ૯ સંજ્વલનનો ક્રોધ, ૧૦ માન; એ દશનો ક્ષયોપશમ. અગિઆરનો ઉદય, તે નોકષાયના નવ, ૧૦ સંજ્વલનની માયા, ૧૧ લોભ એ અગિયારનો ઉદય, દશના ક્ષયોપશમ માટે તેવીશ સંપરાય ક્રિયા ન લાગે. અગિયારના ઉદય માટે એક માયાવત્તિયા ક્રિયા લાગે. ૮.

નવમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માંહેની ૧૦ નો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક. ૧૧ નો ક્ષયોપશમ, ૭નો ઉદય. તેમાં દશનો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક તે, અનંતાનુબંધીના ચાર, ૫ સમકિત મોહનીય, ૬ મિથ્યાત્વ મોહનીય, ૭ સમમિથ્યાત્વ મોહનીય, ને ત્રણ વેદ એ ૧૦ નો ઉપશમ તથા ક્ષાયિક. અગિયારનો ક્ષયોપશમ તે અપ્રત્યાખ્યાની ચાર, પ્રત્યાખ્યાની ચાર, ૮, ૯ સંજ્વલનનો ક્રોધ, ૧૦ માન, ૧૧ માયા એ અગિયારનો ક્ષયોપશમ. સાતનો ઉદય તે, નોકષાય ૯ માંથી ત્રણ વેદ વર્જીને ૭, અને સંજ્વલનનો લોભ, એ સાતનો ઉદય ૧૧ ના ક્ષયોપશમ માટે ૨૩ સંપરાય ક્રિયા ન લાગે, સાતના ઉદય માટે એક માયા વત્તિયા ક્રિયા લાગે. ૯.

દશમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ માંહેની ૨૭ નો ઉપશમ અથવા ક્ષાયિક. એક થોડા સંજ્વલનના લોભનો ઉદય. ૨૭ના ઉપશમ અથવા ક્ષાયિકે કરી ૨૩ સંપરાય ક્રિયા ન લાગે, એક સંજ્વલનના લોભને ઉદયે કરી, એક માયાવત્તિયા ક્રિયા લાગે. ૧૦

અગિયારમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ, તે સર્વે ઉપશમાવી છે, તેણે કરીને ૨૪ સંપરાય ક્રિયા ન લાગે. પણ સાત કર્મનો ઉદય છે, તેણે કરીને ઈર્યાપથિકા (ઇરિયાવહિયા) ક્રિયા લાગે. ૧૧,

બારમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ છે. તે સર્વે ખપાવી છે, માટે ૨૪ સંપરાય ક્રિયા ન લાગે, પણ સાત કર્મનો ઉદય છે, તેણે કરીને એક ઈર્યાપથિકા ક્રિયા લાગે. ૧૨.

તેરમે જીવસ્થાનકે, ચાર ઘાતીયા કર્મ ખપાવ્યાં છે, તેણે કરીને ૨૪ સંપરાય ક્રિયા ન લાગે, ચાર અઘાતિયા કર્મના ઉદયે કરીને એક ઈર્યાપથિકા ક્રિયા લાગે. ૧૩.

ચૌદમે જીવસ્થાનકે, ચાર ઘાતીયા કર્મ ખપાવ્યાં છે. ચારનો ઉદય તેમાં, પણ વેદનીય કર્મનું બળ હતું તે ભાગ્યું તે ભણી ત્યાં એક પણ ક્રિયા ન લાગે. **ઈતિ ચોથો ક્રિયાદ્વાર સંપૂર્ણ.**

પાંચમો કર્મની સત્તાનો દ્વાર.

પહેલેથી માંડીને નિરંતર ૧૧ મા જીવસ્થાનક પર્યંત આઠે કર્મની સત્તા. બારમે જીવસ્થાનકે સાત કર્મની સત્તા, મોહનીય ન હોય, તેરમે ને ચૌદમે જીવસ્થાનકે ચાર કર્મની સતા તે ૧ વેદનીય કર્મ, ૨ આ-યુષ્ય કર્મ, ૩ નામ કર્મ, ૪ ગૌત્ર કર્મ.

ઇતિ પાંચમો કર્મની સત્તાનો દ્વાર સંપૂર્ણ.

છઠ્ઠો કર્મના બંધનો દ્વાર.

પહેલે તથા બીજે જીવસ્થાનકે સાત તથા આઠ કર્મ બાંધે, સાત બાંધે તો આયુષ્ય કર્મ વર્જીને સાત કર્મ બાંધે. ચોથાથી સાતમા જીવ-સ્થાનક સુધી સાત, તથા આઠ કર્મ બાંધે, સાત બાંધે તો આયુષ્ય કર્મ વર્જીને. ત્રીજા, આઠમા, નવમા જીવસ્થાનકે સાત કર્મ બાંધે તે આયુષ્ય કર્મ વર્જીને. દશમે જીવસ્થાનકે ૭ કર્મ બાંધે, તે આયુષ્ય ને મોહનીય એ બે કર્મ વર્જીને. અગિયારમે બારમે તેરમે જીવસ્થાનકે એકજ શાતાવેદનીય કર્મ બાંધે. ચૌદમે જીવસ્થાનકે એક પણ કર્મ ન બાંધે.

ઇતિ છઠ્ઠો કર્મના બંધનો દ્વાર સંપૂર્ણ.

સાતમો કર્મની ઉદીરણાનો દ્વાર.

પહેલે જીવસ્થાનકે, સાત અથવા આઠ અથવા છ કર્મની ઉદીરણા કરે, સાતની કરે તો વેદનીય વર્જીને, છની કરે તો વેદનીય આયુષ્ય, એ બે વર્જીને.

બીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે જીવસ્થાનકે, સાત તથા આઠની ઉદીરણા કરે, સાતની કરે તો આયુષ્ય વર્જીને.

છઠ્ઠે, સાતમે, આઠમે, નવમે એ ચાર જીવસ્થાનકે, સાત, આઠ, છની ઉદીરણા કરે. સાતની કરે તો આયુષ્ય વર્જીને, છની કરે તો, આયુષ્ય ને વેદનીય વર્જીને.

દશમે જીવસ્થાનકે, છ ને પાંચની ઉદીરણા કરે. છની કરે તો આયુષ્ય ને વેદનીય એ બે વર્જીને, પાંચની કરે તો આયુષ્ય, વેદનીય, મોહનીય, એ ત્રણ વર્જીને.

અગિયારમે જીવસ્થાનકે, પાંચ કર્મની ઉદીરણા કરે, તે આયુષ્ય, વેદનીય, મોહનીય, એ ત્રણ વર્જીને.

બારમે, તેરમે, જીવસ્થાનકે, બે કર્મની ઉદીરણા કરે, તે ૧ નામ ને ૨ ગોત્રની.

ચૌદમે જીવસ્થાનકે, એક પણ કર્મની ઉદીરણા કરે નહિ.

ઇતિ સાતમો કર્મ ઉદીરણાનો દ્વાર સંપૂર્ણ.

આઠમો કર્મના ઉદયનો દ્વાર, ને નવમો કર્મની નિર્જરાનો દ્વાર.

પહેલેથી માંડીને નિરંતર દશમા જીવસ્થાનક સુધી આઠ કર્મનો ઉદય ને આઠ કર્મની નિર્જરા. અગિયારમે, બારમે જીવસ્થાનકે, મોહનીય વર્જીને સાતનો ઉદય ને સાતની નિર્જરા. તેરમે, ચૌદમે જીવસ્થાનકે, ચાર કર્મનો ઉદય ને ચાર કર્મની નિર્જરા, તે ૧ વેદનીય, ૨ આયુષ્ય, ૩ નામ, ૪ ગૌત્ર, એ ચાર. **ઇતિ ઉદય નિર્જરા દ્વાર સંપૂર્ણ.**

દશમો છ ભાવનો દ્વાર.

છ ભાવનાં નામ. ૧ ઔદયિક, ૨ ઔપશમિક, ૩ ક્ષાયિક, ૪ ક્ષાયોપશમિક, ૫ પારિણામિક, ૬ સાન્નિપાતિક.

છ ભાવના ભેદ.

૧ ઔદયિક ભાવના બે ભેદ. ૧ જીવ ઔદયિક, ૨ અજીવ ઔદયિક.

૧ જીવ ઔદયિકના બે ભેદ. ૧ ઔદયિક, ૨ ઔદયિક નિષ્પન્ન. ૧ તેમાં આઠ કર્મનો ઉદય છે, તેને ઔદયિક કહિયે, અને ૨ આઠ કર્મના ઉદય થકી જે જે પદાર્થ નીપજે તેને ઔદયિક નિષ્પન્ન કહિયે. તે આઠ કર્મના ઉદયથકી શા શા પદાર્થ નીપજે તે ગાથા અર્થે કરીને બત્રીસ બોલ જેમ છે તેમ કહિયે છીએ.

ગાથા.

ગઈ, કાય, કસાય, વેદ, લેસ્સ, મિચ્છદિઠિ, અવિરિએ;
અસન્ની અનાણી આહારે, છઉમથ્થ સજોગી સંસારથ્થ અસિદ્ધેય.

અર્થ—ગતિ ચાર, ૪. કાય છ, ૧૦. કષાય ચાર, ૧૪. વેદ ત્રણ, ૧૭. લેસ્યા છ, ૨૩. મિથ્યાત્વદષ્ટિ એક, ૨૪. અવ્રતીપણું એક, ૨૫. અસંજ્ઞીપણું એક, ૨૬. અજ્ઞાન એક, ૨૭. આહારિકપણું એક, ૨૮. છદ્મસ્થપણું, ૨૯. સજોગીપણું, ૩૦. સંસારને વિષે રહેવાપણું, ૩૧. અસિદ્ધપણું, ૩૨. એ પ્રમાણે ૩૨ બોલ જીવ ઔદયિકથી પામે. એ જીવ ઔદયિકના ભેદ કહ્યા. ૧

૨ અજીવ ઔદયિકના ચૌદ ભેદ. ૧ ઔદારિક શરીર, ૨ ઔદારિક શરીરે જે જે પુદ્ગલ પરિણમે, ૩ વૈક્રિય શરીર, ૪ વૈક્રિય શરીર જે જે પુદ્ગલ પરિણમે, ૫ આહારિક શરીર, ૬ આહારિક શરીરે જે જે પુદ્ગલ પરિણમે, ૭ તૈજસ્ શરીર, ૮ તૈજસ્ શરીરે જે જે પુદ્ગલ પરિણમે, ૯ કાર્મણ શરીર, ૧૦, કાર્મણ શરીરે જે જે પુદ્ગલ પરિણમે, ૧૧ વર્ણ, ૧૨ ગંધ, ૧૩ રસ, ૧૪ સ્પર્શ. એ અજીવ ઔદયિકના ભેદ સંપૂર્ણ. ૨.

બીજે ઔપશમિક ભાવના બે ભેદ. ૧ ઔપશમિક ને ૨ ઔપશમિક નિષ્પન્ન. ઔપશમિક તે મોહનીય કર્મની ૨૮ પ્રકૃતિ ઉપશમાવી છે તે. ઔપશમિક નિષ્પન્ન તે મોહનીય કર્મના ઉપશમ થકી જે જે પદાર્થ નીપજે તેને ઔપશમિક નિષ્પન્ન કહિયે.

ઉપશમથી શા શા પદાર્થ નીપજે તેની ગાથા તથા અર્થ.

ગાથા.

કસાય પેજ્જદોસે, દંસણમોહણીજે ચરિત્તમોહણીજે;
સમ્મત્ત ચરીત્ત લદ્ધી, છઉમથ્થે વીયરાગે ય. ૧

અર્થ—કષાય ચાર, ૪. રાગ, ૫. દ્વેષ, ૬. દર્શન મોહનીય, ૭. ચારિત્ર મોહનીય, ૮. એ આઠની ઉપશમતા. સમકિત તથા ઉપશમ ચારિત્રની લબ્ધિની પ્રાપ્તિ, ૯. છદ્મસ્થપણું, ૧૦. યથાખ્યાત ચારિત્રપણું, ૧૧. એ અગિયાર બોલ ઉપશમથી પામે. ૧. તેમજ એજ અગિયાર બોલ, ઉપશમ નિષ્પન્નથી પણ પામે. ૨. ઇતિ ઉપશમભાવ સંપૂર્ણ.

ત્રીજે ક્ષાયિક ભાવના બે ભેદ. ૧ ક્ષાયિક, ૨ ક્ષાયિક નિષ્પન્ન. તેમાં ક્ષાયિક તે આઠ કર્મને ખપાવે તે. ૧. ક્ષાયિક નિષ્પન્ન તે આઠ કર્મ ખપાવ્યા પછી જે જે પદાર્થ નીપજે તેને ક્ષાયિક નિષ્પન્ન કહિયે. ૨.

ક્ષાયિક નિષ્પન્નના આઠ ભેદ.

૧ જ્ઞાનાવરણીય કર્મ ખપાવે ત્યારે કેવળજ્ઞાન પામે; ૨ દર્શનાવરણીય કર્મ ખપાવે ત્યારે કેવળ દર્શન પામે; ૩ વેદનીય કર્મ ખપાવે ત્યારે નિરાબાધપણું પામે; ૪ મોહનીય કર્મ ખપાવે ત્યારે ક્ષાયિક સમ્યકૃત્વ પામે; ૫ આયુષ્ય કર્મ ખપાવે ત્યારે અક્ષયપણું પામે; ૬ નામ કર્મ ખપાવે ત્યારે અરૂપીપણું પામે ૭ ગૌત્ર કર્મ ખપાવે ત્યારે અગુરૂલઘુપણું પામે; ૮ અંતરાય કર્મ ખપાવે ત્યારે વીર્યપણું પામે.

ઇતિ ક્ષાયિક ભાવના ભેદ સંપૂર્ણ.

ચોથે ક્ષાયોપશમિક ભાવના ભેદ. ૧ ક્ષાયોપશમિક, ૨ ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન. ક્ષાયોપશમિક તે, ઉદય આવ્યાં કર્મને ખપાવે, ને ઉદય નથી આવ્યાં તેને ઉપશમાવે તેને ક્ષાયોપશમિક કહિયે. ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન તે, ક્ષયોપશમમાંથી જે જે પદાર્થ નીપજે તેને ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્ન કહીયે.

ક્ષાયોપશમિકથી શા શા પદાર્થ નીપજે તેની ગાથા તથા અર્થ.

ગાથા.

દસ ઉવઉગ તિદિઠિ, ચઉ ચરિત્ત, ચરિત્તાચરિત્તે;
દાણાઇ પંચ લદ્ધિ, વીરિયત્તિ પંચ ઈંદિએ. ૧
દુવાલસ, અંગ ધરે, નવ પુવ્વી જાવ ચઉદસ પુવિએ;
ઉવસમ, ગણી પડિમાઅ, ઇઈ ખઉસમ નીફ્ફન્ને. ૨

અર્થ—૧૦ ઉપયોગ છદ્મસ્થના, ૧૦. ૩ દૃષ્ટિ, ૧૩. ૪ ચારિત્ર પહેલાં, ૧૭. શ્રાવકપણું, ૧૮. દાનાદિક પંચલબ્ધિ, ૨૩. ૩ વીર્ય, ૨૬. ૫ ઇંદ્રિય, ૩૧. ૧૨ અંગનું ધરવું, ૪૩. ૯ પૂર્વનું ભણવું, યાવત્ ૧૪ પૂર્વનું ભણવું, ૪૪. ઉપશમ, ૪૫. આચાર્યની પ્રતિમા, ૪૬. એ ૪૬ બોલ ક્ષાયોપશમિકથી નીપજે. ક્ષાયોપશમિક નિષ્પન્નથી પણ તે પ્રમાણે.

પાંચમે પારિણામિક ભાવના બે ભેદ. ૧ સાદિ પારિણામિક, ૨ અનાદિ પારિણામિક. તેમાં પ્રથમ અનાદિ પારિણામિકના દશ ભેદ. ૧ ધર્માસ્તિકાય, ૨ અધર્માસ્તિકાય, ૩ આકાશાસ્તિકાય, ૪ જીવાસ્તિકાય, ૫ પુદ્ગલાસ્તિકાય, ૬ અદ્ધાકાળ, ૭ ભવ્ય, ૮ અભવ્ય, ૯ લોક, ૧૦ અલોક. એ દશ સર્વદા છે. સાદિ પારિણામિકના ઘણા ભેદ છે તે ગાથા અર્થે કરીને કહિયે છીએ.

ગાથા

જુના સુરા, જુના ગુલા, જુના ઘિયં, જુના તંદુલ, ચેવ;
અભયં, અભયરૂખા, સંદ્ધ ગંધવ્વ નગરા. ૧
ઉક્કાવાએ દિસિદાહે, ગજ્જીએ વિજ્જુએ, ણિગ્ઘાએ;
જુવએ જખ્ખાલિત્તએ, ધુમિત્તા મહીતા રજોઘાએ. ૨
ચંદાવરાગા, સુરોવરાગા, ચંદાપડિવેસા સુરોપડિવેસા;
પડિચંદા પડિસુરા, ઈંદધણુ ઉદગ, મછા, કવિહંસા અમોહે. ૩
વાસા, વાસહરાચેવ, ગામ, ઘર ણગરા
પયલ પાયાલ ભવણા અ, નિરઅ પાસાએ, ૪
પુઢવિસત્ત કપ્પોબાર, ગેવિજય અણુત્તર સિદ્ધિ,
પમ્માણુ પોગ્ગલ દાપ્પએસી, જાવ અણંત પ્પએસી ખંધે. ૫

અર્થ—જુનો દારૂ, જુનો ગોળ, જુનુ ઘૃત (ઘી), જુના ચોખા,

વાદળાં, વાદળાંની રેખા, સંધ્યાનો વર્ણ, ગંધર્વનાં ચિહ્ન, નગરનાં ચિહ્ન. (૧) ૧ ઉલ્કાપાત, ૨ દિશિદાહ, ૩ ગર્જના, ૪ વિજળી, ૫ નિર્ઘાત, (કાટકો), ૬ શુકલપક્ષનો બાલોચંદ્રમા, ૭ આકાશે જક્ષનાં ચિહ્ન, ૯ ધૂયર કાલી, ૮ ધૂયર ઉજળી, ૧૦ રજોઘાત. (૨). ચંદ્રમાનું ગ્રહણ, સૂર્યનું ગ્રહણ, ચંદ્રમા જળકુંડે, સૂર્ય જળકુંડે, એકી વખતે બે ચંદ્ર, બે સૂર્ય દેખાય. ઇંદ્ર ધનુષ્ય, પાણીભર્યાં વાદળાં, મચ્છનાં ચિહ્ન, વાંદરાનાં ચિહ્ન, હંસનાં ચિહ્ન, બાણનાં ચિહ્ન. (૩). ક્ષેત્ર, વર્ષધર, પર્વત, ગ્રામ, ઘર, નગર, પ્રાસાદ (મહેલ), પાતાલ, કલશા, ભવનપતિનાં ભવન, નરકાવાસા, (૪). સાત પૃથ્વી, કલ્પ (દેવલોક) બાર, નવ ગ્રૈવેયક, અનુત્તર વિમાન પાંચ, સિદ્ધશિલા, પરમાણુ પુદ્ગલ, બેપ્રદેશી સ્કંધ, યાવત્ અનંતપ્રદેશી સ્કંધ (૫). એ બોલ કહ્યા તેમાં પુદ્ગલ જાય તથા આવે. ગળે તથા મળે, તેને સાદિ પારિણામિક કહિયે.

છઠ્ઠે **સાન્નિપાતિક ભાવ, તેના ૨૬ ભાંગા** છે, બે સંયોગી દશ, ત્રણ સંયોગી દશ, ચાર સંયોગી પાંચ, પાંચ સંયોગી એક, એમ છવીશ છે. તે યંત્રે કરીને કહીયે છીએ.

બે સંયોગી દશ ભાંગા.

ભાંગા.	ઔદયિક ૧	ઔપશમિક ૨.	ક્ષાયિક ૩.	ક્ષાયોપશમિક ૪.	પારિણામિક ૫.
૧	૧	૧	૦	૦	૦
૨	૧	૦	૧	૦	૦
૩	૧	૦	૦	૧	૦
૪	૧	૦	૦	૦	૧
૫	૦	૧	૧	૦	૦
૬	૦	૧	૦	૧	૦
૭	૦	૧	૦	૦	૧
૮	૦	૦	૧	૧	૦
૯	૦	૦	૧	૦	૧
૧૦	૦	૦	૦	૧	૧

નવમો ભાંગો સિદ્ધને લાભે.

ત્રણ સંયોગી દશ ભાંગા.					
ભાંગા.	ઔદયિક ૧.	ઔપશમિક ૨.	ક્ષાયિક ૩.	ક્ષાયોપશમિક ૪.	પારિણામિક ૫.
૧૧	૧	૧	૧	૦	૦
૧૨	૧	૧	૦	૧	૦
૧૩	૧	૧	૦	૦	૧
૧૪	૧	૦	૧	૧	૦
૧૫	૧	૦	૧	૦	૧
૧૬	૧	૦	૦	૧	૧
૧૭	૦	૧	૧	૧	૦
૧૮	૦	૧	૧	૦	૧
૧૯	૦	૧	૦	૧	૧
૨૦	૦	૦	૧	૧	૧

પંદરમો ભાંગો તેરમે, ચૌદમે જીવસ્થાનકે લાભે. સોળમો ભાંગો પહેલા સાત જીવસ્થાનકે લાભે.

ચાર સંયોગી પાંચ ભાંગા.					
ભાંગા.	ઓદયિક ૧.	ઔપશમિક ૨.	ક્ષાયિક ૩.	ક્ષાયોપશમિક ૪.	પારિણામિક ૫.
૨૧	૧	૧	૧	૧	૦
૨૨	૧	૧	૧	૦	૧
૨૩	૧	૧	૦	૧	૧
૨૪	૧	૦	૧	૧	૧
૨૫	૦	૧	૧	૧	૧

૨૩ મો ભાંગો ઉપશમ શ્રેણીના આઠમાંથી ૧૧મા જીવસ્થાનક સુધી લાભે. ૨૪ મો ભાંગો ક્ષપક શ્રેણીના ૮ માંથી ૧૧ વર્જી

બારમા જીવસ્થાનક સુધી લાભે.

પાંચ સંયોગી એક ભાંગા.					
ભાંગા.	ઔદયિક ૧.	ઔપશમિક ૨.	ક્ષાયિક ૩.	ક્ષાયોપશમિક ૪.	પારિણામિક ૫.
૨૬	૧	૧	૧	૧	૧

આ છઠ્ઠા સાન્નિપાતિક ભાંગા યંત્રે કરી કહ્યા. એ છવીશ ભાંગામાં પાંચ ભાંગા પારિણામિક છે, બાકીનાં ૨૧ ભાંગા અપારિણામિક છે. એ છઠ્ઠા સાન્નિપાતિક ભાવના છવીશ ભાંગા સંપૂર્ણ.

ઈતિ છ ભાવનો દ્વાર સંપૂર્ણ.

ઇતિ શ્રી જીવસ્થાનક સંપૂર્ણ.

(૧૦ अ) શ્રી ગુણસ્થાનદ્વાર.

ગાથા.

નામ, લખણ, ગુણ ઠિઇ, કિરિયા, સત્તા. બંધ, વેદય,
ઉદય, ઉદિરણા, ચેવ, નિજ્જરા, ભાવ, કારણા. ૧
પરિસહ, મગ્ગ, આયાય, જીવાય, ભેદે, જોગ, ઉવિઉગ,
લેસ્સા, ચરણ, સમ્મત્તં. અપ્પાબહુચ્ચ, ગુણઠાણેહિં. ૧

પહેલો નામદ્વાર.

પહેલું મિથ્યાત્વ ગુણઠાણું. બીજું સાસ્વાદાન ગુ૦, ત્રિજું સમામિથ્યાત્વ ગુ૦, ચોથું અવિરતિ સમ્યકત્વદષ્ટિ ગુ૦, પાંચમું દેશવિરતિ ગુ૦, છઠું પ્રમત્તસંજતિ, ગુ૦, સાતમું અપ્રમત્તસંજતિ ગુ૦, આઠમું નિયટ્ટિબાદર ગુ૦, નવમું અનિયટ્ટિબાદર ગુ૦, દશમું સૂક્ષ્મસંપરાય ગુ૦, અગ્યારમું ઉપશાંતમોહ ગુ૦, બારમું ક્ષીણમોહ ગુ૦, તેરમું સજોગિ કેવલિ ગુ૦, ચૌદમું અજોગિ કેવલિ ગુણઠાણું. એ નામદ્વાર સમાપ્ત.

લક્ષણગુણદ્વાર.

પહેલા મિથ્યાત્વ ગુણઠાણાનાં લક્ષણ—શ્રી વીતરાગની વાણીથી ઓછું અધિક વિપરીત સર્દહે પરૂપે ફરસે તેને મિથ્યાત્વ કહિયે. ઓછી પરૂપણા તે કેને કહિયે? જેમ કોઈ કહે જે જીવ અંગુઠા માત્ર છે, તંદુલ માત્ર છે, શામા માત્ર છે, દીપક માત્ર છે, તેને ઓછી પરૂપણા કહિયે. ૧. અધિકી પરૂપણા તે કેને કહિયે? એક જીવ સર્વ લોક બ્રહ્માંડ માત્રમાં વ્યાપી રહ્યો છે તેને અધિકી પરૂપણા કહિયે. ૨. વિપરીત પરૂપણા તે કેને કહિયે? કોઈ કહે જે પંચ ભૂત થકી આત્મા ઉપન્યો છે, અને એને વિનાશે જીવ પણ વિણસે છે, તે જડ છે, તે થકી ચૈતન્ય ઉપજે વિણસે, એમ કહે તેને વિપરીત પરૂપણા કહિયે. ૩. એ મિથ્યાત્વ એમ નવ પદાર્થનું વિપરીતપણું સર્દહે પરૂપે ફરસે તેને મિથ્યાત્વ કહિયે. જૈન માર્ગે આત્મા અકૃત્રિમ અખંડ અવિનાશી નિત્ય છે, શરીર માત્ર વ્યાપક છે. તે વારે ગૌતમ સ્વામી વંદના કરીને શ્રીભગવંતને પૂછતા હવા. સ્વામિનાથ! તે મિથ્યાત્વી જીવને શું ગુણ નિપજ્યો? તે વારે શ્રીભગવંતે કહ્યું, તે જીવરૂપ દડીને કર્મરૂપ ગેડિયે કરી ૪ ગતિ, ૨૪ દંડક, ૮૪ લાખ જીવાજોનિમાંહિ વારંવાર પરિભ્રમણ કરે પણ સંસારનો પાર પામે નહિ. ૧

બીજા ગુણઠાણાનાં લક્ષણ—જેમ કોઈ પુરૂષ ખિરખાંડનું ભોજન જમ્યો, ત્યારપછી વમન કર્યું, તે વારે કોઈક પુરૂષે પુછયું, ભાઈ કાંઈ સ્વાદ રહ્યો? ત્યારે કહે જે થોડો સ્વાદ રહ્યો, તે સમાન સમકિત અને વમ્યો તે સમાન મિથ્યાત્વ. ૧. બીજું દ્દષ્ટાંત–જેવો ઘંટાનો નાદ પહેલો ગહેર ગંભીર, પછી રણકો રહી ગયો, ગહેર ગંભીર સમાન સમકિત ને રણકો રહી ગયો તે સમાન મિથ્યાત્વ. ૨. ત્રીજું દ્દષ્ટાંત–જીવરૂપ આંબો ને પ્રમાણરૂપ ડાળ, સમકિતરૂપ ફળ, તે મોહરુપ વાયરે કરી પ્રમાણરુપ ડાળથી સમકિતરુપ ફળ ત્રુટયું, મિથ્યાત્વરુપ ધરતીયે આવી પડયું નથી, વચમાં છે, ત્યાંસુધી સાસ્વાદાન સમકિત કહિયે અને જ્યારે ધરતીયે આવી પડયું, ત્યારે મિથ્યાત્વ ૩. ગૌતમ

સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવંતને પુછતા હવા, સ્વામીનાથ! તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો? ત્યારે શ્રીભગવંત કહે છે, કૃષ્ણપક્ષી હતો તે શુકલપક્ષી થયો, અર્દ્ધ પુદ્ગલ સંસાર ભોગવવો રહ્યો, જેમ કોઇ પુરૂષને માથે લાખ ક્રોડનું દેણું હતું તે પરદેશ જઈને કમાઈ આવ્યો, દેણું દેતાં એક અધેલીનું દેણું રહ્યું તેનું વ્યાજ થયું, તેટલો સંસાર ભોગવવો રહ્યા. સાસ્વાદાન સમકિત પાંચ વાર આવે. ૨.

ત્રીજા ગુણઠાણાનાં લક્ષણ–ત્રીજું મિશ્રગુણઠાણું. તે બે વસ્તુ મળીને મિશ્ર શ્રીખંડનું દૃષ્ટાંત. શ્રીખંડ જેમ ખાટો ને મીઠો, મિઠાશ સમાન સમકિત ને ખટાશ સમાન મિથ્યાત્વ, તે જિનમાર્ગ પણ રૂડો જાણે, તથા અન્ય માર્ગ પણ રૂડો જાણે. જેમ કોઈક નગર બહાર સાધુ મહાપુરૂષ પધાર્યા છે, તેને શ્રાવક વાંદવા જાય છે, તેવામાં મિશ્રદષ્ટિવાળો મિત્ર મળ્યો, તેણે પુછયું જે કયાં જાઓ છો? તે વારે શ્રાવક કહે જે સાધુ મહાપુરૂષને વાંદવા જઈએ છીએ, તે વારે મિશ્રદષ્ટિવાળો કહે, એને વાંદે શું થાય? તે વારે શ્રાવક કહે જે મહાલાભ થાય, તે વારે કહે જે હું પણ વાંદવા આવું, એમ કહીને મિશ્રગુણઠાણાવાળે વાંદવાને પગ ઉપાડયો. તેવામાં બીજો મિથ્યાત્વી મિત્ર મળ્યો. તેણે પુછયું કે કયાં ભણિ જાવ છો? તે વારે મિશ્રગુણઠાણાવાળો કહે જે સાધુ મહાપુરૂષને વાંદવા જઈયે છીએ, તે વારે મહામિથ્યામતિ કહે જે એને વાંદે શું થાય? એ તો મેલા ઘેલા છે, એમ કહીને ભોળવી નાંખ્યો અને પાછો વાળ્યો, તે વારે સાધુજ્ઞાનીને શ્રાવકે વાંદીને પુછયું કે સ્વામિ! વાંદવા પગ ઉપાડયો તેને શું ગુણ નિપજ્યો? તે વારે જ્ઞાની ગુરૂ કહે છે, જે કાળા અડદ સરખો હતો તે છડિદાળ સરખો થયો; કૃષ્ણપક્ષી ટળીને શુકલપક્ષી થયો, અનાદિ કાળનો ઉલટો હતો તે સુલટો થયો, સમકિત સન્મુખ થયો, પણ પગ ભરવા સમર્થ નહિ. તે વારે ગૌતમ સ્વામિ હાથ જોડી માન મોડી વંદણા નમસ્કાર કરીને શ્રીભગવંતને પુછતા હવા, સ્વામિનાથ! તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો? તે વારે શ્રીભગવંત કહે છે, તે જીવ ૪ ગતિ, ૨૪ દંડકમાં ભમીને પણ

ઉત્કૃષ્ટો દેશે ઉણો અર્દ્ધ પુદ્ગલ પરાવર્ત્તનમાં સંસારનો પાર પામશે. ૩,

ચોથું અવિરતિ સમ્યક્ત્વદૃષ્ટિ ગુણઠાણું—તેનાં શું લક્ષણ ? ૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, અનંતાનુબંધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, સમ્યક્ત્વમોહનીય, મિથ્યાત્વમોહનીય, મિશ્રમોહનીય, એ ૭ પ્રકૃતિને કાંઈક ઉદય આવે તેને ક્ષય કરે અને સત્તામાં દલ છે તેને ઉપશમાવે તેને ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ કહીયે, તે સમ્યક્ત્વ અસંખ્યાતી વાર આવે. ૭ પ્રકૃતિના દલને સર્વથા ઉપશમાવે-ઢાંકે તેને ઉપશમ સમ્યક્ત્વ કહિયે. તે સમકિત પાંચ વાર આવે. ૭ પ્રકૃતિના દલને ક્ષયોપશમાવે તે વારે ક્ષાયક સમકિત કહિયે. તે સમ્યક્ત્વ ૧ વાર આવે. ચોથે ગુણઠાણે આવ્યો થકો જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથકી, ક્ષેત્રથકી, કાલથકી, ભાવથકી, નોકારસી આદિ છમાસી તપ જાણે, સર્દહે પરૂપે પણ ફરસી શકે નહિ. તે વારે ગૌતમ-સ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવંતને પુછતા હવા, સ્વામિનાથ ! તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો? તે વારે શ્રીભગવંત કહે, ગૌતમ ! તે જીવ સમકિતવ્યવહારપણે શુદ્ધ પ્રવર્તતો તે જીવ જઘન્ય ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો પંદર ભવે મોક્ષ જાય. વેદક સમકિત એક વાર આવે, એક સમયની સ્થિતિ છે, પૂર્વે જો આયુષ્યનો બંધ પડ્યો ન હોય તો ૭ બોલમાં બંધ પાડે નહિ. નરકનું આયુષ, ભવનપતિનું આયુષ, તિર્યંચનું આયુષ, વાણવ્યંતરનું આયુષ, જ્યોતિષનું આયુષ, સ્ત્રીવેદ, નપુંસકવેદ, એ ૭ બોલમાં આયુષ્યનો બંધ પાડે નહિ. તે જીવ ૮ આચાર સમકિતના આરાધી ચતુર્વિધ સંઘની વાછલકા પરમહર્ષભર ભક્તિ કરતો થકો, જઘન્ય પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્૦ બારમે દેવલોકે ઉપજે, પન્નવણાની શાખે. પૂર્વ કર્મને ઉદયે કરીને વ્રત પચ્ચખાણ કરી ન શકે, પણ અનેક વરસની શ્રમણોપાસકની પ્રવર્જ્યાનો પાલક કહિયે. દશાશ્રુતસ્કંધે શ્રાવક કહ્યા છે તે માટે દર્શન શ્રાવકને અવિરય સમદૃષ્ટિ કહિયે. ૪.

પાંચમું દેશવિરતિ ગુણઠાણું—તેનાં શું લક્ષણ ? અગ્યાર પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે પૂર્વે કહી તે અને અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન,

માયા, લોભ, એવં ૧૧ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તો ક્ષાયક સમકિત કહિયે. અને ૧૧ પ્રકૃતિને ઢાંકે-ઉપશમાવે તો ઉપશમ સમકિત કહિયે. અને ૧૧ પ્રકૃતિને કાંઈક ઢાંકે, કાંઈક ક્ષય કરે તેને ક્ષયોપશમ સમકિત કહિયે. પાંચમે ગુણઠાણે આવ્યો થકો જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાલથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દેઈને છમાસી તપ જાણે સર્દહે પરુપે, શક્તિ પ્રમાણે ફરસે, એક પચ્ચખાણથી માંડીને ૧૨ વ્રત, ૧૧ શ્રાવકની પડિમા આદરે, જાવત્ સંલેખણાસુધી અનશન કરી આરાધે. તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવંતને પુછતા હવા, તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો? તે વારે શ્રીભગવંતે કહ્યું, જ૦ ત્રિજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉ૦ ૧૫ ભવે મોક્ષ જાય. જ૦ પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્૦ ૧૨ મે દેવલોકે ઉપજે, તેને સાધુના વ્રતની આપેક્ષાયે દેશવિરતિ કહિયે, પણ પારણામથી અવ્રતની ક્રિયા ઉતરી ગઈ છે, અલ્પ ઈચ્છા, આરંભ, અલ્પ પરિગ્રહી, સુશીલ, સુવ્રતી, ધર્મિષ્ઠ, ધર્મવૃત્તિ, કલ્પઉગ્રવિહારી, મહાસંવેગવિહારી, ઉદાસી, વૈરાગ્યવંત, એકાંતઆર્ય, સમ્યગમાર્ગી, સુસાધુ, સુપાત્ર, ઉત્તમ ક્રિયાવાદી, આસ્તિકય, આરાધક, જૈનમાર્ગપ્રભાવક, અરિહંતના શિષ્ય વર્ણવ્યા છે, ગીતાર્થ જાણે છે. સિદ્ધાંતની શાખ છે. શ્રાવકપણું એક ભવમાં પ્રત્યેક હજાર વાર આવે. ૫

છઠું પ્રમત્તસંજતિ ગુણઠાણું—તેનું શું લક્ષણ? ૧૫ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, તે ૧૧ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને પચ્ચખાણાવરણીય ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, એવં ૧૫ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તો ક્ષાયિક સમકિત કહિયે. અને ૧૫ પ્રકૃતિને ઢાંકે તો ઉપસમ સમકિત કહિયે. અને કાંઈક ઢાંકે ને કાંઈક ક્ષય કરે તો ક્ષયોપશમ સમકિત કહિયે. તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવંતને પુછતા હવા. તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો? તે વારે શ્રીભગવંતે કહ્યું જે તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, જીવાદિક નવ પદાર્થને તથા નોકારસી આદિ છમાસી તપ જાણે સર્દહે પરૂપે ફરસે. સાધુપણું એક ભવમાં નવસેં-વાર આવે. તે જીવ જઘન્ય ત્રિજે ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્૦ ૧૫ ભવે

મોક્ષ જાય, આરાધીક જીવ જઘ૦ પહેલે દેવલોકે ઉપજે, ઉત્૦ અનુત્તર વિમાને ઉપજે, ૧૭ ભેદે સંજમ નિર્મળ પાળે, ૧૨ ભેદે તપસ્યા કરે, પણ જોગ ચપલ, કષાય ચપલ, વચન ચપલ, દૃષ્ટિ ચપલતાના અંશ છે. તેણે કરીને યદ્યપિ ઉત્તમ અપ્રમાદિ થકા રહે છે તોપણ પ્રમાદ રહે છેઃ માટે પ્રમાદપણે કરી તથા કૃષ્ણાદિક લેશ્યા, અશુભ જોગ કોઈક કાળે પ્રણુતિ પ્રણમે છે. માટે કષાય પ્રકૃષ્ટમત્ત થઈ જાય છે, તેને પ્રમત્તસંજતિ ગુણઠાણું કહિયે.

સાતમું અપ્રમત્ત સંજતિ ગુણઠાણું—તેનું શું લક્ષણ? પાંચ પ્રમાદ છાંડે તે વારે સાતમે ગુણઠાણે આવે. તે ૫ પ્રમાદનાં નામ.

ગાથા.

મદ, વિષય, કષાયા, નિદ્રા, વિકહા પંચમા, ભણિયા,
એએ પંચ પ્પમાયા, જીવા પાડંતિ સંસારે.

એ ૫ પ્રમાદ છાંડે અને ૧૬ પ્રકૃતિને ઉપશમાવે. ૧૫ પૂર્વે કહી તે અને સંજ્વલનનો ક્રોધ એવં ૧૬ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તેને શું ગુણ નિપજ્યો? તે જીવ જીવાદિ પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાલથી, ભાવથી તથા નોકારસી આદિ દેઈને છમાસી તપ ધ્યાન જુગતપણે જાણે, સર્દહે પરૂપે ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્કૃષ્ટો ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. ગતિ તો પ્રાયે કલ્પાતીતની થાય, ધ્યાનને વિષે, અનુષ્ટાનને વિષે અપ્રમત્ત ઉદ્યત થકાં રહે છે, તથા શુભ લેશ્યાપણેજ કરીને નથી પ્રમત્ત કષાય જેને, તેને અપ્રમત્ત સંજતિ ગુણઠાણું કહિયે.

આઠમું નિયટ્ટિ બાદર ગુણઠાણું—તેનું શું લક્ષણ? ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે, ૧૬ પૂર્વે કહી તે અને સંજ્વલનનો માન એ ૧૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવંતને પુછતા હવા, સ્વામીનાથ! તે જીવને શું ગુણ નીપજ્યો? તે વારે શ્રીભગવંતે કહ્યું, પરિણામધારા, અપૂર્વ કરણ જે કોઈ કાળે જીવને, કોઈ દિને આવ્યું નથી, તે શ્રેણિ જુગત જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દઈ છમાસી

તપ જાણે, સર્દહે પરૂપે ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય. ઉત્ત્ર્ં ત્રિજે ભવે મોક્ષ જાય. અહીંથી શ્રેણિ ૨ કરે. ઉપશમશ્રેણિ, ને ક્ષપકશ્રેણિ. ઉપશમ શ્રેણીવાળો જીવ તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દલને ઉપશમાવતો અગ્યારમા ગુણઠાણા સુધી જાય, પડિવાઈ પણ થાય, હાયમાન પરિણામ પણ પરિણમે, અને ક્ષપક શ્રેણીવાળો જીવ તે મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિના દલને ખપાવતો શુદ્ધ મૂલમાંથી નિર્જરા કરતો નવમે દશમે ગુણઠાણે થઈને બારમે ગુણઠાણે જાય. અપડિવાઈજ હોય. વર્દ્ધમાન પરિણામ પરિણમે. નિયટ્ટિબાદરનો અર્થ તે નિવર્ત્યો છે બાદર કષાયથી, બાદર સંપરાય ક્રિયાથી, શ્રેણિ કરવે, અભ્યંતર પરિણામે, અધ્યવસાય સ્થિર કરવે, બાદર ચપલતાથી નિવૃત્યો છે માટે નિયટ્ટિબાદર ગુણઠાણું કહિયે. તથા બીજું નામ અપૂર્વકરણ ગુણઠાણું પણ કહિયે. જે કોઈ કાળે જીવે પૂર્વે એ શ્રેણિ કરી ન હતી અને એ ગુણઠાણે પહેલુંજ કરણ તે પંડિતવીર્યનું આવરણ ક્ષયકરણરૂપ, કરણપરિણામધારા, વર્દ્ધનરૂપ શ્રેણિ કરે તેને અપૂર્વ કરણ ગુણઠાણું કહિયે.

નવમું અનિયટ્ટિબાદર ગુણઠાણું—તેનું શું લક્ષણ? એકવિશ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે તે ૧૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે અને સંજ્વલનની માયા, સ્ત્રીવેદ, પુરૂષવેદ, નપુંસકવેદ, એવં ૨૧ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવંતને પુછતા હવા. સ્વામિનાથ! તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો? તે વારે ભગવંતે કહ્યું: તે જીવ જીવાદિક પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ દેઈને છમાસી તપ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાલથી, ભાવથી, નિર્વિકાર અમાયી વિષયનિરવંછાપણે જાણે, સર્દહે, પરૂપે, ફરસે. તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય. ઉત્ત્ર્ં ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. અનિયટ્ટિબાદર તે સર્વથા પ્રકારે નિવર્ત્યો નથી, અંશ માત્ર હજી બાદર સંપરાયક્રિયા રહી છે માટે અનિયટ્ટિબાદર ગુણઠાણું કહિયે. આઠમા નવમા ગુણઠાણાના શબ્દાર્થ ઘણા ગંભીર છે; તે અન્ય પંચસંગ્રહાદિક ગ્રંથ તથા સિદ્ધાંતથી સમજવા.

દશમું સૂક્ષ્મ સંપરાય ગુણઠાણું—તેનું શું લક્ષણ? ૨૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. ૨૧ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે, અને હાસ્ય ૧, રતિ ૨, અરતિ ૩, ભય ૪, શોક ૫, દુગંછા ૬, એવં ૨૭ પ્રકૃતિને ક્ષયોપશમાવે. તે વારે ગાતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવંતને પુછતા હવા. સ્વામિનાથ, તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો? તે વારે ભગવંતે કહ્યું: તે જીવ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, જીવાદિક પદાર્થ તથા નોકારસી આદિ દેઈને છમાસી તપ, નિરભિલાષ, નિર્વંછક, નિર્વેદકતાપણે, નિરાશી, અવ્યામોહ, અવિભ્રમપણે, જાણે સર્દહે પરૂપે ફરસે, તે જીવ જઘન્ય તેજ ભવે મોક્ષ જાય, ઉત્૦ ત્રીજે ભવે મોક્ષ જાય. સૂક્ષ્મ થોડીક લગારેક પાતલીસી સંપરાય ક્રિયા રહી છે તેને સૂક્ષ્મસંપરાય ગુણઠાણું કહિયે.

અગ્યારમું ઉપશાંતમોહ ગુણઠાણું—તેનું શું લક્ષણ? ૨૮ પ્રકૃતિને ઉપશમાવે, તે ૨૭ પ્રકૃતિ પૂર્વે કહી તે, અને સંજ્વલનનો લોભ ૧, એવં ૨૮ મોહનીય કર્મની પ્રકૃતિને ઉપશમાવે, સર્વથા ઢાંકે, ભસ્મ ભારી પ્રછન્ન અગ્નિવત્. તે વારે ગૌતમસ્વામી હાથ જોડી માન મોડી શ્રીભગવંતને પુછતા હવા. સ્વામિનાથ! તે જીવને શું ગુણ નિપજ્યો? તે વારે શ્રીભગવંતે કહ્યું. તે જીવ જીવાદિક પદાર્થ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી, ભાવથી, નોકારસી આદિ દેઈને છમાસી તપ વીતરાગ ભાવે જથાખ્યાત ચારિત્રપણે જાણે સર્દહે પરૂપે ફરસે, એવામાં જો કાળ કરે તો અનુત્તર વિમાનમાં જાય. પછી મનુષ્ય થઈ મોક્ષ જાય. જો સૂક્ષ્મ લોભનો ઉદય થાય, તો કષાય અગ્નિ પ્રકટે, પછી પડે. દશમાથી પડે તો પહેલા ગુણઠાણા સુધી જાય. પણ અગ્યારમેથી ચઢવું તો નથી. ઉપશાંત એટલે ઉપશમ્યો છે મોહ સર્વથા, જળે કરી અગ્નિ ઓલવ્યાની પરે નહિ, પણ ઢાંકયો છે, માટે ઉપશાંતમોહ ગુણઠાણું કહિયે.

બારમું ક્ષીણમોહ ગુણઠાણું—તેનું શું લક્ષણ? જે ૨૮ પ્રકૃતિને સર્વથા ખપાવે, ક્ષપકશ્રેણિ, ક્ષાયકભાવ, ક્ષાયકસમકિત, ક્ષાયક જથાખ્યાત ચારિત્ર, કરણ સત્ય, જોગ સત્ય, ભાવ સત્ય,

અમાયી, અકષાયી. વીતરાગી, ભાવનિર્ગ્રંથ, સંપૂર્ણ સંબુડ, સંપૂર્ણ ભાવિતાત્મા, મહાતપસ્વી, મહાસુશીલ, અમોહી, અવિકારી, મહાજ્ઞાની, મહાધ્યાની, વર્દ્ધમાન પરિણામી, અપડિવાઈ થઈ અંતર્મુહુર્ત રહે એ ગુણઠાણે કાળ કરવો નથી. પુનર્ભવ છે નહિ. છેલ્લે સમયે પાંચ જ્ઞાનાવરણિય, નવ દર્શનાવરણિય, પંચવિધ અંતરાય ક્ષયકરણોદ્યમ કરી, તેરમા ગુણઠાણાને પહેલે સમયે ક્ષય કરે, કેવલ જ્યોતિ પ્રકટે; માટે ક્ષીણ તે ક્ષય કર્યો છે મોહ સર્વથા જે ગુણઠાણે, તેને ક્ષીણ-મોહ ગુણઠાણું કહિએ.

તેરમું સજોગી કેવલી ગુણઠાણું—તેનું શું લક્ષણ? દશ બોલ સહિત તેરમે ગુણઠાણે વિચરે. સજોગી, સશરીરી, સલેશી, શુકલલેશી, જથાખ્યાત ચારિત્ર, ક્ષાયક સમકીત, પંડીતવીર્ય, શુકલ-ધ્યાન, કેવલજ્ઞાન, કેવલદર્શન, એ ૧૦ બોલસહિત, જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત્ત, ઉત૦ દેશેઉણી પૂર્વક્રોડી સુધી વિચરે. ઘણા જીવને તારી પ્રતિબોધી નિહાલ કરીને બીજા ત્રીજા શુકલધ્યાનના પાયાને ધ્યાઇને ચઉદમે જાય. સજોગી તે શુભ મન, વચન, કાયાના જોગસહિત છે. બાહા-જ્ય ચલોપકરણ છે. ગમનાગમનાદિક ચેષ્ટા શુભ સહિત છે. કેવલ-જ્ઞાન, કેવલદર્શન ઉપયોગ સમયાંતર અવિછિન્નપણે શુદ્ધ પ્રણમે, માટે સજોગી કેવલી ગુણઠાણું કહિયે.

ચઉદમું અજોગી કેવલી ગુણઠાણું—તેનું શું લક્ષણ? શુકલધ્યાનનો ચોથો પાયો, સમુછિન્નક્રિય, અનંતર અપ્રતિપાતી, અનિવૃત્તિધ્યાતા, મનજોગ રૂંધી, વચનજોગ રૂંધી, કાયજોગ રૂંધી, આન પ્રાણ નિરોધ કરી, રૂપાતિત પરમ શુકલ ધ્યાન ધ્યાતા, ૭ બોલ-સહિત વિચરે. તેરમે ૧૦ બોલ કહ્યા તેમાંથી સજોગી, સલેશી, શુકલ-લેશી, એ ત્રણ વર્જીને શેષ ૭ બોલસહિત સકલ ગિરીનો રાજા મેરૂ તેની પરે અડોલ અચલ સ્થિર અવસ્થાને પામે, શૈલેશીપણે રહી પંચ લઘુ અક્ષર ઉચ્ચાર પ્રમાણ કાલ રહી, શેષ વેદનીય, આયુષ, નામ, ગોત્ર, એ ૪ કર્મ ક્ષીણ કરીને મુક્તિપદ પામે. શરીર ઉદારિક, તેજસ, કાર્મણ સર્વથા છાંડીને સમશ્રેણિ રૂજુગતિ અન્ય આકાશ-

પ્રદેશને ન અવગાહતો અણફરસતો એક સમય માત્રમાં ઉર્દ્ધગતિ અવિગ્રહગતિયે ત્યાં જાય, એરંડબીજ બંધન મુક્તવત્, નિર્લેપ તુંબીવત્. કોદંડમુક્ત બાણવત્, ઇંધનવહ્નિમુક્ત ધુમ્રવત્, ત્યાં સિદ્ધક્ષેત્રે જઈ સાકારોપયોગે સિદ્ધ થાય, બુદ્ધ થાય, પરાંગત થાય, પરંપરગત થાય, સકલ કાર્ય અર્થ સાધી કૃતકૃતાર્થ નિષ્ઠિતાર્થ અતુલ સુખસાગર નિમગ્ન સાદિ અનંત ભાગે સિદ્ધ થાય, એ સિદ્ધ પદનું ભાવસ્મરણ ચિંતન મનન કદા કાળે મુજને હોશે? તે ઘટિ, પલ ધન્ય સફળ હોશે. અજોગી તે જોગરહિત કેવલસહિત વિચરે તેને અજોગી કેવલી ગુણઠાણું કહીયે. ઈતિ લક્ષણ ગુણ દ્વાર બીજો સંપૂર્ણ. ૨.

ત્રીજો સ્થિતિ દ્વાર.

પહેલા ગુણઠાણાની સ્થિતિ ૩ પ્રકારની છે. અણાદિયા અપજ્જવસિયા તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી ને અંત પણ નથી તે અભવ્ય જીવ મિથ્યાત્વ આશ્રી ૧. અણાદિયા સપજ્જવસિયા તે જે મિથ્યાત્વની આદિ નથી પણ અંત છે તે ભવ્ય જીવનાં મિથ્યાત્વ આશ્રી, ૨. સાદિયા સપજ્જવસિયા તે જે મિથ્યાત્વની આદિ પણ છે ને અંત પણ છે. પડિયાઈ સમદ્રષ્ટિના મિથ્યાત્વ આશ્રી. તેની સ્થિતિ જઘન્ય અંતર્મુહુર્ત, ઉત્૦ અર્દ્ધપુદ્ગલ પરાવર્ત્તન દેશે ઉણી, પછી અવશ્ય સમકિત પામીને મોક્ષ જાય. ૩. બીજા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જઘ૦ ૧ સમયની, ઉત્૦ ૬ આવલિકા ને ૭ સમયની. ત્રીજા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જ૦ ઉ૦ અંતર્મુહુર્તની, ચોથા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જ૦ અંતર્મુહુર્તની, ઉ૦ ૬૬ સાગરોપમ ઝાઝેરાની, તે ૨૨ સાગરોપમની સ્થિતિયે ૩ વાર બારમે દેવલોકે ઉપજે, ત્રણ પૂર્વ ક્રોડી અધિક મનુષ્યના ભવ આશ્રી જાણવી. તથા બે વાર અનુત્તર વિમાનમાં ૩૩ સાગરોપમની સ્થિતિયે ઉપજે, ૩૩ દુ છાસઠ સાગરોપમ, ને ૩ પૂર્વક્રોડી અધિક મનુષ્યના ભવ આશ્રી જાણવી. પાંચમા છઠા તેરમા ગુણઠાણાની સ્થિતિ જ૦ અંત૦ ઉ૦ દેશે ઉણી તે સાડા આઠ વર્ષ ઉણી પૂર્વક્રોડની, સાતમાથી તે અગ્યારમા ગુ૦ સુધી જ૦ ૧ સમય, ઉ૦ અંત૦. બારમા ગુ૦ સ્થિતિ જ૦ ઉ૦ અંત૦. ચઉદમા ગુણ-

ઠાણાની સ્થિતિ પાંચ હ્રસ્વ અક્ષર (અ. ઈ. ઉ. ઋ. લૃ) બોલવા પ્રમાણે જાણવી. **ઇતિ ત્રીજો સ્થિતિ દ્વાર સમાપ્ત. ૩.**

ચોથો ક્રિયા દ્વાર.

પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે ૨૪ ક્રિયા લાભે, ઇરિયાવહિયા ક્રિયા વર્જિને. બીજે ચોથે ગુ૦ ૨૩ ક્રિયા લાભે, ઇરિયાવહિયા ને મિથ્યાત્વની એ ૨ વર્જિને. પાંચમે ગુ૦ ૨૨ ક્રિયા લાભે, મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, ઇરિયાવહિયા એ ૩ વર્જિને. છઠે ગુણઠાણે ૨ ક્રિયા, આરંભિયા, માયાવત્તિયા, એ ૨ લાભે. સાતમે ગુણઠાણેથી તે દશમા ગુણઠાણા સુધી ૧ માયાવત્તિયા ક્રિયા લાભે. અગ્યારમે, બારમે, તેરમે ગુણઠાણે ૧ ઇરિયાવહિયા ક્રિયા લાભે. ચઉદમે ગુણ૦ કોઈ ક્રિયા લાભે નહિ. **ઇતિ ૪થો ક્રિયા દ્વાર સમાપ્ત. ૪.**

પાંચમો સત્તા દ્વાર.

પહેલા ગુણઠાણાથી તે અગ્યારમા ગુણઠાણા સુધી આઠ કર્મની સત્તા. બારમે ૭ કર્મની સત્તા, ૧ મોહનીય કર્મ વર્જિને. તેરમે, ચઉદમે ગુ૦ ૪ કર્મની સત્તા, વેદનીય, આયુષ, નામ, ગોત્ર. ઇતિ **૫ મો સત્તા દ્વાર સમાપ્ત. ૫.**

છઠો બંધ દ્વાર.

પહેલા ગુણઠાણાથી તે સાતમા ગુણઠાણા સુધી ત્રીજું ગુણઠાણું વર્જિને ૮ કર્મ બાંધે, અને જો ૭ બાંધે તો આયુષ્ય વર્જિને. ત્રીજે, આઠમે, નવમે ગુ૦ ૭ કર્મ બાંધે, આયુષ વર્જિને. દશમે ગુણ૦ ૬ કર્મ બાંધે, આયુષ, ને મોહનીય એ ૨ વર્જિને. અગ્યારમે, બારમે, તેરમે ગુણ૦ ૧ સાતા વેદનીય બાંધે. ચઉદમે ગુણ૦ અબંધ. ઇતિ **૬ ઠો બંધ દ્વાર. સમાપ્ત. ૬.**

સાતમો વેદદ્વાર ને આઠમો ઉદય દ્વાર.

પહેલા ગુણઠાણાથી તે દશમા ગુણઠાણા સુધી ૮ કર્મ વેદે ને ૮નો ઉદય. અગ્યારમે, બારમે ૬ કર્મ વેદે ને ૭નો ઉદય. મોહનીય વર્જિને, તેરમે, ચઉદમે ૪ કર્મ વેદે ને ૪ નો ઉદય, વેદનીય, આયુષ, નામ, ગોત્ર. **ઇતિ ૭મો વેદ દ્વાર ને ૮ મો ઉદય દ્વાર સમાપ્ત. ૭-૮.**

નવમો ઉદીરણા દ્વાર.

પહેલા ગુણઠાણાથી માંડીને ૭ મા ગુણઠાણા સુધી ૮ કર્મની ઉદીરણા તથા ૭ની કરે તો આયુષ વર્જિને. આઠમે, નવમે ગુણઠાણે ૭ કર્મની ઉદીરણા તે આયુષ વર્જિને, તથા ૬ ની કરે તો આયુષ, મોહનીય, એ ૨ વર્જિને. દશમે ૬ ની ઉદીરણા કરે, આયુષ મોહનીય, એ ૨ વર્જિને, અને ૫ ની કરે તો આયુષ, મોહનીય, વેદનીય, એ ૩ વર્જિને. અગ્યારમે, બારમે ગુ૦ ૬ ની ઉદીરણા, આયુષ, મોહનીય. વેદનીય એ ૩ વર્જિને, તથા ૨ ની કરે તો' નામ, ગોત્ર એ ૨ ની, તેરમે ગુણઠાણે ૨ કર્મની ઉદીરણા, નામ, ગોત્ર, એ ૨ ની. ચઉદમે ગુણ૦ ઉદીરણા કરે નહિ. **ઇતિ ૯ મો ઉદીરણા દ્વાર સમાપ્ત. ૯.**

દશમો નિર્જરા દ્વાર.

પહેલાથી તે ૧૧ મા ગુણઠાણા સુધી ૮ કર્મની નિર્જરા. બારમે ૭ કર્મની નિર્જરા મોહનીય વર્જિને; તેરમે, ચઉદમે ૪ કર્મની નિર્જરા; વેદનીય, આયુષ, નામ, ગોત્ર, એ ૪. **ઇતિ ૧૦ મો નિર્જરા દ્વાર સમાપ્ત. ૧૦.**

અગ્યારમો ભાવ દ્વાર.

ઉદયભાવ, ઉપશમભાવ, ક્ષાયકભાવ, ક્ષયોપશમભાવ, પરિણામિક ભાવ, સંનિવાઇભાવ. પહેલે ને ત્રીજે ગુણઠાણે ૩ ભાવ, ઉદય, ક્ષયોપશમ, પરિણામિક, બીજે, ચોથે, પાંચમે, છઠે, સાતમે ને આઠમેથી તે અગ્યારમા ગુણઠાણા સુધી ઉપશમ શ્રેણિવાળાને ૪ ભાવ, ઉદય, ઉપશમ, ક્ષયોપશમ ને પરિણામિક તથા કોઇક ઉપશમને ઠેકાણે ક્ષાયક પણ કહે છે. અને ૮માથી માંડીને બારમા સુધી ક્ષપક શ્રેણિવાળાને ૪ ભાવ, ઉદય, ક્ષયોપશમ, ક્ષાયક, પરિણામિક. તેરમે ચૌદમે ગુ૦ ૩ ભાવ, ઉદય, ક્ષાયક, પરિણામિક, સિદ્ધમાં ૨ ભાવ, ક્ષાયક, પરિણામિક. **ઇતિ ૧૧મો ભાવ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૧.**

બારમો કારણ દ્વાર.

કારણ ૫ કર્મબંધના; મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, પ્રમાદ, કષાય,

જોગ. પહેલે ત્રિજે ગુ૦ ૫ કારણ લાભે. બીજે ચોથે ૪ કારણ લાભે, મિથ્યાત્વ વર્જિને. પાંચમે છઠે ગુણ૦ ૩ કારણ લાભે, મિથ્યાત્વ, અવિરતિ એ ૨ વર્જિને. સાતમેથી તે દશમા ગુણઠાણા સુધી ૨ કારણ લાભે, કષાય, જોગ, એ ૨ લાભે. અગ્યારમે, બારમે, તેરમે ૧ કારણ લાભે તે ૧ જોગ. ચઉદમે કોઈ કારણ નથી. **ઈતિ ૧૨ મો કારણ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૨**

તેરમો પરિષહ દ્વાર.

પહેલાથી તે ચોથા ગુણઠાણા સુધી યદ્યપિ પરિસહ ૨૨ લાભે પણ દુઃખરૂપ છે. નિર્જરારૂપ પ્રણમે નહિ. પાંચમાથી તે ૯ મા ગુણઠાણા સુધી ૨૨ પરિસહ લાભે, એક સમયે ૨૦ વેદે. ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ, ચાલવાનો ત્યાં બેસવાનો નહિ. બેસવાનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ. દશમે અગ્યારમે બારમે ૧૪ પરિસહ લાભે. આઠ જે મોહનીય કર્મને ઉદયે હતા તે વર્જ્યા તે કહે છે. અચેલનો, અરતિનો, સ્ત્રીનો, બેસવાનો, આક્રોશનો, મેલનો, સત્કાર પુરસ્કારનો એ ૭ ચારિત્ર મોહનીય કર્મને ઉદય હતા તે, ને ૮ મો દંસણ પરિસહ દર્શન મોહનીયને ઉદય હતો તે, એ ૮ વર્જિને શેષ ૧૪ રહ્યા. તે માંહેલા એક સમયે ૧૨ વેદે ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ. તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ. ચાલવાનો ત્યાં સ્થાનકનો નહિ, સ્થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ. તેરમે ચઉદમે ગુણઠાણે ૧૧ પરિસહ લાભે. પૂર્વે ૧૪ કહ્યા તેમાંથી પ્રજ્ઞાનો, અજ્ઞાનનો એ બે જ્ઞાનાવરણિય કર્મને ઉદય હતા તે અને ૧ અલાભનો અંતરાય કર્મને ઉદય હતો તે એ ૩ વર્જિને શેષ ૧૧ રહ્યા. તે માંહિલા એક સમયે ૯ વેદે. ટાઢનો ત્યાં તાપનો નહિ, તાપનો ત્યાં ટાઢનો નહિ. ચાલવાનો ત્યાં સ્થાનકનો નહિ. સ્થાનકનો ત્યાં ચાલવાનો નહિ. **ઈતિ ૧૩ મો પરિસહ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૩**

ચૌદમો માર્ગણા દ્વાર.

પહેલે ગુણઠાણે માર્ગણા ૪, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે, સાતમે જાય. બીજે ગુણ૦ માર્ગણા ૧, પડે તો પહેલે આવે પણ ચડતું નથી.

ત્રીજે માર્ગણા ૪, પડે તો પહેલે આવે અને ચડે તો ચોથે, પાંચમે અને સાતમે જાય. ચોથે માર્ગણા ૫, પડે તો પહેલે, બિજે, ત્રીજે આવે અને ચડે તો પાંચમે સાતમે જાય. પાંચમે માર્ગણા ૫, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય. છઠે માર્ગણા ૬, પડે તો પહેલે, બીજે, ત્રીજે, ચોથે, પાંચમે આવે અને ચડે તો સાતમે જાય. સાતમે માર્ગણા ૩, પડે તો છઠે, ચોથે આવે અને ચડે તો આઠમે જાય. આઠમે માર્ગણા ૩, પડે તો સાતમે, ચોથે આવે અને ચડે તો નવમે જાય. નવમે માર્ગણા ૩, પડે તો આઠમે, ચોથે આવે અને ચડે તો દશમે જાય, દશમે માર્ગણા ૪, પડે તો નવમે, ચોથે આવે. ચડે તો અગ્યારમે બારમે જાય. અગ્યારમે માર્ગણા ૨, કાલ કરે તો અનુત્તર વિમાને જાય, પડે તો દશમાથી પહેલા સુધી આવે. ચડવું નથી. બારમે માર્ગણા ૧, તેરમે જાય, પડવું નથી. તેરમે માર્ગણા ૧. ચૌદમે જાય, પડવું નથી. ચઉદમે માર્ગણા એકે નથી, મોક્ષ જાય. **ઇતિ માર્ગણા દ્વાર ૧૩ મો સમાપ્ત. ૧૪.**

પંદરમો આત્મા દ્વાર.

આત્મા ૮, દ્રવ્યઆત્મા, કષાયઆત્મા, યોગઆત્મા, ઉપયોગઆત્મા, જ્ઞાનઆત્મા, દર્શનઆત્મા, ચારિત્રઆત્મા, વીર્યઆત્મા એવં ૮, પહેલે, ત્રીજે ગુણ૦ ૬ આત્મા, જ્ઞાન ને ચારિત્ર એ ૨ વર્જિને. ત્રિજે ચોથે ગુણ૦ ૭ આત્મા, ચારિત્ર વર્જિને. પાંચમે ગુણઠાણે પણ ૭ આત્મા, દેશથી ચારિત્ર છે. છઠેથી દશમા ગુણઠાણા સુધી ૮ આત્મા, અગ્યારમે, બારમે, તેરમે ગુ૦ ૭ આત્મા, કષાય વર્જિને. ચઉદમે ગુ૦ ૬ આત્મા, કષાય ને જોગ વર્જિને. સિદ્ધમાં આત્મા, જ્ઞાનઆત્મા, દર્શનઆત્મા, દ્રવ્યઆત્મા, ઉપયોગઆત્મા. **ઇતિ ૧૫મો આત્મા દ્વાર સમાપ્ત. ૧૫**

સોળમો જીવભેદ દ્વાર.

પહેલે ગુણઠાણે ૧૪ ભેદ લાભે. બિજે ગુણ૦ ૬ ભેદ લાભે, એઇંદ્રિય, તેઇંદ્રિય, ચઉરિંદ્રિય, અસંજ્ઞિ તિર્યંચ પંચેંદ્રિય, એ ૪ ના

અપર્જાપ્તા ને સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો અપર્જાપ્તો ને પર્જાપ્તો એ ૬. ત્રીજે ગુણ૦ ૧ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો પર્જાપ્તો લાભે. ચોથે ગુણઠાણે ૨ ભેદ લાભે. સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો અપર્જાપ્તો ને પર્જાપ્તો એ ૨. પાંચમાંથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી ૧ સંજ્ઞી પંચેંદ્રિયનો પર્જાપ્તો લાભે. **ઇતિ ૧૬ મો જીવભેદ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૬.**

સત્તરમો જોગ દ્વાર.

પહેલે બિજે ને ચોથે ગુણઠાણે જોગ ૧૩ લાભે, બે આહારકના વર્જિને. ત્રિજે ગુણ૦ ૧૦ જોગ લાભે તે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઉદારિકનો, ૧ વૈક્રેયનો એ ૧૦ લાભે. પાંચમે ગુણઠાણે ૧૨ જોગ; આહારકના ૨ ને એક કાર્મણનો એ ૩ વર્જિને ૧૨ લાભે. છઠે ગુ૦ ૧૪ જોગ લાભે, ૧ કાર્મણનો વર્જિને. સાતમે ગુ૦ ૧૧ જોગ તે ૪ મનના, ૪ વચનના, ૧ ઉદારિકનો, ૧ વૈક્રેયનો, ૧ આહારકનો એવં ૧૧. આઠમાથી માંડીને ૧૨ મા ગુણઠાણા સુધી જોગ ૯ લાભે, તે ૪ મનના ૪ વચનના ને ૧ ઉદારિકનો એ ૯. તેરમે ગુણઠાણે જોગ ૭ લાભે, બે મનના, બે વચનના એ ૪ ને ઉદારિકનો, ઉદારિકનો મિશ્ર, કાર્મણ કાયજોગ, એવં ૭. ચૌદમે ગુણ૦ જોગ નથી. **ઇતિ ૧૭ મો જોગ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૭.**

અઢારમો ઉપયોગ દ્વાર.

પહેલે ને ત્રિજે ગુણઠાણે ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ અજ્ઞાન ને ૩ દર્શન એવં ૬. બિજે, ચોથે, પાંચમે ગુણ૦ ૬ ઉપયોગ લાભે, ૩ જ્ઞાન, ૩ દર્શન, એવં ૬. છઠાથી તે બારમા ગુણઠાણા સુધી ઉપયોગ ૭ લાભે તે ૪ જ્ઞાન ને ૩ દર્શન એવં ૭. તેરમે ચૌદમે ગુણઠાણે તથા સિદ્ધમાં ૨ ઉપયોગ, કેવલજ્ઞાન ને કેવલદર્શન. **ઇતિ ૧૮ મો ઉપયોગ દ્વાર સમાપ્ત. ૧૮.**

ઓગણીશમો લેશા દ્વાર.

પહેલાથી તે છઠા ગુણઠાણા સુધી ૬ લેશા લાભે. સાતમે ગુણ૦ ઉપલી ૩ લેશા લાભે. આઠમેથી માંડીને બારમા ગુણઠાણા સુધી ૧ શુકલલેશા લાભે. તેરમે ગુણઠાણે ૧ પરમ શુકલલેશા લાભે. ચાદમે ગુ૦ લેશા નથી. **ઇત ૧૯ મો લેશા દ્વાર સમાપ્ત. ૧૯.**

વીસમો ચારિત્ર દ્વાર.

પહેલાથી તે ચોથા ગુણઠાણા સુધી કોઈ ચારિત્ર નથી. પાંચમે ગુણઠાણે દેશથી સામાયક ચારિત્ર છે. છઠે સાતમે ગુણઠાણે ૩ ચારિત્ર લાભે; સામાયક ચારિત્ર, છેદોપસ્થાપનીય ચારિત્ર, પરિહારવિશુદ્ધ ચારિત્ર એ ૩ લાભે. આઠમે, નવમે ગુણઠાણે ૨ ચારિત્ર લાભે, સામાયક ને છેદોપસ્થાપનીય. દશમે ગુણ૦ ૧ સુક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર લાભે. અગ્યારમેથી તે ચૌદમા ગુણઠાણા સુધી ૧ જથાખ્યાત ચારિત્ર લાભે. **ઈતિ ૨૦ મો ચારિત્ર દ્વાર સમાપ્ત. ૨૦.**

એકવીસમો સમકિત દ્વાર.

પહેલે ને ત્રિજે ગુણઠાણે સમકિત નથી. બીજે ગુણ૦ ૧ સાસ્વાદાન સમકિત લાભે. ચોથે, પાંચમે ને છઠે ગુણ૦ ઉપશમ અને ક્ષયોપશમ, તથા સાતમે ગુણ૦ ઉપશમ, ક્ષયોપશમ અને વેદક. આઠમે, નવમે ગુણઠાણે ૩ સમકિત લાભે, ઉપશમ ક્ષયોપશમ, ક્ષાયક. દશમે અગ્યારમે ગુણઠાણે ૨ સમકિત લાભે, ઉપશમ ને ક્ષાયક. બારમે, તેરમે, ચૌદમે ગુણઠાણે તથા સિદ્ધમાં ૧ ક્ષાયક સમકિત લાભે. **ઈતિ ૨૧ મો સમકિત દ્વાર સમાપ્ત. ૨૧.**

બાવીસમો અલ્પબહુત્વ દ્વાર.

સર્વથી થોડા અગ્યારમા ગુણઠાણાવાળા, એક સમયે ઉપશમશ્રેણીવાળા ૫૪ જીવ લાભે માટે. ૧ તેથી બારમા ગુણઠાણાવાળા સંખ્યાતગુણા, એક સમયે ક્ષપક શ્રેણિવાળા એક સો ને આઠ જીવ લાભે માટે. ૨. તેથી આઠમા, નવમા, દશમા ગુણઠાણાવાળા સંખ્યાતગુણા, જઘન્ય બસો ઉત૦ નવસે લાભે માટે. ૩ તેથી તેરમા ગુણઠાણાવાળા સંખ્યાતગુણા જઘ૦ બે ક્રોડી, ઉત૦ નવ ક્રોડી લાભે માટે. ૪ તેથી સાતમા ગુણઠાણાવાળા સંખ્યાતગુણા, જઘ૦ બસેં ક્રોડી ઉત૦ નવસેં ક્રોડી લાભે માટે. ૫. તેથી છઠા ગુણઠાણાવાળા સંખ્યાતગુણા, જઘ૦ બે હજાર ક્રોડી, ઉત૦ નવ હજાર ક્રોડી લાભે માટે. ૬. તેથી પાંચમા ગુણઠાણાવાળા અસંખ્યાતગુણા, તિર્યંચ શ્રાવક ભળ્યા માટે. ૭. તેથી બિજા ગુણઠાણાવાળા અસંખ્યાતગુણા, ૪ ગતિમાં લાભે માટે. ૮.

તેથી ત્રિજા ગુણઠાણાવાળા અસંખ્યાતગુણા, ૪ ગતિમાં વિશેષ છે માટે. ૯. તેથી ચોથા ગુણઠાણાવાળા અસંખ્યાતગુણા, ઘણી સ્થિતિ છે માટે. ૧૦. તેથી ચૌદમા ગુણઠાણાવાળા ને સિદ્ધ ભગવંતજી અનંતગુણા. ૧૧ તેથી પહેલા ગુણઠાણાવાળા અનંતગુણા, એકેંદ્રિય પ્રમુખ સર્વ મિથ્યાદષ્ટિ છે માટે, ૧૨. **ઈતિ ૨૨ મો અલ્પબહુત્વ દ્વાર સમાપ્ત. ૨૨. ઇતિ ગુણઠાણાના ૨૨. દ્વાર સમાપ્ત.**

ભાવ ૬.

ઉદયભાવ, ઉપશમભાવ, ક્ષાયકભાવ, ક્ષયોપશમભાવ, પરિણામિક ભાવ ને સન્નિવાઈ ભાવ.

ઉદયભાવના ૨ ભેદ, જીવ ઉદય નિષ્પન્ન ને અજીવ ઉદય નિષ્પન્ન. જીવ ઉદય નિષ્પન્નમાં ૩૩ બોલ પામે; ૪ ગતિ, ૬ કાય, ૬ લેશ્યા, ૪ કષાય, ૩ વેદ એવં ૨૩ ને મિથ્યાત્વ ૧, અજ્ઞાન ૨, અવિરતિ ૩ અસંજ્ઞિપણું ૪, આહારકપણું ૫, છદ્મસ્થપણું ૬, સજોગીપણું ૭, સંસાર પરિયટ્ટણા ૮, અસિદ્ધ ૯, અકેવલી ૧૦, એવં ૩૩. અજીવ ઉદય નિષ્પન્નના ૩૦ બોલ પામે; ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ, ૫ શરીર, ૫ શરીરના વ્યાપાર એવં ૩૦ એવં ઉભય મળીને ૩૩ ને ૩૦ ત્રેસઠ ભેદ ઉદયભાવના કહ્યા. ૧.

ઉપશમભાવે ૧૧ બોલ છે. ચાર કષાયનો ઉપશમ ૪, રાગનો ઉપશમ ૫, દ્વેષનો ઉપશમ ૬, દર્શનમોહનિયનો ઉપશમ ૭, ચારિત્ર મોહનિયનો ઉપશમ. એવં ૮ મોહનિયની પ્રકૃતિ અને ઉવસમિયા દંશણલદ્ધિ તે સમકિત, ૯ ઉવસમિયા ચરિત્તલદ્ધિ ૧૦, ઉવસમિયા અકષાય છઉમથ વીતરાગલદ્ધિ એવં ૧૧. ૨.

ક્ષાયક ભાવે ૩૭ બોલ છે. ૫ જ્ઞાનાવરણિય, ૯ દર્શનાવરણિય. ૨ વેદનીયની, ૧ રાગની, ૧ દ્વેષની, ૩ કષાયની, ૧ દર્શનમોહનીયની, ૧ ચારિત્રમોહનીયની. ૪ આયુષની, ૨ નામની, ૨ ગોત્રની, ૫ અંતરાયની, એવં ૩૭ પ્રકૃતિને ક્ષય કરે તેને ક્ષાયકભાવ કહિયે. તે ૯ બોલ પામે. ક્ષાયક સમકિત, ક્ષાયક જથાખ્યાત ચારિત્ર, કેવલ જ્ઞાન, કેવલ દર્શન અને ક્ષાયક દાનાદિ પાંચ લબ્ધિ, એવં ૯ બોલ. ૩.

ક્ષયોપશમભાવે ૩૦ બોલ છે. ૪ જ્ઞાન પ્રથમના, ૩ અજ્ઞાન ૩ દર્શન. ૩ દૃષ્ટિ. ૪ ચારિત્ર પ્રથમના, ૧ ચરિત્તાચરિત્ત તે શ્રાવકપણું પામે, ૧ આચાર્યગણિની પદવી, ૧ ચૌદ પૂર્વ જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ, ૫ ઇંદ્રિયની લબ્ધિ, ૫ દાનાદિ લબ્ધિ, એવં સર્વ મળી ૩૦ બોલ. ૪.

પરિણામિક ભાવના ૨ ભેદ, સાદિપરિણામિક, અનાદિપરિણામિક. સાદિ વિણસે, અનાદિ વિણસે નહિ. સાદિ પરિણામિકના અનેક ભેદ છે. જુની સુરા, મદિરા, જુનો ગોળ, તંદુલ એ આદિ ૭૩ બોલ ભગવતિની શાખે છે. અનાદિ પરિણામિક ભાવના ૧૦ બોલ: ધર્માસ્તિકાય, અધર્માસ્તિકાય, આકાશાસ્તિકાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય, જીવાસ્તિકાય, કાલ, લોક, અલોક, ભવ્ય, અભવ્ય, એવં ૧૦. ૫.

સન્નિવાઈ ભાવના ૨૬ ભાંગા. ૧૦ દ્વિકસંજોગીના, ૧૦ ત્રિકસંજોગીના, ૫ ચોકસંજોગીના, ૧ પંચસંજોગીનો એવં ૨૬ ભાંગા. એનો વિચાર શ્રીઅનુયોગદ્વાર સિદ્ધાંતથી જાણવો. ૬.

૧૪ ગુણઠાણા ઉપર ૧૦ ક્ષેપક દ્વાર.

પ્રથમ હેતુદ્વાર. ૨૫ કષાય, ૧૫ જોગ, એવં ૪૦ ને ૬ કાય, ૫ ઇંદ્રિય, ૧ મન, એ ૧૨ અવ્રત, એવં ૫૨ ને ૫ મિથ્યાત્વ એવં ૫૭ હેતુ. પહેલે ગુણઠાણે ૫૫ હેતુ તે આહારકના ૨ વર્જિને. બીજે ગુ૦ ૫૦ હેતુ, તે ૫૫ માંથી ૫ મિથ્યાત્વ ટળ્યા. ત્રિજે ગુ૦ ૪૩ હેતુ તે ૫૭ માંથી અનંતાનુબંધી ૪, ઉદારિકનો મિશ્ર ૧, વૈક્રેયનો મિશ્ર ૧, આહારકના ૨, કાર્મણનો ૧, મિથ્યાત્વ ૫, એવં, ૧૪ વર્જ્યા, શેષ ૪૩. ચોથે ગુ૦ ૪૬ હેતુ. તે પૂર્વે ૪૩ કહ્યા તે અને ઉદારિકનો મિશ્ર, વૈક્રેયનો મિશ્ર, કાર્મણ કાયજોગ એ ૩ વધ્યા, સર્વ મળીને ૪૬. પાંચમે ગુણઠાણે ૪૦ હેતુ, તે પૂર્વે ૪૬ કહ્યા તેમાંથી અપ્રત્યાખ્યાનીની ચોકડી ૪, ત્રસકાયનો અવ્રત, કાર્મણ કાયજોગ, એવં ૬ ઘટયા. શેષ ૪૦ હેતુ. છઠે ગુણ૦ ૨૭ હેતુ. પૂર્વે ૪૦ કહ્યા તેમાંથી પ્રત્યાખ્યાનાવરણિયની ચોકડી ૪, પાંચ સ્થાવરનો અવ્રત, ૫ ઇંદ્રિયનો અવ્રત ને એક મનનો અવ્રત ૧ એવં ૧૫ વર્જ્યા. શેષ ૨૫ રહ્યા ને આહારકના ૨ વધ્યા એવં સર્વ મળી ૨૭ હેતુ. સાતમે ગુણ૦

૨૪ હેતુ. તે પૂર્વે ૨૭ કહ્યા તેમાંથી ઉદારિકમિશ્ર, વૈક્રેયમિશ્ર, આહારકમિશ્ર એ ૩ વર્જ્યા, શેષ ૨૪ હેતુ. આઠમે ગુણ૦ ૨૨ હેતુ. તે પૂર્વે ૨૪ કહ્યા તેમાંથી વૈક્રેયનો, આહારકનો, એ ૨ વર્જ્યા, શેષ ૨૨ હેતુ. નવમે ગુણ૦ ૧૬ હેતુ તે પૂર્વે ૨૨ કહ્યા તેમાંથી હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ભય, શોક, દુર્ગંછા, એ ૭ વર્જ્યા. શેષ ૧૬ હેતુ. દશમે ગુણ૦ ૧૦ હેતુ. તે ૯ જોગ ને ૧ સંજલનનો લોભ એવં ૧૦ હેતુ. અગ્યારમે, બારમે ગુણ૦ ૯ હેતુ. તે ૯ જોગ જાણવા. તેરમે ગુણ૦ ૭ હેતુ. તે ૭ જોગ જાણવા. ચૌદમે ગુણ૦ હેતુ નથી. ઇતિ પહેલો હેતુદ્વાર સમાપ્ત.

બીજો દંડક દ્વાર. પહેલે ગુ૦ ૨૪ દંડક, બિજે ગુણ૦ ૧૯ દંડક, તે ૫ સ્થાવરના વર્જ્યા. ત્રિજે ચોથે ગુણ૦ ૧૬ દંડક તે ૩ વિકલેંદ્રિય વર્જ્યા. પાંચમે ગુણ૦ ૨ દંડક, સંજ્ઞીમનુષ્ય, સંજ્ઞીતિર્યંચ એ ૨. છઠાથી તે ચૌદમા ગુણ૦ સુધી ૧ મનુષ્યનો દંડક, ઇતિ બીજો દંડક દ્વાર સમાપ્ત.

ત્રિજો જીવાજોનિ દ્વાર. પહેલે ગુણ૦ ૮૪ લાખ જીવાજોનિ. બિજે ગુણ૦ ૩૨ લાખ તે એકેંદ્રિયની વર્જિ. ત્રિજે, ચોથે ગુણ૦ ૨૬ લાખ જીવાજોની. પાંચમે ગુણ૦ ૧૮ લાખ જીવાજોનિ, છઠાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી ૧૪ લાખ જીવાજોનિ, ઇતિ ત્રિજો જોનિ દ્વાર સમાપ્ત.

ચોથો અંતર દ્વાર. પહેલે ગુણ૦ જઘ૦ અંતર્મુહૂર્ત્ત, ઉત૦ ૬૬ સાગર ઝાઝેરાનું અથવા ૧૩૨ સાગર ઝાઝેરાનું, તે ૬૬ સાગર ચોથે ગુણ૦ રહે. અંત૦ ત્રીજે ગુણ૦ રહી પાછો ચોથે ગુણ૦ ૬૬ સાગર રહી મિથ્યાત્વે આવે. બીજાથી માંડીને અગ્યારમા ગુણઠાણા સુધી જ૦ અંત૦ અથવા પલ્યનો અસંખ્યાતમો ભાગ તે એટલા કાલ વિના ઉપશમ શ્રેણી કરીને પડે નહી. ઉત૦ અર્દ્ધપુદ્ગલ દેશે ઉણું. બારમે તેરમે ને ચૌદમે ગુણ૦ આંતરૂં નથી, એ એક જીવઆશ્રી. ઇતિ ચોથો અંતર દ્વાર સમાપ્ત.

પાંચમો ધ્યાન દ્વાર. પહેલે બિજે, ત્રીજે ગુણ૦ ૨ ધ્યાન પહેલા. ચોથે, પાંચમે, ગુણ૦ ૩ ધ્યાન પહેલા. છઠે ગુણ૦ ૨ ધ્યાન

આર્ત્ત ને ધર્મ ધ્યાન, સાતમે ગુણ૦ ૧ ધર્મધ્યાન. આઠમેથી માંડીને ચાદમા ગુણ૦ ૧ શુકલધ્યાન. ઈતિ ૫ મો ધ્યાન દ્વાર સમાપ્ત.

છઠો ફરસના દ્વાર. પહેલું ગુણઠાણું ૧૪ રાજલોક સ્પર્શે. બિજું ગુણ૦ હેઠું પંડગવનથી તે ૬ ઠી નરક લગે ફરસે તથા ઉંચું અધોગામની વિજયથી તે ૯ ગ્રૈવેયક સુધી ફરસે. ત્રિજું ગુણ૦ લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ ફરસે. ચોથું ગુણ૦ અધોગામની વિજયથી ૧૨ મા દેવલોક સુધી ફરસે. અથવા પંડગવનથી છઠી નરક સુધી ફરસે. પાંચમું ગુ૦ પણ એમજ અધોગામની વિજયથી ૧૨ મા દેવલોક સુધી ફરસે. છઠાથી તે અગ્યારમા ગુણઠાણાવાળા અધોગામની વિજયથી ૫ અનુત્તરવિમાન સુધી ફરસે. બારમું ગુણ૦ લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ ફરસે. તેરમું ગુણ૦ સર્વલોક ફરસે. ચૌદમું ગુણ૦ લોકનો અસંખ્યાતમો ભાગ ફરસે. ઇતિ ૬ ઠો ફરસના દ્વાર સમાપ્ત.

સાતમો દ્વાર. તિર્થંકર ગોત્ર ૪ ગુણઠાણે બાંધે. ચોથે, પાંચમે, છઠે ને સાતમે, એ ૪ ગુણઠાણે બાંધે. શેષ ગુણઠાણે ન બાંધે. તિર્થંકર દેવ ૯ ગુણઠાણા ફરસે તે ૪, ૬, ૭, ૮. ૯, ૧૦, ૧૨, ૧૩, ૧૪, એ ૯ ફરસે. ઈતિ ૭ મો દ્વાર સમાપ્ત.

આઠમો દ્વાર. ગુણઠાણા ૧૪ માં ૧, ૪, ૫, ૬, ૧૩. એ ૫ શાશ્વતા, શેષ ૯ ગુણ૦ અશાશ્વતા. ઈતિ ૮ મો દ્વાર સમાપ્ત.

નવમો દ્વાર. ગુણઠાણા ૧૪ માં ૧, ૨, ૩. ૪, ૫, ૬, ૭, એ ૭ ગુણ૦ ૬ સંઘયણ, આઠમાથી તે ૧૪ મા ગુણઠાણા સુધી એક વજ્રઋષભ નારાચ સંઘયણ. ઈતિ ૯ મો દ્વાર સમાપ્ત.

દશમો દ્વાર. આર્યાજી, અવેદી, પરિહારવિશુદ્ધચારિત્રવંત, પુલાક લબ્ધિવંત, અપ્રમાદી સાધુ, ચૌદ પુર્વી સાધુ અને આહારક શરીર એ ૭ નું કોઈ દેવતા સાહારણ કરી શકે નહિ. ઈતિ ૧૦ મો દ્વારસમાપ્ત.

ક્ષેપક દ્વાર સમાપ્ત. ઇતિ ગુણઠાણાદ્વાર સમાપ્ત.

શ્રી ભકતામર સ્તોત્ર-સંસ્કૃત.

ભક્તામર પ્રણુતમૌલિમણિ પ્રભાણા-
મુદ્યોતકં દલિતપાપ તમો વિતાનમ્ ।
સમ્યક્ પ્રણમ્ય જીનપાદ યુગં યુગાદા-
વાલંબનં ભવજલે પતતાં જનાનામ્ ॥ ૧ ॥
યઃ સંસ્તુતઃ સકલ વાઙ્મય તત્ત્વબોધા-
દુદ્દભૂત બુદ્ધિ પટુભિઃ સુરલોકનાથૈઃ ।
સ્તોત્રૈ ર્જગત્રિય ચિત્તહરૈ રુદારૈઃ
સ્તોષ્યે કિલાહમપિતં પ્રથમં જિનેન્દ્રમ્ ॥ ૨ ॥
બુદ્ધયા વિનાઽપિ વિબુધાર્ચિત પાદપીઠ
સ્તોતું સમુદ્ય તમતિર્વિગ તત્રપોઽહમ્ ।
બાલં વિહાય જલ સંસ્થિત મિન્દુ બિંબ-
મન્યઃ ક ઇચ્છિતિ જનઃ સહસા ગ્રહીતુમ્ ॥ ૩ ॥
વકતું ગુણાન્ ગુણ સમુદ્ર શશાંક કાન્તાન્
કસ્તે ક્ષમઃ સુરગુરુ પ્રતિમોઽપિ બુદ્ધયા ।
કલ્પાન્તકાલ પવનોદ્ધત નક્ર ચક્રં
કો વા તરીતુમલમંબુ નિધિં ભુજાભ્યામ્ ॥ ૪ ॥
સોઽહં તથાપિ તવ ભક્તિવશાન્મુનીશ
કર્તું સ્તવં વિગતશક્તિ રપિ પ્રવૃત્તઃ ।
પ્રીત્યાત્મ વીર્ય મવિચાર્ય મૃગો મૃગેન્દ્રં
નાભ્યેતિ કિં નિજ શિશોઃ પરિપાલનાર્થમ્ ॥ ૫ ॥
અલ્પશ્રુતં શ્રુતવતાં પરિહાસ ધામ
ત્વદ્દભક્તિરેવ મુખરી કુરૂતે બલાન્મામ્ ।
યત્કોકિલઃ કિલ મધૌ મધુરં વિરૌતિ
તચ્ચારૂ ચામ્ર કલિકાનિ કરૈક હેતુઃ ॥ ૬ ॥

ત્વત્સંસ્તવેન ભવસંતતિ સન્નિબદ્ધં
પાપં ક્ષણાત્ક્ષયમુપૈતિ શરીર ભાજામ્ ।
આક્રાન્ત લોકમલિનીલમ શેષમાશુ
સૂર્યાંશુભિન્નમિવ શાર્વરમંધકારમ્ ॥ ૭ ॥

મત્વેતિ નાથ તવ સંસ્તવનં મયેદ–
મારભ્યતે તનુધિયાપિ તવ પ્રભાવાત્ ।
ચેતો હરિષ્યતિ સતાં નલિની દલેષુ
મુક્તાફલદ્યુતિમુપૈતિ નનૂદબિંદુ: ॥ ૮ ॥

આસ્તાં તવ સ્તવનમસ્ત સમસ્ત દોષં
ત્વત્સંકથાડપિ જગતાં દુરિતાનિ હન્તિ ।
દૂરે સહસ્રકિરણુ: કુરુતે પ્રભૈવ
પદ્માકરેષુ જલજાનિ વિકાશભાન્જિ ॥ ૯ ॥

નાત્યદ્‌ભુતં ભુવનભૂષણુ ભૂતનાથ
ભૂતૈર્ગુણૈર્ભુવિ ભવંતમભિષ્ટુવન્ત:
તુલ્યા ભવન્તિ ભવતો નનુ તેન કિં વા
ભૂત્યાશ્રિતં ય ઈહ નાત્મસમં કરોતિ ॥ ૧૦ ॥

દૃષ્ટ્વા ભવંતમનિમેષ વિલોકનીયમ્
નાડન્યત્ર તોષમુપયાતિ જનસ્ય ચક્ષુ: ।
પીત્વા પય: શશિકર દ્યુતિદુગ્ધસિન્ધો:
ક્ષારં જલં જલનિધેરશિતું ક ઈચ્છેત્ ॥ ૧૧ ॥

યૈ: શાન્તરાગરુચિભિ: પરમાણુભિસ્ત્વં
નિર્માપિતસ્ત્રિભુવનૈ કલલામ ભૂત ।
તાવન્ત એવ ખલુ તેડપ્યણુવ: પૃથિવ્યાં
યત્તે સમાનમપરં નહિ રુપમસ્તિ ॥ ૧૨ ॥

વક્ત્રં ક્વ તે સુરનરોરગ નેત્રહારિ
નિઃશેષ નિર્જિત જગત્ત્રિતયોપમાનમ્ ।
બિમ્બં કલંકમલિનં ક્વ નિશાકરસ્ય
યદ્વાસરે ભવતિ પાંડુ પલાશ કલ્પમ્ ॥ ૧૩ ॥
સમ્પૂર્ણ મંડલ શશાંક કલા કલાપ
શુભ્રા ગુણાસ્ત્રિભુવનં તવ લંઘયન્તિ ।
યે સંશ્રિતા સ્ત્રિ જગદીશ્વર નાથમેકં
કસ્તાન્નિવારયતિ સંચરતો યથેષ્ટમ્ ॥ ૧૪ ॥
ચિત્રં કિમત્ર યદિ તે ત્રિદશાંગનાભિ-
ર્નીતં મનાગપિ મનો ન વિકાર માર્ગમ્ ।
કલ્પાન્ત કાલ મરુતા ચલિતા ચલેન
કિં મંદરાદ્રિ શિખરં ચલિતં કદાચિત્ ॥ ૧૫ ॥
નિર્ધૂમવર્ત્તિર પવર્જિત તૈલપૂરઃ
કૃત્સ્નં જગત્ત્રયમિદં પ્રકટી કરોષિ ।
ગમ્યો ન જાતુ મરુતાં ચલિતા ચલાનાં
દીપોઽપરસ્ત્વ મસિ નાથ જગત્પ્રકાશઃ ॥ ૧૬ ॥
નાસ્તં કદાચિદુપયાસિ ન રાહુ ગમ્યઃ
સ્પષ્ટીકરોષિ સહસા યુગપજ્જગન્તિ ।
નામ્ભોધરોદર નિરુદ્ધ મહા પ્રભાવઃ
સૂર્યાતિશાયિ મહિમાસિ મુનીન્દ્ર લોકે ॥ ૧૭ ॥
નિત્યોદયં દલિતમોહમહાંધકારં
ગમ્યં ન રાહુવદનસ્ય ન વારિદાનામ્ ।
વિભ્રાજતે તવ મુખાબ્જમનલ્પકાન્તિ
વિદ્યોતયજ્જગદ પૂર્વ શશાંક બિમ્બમ્ ॥ ૧૮ ॥

કિં શર્વરીષુ શશિનાઽહ્નિ વિવસ્વતા વા
યુષ્મન્મુખેન્દુદલિતેષુ તમસ્સુ નાથ ।
નિષ્પન્ન શાલિવન શાલિનિ જીવલોકે
કાર્યં કિયજ્જલધરૈર્જલ ભાર નમ્રૈ: ॥ ૧૯ ॥

જ્ઞાનં યથા ત્વયિ વિભાતિ કૃતાવકાશં
નૈવં તથા હરિહરાદિષુ નાયકેષુ ।
તેજ: સ્ફુરન્મણિષુ યાતિ યથા મહત્ત્વં
નૈવં તુ કાચશકલે કિરણાકુલેઽપિ ॥ ૨૦ ॥

મન્યે વરં હરિહરાદય એવ દૃષ્ટા
દૃષ્ટેષુ યેષુ હૃદયં ત્વયિ તોષમેતિ ।
કિં વીક્ષિતેન ભવતા ભુવિ યેન નાન્ય:
કશ્ચિન્મનો હરતિ નાથ ભવાંતરેઽપિ ॥ ૨૧ ॥

સ્ત્રીણાં શતાનિ શતશો જનયન્તિ પુત્રા-
ન્નાન્યા સુતં ત્વદુપમં જનની પ્રસૂતા ।
સર્વા દિશો દધતિ ભાનિ સહસ્ત્રરશ્મિ
પ્રાચ્યેવ દિગ્જનયતિ સ્ફુરદંશુજાલમ્ ॥ ૨૨ ॥

ત્વામામનન્તિ મુનય: પરમં પુમાંસ-
માદિત્ય વર્ણમમલં તમસ: પુરસ્તાત્ ।
ત્વામેવ સમ્યગુપલભ્ય જયન્તિ મૃત્યું
નાન્ય: શિવ: શિવપદસ્ય મુનીંદ્ર પન્થા: ॥ ૨૩ ॥

ત્વામવ્યયં વિભુમચિંત્યમ સંખ્યમાદ્યં
બ્રહ્માણમીશ્વર મનન્તમનઙ્ગ કેતુમ્ ।
યોગીશ્વરં વિદિત યોગ મનેક મેકં
જ્ઞાન સ્વરુપ મમલં પ્રવદન્તિ સન્ત: ॥ ૨૪ ॥

બુદ્ધસ્ત્વમેવ વિબુધાર્ચિત બુદ્ધિ બોધા-
ત્વં શંકરોઽસિ ભુવનત્રય શંકરત્વાત્ ।
ધાતાસિ ધીર શિવમાર્ગ વિધેર્વિધાનાત્-
વ્યક્તં ત્વમેવ ભગવન્પુરુષોત્તમોઽસિ ॥ ૨૫ ॥

તુભ્યં નમસ્ત્રિભુવનાર્ત્તિહરાય નાથ
તુભ્યં નમઃ ક્ષિતિતલામલ ભૂષણાય ।
તુભ્યં નમસ્ત્રિ જગતઃ પરમેશ્વરાય
તુભ્યં નમો જિન ભવોદધિ શોષણાય ॥ ૨૬ ॥

કો વિસ્મયોઽત્ર યદિ નામ ગુણૈરશેષૈ-
સ્ત્વં સંશ્રિતો નિરવકાશતયા મુનીશ ।
દોષૈ રુપાત્તવિવિધાશ્રય જાત ગર્વૈઃ
સ્વપ્નાંતરેઽપિ ન કદાચિદપીક્ષિતોઽસિ ॥ ૨૭ ॥

ઉચ્ચૈર શોક તરુ સંશ્રિત મુન્મયૂખ-
માભાતિ રુપ મમલં ભવતો નિતાંતમ્ ।
સ્પષ્ટોલ્લસત્કિરણમસ્ત તમોવિતાનં
બિમ્બં રવેરિવ પયોધર પાર્શ્વવર્તિ ॥ ૨૮ ॥

સિંહાસને મણિમયૂખ શિખાવિચિત્રે
વિભ્રાજતે તવ વપુઃ કનકાવદાતમ્ ।
બિમ્બં વિયદ્વિલસદંશુલતા વિતાનં
તુંગોદયાદ્રિ શિરસીવ સહસ્રરશ્મેઃ ॥ ૨૯ ॥

કુંદાવદાત ચલ ચામર ચારુ શોભં
વિભ્રાજતે તવ વપુઃ કલધૌત કાન્તમ્ ।
ઉદ્યચ્છશાંક શુચિ નિર્ઝર વારિધાર-
મુચ્ચૈસ્તટં સુરગિરેરિવ શાત કૌંભમ્ ॥ ૩૦ ॥

છત્ર ત્રયં તવ વિભાતિ શશાંક કાંત-
મુચ્ચૈઃ સ્થિતં સ્થગિત ભાનુકર પ્રતાપમ્ ।
મુક્તાફલ પ્રકર જાલ વિવૃદ્ધ શોભં
પ્રખ્યાપયત્રિ જગતઃ પરમેશ્વરત્વમ્ ॥ ૩૧ ॥

ગંભીરતાર રવપૂરિત દિગ્વિભાગ-
સ્ત્રૈલોક્ય લોક શુભ સંગમ ભૂતિ દક્ષઃ ।
સદ્ધર્મરાજ જય ઘોષણ ઘોષકઃ સન્
ખે દુંદુભિર્ધ્વનતિ તે યશસઃ પ્રવાદી ॥ ૩૨ ॥

મંદાર સુંદર ન મેરુ સુપારિજાત-
સંતાનકાદિ કુસુમોત્કર વૃષ્ટિરુદ્ધા ।
ગંધોદબિંદુ શુભમંદ મરુત્પ્રપાતા
દિવ્યા દિવઃ પતતિ તે વચસાં તતિર્વા ॥ ૩૩ ॥

શુભ્ર પ્રભાવલય ભૂરિ વિભા વિભોસ્તે
લોકત્રય દ્યુતિમતાં દ્યુતિમાક્ષિપન્તી ।
પ્રોદ્યદ્દિવાકર નિરંતર ભૂરિસંખ્યા
દીપ્તિર્જયત્યપિ નિશામપિ સોમસૌમ્યામ્ ॥૩૪॥

સ્વાર્ગાપવર્ગ ગમ માર્ગ વિમાર્ગણેષ્ટ-
સદ્ધર્મ તત્ત્વ કથનૈકપટુ સ્ત્રિલોક્યામ્ ।
દિવ્ય ધ્વનિર્ભવતિ તે વિશદાર્થ સર્વ—
ભાષા સ્વભાવ પરિણામ ગુણૈઃ પ્રયોજ્યઃ ॥ ૩૫ ॥

ઉન્નિદ્રહેમનવ પંકજ પુંજકાંતી
પર્યુલ્લસન્નખમયૂખ શિખાભિરામૌ ।
પાદૌ પદાનિ તવ યત્ર જિનેન્દ્ર ધત્તઃ
પદ્માનિ તત્ર વિબુધાઃ પરિકલ્પયન્તિ ॥ ૩૬ ॥

ઈત્થં યથા તવ વિભુતિરભુજ્જિનેન્દ્ર
ધર્મોપદેશનવિધૌ ન તથા પરસ્ય ।
યાદૃકપ્રભા દિનકૃતઃ પ્રહતાંધકારા
તાદૃકકુતો ગ્રહગણસ્ય વિકાશિનોડપિ ॥ ૩૭ ॥

શ્ચ્યોતન્મદાવિલવિલોલ કપોલમૂલ—
મત્તભ્રમદ્ભ્રમરનાદ વિવૃદ્ધકોપમ્ ।
ઐરાવતાભમિભમુદ્ધત માપતન્તં
દૃષ્ટ્વા ભયં ભવતિ નો ભવદાશ્રિતાનામ્ ॥ ૩૮ ॥

ભિન્નેભકુંભ ગલદુજ્જ્વલ શોણિતાક્ત—
મુક્તાફલ પ્રકરભૂષિત ભૂમિભાગઃ ।
બદ્ધક્રમઃ ક્રમગતં હરિણાધિપોડપિ
નાક્રામતિ ક્રમ યુગાચલ સંશ્રિતં તે ॥ ૩૯ ॥

કલ્પાન્તકાલ પવનોદ્ધત વહ્નિકલ્પં
દાવાનલં જ્વલિત મુજ્જવલ મુત્સ્ફુલિંગમ્ ।
વિશ્વં જિઘત્સુમિવ સન્મુખમાપતંતં
ત્વન્નામ કીર્તનજલં શમયત્યશેષમ્ ॥ ૪૦ ॥

રક્તેક્ષણં સમદકોકિલકંઠ નીલં
ક્રોધોદ્ધતં ફણિનમુત્ફણ મા પતંતમ્ ।
આક્રામતિ ક્રમ યુગેન નિરસ્તશંક—
સ્ત્વન્નામ નાગદમની હૃદિ યસ્ય પુંસઃ ॥ ૪૧ ॥

વલ્ગત્તુરંગ ગજગર્જિત ભીમનાદ—
માજૌબલં બલવતામપિ ભૂપતીનામ્ ।
ઉદ્યદ્દિવાકર મયૂખશિખાપવિદ્ધં
ત્વત્કીર્ત્તનાત્તમ ઈવાશુ ભિદામુપૈતિ ॥ ૪૨ ॥

કુંતાગ્રભિન્ન ગજશોણિતવારિવાહ-
વેગાવતાર તરણા તુરયોધભીમે ।
યુધ્ધે જયં વિજિત દુર્જયજેય પક્ષા—
સ્ત્વત્પાદપંકજવના શ્રયિણો લભન્તે ॥ ૪૩ ॥
અંભો નિધૌ ક્ષુભિત ભીષણ નક્રચક્ર ।
પાઠીન પીઠ ભયદોલ્વણવાડવાગ્નૌ ।
રંગત્તરંગશિખર સ્થિતયાનપાત્રા—
સ્ત્રાસં વિહાય ભવત: સ્મરણાદ્ વ્રજન્તિ ॥ ૪૪ ॥
ઉદ્ભૂતભીષણ જલોદર ભારભુગ્ના:
શોચ્યાં દશામુપગતાશ્ચ્યુત જીવિતાશા: ।
ત્વત્પાદ પંકજ રજોઽમૃતદિગ્ધદેહા:
મર્ત્યા ભવન્તિ મકરધ્વજ તુલ્ય રુપા: ॥ ૪૫ ॥
આપાદકંઠમુરુ શૃંખલ વેષ્ટિતાંગા:
ગાઢં બૃહન્નિગડકોટિનિ ઘૃષ્ટજંઘા: ।
ત્વન્નામ મન્ત્રમનિશં મનુજા: સ્મરન્ત:
સદ્ય: સ્વયં વિગતબંધ ભયા ભવન્તિ ॥ ૪૬ ॥
મત્તદ્વિપેન્દ્ર મૃગરાજ દવાનલાહિ—
સંગ્રામ વારિધિ મહોદર બંધનોત્થમ્ ।
તસ્યાશુ નાશમુપયાતિ ભયં ભિયેવ
યસ્તાવકં સ્તવમિમં મતિમાનધીતે ॥ ૪૭ ॥
સ્તોત્રસ્રજં તવ જિનેન્દ્ર ગુણૈર્નિબદ્ધાં
ભક્ત્યા મયા રુચિરવર્ણવિચિત્રપુષ્પામ્ ।
ધત્તે જનો ય ઇહ કંઠગતામજસ્રં
તં માનતુંગમવશા સમુપૈતિ લક્ષ્મી: ॥ ૪૮ ॥
॥ ઇતિ શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર ॥

અમારાં પ્રકાશનો